

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β'
Τεύχος 635
Παρασκευή
23 Μαΐου 1997
Δρχ. 500

Πότε Λάκης;

και πότε Μήτσος;

*όμως! Όλος ο πολιτικός κόσμος, το 1966,
χε συμφιλιωθεί με την ιδέα της χούντας!*

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ:

Υπάρχει πράγματι σχέδιο;

ΚΥΠΡΙΑΚΟ:

*Ο Σάκης
και οι Γκρίζοι... Riders!*

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ:

Χάγη ή διάλογος;

ΑΛΚΥΟΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Οι κάργιες

Ήταν μια μικρή ροδακινιά, που δώριζε τα πρώτα της ροδάκινα στον ήλιο. «Παρ' τα», του 'λεγε και γελούσε. «Παρ' τα. Σ' αγαπώ.» Οι κάργιες κάθισαν όλες μαζί με φούρια στα τρυφερά κλαδιά της. Λίγο ακόμα και θα τα 'σπαζαν.

«Έρωτας!» φώναξε η Ατόπη κι έκανε έναν κύκλο γύρω από τη ροδακινιά. «Έρωτας!»

«Άρωμα ροδάκινου», απάντησε η Φιλίνα, και χάρισε ένα πράσινο φυλλαράκι, που κρατούσε στο στόμα της, στο περαστικό αεράκι. «Χάδι!» συνέχισε. «Τι μυρουδιά έχει το χάδι;»

«Το χάδι έχει τη μυρουδιά της κανέλας», είπε η Γιασώ, κι έκρυψε στη φτερούγα της ένα χρυσό φιλί που της έστειλε ο ήλιος. Το 'κρυψε βιαστικά, να μην το δει και της τ' αρπάξει η ροδακινιά.

Ύστερα, σηκώθηκαν ξαφνικά από το δέντρο και ακολούθησαν ένα άλλο τσούρμο μαυροπούλια, που έτρεχε κατά τη Δύση, πλάι σε κάποιο σταχτοκίτρινο σύννεφο.

«Σαν τι να μοιάζει αυτό το σύννεφο!» σκέφτηκε η Ατόπη.

Κι η Σανωτία, που πετούσε δίπλα της και διάβαζε κάθε της σκέψη, γύρισε απότομα και την κοίταξε. «Περίεργο σύννεφο, ε; Έχει το

σχήμα της φυγής.»

«Σαν να τρέχει για να σωθεί. Ποιος το κυνηγάει;»

«Τρέχει κανείς με τόση φούρια μόνο όταν τον κυνηγάει ο εαυτός του. Κανείς άλλος δεν κυνηγάει τόσο επίμονα, τόσο ύπουλα.»

«Κι είναι η φυγή σωτηρία;»

«Δεν υπάρχει σωτηρία σ' αυτό το κυνηγητό. Όποιος δεν το ξέρει, κάποια στιγμή χάνεται, σκορπίζεται στους πέντε ανέμους. Όποιος το ξέρει, το κάνει μόνο για το αλκολίκι της φυγής. Φεύγει για να φεύγει. Τίποτ' άλλο.»

«Είναι ποτέ η φυγή σκοπός;»

«Οχούου! Παράτα με με τους σκοπούς σου! Υπάρχει πάντοτε η μαγεία του ταξιδιού... Υπάρχουν πάντοτε τα μεσημέρια της φυγής...»

Το γκριζοκίτρινο σύννεφο έτρεχε σαν παλαβό κατά τη Δύση. Ένα τσούρμο μαυροπούλια το ακολουθούσαν, και κουβαλούσαν πάνω στις φτερούγες τους τα μεσημέρια της φυγής του...

ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

- Η μπόρα • Το κόκκινο σπίτι • Το χρώμα του φεγγαριού • Σκισμένο ψαθάκι • Αμάν... Αμάν!

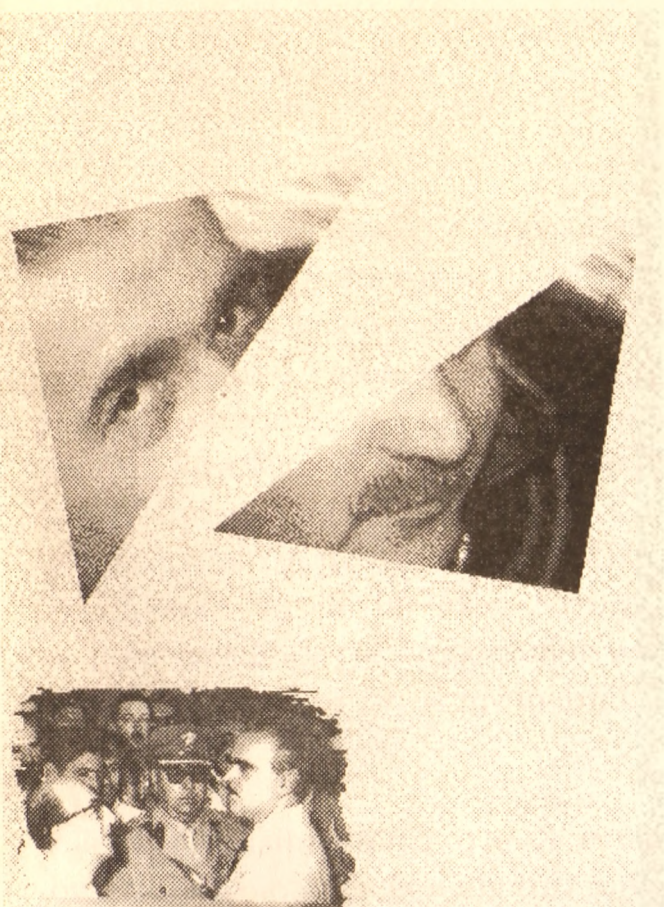

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗΣ

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 5 • 106 79 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 36 01 551 • FAX: 36 23 553

Περίοδος Β' · Έτος 24ο · Τεύχος 635
Παρασκευή 23 Μαΐου 1997 · Δρχ. 500
**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,
ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,
για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:
Κέντρο του Βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ .....

ΣΕΛ. 9 ΠΟΤΕ ΛΑΚΗΣ, ΠΟΤΕ ΜΗΤΣΟΣ Παπούτσι από τον τόπο σου κι ας είναι και
σινιέ. Γιατί ατύχησε ο Λάκης στην Πολιτιστική. Και γιατί αντιφάσκει
συνεχώς; - του **Ηλία Κανέλλη**

ΣΕΛ. 14 ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1955-67: ΤΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ Νέα στοιχεία για την
καραμανλική πολιτεία πριν τη δικτατορία. Γράφουν: **Απόστολος
Διαμαντής, Στέλιος Καφαντάρης.**

ΣΕΛ. 18 «ΚΑΤΕΧΟΝΤΕΣ» ΚΑΙ «ΑΝΤΕΧΟΝΤΕΣ» Κοινωνικός
διάλογος: Υπάρχει πράγματι σχέδιο; - του **Κ. Τσαλόγλου**

ΣΕΛ. 21 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ Ευέλικτη πρόσβαση και επιλογή
- της **Μ. Μασαλά**

ΣΕΛ. 22 Ο ΣΑΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΚΡΙΖΟΙ... RIDERS! Οι φωνές και οι
παραφωνίες στη συναυλία Ρουβά-Κουτ, στην Κύπρο.

ΣΕΛ. 24 ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΑ: ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ Συμφέρει η
προσφυγή στη Χάγη; - του **Αλέξη Ηρακλείδη**

ΣΕΛ. 26 REX INUTILIS Ανδρέας Παπανδρέου: Ο ασθενής ηγέτης και το
πολιτικό σύστημα - του **Κλ. Σ. Κουτσούκη**

ΣΕΛ. 28 ΚΩΣΤΑΚΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Η τραγωδία να
είσαι αρχηγός της αξιωμα. αντιπολίτευσης - του **Αλ. Οικονομίδη**

ΣΕΛ. 30 ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΚΟΥΦΩΝ Περί της κεντροαριστεράς - του **Τάσου
Παππά**

ΣΕΛ. 32 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΚΕΠΠΑ Κοινή εξωτερική
πολιτική και πολιτική ασφάλειας - του **Σ. Ντάλη**

ΣΕΛ. 31 ΔΙΕΘΝΗ: Μεξικό, Ρουμανία, Αφρική: Ένας ταραγμένος
κόσμος...

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Ο «κοινωνικός διάλογος», σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 5

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 6

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Επιστολές, σελ. 48

ΑΓΡΙΑ-ΗΜΕΡΑ

Π. Ιωαννίδης, σελ. 62

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Δ.Ι. Χατζόπουλος, σελ. 66

Ο ΑΝΤΗΝΩΡ και οι
ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ αναβάλλονται,
λόγω απουσίας
των συντακτών τους.

Ο «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ»

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ στη Βουλή για την οικονομία δεν φώτισε, για μια ακόμη φορά, τα δυσοίωνα μηνύματα που έρχονται από παντού για την ελληνική οικονομία. Φυσικό. Οι κομματικοί μηχανισμοί βρήκαν άλλη μια ευκαιρία να ξεδιπλώσουν περισσότερο τους μονολόγους τους (προς κομματική-εσωτερική κατανάλωση), παρά να βάλουν στο τραπέζι τα πραγματικά προβλήματα, τουλάχιστον με όρους διαλόγου. Για τα Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης, μάλιστα, η συζήτηση αυτή στάθηκε η αφορμή για ένα εξαιρετικής τάξεως κουτσομπολιό, αφού, εκτός των άλλων, επρόκειτο για την παρθενική ομιλία του (λιγομίλητου, τελικά) Κώστα Καραμανλή, νέου αρχηγού της Νέας Δημοκρατίας. Την άλλη μέρα, τα πρωτοσέλιδα που αναφέρονταν στη συζήτηση αυτή, μάλιστα, μοιράζονταν. Για κάποια φύλλα, ο νέος αρχηγός «έσκισε» αποδεικνύοντας τη στόφα του ηγέτη· για τα υπόλοιπα ηττήθηκε κατά κράτος, αφού κατάφερε, αποδίδοντας στο ΠΑΣΟΚ του Κώστα Σημίτη την «κατηγορία» ότι συνεχίζει την πολιτική της 3ης του Σεπτεμβρίου, να συσπειρώσει το κυβερνητικό κόμμα στο (αμφίβολης και αμφισβητούμενης κατά τα άλλα εμβέλειας) όνομα του εκλιπόντος και αποκαθηλωνόμενου ιδρυτή του.

ΚΙ ΟΜΩΣ. Ο επιλεγόμενος «κοινωνικός διάλογος» ήδη δρομολογείται. Κι οι αντιπαρατιθέμενοι, όχι κατ' ανάγκην στο τραπέζι ενός μόνο κατ' όνομα διαλόγου, αλλά κυρίως στο κοινωνικό πεδίο, οι «κατέχοντες», δηλαδή, και οι (ως τότε;) «αντέχοντες», τραβούσαν κουρασμένα την πορεία τους. Κουρασμένα ή μη, βιαστικά πάντως, οι τιμές στο Χρηματιστήριο ανέβαιναν με επιταχυνόμενους ρυθμούς – μια που οι επενδυτές και οι επιχειρηματίες διαβλέπουν ότι ο «κοινωνικός διάλογος» και, κυρίως, τα αποτελέσματά του, μπορούν να εγγυηθούν ανθοφορία κερδών. Απ' την άλλη, κουρασμένοι πραγματικά, οι «αντέχοντες» προετοιμάζουν απεργίες για να διασφαλίσουν κεκτημένα και να αποτρέψουν δυσάρεστα αποτελέσματα στο τέλος του διαλόγου, όταν θα κληθούν να πληρώσουν το λογαριασμό – ιδιαίτερα στις εργασιακές σχέσεις και στο ασφαλιστικό.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ των ευθυνών που φέρουν τα, άλαλα συνήθως όταν πρόκειται επί της ουσίας, κόμματα της αντιπολίτευσης, αυτή τη φορά, το μπαλάκι της ευθύνης το έχει ακέραιο η κυβέρνηση. Η πάση θυσία σύγκλιση με το Μάαστριχτ, ενόψει της ευρωπαϊκής ενοποίησης που επικαλείται, δεν μπορεί να σημαίνει ότι οι εργαζόμενοι θα φορτωθούν και άλλα βάρη. Πέρα κι από την αγωνία του κυβερνητικού σχήματος να παραμείνει στην εξουσία, προβάλλοντας την (αμφίβολη, με τα σημερινά δεδομένα) επιτυχία της σύγκλισης, απαρέγκλιτα προβάλλει η ευθύνη της πολιτικής ηγεσίας για το μέλλον και την ευημερία αυτού του τόπου. Στα όσα περί «κοινωνικού διαλόγου» ευαγγελίζεται η κυβέρνηση δεν μπορεί να μην υπολογίζει την ανάπτυξη, και όσα διαρθρωτικά πρέπει να γίνουν με στόχο την ανάπτυξη. Όμως, αλίμονο, η σημερινή κυβερνητική πρακτική και οι επιλογές της φαίνεται ότι εναποθέτει τις ελπίδες της στις αλλαγές των εργασιακών σχέσεων και μόνο. Αν τελικά αυτός είναι και ο τελικός στόχος του «κοινωνικού διαλόγου», τότε δικαιούμαστε να πούμε ότι η κυβέρνηση σπέρνει ανέμους. Αυτή θα είναι κυρίως υπεύθυνη και για τις θύελλες που θα χρειασθεί να θερίσει.

αντί

ΛΟΓΙΚΗ Κ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

ΑΑΑΧ...
ΠΕΡΣΙ ΤΕΤΟΙΟ
ΚΑΙΡΟ ΦΑΓΑΜΕ ΤΟ ΔΙΚΟ
ΣΑΣ ΤΟΝ ΜΙΧΑΛΗ...

ΚΙ ΕΜΕΙΣ ΤΟ
ΔΙΚΟ ΣΑΣ ΤΟΝ
ΓΙΩΡΓΗ

ΔΕΚΑΕΠΤΑ ΝΟΜΑΤΟΙ
ΣΤΟ ΚΟΜΑ ΓΙΑ ΔΕΥΑ
ΜΕΤΡΑ ΧΟΡΑΦΙ...

ΤΙ ΖΩΑ
ΠΟΥ ΕΙΜΑΣΤΑΝ...

ΕΠΤΕΛΟΥΣ,
ΜΕΤΑΝΟΗΣΑΤΕ!

ΜΠΑ...
ΔΕΝ ΕΙΝ'
ΑΥΤΟ

ΑΠΛΟΣ ΤΟ
ΠΑΙΡΝΕΙ ΤΟ ΧΟΡΑΦΙ
Ο ΔΡΟΜΟΣ!...

ΓΙΑΤΙ ΤΟΥΣ ΕΝΟΧΛΗΣΕ;

Βαρύς θυμός κατέλαβε τους παπανδρεϊκούς φιλόστορες μετά τη δημοσίευση και του 12ου τόμου των αρχείων Καραμανλή. Τους ενόχλησε, λένε, η φράση: «**ενήργησε ως κοινός απατεών**». Γιατί τους ενόχλησε; Είναι μια εξαιρετικά ήπια φράση, για τον πολιτικό που εσύρθη στο Ειδικό Δικαστήριο με κατηγορίες του κοινού ποινικού δικαίου, με σοβαρές ενδείξεις για ένα σωρό κακουργήματα και αθώωθηκε λόγω αμφιβολιών, με πλειοψηφία 7-6.

ΑΔΥΝΑΤΙΣΕ Ο ΓΙΑΓΚΟΣ

Ο καθηγητής **Γιάγκος Ανδρεάδης**, με μεταξωτά πουκάμισα, αρειμάνιο ύφος και προοδευτικό προφίλ του συρμού, ασχολείται στον Seven Χ με τα πάντα: Τι θέατρα, τι μουσικές, τι λογοτεχνίες, τι κοινωνική ανάλυση – όλα τα ξέρει απ' έξω. Μόνο καμιά φορά του ξεφεύγει κανένα «**απώτερο σχέδιο**» ή κάποιο «**αδυνάτισε να συλλάβει το πρόβλημα**». Έτσι όμως είναι οι διανοούμενοι αυτοί. Παίρνουν «**πισινοθανάτιον ύφος και ζαβλακούνται...**», που θα 'λεγε και η Δέσποινα Στυλιανοπούλου. **Α.Δ.**

ΔΙΑΚΟΜΜΑΤΙΚΟ ΡΟΥΣΦΕΤΙ

Χωρίς αιδώ ρουσφετολογούν πλέον βουλευτές όλων ανεξαιρέτως των κομμάτων με την ανοχή και προτροπή δήθεν «εκσυγχρονιστών» υπουργών.

Πρόσφατο παράδειγμα, η υπόθεση της τροπολογίας για τη μονιμοποίηση περίπου 10 χιλιάδων εκτάκτων υπαλλήλων των ΟΤΑ, οι οποίοι είχαν προσληφθεί κατά παράβαση του νόμου **Πεπονή**.

Οι βουλευτές με τη «**συνενοχή**» των **Α. Παπαδόπουλου** και **Α. Παπαδήμα** προσπάθησαν να περάσουν στο νομοσχέδιο του υπουργείου Εσωτερικών τροπολογία, με την οποία θα νομιμοποιούσαν, εν ολίγοις, όλα τα ρουσφέτια των δημάρχων και κοινοταρχών.

Η επιχείρηση είχε στηθεί με αριστοτεχνικό τρόπο, καθώς στη διακομματική επιτροπή είχε την συναίνεση όλων και κυρίως των εργατοπατέρων (βλέπετε πλησιάζει το συνέδριο της ΠΟΒ-ΟΤΑ). Στην ψήφιση της σχετικής (ν)τροπολογίας συμφώνησαν η Ν.Δ., ο ΣΥΝ και το ΔΗΚΚΙ ενώ το ΚΚΕ ζητούσε τη μονιμοποίηση όλων των εκτάκτων υπαλλήλων των ΟΤΑ.

Παραλλήλως φρόντισαν να δημιουργήσουν στην κοινή γνώμη το κατάλληλο κλίμα, αφού η Αθήνα γέμισε σκουπίδια εκείνη την περίοδο

εξαιτίας της απεργίας των 80 εργαζομένων στη χωματερή των Α. Λιοσίων, οι οποίοι απαιτούσαν τη μονιμοποίησή τους.

Εν μέσω σκουπιδιών, κάποιοι προσπάθησαν να νομοθετήσει η Βουλή και να μονιμοποιηθούν όχι 80 αλλά περίπου 10 χιλιάδες υπαλλήλους. Όμως πίσω έχει η αχλάδα την ουρά, όπως λέει η λαϊκή παροιμία, και η τροπολογία σκόνταψε στις εσωκομματικές συμπληγάδες του ΠΑΣΟΚ και στο «ψώνιο» κάποιων άλλων. Κουρνιαχτός πολύς σηκώθηκε και, μπροστά στον κίνδυνο να καταψηφιστεί το νομοσχέδιο, ο κ. Παπαδόπουλος αναγκάστηκε να τα «**μαζέψει**», όχι μόνο αυτός, αλλά και η αντιπολίτευση, η οποία πλειοδοτήσε σε ρουσφετολογικές τροπολογίες.

Μην αναρωτιέστε γιατί τόση συναίνεση στη σχετική τροπολογία. Απλώς πλησιάζουν οι δημοτικές εκλογές και πρέπει να ικανοποιηθούν τα ρουσφέτια όλων των δημάρχων. Εξάλλου οι κόκκινοι και ανανεωτές δημοτικοί άρχοντες δεν είναι αυτοί που συντηρούν ποικιλοτρόπως την «**πτωχή αλλά τίμια αριστερά**»;

Αιδώς Αργείοι, ας σταματήσει κάποτε το διακομματικό ρουσφέτι και ο λαϊκισμός των «**νεοαριστερών**»...

Γιώργος Γερόπουλος

αντί

ΕΙΔΙΚΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ

Η ολοκλήρωση των εργασιών της Διακυβερνητικής Διάσκεψης για την αναθεώρηση της Συνθήκης του Μάαστριχτ και ο ρόλος της Ελλάδας στη νέα Ευρωπαϊκή Ένωση, θα αποτελέσουν το αντικείμενο ειδικού τεύχους-αφιέρωματος του ΑΝΤΙ που θα κυκλοφορήσει την Πέμπτη 12 Ιουνίου.

Στο σημαντικό αυτό αφιέρωμα θα γράψουν ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζακ Σαντέρ, ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου Χοσέ Χιλ-Ρόμπλες και ο πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης. Επίσης οι ευρωβουλευτές Γ. Αναστασόπουλος, Π. Αυγερινός, Κ. Δασκαλάκη, Γ. Θεωνάς, Γ. Κατηφόρης, Μ. Παπαγιαννάκης, Δ. Τσάτσος, Ε. Χριστοδούλου, καθώς και κορυφαίοι πανεπιστημιακοί και ειδικοί αναλυτές.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΠΙΤΣΙΛΚΑ

Ανθέλληνα, διεστραμμένο και κοινωνικό διαφθορέα χαρακτηρίζει, σε εγκύκλιό του, τον Νίκο Καζαντζάκη ο σχολικός σύμβουλος Θεολόγων Νομού Λάρισας, Μαγνησίας και Πιερίας δρ. Θεολογίας Αχ. Πιτσίλκας. Η εγκύκλιος που εστάλη στους διευθυντές των σχολείων στις 26.3.97, έχει τίτλο «Το πρόβλημα Καζαντζάκη» και μεταξύ άλλων αναφέρει ότι «ο κρητικός συγγραφέας επηρεάστηκε από τα ρεύματα του φροϋδισμού, του δαρβινισμού και του νιτσεισμού ωθούμενος σε αθεϊστικές αντιλήψεις και ειδωλολατρικές αποκλίσεις και ιδεολογίες εντελώς ξένες προς την Ορθοδοξία...» Στη συνέχεια, ο κ. Πιτσίλκας χαρακτηρίζει τον Καζαντζάκη ανθέλληνα «διότι αρνήθηκε τη στράτευση» και καταλήγει διευκρινίζοντας ότι με την παρέμβασή του απέδωσε την ιστορική αλήθεια. Το υπουργείο Παιδείας διέταξε ΕΔΕ θέτοντας τον σχολικό σύμβουλο σε διαθεσιμότητα, αφού πρώτα το θέμα είδε το φως της δημοσιότητας, τις τελευταίες ημέρες, προκαλώντας μεγάλο θόρυβο. Στην ουσία, όμως, το «πρόβλημα Πιτσίλκα» και κάθε άλλου σκοταδιστή είναι εύκολα αντιμετωπίσιμο. Σιγά τον πολυέλειο, δηλαδή.

Α.Β.

Α.Β.

ΙΔΙΟΣ Ή ΔΙ' ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ;

πό το τελευταίο τεύχος του περιοδικού
αβάζω αρδεύσαμε το παρακάτω σχόλιο:

«... συμφωνούμε με αυτά που γράφει ο Δη-
μοσθένης Κούρτοβικ στα Νέα με
αφορμή βιβλιαράκια που κυκλοφόρη-
σαν με συνεντεύξεις του Θ. Λάλα από υψηλά
άμεσα πρόσωπα.

«... τη συλλογή αυτογράφων που είναι οι συνε-
ντεύξεις του Λάλα, τα ολοένα επανερχόμενα,
το χαρούμενα γέλια, που δηλώνονται με
ικισιστική έμφαση, είναι η αφιέρωση, που
γράφει ο ίδιος ο δημοσιογράφος για τον
πό του (γιατί η εκπληκτική συχνότητά τους
αποκρίνεται μάλλον στις επιθυμίες του πα-
στην πραγματικότητα - τουλάχιστον έτσι
ουμε να ελπίζουμε) και την υπογράφει συ-
ταβατικά ο διάσημος συνεντευξιαζόμενος.
... και το τρόπαιο του συνεντευκτή, η διαλάλη-
της οικειότητας που κατόρθωσε ν' αποκτή-
μ' έναν κολοσσό, φέροντάς τον στα μέτρα
... (και στα μέτρα του κοινού του), την ίδια
... γμή που φαίνεται να συζητάει μαζί του για
... πιο περισπούδαστα ζητήματα.

Αυτά ισχύουν, συμπληρώνουμε εμείς, υπό
... προϋπόθεση ότι συζητάει πράγματι ο συ-
... τευκτής -και όχι δι' αντιπροσώπου- με
... συνεντευξιαζόμενο.

- Προσυπογράφουμε.

Μ. ΤΡΟΧΑΝΑΣ: ΠΟΥΛΑΕΙ ΚΑΙ ΦΕΥΓΕΙ

Εδώ και εβδομάδες ο πιλότος του ΣόΕ και πρόεδρος της
ΠΑΕ ΑΕΚ Μ. Τροχανάς ψάχνει να βρει αγοραστή της
κιτρινόμαυρης ΠΑΕ, χρησιμοποιώντας τεχνάσματα
στην προσπάθειά του να εισπράξει όσο το δυνατόν μεγαλύτε-
ρα κέρδη από την αγοραπωλησία.

Στις 7/5 εκπρόσωπος του ΣόΕ γνωστοποίησε τις προθέσεις
του Μ. Τροχανά να μεταβιβάσει τις μετοχές με το ίδιο ποσό
που τις αγόρασε (1.260.000.000 δρχ.) συν τους τόκους της διε-
τίας χωρίς να ξεκαθαρίζει αν πρόκειται για το 51% ή για το
78% που ελέγχει ο ΣόΕ και δίνοντας στους ενδιαφερόμενους
αγοραστές προθεσμία επτά ημερών.

Η προθεσμία απευθύνονταν κυρίως στον ιδιοκτήτη της ερα-
σιτεχνικής ΑΕΚ και αφεντικό της ΦΑΓΕ Γ. Φιλίππου ο οποίος
ωστόσο απέφυγε τις εσπευσμένες κινήσεις, ποντάροντας ίσως
σε μια ενδεχόμενη μείωση του ποσού της αγοραπωλησίας.

Από τη διοίκηση της ΑΕΚ διέρρευσαν πληροφορίες για το
ενδιαφέρον κύριου επιχειρηματία που ζει στο Λονδίνο, ο
ο οποίος ωστόσο ουδέποτε εμφανίστηκε. Και η λύση Φιλίππου
φαίνεται να είναι η μόνη ιδανική, για τον κόσμο της ομάδας.
Το απειλητικό προς Τροχανά σύνθημα «Φύγε ρε! ΑΕΚ!» έχει
μετατραπεί τις τελευταίες εβδομάδες στο παρακλητικό προς
τον ιδιοκτήτη της ερασιτεχνικής ΑΕΚ «Φιλίππου Θεέ πάρε
την ΠΑΕ!». Ωστόσο ο Φιλίππου εξακολουθεί να διστάζει εάν
ο Τροχανάς αναζητεί τον «σοβαρό άνθρωπο με κύρος» που θα
του προσφέρει 1,5 δισ. μ' αντάλλαγμα τα ηνία της κιτρινόμαν-
ρης διοίκησης.

Όμορφος κόσμος, αγγελικά πλασμένος...

• Την Πέμπτη 5 Ιουνίου στην αίθουσα της ΕΣΗΕΑ οι εκδόσεις Ι. Σιδέρης θα παρουσιάσουν, στις 11 μ.μ., το βιβλίο του δημοσιογράφου Αλκη Κούρκουλα για την κρίση στα Ίμια και τη στάση του τουρκικού παράγοντα. Ο υπουργός Εξωτερικών Θεόδωρος Πάγκαλος θα είναι ο κεντρικός ομιλητής της εκδήλωσης.

• Αφιερωμένο στη Θεσσαλονίκη και στο πολυπολιτισμικό και κοσμοπολίτικο παρελθόν της, είναι το τελευταίο τεύχος του καλού περιοδικού *Balkan Review*, που εκδίδει στη Θεσσαλονίκη το Βαλκανικό Κέντρο Τύπου. Γράφουν οι Κ. Μοσκόφ, Ν. Μπακόλας, Ρ. Αλαβέρα, Γ. Χασιώτης, Ν. Μέρτζος. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα κείμενα του πρωθυπουργού Κώστα Σημίτη, του Χάρη Καστανίδη και της Μαρίας Δαμανάκη για το ρόλο της Ελλάδας στην περιοχή της Βαλκανικής. Τέλος, επισημαίνουμε τη συνέντευξη του Μπασκίμ Φίνο στον Τρ. Χατζηδημητρίου και την απάντηση των καθηγητών Θ. Βερέμη και Θ. Κουλουμπή στον αμερικανό καθηγητή Σάμιουελ Χάντινγκτον.

γιάπουλος πρότεινε την απόρριψη της προσφυγής του Δήμου Σπάτων με την οποία ζητούσε να μην υλοποιηθεί η απόφαση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (ΚΑΣ) του Υπουργείου Πολιτισμού για διάλυση και μεταφορά των αρχαίων.

Το σκεπτικό του εισηγητή στηρίχθηκε στη στάθμιση των δύο εθνικών συμφερόντων –προστασία των ευρημάτων και κατασκευή του νέου αεροδρομίου– κρίνοντας ότι το δεύτερο υπερτερεί και αφήνοντας στην ευχέρεια του ΚΑΣ ν' αποφασίσει τον τρόπο με τον οποίο θα προστατεύσει τα ευρήματα.

Επίσης, από την απόφαση του ΣτΕ εγκρίθηκε η ανατίναξη του λό-

ΑΡΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΧΡΕΙΟΙ

Ο Κ. Καραμανλής εξέδωσε, ως γνωστόν, επιτομή του τεράστιου, προσωπικού του αρχείου, ενός υλικού πολύτιμου για τους ιστορικούς του μέλλοντος. Είναι φυσικό στην έκδοση αυτή να υπογραμμίζεται η προσωπική του άποψη σχετικά με την ταραγμένη μεταπολεμική μας ιστορία. Ο Κ. Καραμανλής είναι αυτονόητο ότι δεν υπήρξε ούτε αλάθητος ούτε αναμάρτητος. Τέκνο της εποχής του έφερε πολλές από τις αμαρτίες, αλλά και τις αρετές της. Σίγουρα, όμως, απέχει παρρησία από τον τύπο του μέσου σημερινού πολιτικού. Ο Καραμανλής δεν υπήρξε ποτέ δημαγωγός, αλλά συχνά καθίστατο δυσάρεστος στην κοινή γνώμη, προκειμένου να υποστηρίξει αυτό που θεωρούσε ορθό. Αντίθετα, ο Α. Παπανδρέου υπήρξε και δημαγωγός και λαϊκιστής υπό την έννοια του ότι εμψεύδετο κατά σύστημα και ενσυνειδήτως υποσχόταν αυτό που δεν θα υλοποιούσε.

Ο Καραμανλής πάλι επέδειξε μια –σχεδόν υστερική– εμμονή στην υστεροφημία του, κατατρυνόμενος από το δέος της Ιστορίας. Αντίθετα, ο Ανδρέας αδιαφόρησε πλήρως, αρκούμενος να ερωτοτροπεί να τη «στήνει» (την Ιστορία) στα διάφορα ραντεβού που της έδινε. Ίσως γι' αυτό τα δικά του αρχεία βρίσκονται σήμερα τις οίδε πού και γίνονται το αντικείμενο κομμοτραγικών βεντετών και κομματικο-οικογενειακών αντιπαράθεσεων.

Κι όμως. Και αυτά αποτελούν πολύτιμο υλικό για τους μελετητές του μέλλοντος. Ο Καραμανλής, τέλος, θέλησε να συγγράφει την ιστορία του ζων. Αυτό δεν είναι λάθος, είναι αφέλεια. Παρ' όλα αυτά ουδείς δικαιούται να υποτιμήσει τη σημασία των αρχείων του παρουσιάζοντας, μάλιστα, ως σοβαρότερο αρνητή τους τον εκδότη φασιστοειδούς εντύπου. Κι όμως, τα ΜΜΕ στην αγωνία τους για θόρυβο, το διέπραξαν.

Και αίφνης ο τόπος βρέθηκε να τσαλαβουτάει επιτόλαια στα θολά νερά του '60 ή του '80, όχι για να αντλήσει συμπεράσματα ή να κερδίσει περισσότερη αυτογνωσία, αλλά για να σκανδαλολογήσει και να αναμοχλεύσει πάθη.

Επιπλέον, αχρείοι κονδυλοφόροι βρήκαν ευκαιρία να πουλήσουν κομματική εκδούλευση στην κυβερνώσα παράταξη και να χλευάσουν την αντιπολίτευση για τον ιδεολογικό της πατερούλη. Κι όμως, ο Καραμανλής δεν υπήρξε τυχαία πολιτική προσωπικότητα. Είναι, μάλιστα, αστείο να βάλλεται από νέους ή από αυτούς που ανέδειξε ή και ευεργέτησε.

Είναι, τέλος, γεγονός ότι η δημοσίευση των αρχείων κάνει κακό στη Ν.Δ., γιατί καταδεικνύει την παθογενή της σύσταση. Ίσως, όμως, να αποτελεί και μια ευκαιρία προς τους νηφάλιους κάθε παράταξης για περισσότερη αλήθεια και περισσότερη αυτοκριτική. Εξάλλου, η ιστορική κρίση θα καταγραφεί αμείλικτη για τον καθένα όταν έρθει ο κατάλληλος χρόνος. Καθθα έρθει.

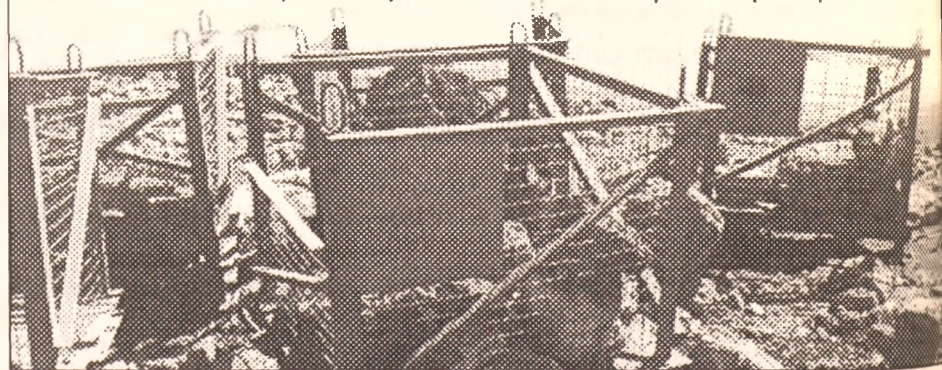
Μάνος Στεφανίδης

ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΟ ΖΑΓΑΝΙ

Τελεσίδικη είναι πλέον η απόφαση, για τη μεταφορά των αρχαιολογικών ευρημάτων του προϊστορικού οικισμού στο λόφο Ζάγανι, μετά την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Ο σύμβουλος Επικρατείας κ. Στε-

Οριστική και αμετάκλητη πλέον η μεταφορά των ευρημάτων του λόφου Ζάγανι έπειτα από την απόφαση του ΣτΕ.

φου –το ύψος του οποίου θα μειωθεί κατά 44 μέτρα– για την διέκλυση των πτήσεων.

Πολλοί αρχαιολόγοι εξέφρασαν τη θλίψη τους για την καταστροφή του νεολιθικού οχυρωματικού οικισμού, πριν την ολοκλήρωση της ανασκαφής του, αφού ανάλογα ευρήματα δεν υπήρχαν ούτε στην Αττική, ούτε στο Αιγαίο αλλά μόνο στην Τροία.

Πότε Λάκης;

και πότε Μήτσος;

του Ηλία Κανέλλη

Πώς γίνεται κανείς είδωλο στις μέρες μας, που οι φήμες είναι πολλές μεν αλλά εφήμερες; Πώς η καλλιτεχνία βαφτίζεται πολιτισμός και απολαύει θαυμασμό και ασυλία; Γιατί όλοι οι πολίτες είναι ίσοι αλλά οι φορείς του πολιτισμού είναι περισσότερο ίσοι; Πώς έτυχε και μπερδέψαμε την εφήμερη επιθεώρηση με τη μεγάλη τέχνη; Γιατί οι μεγαλύτεροι αστέρες της τηλεόρασης βρίζουν την τηλεόραση; Από πού κι ως πού οι καλλιτέχνες κάνουν πολιτική – και μάλιστα χωρίς αρχές; Γιατί όλοι όσοι συναγελάζονται με το Δημόσιο θεωρείται ότι κάνουν αρπαχτές, ότι «τα παίρνουν», με εξαίρεση εκείνους που εκπροσωπούν τον πολιτισμό, οι οποίοι αμείβονται κάτω από την αξία τους; Και τελικά, γιατί ο Λάκης Λαζόπουλος ισχυρίζεται ότι κάνει αντίσταση στην κυβέρνηση Σημίτη, ενώ απλώς και μόνο προασπίζεται το μεροκάματό του – και μάλιστα, παρανόμως; Όλα τα παραπάνω ερωτήματα, πιθανόν και άλλα που θα προκύψουν στην πορεία, θα γίνει προσπάθεια να απαντηθούν στις γραμμές που ακολουθούν...

ΧΑΙΡΕΤΑ ΜΟΥ ΤΟΝ ΠΛΑΤΑΝΟ

Στις αρχές της δεκαετίας του '80, ο **Λάκης Λαζόπουλος** ήταν φοιτητής της Νομικής στο Πανεπιστήμιο της Θράκης. Δραστήριος και κοινωνικός, ενεπλάκη στις καλλιτεχνικές ομάδες του Πανεπιστημίου, ενώ γρήγορα απέκτησε σχέσεις με το Θεσσαλικό Θέατρο που, την περίοδο εκείνη, στη Λάρισα, επιτηδευόταν κυρίως με την επιθεώρηση, στα πρότυπα του προϋπάρχοντος Ελεύθερου Θεάτρου, στην Αθήνα. Με το Θεσσαλικό Θέατρο, στο οποίο κυριαρχούσε τότε το ζεύγος **Άννα Βαγενά** και **Λουκιανός Κηλαηδόνης** (ο οποίος έγραφε και επιμελούνταν τις μουσικές), πρωτοεμφανίστηκε ως ηθοποιός στη σκηνή, αλλά και ως κειμενογράφος, στην παράσταση *Χαιρετά μου τον πλάτανο*. Σ' εκείνη την παράσταση, ο Λαζόπουλος λανσαρίστηκε στον ιδεότυπο του βλάχου, μια κωμική μορφή που παρέπεμπε όχι τόσο στον **Κώστα Χατζηχρήστο** ή στον (λιγότερο γνωστό) **Τάσο Γιαννόπουλο**, όσο στον πασίγνωστο εκείνο το διάστημα Τραμπάκουλα του **Χάρρυ Κλυνν**, που είχε προηγηθεί λίγα χρόνια νωρίτερα. Ο ιδεότυπος που από τότε καλλιέργησε ο ηθοποιός εκμεταλλευόταν το γεγονός της απόστασης των γλωσσικών ιδιωμάτων του πρωτευουσινάνου από του επαρχιώτη – και μάλιστα του Λαρισαίου, με τη βαριά προφορά και τη συγκοπή των φωνηέντων. Το ιδίωμα ήταν ιδιαίτερα γνωστό στον ηθοποιό, αφού γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Λάρισα. Εκείνο, ωστόσο, που έκανε ιδιαίτερα συμπαθή τον ιδεότυπο που λανσάρizε ο Λαζόπουλος ήταν και το ότι, μέσω της ιδιοτυπίας στην προφορά, γίνονταν περισσότερο φανερά τα χαρακτηριστικά του υποταγμένου, πειθήνιου πολίτη, ο οποίος υπέφερε μοιρολατρικά και στωικά την εξουσία (τον παραλογισμό της κρατικής γραφειοκρατίας, την αδικία του κοινωνικού συστήματος, την περιφρόνηση των ανώτερων κοινωνικών τάξεων). Στενά προσδεδεμένο τότε το Θεσσαλικό Θέατρο με την πολιτική (και τις ιδεολογικές και πολιτικές αγκυλώσεις) του ΚΚΕ, άλλωστε η δημοτική αρχή που κατά βάσιν το συντηρούσε ανήκε στο παραδοσιακό κόμμα της Αριστεράς, περιμοδοτήθηκε εξαιρετικά. Άλλωστε, τα μηνύματα που έφερνε ο βλάχος, αντικυβερνητικά, αντιδεξιά και φιλολαϊκά, είχαν πρόσφορο έδαφος για να γίνουν δημοφιλή – και έγιναν. Ο Λαζόπουλος συνέχισε με την ίδια συνταγή – και με αυξανόμενη επιτυχία. Η συνταγή ήταν επιτυχημένη από την αρχή. Την ίδια συνταγή ακολουθεί μέχρι και σήμερα – εμπλουτισμένη με καρικατούρες, που δεν αναρρούν

την αρχική της βάση: το κωμικό βρίσκεται πάντα στα εξογκωμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ιδεότυπου που διαφέρει από τον μεγάλο όγκο του φιλοθεάμονος κοινού. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ιδεότυπου αυτού προεκτείνουν και σχολιάζουν την κοινωνική του θέση, με αντιπολιτευτική πάντα διάθεση προς την –γενικώς και αορίστως– επικρεμάμενη επί των κεφαλών μας σπάθη της εξουσίας: την προέκταση του καλλιτεχνικού και εντέχνως λαϊκού πολιτικού στίγματος του καλλιτέχνη στο πεδίο των δημοσίων σχέσεων. Στην πορεία, απαραίτητα καρικατούρες, προστέθηκαν: η τηλεοπτική εμβέλεια του ηθοποιού – που πέτυχε ιδίως μετά την επιτυχία της σειράς *Δέκα μικροί Μήτσοι* – η απόπειρά του να περάσει ως κάτι παραπάνω από ένα πρόσωπο κατά βάσιν της επιθεώρησης – σοβαρός καλλιτέχνης στο χώρο του θεάτρου αλλά και σταρ: η διασύνδεσή του με πρόσωπα και επιχειρήσεις που επιτηδευούνται στη χορηγία καλλιτεχνικών παραγωγών – και η, με αυτό τον τρόπο, καταξίωσή του ως παράγοντα στον καλλιτεχνικό χώρο: η πολιτική του μετατόπιση από το μικρής εμβέλειας πλέον ΚΚΕ στο χώρο μιας ατίθασης αριστερής αντιεξουσιαστικής άποψης – αλλά και η στενή του διασύνδεση, όχι κατ' ανάγκη λόγω της συμφωνίας του με τις θέσεις τους όσο κυρίως εξαιτίας της μαζικής πλέον εμβέλειας του λόγου του, με παράγοντες της πολιτικής εξουσίας.

Με τέτοια προσόντα, δεν είναι παράξενο που ο Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας Θεσσαλονίκη 1997 έδωσε γην και ύδωρ στον καλλιτέχνη. Με Μπρουκ και Καραβάτσο, σου λέει, άντε να ικανοποιηθούν κάποιες εντοπισμένες ομάδες αυστηρά φιλότεχνων. Με τον Λαζόπουλο, όμως, ανεξαρτήτως καλλιτεχνικών επιδιώξεων και προδιαγραφών του θεάματος που θα παρουσιάσει, επιτυγχάνεται κάτι πολύ παρ'όλα αυτά: η συμπαράσταση και η εύνοια του μεγάλου κοινού. Κι αν χρειάζονται την εύνοια του μεγάλου κοινού οι υπεύθυνοι της άρρυθμης, ανοργάνωτης και, ως τώρα τουλάχιστον, πολλαχόθεν βαλλόμενης Πολιτιστικής Πρωτεύουσας...

ΗΤΑΝ ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΚΑΡΑΒΙ...

Η πορεία του Λάκη Λαζόπουλου μέσα στον άγριο κόσμο των σώου-μπίζνες ασφαλώς και είναι άξια θαυμασμού. Η ικανότητά του να οσφραίνεται τις κατευθύνσεις μιας κοινωνίας αναπόσπαστα προσδεδεμένης στο θέαμα, στους κανόνες του και τους μηχανισμούς του δεν είναι μικρό προσόν. Η ικανότητά του να μεγεθύνει τα καλλιτε-

χνικά του επιτεύγματα, να μεγιστοποιεί τα οφέλη που μπορούν να του προσπορίσουν, να μεγιστοποιεί το ελάχιστο, δεν είναι αμελητέα ικανότητα. Η καπατσοσύνη του, επιπλέον, να παίζει σε δύο ταμπλό –και λαϊκός σταρ, αγαπημένος του μεγάλου κοινού που τον λατρεύει και τον πιστεύει, και διανοούμενος, που μιλάει με καλλιτεχνική ορολογία, έχει απόψεις, ανοιχτά μέτωπα αλλά και αισθητικές προτιμήσεις οι οποίες με γαλαντομία μεσολαβεί για να επιχορηγηθούν – αποδεικνύει ότι δεν βρίσκεται τυχαία στην κορυφή.

Ωστόσο, οι ίδιες αυτές ικανότητες που του έδωσαν μια θαυμαστή θέση στην αγορά της δημοσιότητας κρύβουν τόσες πολλές αντιφάσεις, που είναι σχεδόν φυσικό να δημιουργήσουν εξίσου ισχυρές αντιρρήσεις: ικανές κάποια στιγμή να αμαυρώσουν τη θετική εικόνα που καλλιεργεί. Ας δούμε μερικές:

- Επικαλείται συνεχώς τον πολιτισμό, όντας ο ίδιος καλλιτέχνης μιας συγκεκριμένης γκάμας – λες και ο πολιτισμός μιας χώρας, σε κάποια εποχή, τείνει να ταυτισθεί με τα επιτεύγματα του καλλιτεχνικού πεδίου. Τα επιτεύγματα του καλλιτεχνικού πεδίου, τα οποία επιπλέον όση απήχηση και αν έχουν στην εποχή τους δεν έχουν κριθεί οριστικά.

- Ως δρων καλλιτέχνης, και μάλιστα με άποψη που τείνει να είναι αντιεξουσιαστική, συχνά-πυκνά καταφέρεται εναντίον πλήθους εξουσιών. Ωστόσο, και μόνον με δυνατότητα να εκφράζει δημόσια τη γνώμη του, κι αυτή να επηρεάζει μεγάλη μερίδα της κοινής γνώμης, του δίνει εξουσία αξιολογική, ζήλευτη σε όποιον θα επιθυμούσε ανάλογα. Άλλωστε, κάνει συχνά χρήση αυτής της εξουσίας. Από τις κατά καιρούς πολιτικές του δηλώσεις μέχρι τις στενές σχέσεις του με υψηλούς παράγοντες του κράτους: με ξεχνάμε ότι κατά κόρον γραφόταν παρ'όλα αυτά στην «αυλή» της **Δήμητρας Λιάνας** όταν κυριαρχούσε (ελέω του **Ανδρέα Παπανδρέου**) στον εξευτελισμό και την καταβράθρωση της πολιτικής πραγματικότητας αλλά και των όρων με τους οποίους διαβιόταν τότε η πολιτική: ούτε πρέπει να παραγνωρίζουμε τη δυνατότητα που έχουν να παρεμβαίνουν υπέρ των συμφερόντων του κορυφαίοι πολιτικοί παράγοντες ακόμη και της κυβέρνησης που απαξιοί (κορυφαίο παράδειγμα, ο υπουργός Πολιτισμού **Ευάγγελος Βενιζέλος**). Σημαντικές είναι οι σχέσεις του και με μεγαλοπαράγοντες της οικονομικής ζωής, όπως ο **Μαρινόπουλος** της γνωστής αλυσίδας σουπερμάρκετ, αλλά και του εκδοτικού κόσμου (π.χ., τα περιοδικά που εκδίδει ο **Πέτρος Κωστόπουλος**).

λος, αξίζει να επισημάνουμε ότι, με πά- πολλούς τρόπους, έχει εξασφαλισμένη / προβολή του, του εαυτού του και των / τών καιρούς καλλιτεχνικών –και όχι μό- / διαβημάτων του, από το σύνολο σχεδόν / έντυπου και ηλεκτρονικού Τύπου, είτε / γω διακεκριμένων σχέσεων με επιτελι- / ύς δημοσιογράφους και διευθυντικά επι- / εία είτε λόγω του ότι και οι περισσότε- / ι από τους υπολοίπους δεν τολμούν να / νηθούν ότι θα επικρίνουν είτε θα κρι- / άρουν ένα τέτοιας αποδοχής πρόσωπο.

Ως καλλιτέχνης, επιμένει να επικαλεί- / τη μεγάλη του γκάμα και αρέσκεται να / τοδιαφημίζεται πως κάνει υψηλή τέχνη / οδιαγραφών και «ποιότητα». Κι όμως, οι / τυχίες του δεν έχουν να κάνουν παρά με / ραλλαγές του επιθεωρησιακού μοντέλου / το οποίο ξεκίνησε και χάρη στο οποίο / βλήθηκε. Όσες φορές προσπάθησε για / τι διαφορετικό (από τη μουσική παρά- / χση *Ήταν ένα μικρό καράβι* ως τη συμ- / τοχή του, πλάι στην *Καρνοφυλλιά Καρα- / έτη* –στο ρόλο της *Μελίνας Μερκούρη*–, / *Mack the Knife*, στην *Όπερα της πεντά- / ς*, σε σκηνοθεσία του *Ζυλ Ντασσέν*), ού- / οι κρίσεις των ειδικών ήταν οι καλύτερες / νατές ούτε η επιτυχία είχε τη μαθηματική / ρίβεια που έχει στις περιπτώσεις όπου / σκεται στα νερά του.

Αλλά και η ποιότητα, την οποία επιμε- / ρεις αφήνει να διοχετεύεται πως εκπροσω- / πεί, σε τι συνίσταται; Έχει άραγε γράψει ή, / αλύ περισσότερο, έχει προφορικά ανα- / ρηθεί με ένα σκεπτικό που να αφορά το / χτρο και τους προβληματισμούς γύρω / αυτό, σε κάποια έστω συστατικά που / αιτιολογούν τις περί ποιότητας επιδιώ- / ς του; Το πολύ πολύ, να κάνει δηλώσεις / την πολιτική συγκυρία, μέχρι και πολι- / ή κριτική, δηλώνοντας πως είναι παρών / εναργής πολίτης... Οι μεγάλοι θεατρί- / αυτό το θεωρούσαν (και το θεωρούν) / νοτοπία, βαρετό αυτονόητο. Η δουλειά / ς, δουλειά εναργών πολιτών, σφραγίζει / τις απαιτήσεις του συρμού αλλά την ίδια / τέχνη τους. Ο Λαζόπουλος, σε ποια τέ- / είναι άραγε αφιερωμένος; Γιατί δεν / το λέει;

Αλλά και ως επιτυχημένος καλλιτέχνης, / έχει να επιδείξει; Εντάξει, την επιτυχία / *Μήτσων*. Μιας τηλεοπτικής σειράς, ιδι- / ερα κοπιαστικής στην παραγωγή της, / αίτερα επιτυχημένης, όπου ο αρχικός / ότυπος του βλάχου διασπάται εις την δε- / την. Από κει και πέρα, δανείζεται. Τις / ύτες και τα καμώματα του Χατζηχρή- / ου, αλλά και την αίγλη μεγάλων λαϊκών / θων του λαϊκού κινηματογράφου (ιδιαι-

Ο Μούτσος, το ένα δέκατο του αντιπροσωπευτικού και ταλαίπωρου Νεοέλληνα, κατά Λαζόπουλον. Δοξάστηκε τις μέρες της... ποτοαπαγόρευσης από τον Παπαδεμελή.

τέρα της κωμωδίας) που, κατά καιρούς, / τους έφερνε ως οικοδεσπότης να πλαισιώ- / σουν την εκπομπή του. Συμπεριφερόταν ως / σπαρ, γι' αυτό και πολλοί διέβλεπαν υστε- / ροβουλία στις σχέσεις που έδειχνε ότι καλ- / λιεργούσε με την *Αλίκη Βουγιουκλάκη* αλ- / λά και με τη *Μελίνα Μερκούρη*. Αλλά δεν / ήταν πραγματικός σπαρ, δεν μπορούσε να / είναι πραγματικός σπαρ. Σχέσεις διατυ- / μπάνιζε, εύνοιες, όχι συγγένειες. Από τις / αντίστοιχες εικόνες τόσο της Μελίνας / Μερκούρη όσο και της Αλίκης Βουγιου- / κλάκη, δυο διαμετρικά αντίθετων προσω- / πικοτήτων, που έγιναν σύμβολα για εντε- / λώς διαφορετικούς λόγους η μία από την / άλλη, προβάλλοντας εντελώς διαφορετι- / κές, διαμετρικά αντίθετες μεταξύ τους, δη- / μόσιες εικόνες δεν μπόρεσε να δανειστεί τα / συστατικά στοιχεία που τις ειδωλοποίησαν. / Η μεν Αλίκη ήταν η συμβολική ενσάρκωση / της αιώνιας νεότητας, ενώ η Μελίνα υπήρ- / ξε το σύμβολο της αιώνια χειραφετημένης. / Με το βλάχο και τους Μήτσους, σύμβολα / της νεοελληνικής κακομοιριάς, τι είδους / μυθολογία μπορεί να χτισθεί; Και πόσο να / διαρκέσει; Εκεί υπήρχαν είδωλα (καλώς ή / κακώς, αυτό είναι άλλου παπά ευαγγέλιο· / εδώ είναι ένα σύνολο από μίξερα σημεία, / που συνιστούν τη δημόσια εικόνα ενός / –υποστηρίζουμε– διάσημου προσώπου, κα- / τασκευασμένου από και για τα ΜΜΕ). Τε- / λεία.

ΔΕΚΑ ΜΙΚΡΟΙ ΜΗΤΣΟΙ

Είπαμε ότι οι *Δέκα μικροί Μήτσοι*, η με- / γάλη τηλεοπτική επιτυχία του Λαζόπουλου,

δεν ήταν τίποτα παραπάνω από μια τηλεο- / πτική επιθεώρηση συνεχείας. Κι είπαμε / ακόμη ότι τα δέκα διαφορετικά πρόσωπα / που υποδύθηκε, ως ηθοποιός, ο και συγ- / γραφέας της σειράς, ήταν η μετεξέλιξη του / αρχικού ιδεότυπού του, του βλάχου, εις την / δεκάτην. Είπαμε, ας εξηγήσουμε κιόλας.

Ήταν επιθεωρησιακού στυλ εκπομπή, / διότι στη βάση της σύλληψής της ενυπήρχε / η επιθυμία να σατιρίζονται τα κοινωνικά / και πολιτικά δρώμενα. Υποτίθεται, από τη / σκοπιά των απλών ανθρώπων, από τη σκο- / πιά όσων υφίστανται τις συνέπειες των επι- / λογών της κρατικής εξουσίας αλλά και της / «άδικης κοινωνίας». Η ιδέα, ένα πρόσωπο / να υποδύεται και τους δέκα πρωταγωνιστι- / κούς χαρακτήρες, όσο τολμηρή κι αν ακού- / γεται, άλλο τόσο θα μπορούσε να είναι τε- / τριμμένη για τα τηλεοπτικά μέτρα: ήταν πά- / ντως δυνατή για τα δεδομένα της τηλεόρα- / σης. Από κει και πέρα, η δουλειά έγινε με / τη συνέπεια που γίνεται σε όλες τις επιθεω- / ρήσεις. Οι ιδεότυποι, φορείς της σάτιρας / και των διαμέσου της σάτιρας μηνυμάτων, / χτίστηκαν με εξογκωμένα τα γενικευτικά / χαρακτηριστικά που θα οδηγούσαν το απο- / τέλεσμα στο γκροτέσκο. Αλλά η γενίκευση / είναι πάντα μια ευκολία. Ιδίως όταν οι ιδε- / ότυποι (ο φοβικός χωροφύλακας αλλά και / ο ξεσαλωμένος έφηβος, ο δειλός και συντη- / ρητικός απόστρατος αξιωματικός του / στρατού αλλά και η τυπική μικροαστή χή- / ρα...) έρχονται να «συσκευάσουν» μια / πλούσια κοινωνία, κοινωνιολογικό τω τρό- / πω, σε ομάδες γενικών χαρακτηριστικών. / Πολύ περισσότερο, όταν καλουπώνουν σ'

αυτή την «κοινωνιολογική προσέγγιση» όλα τα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα.

Αλλά δεν είναι, τελικά, η γενικευτική προσέγγιση το πρόβλημα. Είναι κάτι πολύ ουσιαστικότερο. Κάτι που πηγαίνει πολύ πιο πέρα από τη μερική εμβάθυνση των χαρακτήρων κι από τη φαντασμαγορία μιας πλούσιας επιθεώρησης: η πολιτική διάσταση της κριτικής τού –υποτίθεται– κριτικού στο πολιτικό στάτους Λαζόπουλου. Είναι το γεγονός ότι, μολονότι ο σώουμαν συμπεριφερόταν σαν αντιπολίτευση, σε όλα τα μεγάλα θέματα της περιόδου που προβαλλόταν στο Mega η σειρά, ιδιαίτερα στα εθνικά θέματα, ο «αμφισβητίας» ηθοποιός και συγγραφέας της σειράς συνέπλευσε με τη λεγόμενη «εθνική γραμμή». Προσφεύγοντας στο θυμικό (και, τις πιο πολλές φορές, μόνο στο συναίσθημα) του θεατή, με προπαγανδιστικό τρόπο, ο Λαζόπουλος κατάφερε να ευθυγραμμίζεται με τα επίσημα εθνικά δόγματα που ταλαιπώρησαν (και ακόμα ταλαιπωρούν) την ελληνική κοινωνία. Ας θυμηθούμε:

- Στο Μακεδονικό, αφού απαξιωνόταν με τον χειρότερο τρόπο το γειτονικό κράτος, προβάλλονταν οι συγκεντρώσεις της Θεσσαλονίκης και η θέση ότι «η Μακεδονία είναι η ψυχή μας» – που όχι λίγες περιπέτειες μας δημιούργησε.

- Στο Γιουγκοσλαβικό, οι Μήτσοι ευθυγραμμίστηκαν με την απλουστευτική κραυγή «Σέρβοι αδέρφια μας» – και εκφράστηκαν με το αλήστου μνήμης επεισόδιο, όπου, μετά την αιματοχυσία στην κεντρική αγορά του Σεράγεβο, είς εκ των Μήτσων συναντούσε ένα ζευγάρι ματοβαμμένων Σέρβων να... διεκτραγωδούν τα δεινά τους από την αδικία που τους έκανε η διεθνής κοινότητα. Τέτοια διεισδυτικότητα από έναν... αντιεξουσιαστή.

- Στο ζήτημα που προέκυψε στις βραχονησίδες Ίμια προέκυψαν έκτακτοι Μήτσοι. Η πολιτική τους θέση (που καθρεφτίστηκε σε ανάλογο αισθητικό πεδίο) αναλύονταν στα εξής: οι Τούρκοι συλλήβδην αποτελούν φυλή βαρβάρων που φέρονται κτηνωδώς πολιτική ας κάνουν μαρκαρισμένα με τα εθνικά σήματα τα πρόβατα που βοσκούν στις βραχονησίδες· κι οι εθνικές (εθνικιστικές;) κραυγές κι οι σημαίες που κυματίζουν ας υπαγορεύσουν φρόνημα και μαζικές

Τη μια στιγμή καταφέρεται εναντίον της φτηνής διασκέδασης στα σκυλάδικα, την άλλη ξεσαλώνει επί του πάλκου. Το επισημαίνει ο Κωστόπουλος (!), στο προηγούμενο *Down Town*. Τελικά, μήπως ο Λάκης είναι σε διάσταση με το Μήτσο;

ψυχώσεις...

- Αλλά και για τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και της συνάδουσας τρισχιλιετούς ιστορίας (γιατί παραλίγο να μου ξεφύγει και να γράψω: υστερίας;) είχε λόγο ο ηθοποιός. Εμφανίστηκε, μάλιστα, σε εκπομπή του δημοσιογράφου **Παύλου Τσίμα** να ξεναγεί γάλλους μαθητές στα αρχαία μνημεία ενώ δεν παρέλειψε, από την ίδια εκπομπή εκκινώντας, να βρεθεί στην Αλεξάνδρεια για να συνεχίσει να διαδίδει την ελληνική γλώσσα, την ελληνική γραμματεία (δεν του ξέφυγε φυσικά ούτε ο **Καβάφης**) και, βεβαίως, την «ελληνική ιδεολογία». Μπορεί να ήταν εξολοκλήρου αναρμόδιος, ήταν όμως η φίρμα!

- Αλλά επειδή ο μεταμοντέρνος εθνικισμός πάει μαζί με τον καταναλωτισμό, ίσως γι' αυτό, οι Μήτσοι φρόντιζαν να μην μένουν καλά κρυμμένα, στο φόντο των κά-

δρων, προϊόντα και καταναλωτικά αντικείμενα που προβάλλονται καλύτερα χάρη στην γκριζα διαφήμιση και όχι ευθέως, στις διαφημιστικές ζώνες των καναλιών. Ιδιαίτερη μεταχείριση είχαν, βεβαίως, κάποια έντυπα, εφημερίδες και περιοδικά, ο τίτλος των οποίων έπαιξε συχνά πυκνά στα επεισόδια των Μήτσων. Ήταν το αντίδωρο του Λαζόπουλου στην καλή μεταχείριση που του επεφύλασσε ο Τύπος – και ένας υποδειγματικός τρόπος να κάνεις δημόσιες σχέσεις. Αυτό τουλάχιστον, δηλαδή τις δημόσιες σχέσεις, ο ηθοποιός το γνωρίζει άριστα.

Τι δηλούν τα παραπάνω; Ότι δεν αρκεί να καταφέρεσαι κατά της εξουσίας, γενικώς και αορίστως. Ότι, με τις συμπεριφορές σου και το έργο σου, στο όνομα του αντιεξουσιαστικού, αντικυβερνητικού «αντί-» γενικώς λόγου, ενδέχεται να φτιασιδώνεις την εξουσία. Και ο Λαζόπουλος αν είναι ο άνθρωπος που τη φτιασιδώνει...

ΟΥΤΕ ΛΑΚΗΣ ΟΥΤΕ ΜΗΤΣΟΣ

Είχαμε επανειλημμένα επισημάνει ότι ο Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας Θεσσαλονίκη 1997 λειτουργούσε σαν ένα τεράστιο αινιγματικό. Είχαμε παρακολουθήσει κατά πόδας τις πολλές και ποικίλες περιπέτειες που οδήγησαν, τελικά, στη «σούπα» που σεργιάζεται με δόσεις στο όνομα του πολιτισμού στους ταλαιπώρους Θεσσαλονικείς.

Κι όταν, πριν από μερικούς μήνες, συνεργάτης μας **Νίκος Φωτίου** τιτοφόρρουμε σχετική ανάλυση των πεπραγμένων της Πολιτιστικής «Θεσσαλονίκης εγκαινίων» *Θεσσαλονικέων άνευ*, προεξοφλώντας το αλαλούμ της διοργάνωσης και τη γενική δυσπραγία (μη παραλείποντας να αναφερθεί στο χορό που έχει στηθεί γύρω από τα χρηματικά τα οποία αφειδώς έρρευσαν, για να μην υπάρχει (ακόμα και σήμερα) ούτε ένας τελειωμένος χώρος που θα στεγάσει κάποιες από τις εκδηλώσεις, δεν το έκανε μόνο από διάθεση αντιπολιτευτική, όσο επειδή έλπιζε πως κάποιες προτεραιότητες θα δοθούν, κάτι τελοσπάντων θα περισωθεί.

Στη σύνταξη του *Αντί*, πάντως, δεν ελπίζαμε πως θα μπορούσαν να ληφθούν σοβαρά υπόψη οι (καλοπροαίρετες) κριτικές που ασκήσαμε – και η πορεία της Πολιτιστικής το επιβεβαιώνει. Απ' την άλλη, πάντα απα-

λούσε σοβαρά τους ιθύνοντες με ποιον πο θα εξασφάλιζαν τη συμμετοχή του άλλου κοινού. Έκαναν κάτι γιορτές και πανηγύρια – αλλά με γιορτές και πανηγύρια μπορεί, άραγε, να στοιχειοθετηθεί βαθιά πολιτιστική πρόταση;

Η πρόταση αυτή τη βρήκαν στην πρόταση του δημοφιλούς Λάκη Λαζόπουλου. Είχε τίτλο *Η Κυριακή των παπουτσιών* και, ουσία, επρόκειτο για μια επιθεώρηση είδους που ο καλλιτέχνης ξέρει καλά – υπερόσωπη, και επιπλέον με φαντασμασκηνικά υπερμεγέθη σκηνικά και με πολλά τεχνικά. Μια συνταγή, δηλαδή, τη βολογία των υλικών της οποίας ο καλλιτέχνης έχει μάθει να φροντίζει, με μέγενα που, σχεδόν όλα, θέλουν να ολοκληρωθούν κοινωνική και πολιτική σκέψη. Η κυβέρνηση, τα κόμματα, οι εφημερίδες, τα εθνικά, μεταξύ άλλων, είναι το αντικείμενο της σατιρικής πρόζας.

Αυτό το κάπως προσδοκώμενο, αλλά πάντως πεπερασμένων καλλιτεχνικών φιλοδοξιών θέαμα, κλήθηκε να παρουσιάσει ο Λαζόπουλος στη Θεσσαλονίκη. Κλήθηκε στην Πολιτιστική Πρωτεύουσα, παράστασή του επιχορηγήθηκε 120 (αφορολόγητα, καθ' όσον επιχορηγήσεις είναι αφορολόγητες) εκατομμύρια, ενώ έγινε και ειλικρινής συμφωνία, τα έσοδα από τις πωλήσεις να εισπράττονται από την ελεοσυνταξική επιχείρηση. Το εξαιρετικά υψηλό ποσό της επιχορήγησης και οι ευνοϊκοί όροι της σύμβασης, σε εντεύξεις του, ο καλλιτέχνης τα απέδιδε όχι μόνο στην αξία του και στη φήμη (που πρέπει να πληρώνονται) αλλά και στο υψηλό κόστος μεταφοράς σκηνικού και προσωπικού από την Αθήνα στη Θεσσαλονίκη. Η γαλαντομία, πάντως, της πολιτιστικής ήταν ούτως ή άλλως ευνοϊκή, αφού έχουν ακουσθεί τέρατα και σημεία, ιδιαίτερα για το κόστος των συμβάσεων αλλά και για τις συνθήκες φιλοξενίας πολιτιστικών και αξιολογών καλλιτεχνών, ιδιαίτερα ξένων – με αποκορύφωμα τις συνθήκες φιλοδοχής και φιλοξενίας της ορχήστρας Νικόλα Πιοβάνι, τα μέλη της οποίας, μάλιστα, υποχρεώθηκαν να κοιμηθούν στο δυο στο ξενοδοχείο.

Όσο, επειδή, όπως είπαμε, δεν υπήρχαν χώροι έτοιμοι να υποδεχθούν μια φαντασμαγορική παράσταση σαν αυτή του Λαζόπουλου, έπρεπε να βρεθεί χώρος στον οποίο η παράσταση θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί. Ο χώρος αυτός ήταν εκείνος

του παλιού Φιξ, και η συμφωνία για την παραχώρησή του κλείστηκε μεταξύ του επιχειρηματία Ραπτάκη (ο οποίος διαπραγματεύθηκε για λογαριασμό του Λαζόπουλου) και των αρμοδίων της Πολιτιστικής – η Πολιτιστική, δηλαδή, εκμίσθωσε το χώρο από τον κ. Ραπτάκη, έναντι 50 εκατομμυρίων δραχ. Ο χώρος αυτός δεν πληρούσε, σύμφωνα με εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης, στοιχειώδεις κανόνες ασφαλείας – και ιδίως πυρασφάλειας. Για μερικές μέρες, η παράσταση δόθηκε με την απειλή μόνο παρέμβασης της αστυνομίας. Μάλιστα, για να

Της Κυριακής (των παπουτσιών) χαρά, και της Δευτέρας λύπη. Παροιμία που τη λένε και στη Λάρισα.

αποφευχθεί η παρέμβαση αυτή, έδωσε εγγυήσεις στον ηθοποιό ο ίδιος ο υπουργός Πολιτισμού Ευάγγελος Βενιζέλος (ο οποίος, ως γνωστόν, εκλέγεται στη Θεσσαλονίκη – και ο νοών νοείτω). Ύστερα, όταν οι ψίθυροι για τις ελλείψεις έγιναν θόρυβος, παρενέβη η αστυνομία. Και παρέπεμψε στο αυτόφωρο, τόσο τον επιχειρηματία, όσο και τον ηθοποιό, καθώς και τον κ. Λοϊζο, που είναι υπεύθυνος για την κτιριακή υποδομή της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.

Ο Λαζόπουλος τελικά συνελήφθη από τους αμήχανους αστυνομικούς, και ενώ ήδη εκκρεμούσε κλήση του για να δικασθεί με την αυτόφωρη διαδικασία, επειδή επανέλαβε, παρά τις ρητές απαγορεύσεις την παράσταση. Μπροστά στις κάμερες η σύλληψη έγινε σώου, ενώ οι δηλώσεις του που ακολούθησαν (χοντρικά είπε ότι η κυβέρνηση Σημίτη κάνει λογοκρισία σε έναν ελεύθερο καλλιτέχνη που δεν στέργει να υποταχθεί στο εκσυγχρονιστικό, αλλά κατ' ουσίαν φαιό, αυταρχικό κυβερνητικό σχή-

μα) δεν ξέρουμε αν μπορούν να εκληφθούν ως πραγματικά οργισμένες αντιδράσεις ή χοντροκομμένη μπαλαφάρα.

Η παράσταση σταμάτησε – βεβαίως. Ο Λάκης αθωώθηκε – την πλήρωσε μόνο ο Ραπτάκης (για να αποδειχθεί ότι «νόμος είναι το δίκιο του Λάκη», όπως υποστήριζε ο Σταύρος Λιβαδάς, στον *Πολίτη*). Τα χρήματά του τα πήρε – ή θα τα πάρει. Η Πολιτιστική έγινε άλλη μια φορά ρεζίλι – και τι έγινε δηλαδή;

Όλα, δηλαδή, θα τελείωναν σαν αποτυχημένος γάμος πλουσίων γόνων καλών οικογενειών, που λύνεται κοινή συναινέσει αν... Αν ο Λαζόπουλος, με τις αντιφατικές του δηλώσεις (πότε Λάκης και πότε Μήτσος) δεν φρόντιζε να αποκαλύψει, και μπροστά στην κοινή γνώμη (τους θαυμαστές του!), τις αντιφάσεις του. Αν δηλαδή δεν φρόντιζε να δείξει ότι αυτός, που κριτικάρει με το αζημίωτο τους πάντες και τα πάντα, δεν ανέχεται μύγα στο σπαθί του. Κι εκεί, ανάμεσα σε δηλώσεις εναντίον της τηλεόρασης (στην τηλεόραση που τον φιλοξενούσε, για την τηλεόραση που τον ανέδειξε), σε μομφές κατά δημοσιογράφων (των δημοσιογράφων που τον παρακολουθούν κατά πόδας, έχοντας δώσει την εντύπωση πως αυτό που κάνει είναι και μεγάλη τέχνη), σε υπαινιγμούς για παράγοντες, ακόμη και φίλους του που δεν θέλει να κατονομάσει, οι

οποίοι τον πολεμάνε (μανία καταδίωξης, ο άνθρωπος που μπορεί να καταφέρεται αυθαιρέτων εναντίον όποιου αποφασίζει να βάλει στο στόχαστρο, χωρίς καν να οφείλει να αιτιολογήσει τους λόγους που τον υποκινούν...), έδειξε το πραγματικό του πρόσωπο.

Δεν είναι ούτε το πρόσωπο του επικριτικού της νεοελληνικής κακομοιριάς Μήτσου ούτε το πρόσωπο του αστραφτερού και σπινθηροβόλου Λάκη των ΜΜΕ. Είναι το πρόσωπο απ' τα παλιά, η συνιστώσα όλων των άλλων προσώπων, το πρόσωπο του βλάχου στις πρώτες παραστάσεις της Λάρισας, που ήθελε να τον θαυμάζουν, αλλά έχανε την ψυχραιμία του όταν κάποιος δεν το έκανε.

Αυτό το πρόσωπο δεν το άντεξε ούτε ο (πρώην) φίλος του Κωστόπουλος, που τον στηλίτευσε στο προηγούμενο *Down Town*. Και πολύ φοβούμαστε ότι έχουν αρχίσει ήδη να μην το αντέχουν και πολλοί από εκείνους που, λίγους μήνες μόλις πριν, το θαύμαζαν.

Τα τεκμήρια

του Απόστολου Διαμαντή

Ιστορική φωτογραφία έξω από το θέατρο Περόκε: Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής με πίπα κοιτά αφ' υψηλού τον μεγάλο κωμικό Βασίλη Λογοθετίδη υπό το σκυθρωπό βλέμα του χωροφύλαξ! (Αρχείο Απ. Διαμαντή)

Το προηγούμενο σημείωμά μας για τα αρχεία Καραμανλή έκανε την τύχη του. Λίγες ώρες μετά την κυκλοφορία του περιοδικού, ο Τέως από το Λονδίνο κατακεραύνωνε από τα media τον Καραμανλή, με, κατά λέξη, κομμάτι του Αντί, σχετικά με την περιβόητη συνάντηση Καραμανλή - Νόρσταντ στη Νέα Υόρκη το 1967, λίγο πριν από το πραξικόπημα.

Ο Κωνσταντίνος έδωσε την ανακοίνωσή του, χωρίς φυσικά να αναφέρει τις πηγές του. Δεοντολογία μηδέν δηλαδή. Ευτυχώς που βρέθηκαν οι ειδήσεις του ANTENNA— ο οποίος μετέδωσε με ακρίβεια την πρωτιά του Αντί— και έτσι αποκαταστάθηκε η δικαιοσύνη. Η ιστορία όμως; Μπορεί και αυτή να αποκατασταθεί με τέτοιες επιλεκτικές και πρόχειρες αναφορές; Ας συνεχίσουμε λοιπόν για λίγο, δίνοντας μερικά πρόσθετα τεκμήρια.

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ - ΝΟΡΣΤΑΝΤ

Κατ' αρχήν το γεγονός της συνάντησης Καραμανλή - Νόρσταντ στη Ν. Υόρκη στις αρχές του '67 (ο Νόρσταντ ήταν αρχιστράτηγος του ΝΑΤΟ, ο οποίος τότε είχε αποστρατευθεί), έρχεται στο φως από το *Σουλτισμπέργκερ*, στο βιβλίο του Υστερογραφο με κινεζική προφορά το 1975. Υπάρχει όμως και μία άλλη, παράλληλη επιβεβαίωση. Ο δημοσιογράφος *Ηλίας Δημητρακόπουλος* παίρνει το καλοκαίρι του '66 μια σειρά συνεντεύξεων από αμερικανούς αξιωματούς, με θέμα την πιθανότητα στρατιωτικής εκτροπής στη

άδα. Οι συνεντεύξεις αυτές –στις οποί-
ουρουράρει και ο Νόρσταντ– δημοσιεύο-
στο *Έθνος* και στην *Athens Daily Post*,
25-8-1966.

Δημητρακόπουλος, μετά το πραξικόπη-
καταφεύγει στην Ουάσιγκτον και το
3 συναντά τον Δημοκρατικό γερουσια-
του Όρεγκον **Γουαϊν Μορς**, ο οποίος
πληροφορεί υπό εχεμύθειαν για την
ταση Καραμανλή προς Νόρσταντ, που
ουρούσε τη διερεύνηση εκ μέρους των
ερικανών, της πιθανότητας επεμβάσεως
στρατού για την επίλυση του ελληνικού
πολιτικού προβλήματος¹. Φυσικά ο Δημη-
κόπουλος τηρεί το απόρρητο της αποκά-
της, έως ότου κυκλοφορεί το βιβλίο του
λτσμπέργκερ με την ίδια πληροφορία.
ή είναι η μικρή ιστορία της συνάντησης
ραμανλή - Νόρσταντ, η οποία σημειωτέ-
ουδέποτε έχει διαψευσθεί ουσιαστικά,
ρά την προσπάθεια της κυβέρνησης Κα-
μανλή το 1975 και τη δημοσίευση στο *Βή-*
στις 4-4-1975, μιας χλιαρής «διάψευσης»
Νόρσταντ –ο οποίος εκείνη την εποχή
ηλεύεται με συμφόρηση βαριάς μορφής
νοσοκομείο– μέσω τρίτου.

Τρίτος αυτός ήταν ο σύμβουλος Τύπου
ελληνικής πρεσβείας στην Ουάσιγκτον
Νικολόπουλος, ο οποίος υποτίθεται επι-
κώνησε με τον Νόρσταντ στο νοσοκο-
ο. «Ο στρατηγός μου είπε ότι ... ουδείς
ος έγινεν περί ανωμάλων εξελίξεων,
ς αιτιολογεί ο κ. Σουλτσμπέργκερ», ανα-
φεί ο σύμβουλος. Τώρα, πώς ένας βαριά
ρωστος αρχιστρατήγος του ΝΑΤΟ δέχε-
έναν σύμβουλο πρεσβείας και κάνει δη-
σεις, όταν γνωστοί αμερικανοί δημοσιο-
φοι αποτυγχάνουν, πώς ο Νικολόπου-
αρνήθηκε να επιδείξει στους αμερικα-
ς δημοσιογράφους το πρωτότυπο της
εν επιστολής του Νόρσταντ, πώς ουδέ-
η ελληνική κυβέρνηση διαμαρτυρήθη-
στον εκδοτικό οίκο Μακ Μίλλαν, που
δωσε το βιβλίο του Σουλτσμπέργκερ,
πώς ουδέποτε έγινε αγωγή για συκοφα-
κή δυσφήμιση του πρωθυπουργού – όλα
ά θα μείνουν αναπάντητα. Το 1975 και
1990, δύο άλλοι αμερικανοί γερουσια-
ς, οι κ. **Μωρς** και **Μπέρντιγκ**, απέστει-
επίσημες επιστολές στο Δημητρακό-
λο, που κατέχει το *Αντί*, οι οποίες επι-
αιώνουν τις βαρυσήμαντες εκμυστη-
ρίσεις του συναδέλφου τους Μορς, το
8, προς τον έλληνα δημοσιογράφο.

βγαίνει ως συμπέρασμα; Το αυτονόη-
Ολόκληρος ο πολιτικός κόσμος της χώ-
ς, εκεί γύρω στο 1966, είχε συμφιλιωθεί
την ιδέα της χούντας. Άλλοι το πρότει-
ως μεταβατική λύση στο πλαίσιο του

συντάγματος (πρόταση **Ράλλη - Παπαλη-
γούρα** προς Βασιλιά), άλλοι το πρότειναν
στους καθ' ύλην αρμόδιους (πρόταση Κα-
ραμανλή προς Νόρσταντ), άλλοι το σχεδιά-
ζαν για τον εαυτό τους (βασιλιάς και **Πα-
παδόπουλος**) και τέλος άλλοι σφύριζαν
αδιάφορα – αν δεν το καλόβλεπαν κιόλας.
Εννοούμε εδώ το ΚΚΕ και κυρίως το Π.Γ.,
και όχι φυσικά το Κλιμάκιο Εσωτερικού ή
την ΕΔΑ.

ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΚΕ

Ερευνώντας τους φακέλους των αρχείων
του ΚΚΕ, που βρίσκονται στα «Αρχεία
Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας», βρέθη-
κα μπροστά στις εκτιμήσεις του Π.Γ. για την
πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα, αμέσως
μετά τον σχηματισμό της κυβέρνησης **Στε-**

Τι βγαίνει ως συμπέρασμα; Το αυτονόητο. Ολόκληρος ο πολιτικός κόσμος της χώρας, εκεί γύρω στο 1966, είχε συμφιλιωθεί με την ιδέα της χούντας.

φανοπούλου. Πρόκειται για μια κοινή συ-
νεδρίαση του Π.Γ. με το κλιμάκιο Εσωτερι-
κού του ΚΚΕ, η οποία πιθανόν να έγινε στις
16-2-1966. Από τα πρακτικά της σημαντικής
αυτής συνεδρίασης διαβάζουμε: «Φυσικά
σαν έσχατο μέσο (η χούντα) είναι μέσα στα
σχέδιά τους, και η συνεχής απομόνωσή της
από το λαό μεγαλώνει τους κινδύνους τυχο-
διωκτικών στρατιωτικών πραξικοπημά-
των...». Στη συνέχεια αναλύεται η τακτική
του ΚΚΕ για την απομόνωση της κυβέρνη-
σης και την λαϊκή πάλη και το Π.Γ. καταλή-
γει στο εξής: «Η πάλη κατά του παλατιανού
πραξικοπήματος, όπως είπαμε, συνεχίζεται
και μπαίνει σε νέα φάση που μπορεί να οδη-
γήσει σε ανοιχτό στρατιωτικό πραξικόπη-
μα»².

Το συμπέρασμα βγαίνει αβίαστα. Το
ΚΚΕ δεν είχε καμία πρόθεση για δημιουρ-
γία μετώπου, το οποίο θα ελαχιστοποιούσε
την πιθανότητα εκτροπής. Αντίθετα κάνει
το παν να οξύνει τις πολιτικές αντιθέσεις,

προσπαθώντας να συναγωνιστεί τα συνθή-
ματα του Αντρέα, «που μόνιμη επιδίωξή
του είναι να πάρει δικούς μας ανθρώπους»,
όπως αναφέρεται στην εισήγηση. Το ΚΚΕ
προσδοκά ίσως βελτίωση της κομματικής
του επιρροής και αδιαφορεί για την επερ-
χόμενη χούντα. Ίσως μάλιστα να μην αδια-
φορεί εντελώς, ίσως να ελπίζει πως μια
εκτροπή θα του έδινε καλύτερες «θέσεις».
Στις τελευταίες σειρές της περίφημης αυτής
εισήγησης διαβάζουμε: «Αυτά (οι διάφορες
δηλαδή προσπάθειες εκτόνωσης της πολιτι-
κής κρίσης), μοιάζουν με προβληματι-
σμούς που κάνουν όσοι έχουν για κύρια
δουλειά τους το κοινοβούλιο, που ασχολού-
νται με τη Βουλή και καλά κάνουν. Οι προ-
βληματισμοί όμως ενός επαναστατικού
κόμματος ... πρέπει να ψάχνουν όλες τις
πλευρές και βαθύτερα».

Όντως ψάχτηκαν βαθύτερα οι πλευρές,
αλλά από άλλους. Ένα καστ ιδιοτελών πο-
λιτικών καταδίκασε την Ελλάδα σε 7 χρό-
νια σιωπής. Η ΕΡΕ, με τον αφελή **Κανελλό-
πουλο** να ρίχνει χωρίς λόγο την κυβέρνηση
Παρασκευόπουλου, για να γίνει ο ίδιος
πρωθυπουργός και να δίνει το τελευταίο
χέρι βοήθειας στον Παπαδόπουλο. Ο Κα-
ραμανλής στο Παρίσι να περιμένει πότε θα
τον καλέσουν – έτσι ή αλλιώς. Ο Τέως να
νομίζει πως θα τον ανατρέψει ο Αντρέας. Ο
Αντρέας να δηλώνει πως η κυβέρνηση θα
ορκιστεί στην πλατεία Συντάγματος και να
κάνει το παν για να τορπιλίσει κάθε προ-
σπάθεια συνενόησης Παπανδρέου - απο-
στατών. Και τέλος το ΚΚΕ να «ψάχνει βα-
θύτερα».

Απ' όλους αυτούς, μόνον ο Καραμανλής
κατάφερε να γίνει ο «*Homme d'Etat*» – για
να χρησιμοποιήσω μια φράση του **Α. Καρ-
καγιάννη**. Ένα ρόλο που προσπάθησε να
παίξει και ο **Κ. Μητσοτάκης**, αλλά σε λά-
θος χρόνο. Ο **Γ. Παπανδρέου** έμεινε δέ-
σμιος των δύσκολων στιγμών και της υπερ-
βολικής σιγουριάς του. Ο Αντρέας μετε-
τράπη σε έναν άθλιο κομματάρχη, που μετά
από 10 χρόνια πρωθυπουργίας δεν άφησε
σχεδόν τίποτα πίσω του, παρά μόνον λαϊκι-
σμό, δημαγωγία και φανατισμό. Και το
ΚΚΕ χάθηκε.

Η περίοδος '55-'67 είναι ασφαλώς η κρισι-
μότερη και το είπαμε και άλλοτε: δεν είναι
ασφαλώς της αρμοδιότητας της κας **Κοκκό-
λα** και του κου **Μολυβιάτη**.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 Βλ. σχετικά: *Αντί*, τχ. 436, 20-4-1990.

2 Αρχ. Συγ. Κοιν. Ιστ., Αρχείο ΚΚΕ, Φ.2/5/19.

«Για την πορεία εφαρμογής της 2ης
απόφασης της 8ης ολομέλειας του '65».

Η καραμανλική προσέγγιση στο δημόσιο λογιστικό

του Στέλιου Π. Καφαντάρη

Τα αρχεία Καραμανλή έχουν τη δική τους ιστορία. Φρόντισε γι' αυτό συστηματικά ο ίδιος με την κατάλληλη επιλογή και τακτοποίηση του υλικού και τα πολλαπλά εκ των υστέρων υπομνήματα. Είναι η δοκιμασμένη τακτική της προστασίας μιας ήδη αγιογραφημένης εικόνας που ευτυχώς δεν κοροϊδεύει κανένα, παράδειγμα και το εξαιρετικό σκίτσο με τη διεισδυτική φράση: «ποιος σας μίλησε, ρε; Με την Ιστορία διαλέγεται ο Εθνάρχης!» (Αντί, 9 Μαΐου).

Οι διαλευκάνσεις είναι σαφώς απαραίτητες για την ανάδειξη του υλικού κάθε αρχείου, αλλά οι παραλείψεις και τα συγυρίσματα απαραίτητα. Ας αντισταθούμε, στο κάτω-κάτω η ιστορία δεν είναι μόνο του **Καραμανλή**, είναι και δική μας, είτε τη θέλουμε είτε όχι. Ας μην περιμένουμε τους ιστορικούς πότε θα ευδοκήσουν να κάνουν τις δέουσες ανασκευές, ας εμπλουτίσουμε το υλικό με αλήθειες όπου τις βρίσκουμε, δημοσιευμένες και αδημοσίευτες.

Παρακάτω συνοψίζω μια υπόθεση του **Καραμανλή**, που θα ήταν άγνωστη αν δεν την παρουσίαζε ο **Μαρκεζίνης**, στο τρίτομο έργο του *Σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας*. Η ιστορία του **Μαρκεζίνη** έχει τα δικά της πάθη, σχεδόν ανάλογα με αυτά των αρχείων του **Καραμανλή** –λ.χ. αντιπροσωπευτικός τίτλος του έργου θα ήταν «*Εγώ, οι βασιλόπαιδες και η σύγχρονη ιστορία*»– αλλά τουλάχιστον δεν νομίζω ότι μπορεί να αμφισβητηθεί η ειλικρίνεια του συγγραφέα στις περιγραφές γεγονότων που παρακολούθησε από κοντά και ιδίως όσων ήταν αυτόπτης.

Το συμβάν δεν έχει μεγάλη αξία καθεαυτό, άλλωστε και ο **Μαρκεζίνης** το περιγράφει σε υποσημείωση και μάλιστα χωρίς ημερομηνία –εκτιμώ ότι τοποθετείται στο τέλος 1952-αρχές 1953–, είναι ωστόσο αποκαλυπτικό της ιδιοσυγκρασίας και των μεθοδεύσεων **Καραμανλή**, αλλά και ευρύτε-

ρα του κλίματος της εποχής. Η **Φρειδερίκη** ήθελε, μεταξύ άλλων, και συνδετήρια οδό προς τον Ναυτικό Όμιλο, προκειμένου να τον αναπτύξει σε αυλική, κοσμική εστία υπό την αιγίδα της και προσέτρεξε για αυτό στον βολικό υπουργό Δημοσίων έργων **Καραμανλή**.

Δυστυχώς, όπως γράφει ο **Μαρκεζίνης**: «...Ο προϋπολογισμός του υπουργείου του δεν του επέτρεπε να προβεί στη δαπάνη αυτή και, στην επιθυμία του να είναι ευάρεστος στη βασίλισσα, κατέφυγε στον **ΟΛΠ**...». (τόμος ΙΙΙ, σελ. 9). Στον **ΟΛΠ** έτυχε να είναι πρόεδρος κάποιος **Βελούζος**, εισαγγελέας εφετών, κατά τα φαινόμενα σκληρό καρύδι, προφανώς διορισμένος από τον **Μαρκεζίνη**, που είχε το γενικό οικονομικό πρόσταγμα στην κυβέρνηση **Παπάγου**.

Ο **Βελούζος**, αντί να ενδώσει στην αξίωση **Καραμανλή**, ζήτησε να παραιτηθεί. Ο **Μαρκεζίνης** τον απέτρεψε και ειδοποίησε τον πρωθυπουργό **Παπάγο**. Τότε ο **Παπάγος** κάλεσε τον **Καραμανλή** στο γραφείο του, αφού έβαλε τον **Μαρκεζίνη** σε διπλανό δωμάτιο για να απολαύσει την έκταση και τη δριμύτητα της επίπληξης (άλλο ένα στοιχείο προς οιονδήποτε εκπονεύ πραγματεία για τους ωτακουστές και ηδονοβλεψίες της πολιτικής).

Ο **Παπάγος** τον επετίμησε κατά το σχέδιο και του ζήτησε να δηλώσει πανηγυρικά στον **Βελούζο** «...ότι δεν επρόκειτο εφεξής

να αναμειχθεί στις υποθέσεις του **ΟΛΠ**... Ο **Καραμανλής** ευπειθώς ακολούθησε τα υποδείξεις, διότι, βεβαίως, ως πραγμαστής δεν ήταν τρελός να παραιτηθεί, έστω και αν τον οδηγούσε προς τα εκεί και στην ουσία ανέμενε την παραίτηση ο **Παπάγος**. Όπως συνήθως συμβαίνει, η ιστορία έχει πολλαπλές αποκαλύψεις-προβολές για το μέλλον και διδάγματα. Ασφαλώς κυριότερο, και το γνωστότερο, είναι ο ποροτουνισμός του **Καραμανλή** στις σχέσεις του με τη **Φρειδερίκη**. Αν και δεν είχε ιδιαίτερη κλίση στο συνταγματικό, ή αλλιώς εξ αυτής της αδυναμίας, είχε αναγκαστεί από νωρίς το παλάτι ως πρωταρχικός θεσμός για την επικράτησή του. Η προθυμία για την εξυπηρέτηση αυτού του μικρού τμήματος είναι ενδεικτική της όλης συμπεριφοράς του.

Το δεύτερο είναι η ευκολία με την οποία προτείνει την παράκαμψη του προϋπολογισμού, αλλά προσεκτικά, προσπαθώντας να βάζει άλλους να κάνουν την παρατυπία έτσι ώστε ο ίδιος να μην φαίνεται άμεσα αναμειγμένος και κατ' επέκταση να βυθίζεται στο απυρόβλητο.

Το τρίτο, στο οποίο δεν αναφέρεται ο **Μαρκεζίνης**, είναι η σχετική αντίληψη της πολιτικής ισχύος του **Καραμανλή**, ήδη, από τότε. Αν πράγματι ο **Παπάγος** επιθυμούσε την παραίτηση του **Καραμανλή**, τότε θα μπορούσε και να την είχε προκαλέσει ή να την είχε υφαρπάξει ο ίδιος. Όπως ήρθαν τα πράγματα, ο **Παπάγος** περιορίστηκε να τον επιτιμήσει, απλώς έστω και αν αυτό το έκανε με εξευτελιστικό για τον **Καραμανλή** τρόπο.

Αλλά, ασφαλώς, το σημαντικότερο δίδαγμα, προς όποιον προαλείφεται για το ρόλο του **Εθνάρχη** ή για το ρόλο ενός ακόμα βιογράφου του **Καραμανλή**, είναι η απλότητα, η ταχύτητα και η ευκαμψία κατά την ανακάλυψη.

κωστούλας μητροπούλου

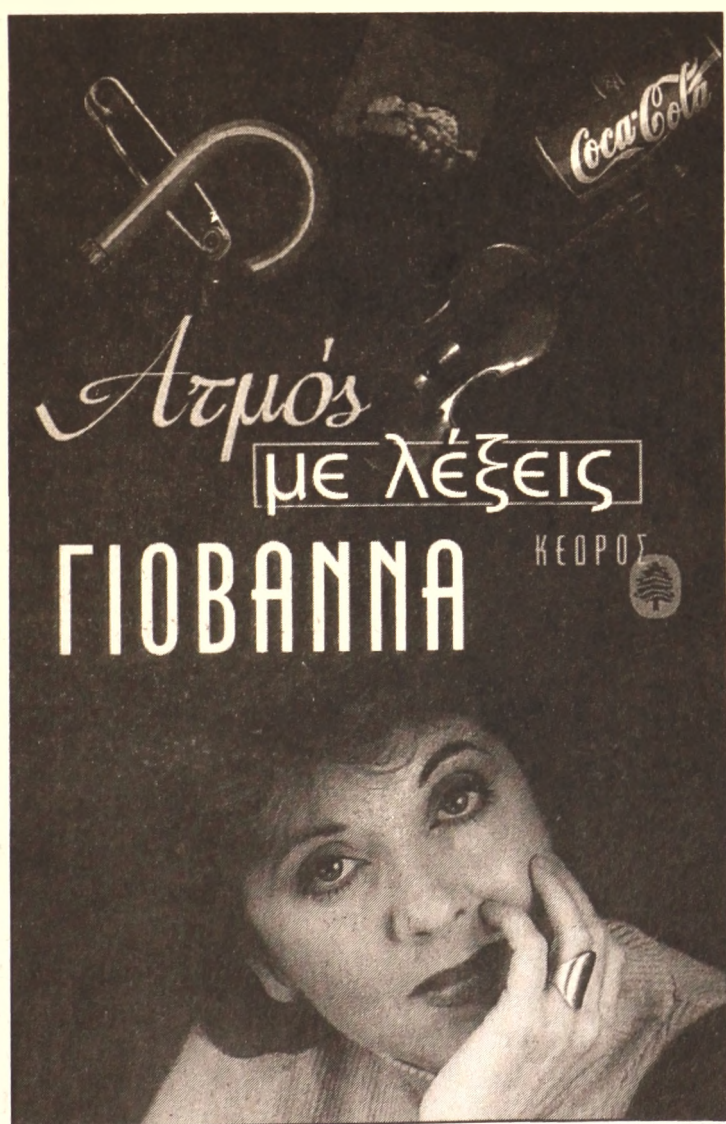

και όλα αυτά
για ένα πηδύμα
ΚΕΔΡΟΣ

ΚΩΣΤΟΥΛΑ
ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Και όλα αυτά
για ένα πηδύμα

μυθιστόρημα

ΓΙΟΒΑΝΝΑ

Ατμός
με λέξεις

διηγήματα

ΚΕΔΡΟΣ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Με ποιο μακρο-οικονομικό κυβερνητικό σχέδιο;

του Κ. Τσαλόγλου

Όσο πλησίαζε η ημέρα που θα άρχιζε ο κοινωνικός διάλογος, από τους «κατέχοντες» και τους «αντέχοντες» (ακόμη) υπήρξαν δύο εξαιρετικά εύγλωττες αντίστοιχες εκδηλώσεις. Οι τιμές στο Χρηματιστήριο Αξιών επιτάχυναν την ανοδική τους πορεία χάρη στις αισιόδοξες προοπτικές που διανοίγει για την κερδοφορία των επιχειρήσεων ο «διάλογος», άρα και για τις αποδόσεις των μετοχών στους πρώτους, στους επενδυτές. Πολλαπλασιάστηκαν, παράλληλα, οι απεργιακές κινητοποιήσεις και η οργανωτική προετοιμασία για δυναμική αντιμετώπιση της απειλής κατά του εισοδήματός τους, από τους δεύτερους, εξαιρετικά ανήσυχων από το ενδεχόμενο ευόδωσης του «διαλόγου» περί αλλαγών στις εργασιακές σχέσεις και στο ασφαλιστικό, όπως τις επιθυμεί η κυβέρνηση. Φυσιολογικές αντιδράσεις και από τις δυο πλευρές.

Αφήνοντας έξω από την «ατζέντα» του κοινωνικού διαλόγου η κυβέρνηση όσα σχετίζονται με την ανάπτυξη και υποστηρίζοντας ότι η ανάπτυξη θα δρομολογηθεί ευθύς μόλις καταργηθούν, ή ατονήσουν έστω, όσα ισχύουν σήμερα στις εργασιακές σχέσεις, γεννά εύλογη την υποψία ότι η οικονομική της πολιτική υπαγορεύεται αποκλειστικά και μόνο από την αγχώδη προσπάθεια των αρχιτεκτόνων της να παραμείνουν στην εξουσία, όσο γίνεται περισσότερο χρόνια. Αλλά για να παραμείνουν στην εξουσία πρέπει να «συγκλίνουν» εμπρόθεσμα προς όσα απαιτεί το «Μάαστριχτ» στον δημοσιονομικό και νομισματικό τομέα. Ποιο κόστος θα συνεπάγεται το «επίτευγμα» εις βάρος του εθνικο-οικονομικού μέλλοντος του τόπου και του επιπέδου ζωής του μεγαλύτερου τμήματος του πληθυσμού, δεν φαίνεται να τους απασχολεί ιδιαίτερα. Ό,τι τους απασχολεί είναι η βεβαιότητα πως θα τερματιστεί ο ηγετικός –και ο πολιτικός, ίσως– βίος τους αν χρεωθούν με το διπλό αδίκημα: να έχουν αφήσει έκθετο τον παραγωγικό ρόλο της ελληνικής οικονομίας στο στίβο του διεθνούς ανταγωνισμού, και να μείνουν, παρ' όλα αυτά, έξω από την οικονομική και νομισματική ένωση που ευαγγελίζονται οι ισχυροί των Βρυξελλών.

Για να εξασφαλίσει την κοινωνική κατανόηση σε αυτή την πολιτική ο κ. **Κ. Σημίτης** δεν κουράζεται να περιγράφει με χρώματα «Αποκάλυψης» όσα θα επακολουθήσουν αν αποτύχει η προσπάθεια «σύγκλισης». Δεν εξηγεί, βέβαια, γιατί με την καθιέρωση ελαστικότερων, για τις υποχρεώσεις της εργοδοσίας, όρων απασχόλησης και αμοιβής των εργαζομένων, θα μειωθεί, μέσα σε τρία χρόνια, κατά δεκαπέντε τρισεκατομμύρια δραχμές το δημόσιο χρέος, θα ελαχιστοποιηθεί το ετήσιο έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού, θα σταθεροποιηθεί η ισοτιμία της δραχμής μέσα στο

«Εύρω» και, ταυτόχρονα οι ρυθμοί ανόδου του εθνικού εισοδήματος θα υπερβούν κάθε προηγούμενο ρεκόρ. Θα ικανοποιηθούν, δηλαδή, όλες οι προϋποθέσεις που θέτει ο «καταστατικός χάρτης» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να έχουμε και εμείς δικαίωμα συμμετοχής στη διαμόρφωση των «ενωσιακών» οικονομικών εξελίξεων, που θα αφορούν και εμάς, βεβαίως. Και όχι μόνο αυτό. Δεν εξηγεί ο κ. πρωθυπουργός γιατί, με τη συρρίκνωση της καταναλωτικής ικανότητας των εργαζομένων –αυτή την έννοια δεν έχουν οι ζητούμενες θυσίες– θα απορροφηθούν οι άνεργοι, θα γίνουν διεθνώς ανταγωνιστικά τα ελληνικά προϊόντα, θα αναβαθμιστεί στα όμματα εχθρών και φίλων το κύρος της χώρας!

Δεν χωράει συζήτηση ότι αποτελεί ιστορική αναγκαιότητα η επανεξέταση του πλέγματος των νόμων που ρυθμίζουν την απασχόληση τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στον δημόσιο τομέα της οικονομίας, προκειμένου να αντικατασταθούν θεσμοί, οι οποίοι λειτουργούν, πλέον, ως τροχοπέδη της παραγωγικής ανάπτυξης και της παραγωγικότητας, με θεσμούς που θα τις υποβοηθούν. Το καπιταλιστικό σύστημα –περισσότερο κακό, πλέον, παρά καλό, αφού έμεινε χωρίς την εναλλακτική πρόταση που το υποχρέωνε να είναι ΚΑΙ κοινωνικό– δεν έχει τον παραμικρό ενδοιασμό να προστατεύει την κερδοφορία του, δημιουργώντας ανέχεια και ανθρώπινα... περισσεύματα! Η ενεργός κοινωνική πολιτική είναι, επομένως, αυτή που αναζητεί τις προσφορότερες μεθόδους για να εξουδετερώσει τις τραυματικές επιπτώσεις από τη μονοκρατορία του καπιταλιστικού συστήματος, και όχι αυτή που κλαυθμηρίζει για όσα συμβαίνουν, χωρίς να συμμετέχει στη διόρθωσή τους. Επαινετή, άρα, κάθε πρωτοβουλία για επανασχεδιασμό των μέσων εξουδετέρωσης των αρνητικών εξελίξεων και εμπλουτισμό της εθνικής προσπάθειας με πρακτικές που θα στο-

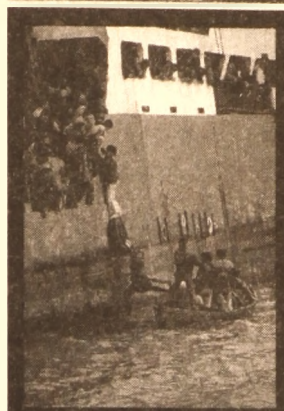
εύουν στην ολόπλευρη πρόοδο για ΟΛΟΥΣ.

Η αναζήτηση, ωστόσο, και η επεξεργασία των εξειδικευμένων ύσεων για τις εθνικές ιδιαιτερότητες δεν θα είναι ποτέ αποτελεσματική αν δεν ξεκινάει από την εθνική πραγματικότητα. Δεν το ιαθέτει το θεμελιακό αυτό χαρακτηριστικό ο προτεινόμενος από την κυβέρνηση κοινωνικός διάλογος. Αυτό εξηγεί και το γιατί η κυβέρνηση δεν μπορεί να επιχειρηματολογήσει με πειστικό τρόπο πέρ της αποτελεσματικότητάς του. Όταν ο διάλογος επικεντρώνει το ενδιαφέρον του σε ό,τι αφορά τα «εισοδηματικά κεκτημένα» των εργαζομένων, είναι αυταπόδεικτα αποσπασματικός, αφήνοντας αναπάντητο το κρίσιμο ερώτημα: υπάρχει κυβερνητικός σχεδιασμός για όσα πρέπει να γίνουν σε όλη την έκταση της εθνικο-οικονομικής δραστηριότητας, εκτός από την αναθεώρηση των εργασιακών σχέσεων και το ασφαλιστικό, ώστε να μειωθεί η ανεργία, να αναθερμανθεί η ανάπτυξη, να ισχυροποιηθεί η ανταγωνιστικότητα, να καταστεί αξιόπιστος συντελεστής υποβοήθησης των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών το Δημόσιο; Να γίνει πιστευτή, με άλλα λόγια, η κυβερνητική ρητορεία για την οικοδόμηση ενός καλύτερου οικονομικού μέλλοντος. Αν παρόμοιος σχεδιασμός δεν χει γίνεται, ή αν επιχειρήθηκε και δεν κατέληξε σε ανακοινώσιμα υπερτάσματα, πώς να γίνει δεκτό ότι μόνο από τις επιδιωκόμενες αλλαγές, και οι Βρυξέλλες θα μας αναγνωρίσουν ως ισότιμο, στην ανταγωνιστική τους επιδίωξη, εταίρο, και θα βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης των «μη κατεχόντων» Ελλήνων; Καθήκον, το δεύτερο τούτο, πολύ πιο σημαντικό από το αν θα συμβάλλουμε νωρίτερα αργότερα στη διαφύλαξη της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων των εταίρων μας, ώστε να πουλάνε και σε εμάς περισσότερα από όσα δικά μας προϊόντα αγοράζουν.

Διαπράττει το λάθος η κυβέρνηση να υιοθετεί ανεπεξέργαστες μεθοδεύσεις άλλων κυβερνήσεων κρατών-μελών της Ε.Ε. για την άμβλυνση των αρνητικών επιπτώσεων στην εθνική τους οικονομία από την παγκοσμιοποίηση των αγορών και την ταχύτατη τεχνολογική πρόοδο, υποθέτοντας ότι διευκολύνεται έτσι και η δική τους προσπάθεια. Και σαν να μην έφτανε αυτή η μηχανιστική μεταφορά «προτύπων», επειδή η κυβέρνηση πιέζεται από την εσωκομματική, «σοσιαλιστική» αντιπολίτευση, κάνει επιλεκτική χρήση τοιχείων από τα «κείμενα» που αντιγράφει. Με αποτέλεσμα, η ξυγαντική, χάρη στον «εκσυγχρονισμένο» της χαρακτήρα, πρόθεση, να δίνει, τελικά, την εντύπωση ότι δεν είναι τίποτε περισσότερο από ένας ανακυκλούμενος οικονομολογικός Παπανδρεϊσμός της δεκαετίας του '80. Παράδειγμα:

Η αναπόφευκτη χρεοκοπία των μεγάλων επιχειρήσεων που κρακοποίησε το ΠΑΣΟΚ, για να προωθήσει δήθεν τη σοσιαλιστική αλλαγή, κληροδότησε στο κράτος χιλιάδες ψευδο-απασχολούμενους υπαλλήλους, με υψηλό δημοσιονομικό κόστος για τη μισθοδοσία τους. Η απόλυσή τους, μαζί με όσους άλλους έχει αναλάβει ο ημόσιος «κορβανάς» γιατί δεν προσφέρονταν θέσεις εργασίας στην καθυστερημένη παραγωγικά οικονομία μας, είναι επίσημα προγραμματισμένη. Πώς θα απολυθούν, όμως, οι δεκάδες χιλιάδες αυτοί εργαζόμενοι όταν επιδεινώνεται η προσφορά θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα και η κυβέρνηση αρνείται να ιδιωτικοποιήσει το σύνολο των επιχειρήσεων όπου τώρα στεγάζονται, ώστε, εκεί τουλάχιστον, να απασχοληθούν; Τι νόημα έχει η φιλοσοφία περί μονάδων «στρατηγικής» σημασίας, οι οποίες δεν επιτρέπεται να τεθούν εκτός κρατικού ελέγχου, όταν το παραδοσιακό εθνικο-οικονομικό οικοδόμημα καταρρέει και η λήψη εκτάκτων μέτρων για την «ανασκευή» του διεκδικεί την απόλυτη προτεραιότητα πριν από κάθε άλλη εκτίμηση περί εθνικού συμφέροντος; Τα ράτη-πρότυπα για την αντιμετώπιση της συγκυριακής κρίσης

νέα ιστορική σειρά

Miranda Vickers

ΟΙ
ΑΛΒΑΝΟΙ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Άνοδος και πτώση
του πολυεθνικού
επίλεκτου σώματος
του οθωμανικού στρατού
που έφτασε
μέχρι την Ουγγαρία
και που το έτρεμε
ακόμη και ο Σουλτάνος.

Η ιστορία ενός έθνους
από το Μεσαίωνα
μέχρι σήμερα:
ο ρόλος των Αλβανών
κατά την Τουρκοκρατία,
αλλά και η πορεία
του σύγχρονου
αλβανικού κράτους
και οι περιπέτειές του
που κορυφώνονται
στις μέρες μας στο δρόμο
προς τη δημοκρατία.

Godfrey Goodwin

ΟΙ
ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΙ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ένας πρωτότυπος
συνδυασμός
των αρχαιολογικών
ευρημάτων,
της γλωσσολογίας
και της πολεμικής τέχνης
που αποδεικνύει
πως οι νεκροί
των μυκηναϊκών τάφων
ήταν νεόφερτοι
στον ελλαδικό χώρο.

Robert Drews

Η
ΕΛΕΥΣΗ
ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΗ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ:
ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ - ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

έχουν μειωμένη εθνική συνείδηση όταν ιδιωτικοποιούν γιγάντιες, κρατικές ως τώρα, επιχειρήσεις για να τονωθεί, με την ιδιωτικο-οικονομική διαχείριση, ο ανταγωνιστικός τους χαρακτήρας; Ενώ, παράλληλα, το κράτος τους απαλλάσσεται από υποχρεώσεις κάλυψης ελλειμμάτων και προσπορίζεται κεφάλαια για την εξυγίανση και τον εκσυγχρονισμό της δημοσιονομικής προσφοράς στη λειτουργία της οικονομίας. Ας ομολογηθεί, τουλάχιστον, ότι η αξιοθρήνητη κυβερνητική επίδοση στις ιδιωτικοποιήσεις, μόνη δικαιολογία της έχει την αξίωση της πασοκικής «νομενκλατούρας» να μη στερηθεί των παχυλών εσόδων που της εξασφάλισαν οι «σοσιαλιστικές» κρατικοποιήσεις! Κάτι που, δυστυχώς, δεν περιλαμβάνεται στον κοινωνικό διάλογο!

Οι συνθήκες που γεννούν εδώ τη σημαντικά μεγαλύτερη απ' ό,τι λένε τα επίσημα στατιστικά στοιχεία, αστική ανεργία και ματαιώνουν τη δημοσιονομική εξυγίανση δεν είναι ίδιες με τις αιτίες που δημιουργούν ανάλογα, συγκυριακά φαινόμενα, στις αναπτυγμένες οικονομίες. Η ανεργία, εκεί, οφείλεται στην αντικατάσταση της ανθρώπινης εργασίας από την ηλεκτρονική αυτοματοποίηση, επιβαλλόμενη, όχι τόσο από την ανάγκη μείωσης του κόστους παραγωγής, όσο από την προσπάθεια μείωσης των κοστολογικών επιβαρύνσεων που προκαλούν οι ασφαλιστικές εισφορές, αντίστοιχα υψηλές προς τις χρηματικές αμοιβές. Ο ισχυρός ανταγωνισμός των αναδυόμενων αγορών επικουρείται, κατά πρώτο λόγο, από την ανυπαρξία, σε αυτές τις χώρες, κοινωνικής πρόνοιας, αφού τις χαμηλές αμοιβές των εργαζομένων τους τις αντισταθμίζει, στις αναπτυγμένες οικονομίες, η τεχνολογικά εξελιγμένη παραγωγή τους. Την ίδια υψηλή επιβάρυνση, χάρη στις κοινωνικές τους δαπάνες, έχουν και τα δημόσια οικονομικά των κρατών της «Ένωσης». Γεγονός που αντιδικεί με την επιδιωκόμενη από το Μάαστριχτ δημοσιονομική εξυγίανση, απαραίτητη για να κατοχυρωθεί η συναλλακτική σταθερότητα του «Εύρω». Η αναζήτηση, συνεπώς, στους προηγμένους εταίρους μας, νέων σχημάτων εργασιακών σχέσεων και διαδικασιών μετακύλισης των κοινωνικών κονδυλίων από τους κρατικούς προϋπολογισμούς στους ίδιους τους ασφαλισμένους, ξεκινάει από εντελώς διαφορετικές πλουτοπαραγωγικές δυνατότητες από όσες ισχύουν εδώ. Γι' αυτό δεν απειλείται, εκεί, το πραγματικό εισόδημα των εργαζομένων σαν προϋπόθεση για την αντιμετώπιση της ανεργίας ή διαφύλαξης της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Εκεί, δηλαδή, η εδραιωμένη παραγωγική υπεροχή καθοδηγεί την πολιτική καταπολέμησης της ανεργίας με ταυτόχρονη διαφύλαξη της ανταγωνιστικότητας, ενώ εδώ, από τη μείωση της καταναλωτικής δύναμης των εργαζομένων και των συνταξιούχων αναμένεται η ανάπτυξη, η νομισματική εξυγίανση, η ανταγωνιστικότητα! Αν είναι δυνατόν!

Το δεύτερο, και όχι «στιγματικό» αδίκημα που διαπράττει η κυβέρνηση του κ. Κ. Σημίτη, είναι ότι δημιουργεί στον ελληνικό λαό την εντύπωση πως μπορούμε να ικανοποιήσουμε το σύνολο των επιθυσιών (από τους «μεγάλους») προδιαγραφών του Μάαστριχτ, έστω και αν εξασθενεί αντί να ισχυροποιείται το εθνικο-οικονομικό μας κατεστημένο. Καλλιεργεί, επομένως, έναν επικίνδυνο εφησυχασμό για την επάρκεια της ποσότητας και της ποιότητας του έργου που ο κάθε ικανός για εργασία πολίτης προσφέρει, προκειμένου να πετύχουμε την αναβάθμισή μας στον διεθνή καταμερισμό εργασίας και πλούτου και όχι μόνο των δανεικών! Θα έπρεπε

**Η κυβέρνηση του Κ. Σημίτη
καλλιεργεί έναν επικίνδυνο
εφησυχασμό για την επάρκεια της
ποσότητας και της ποιότητας του
έργου που ο κάθε ικανός για
εργασία πολίτης προσφέρει. Θα
έπρεπε αντίθετα να επαναλαμβάνει
αδιάκοπα την υποχρέωση αλλαγής
εργασιακών συνηθειών και όχι,
απλώς, εργασιακών σχέσεων.**

να διδάσκεται το εντελώς αντίθετο. Να επαναλαμβάνεται αδιάκοπα η υποχρέωση αλλαγής εργασιακών συνηθειών και όχι, απλώς, εργασιακών σχέσεων. Γιατί μόνον ως εθνικό σύνολο μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τις ιστορικές προκλήσεις ανταγωνιστικού εκμηδενισμού που εκτοξεύονται εναντίον των ασθενέστερων οικονομικών από κάθε κατεύθυνση. Με επικεφαλής, στη μακρά σειρά των επιτιθέμενων, τους εταίρους μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Χρειάζεται, άραγε, να υπενθυμίσουμε στους κυβερνητικούς αρμόδιους, οι οποίοι επιμένουν ότι η «σύγκλιση» θα λειτουργήσει υπέρ της οικονομίας μας με τη θαυματουργή ισχύ και την καλή προαίρεση της ράβδου του Μωυσέως, ότι η οικονομική και νομισματική ένωση (ΟΝΕ) δεν είναι ρύθμιση εσω-κοινοτικών οικονομικών σχέσεων που ενσωματώνεται στο κοινοτικό κατεστημένο για να θεραπεύσει τις ατέλειες και τις αδικίες του: η ΟΝΕ είναι το «ρετιρέ»

ενός οικοδομήματος που χτίζεται επί τριάντα χρόνια τώρα, με αλλοιωμένη, μάλιστα, την αρχική φιλοσοφία του. Η Ελλάδα, από το 1980 που έγινε πλήρες μέλος της Κοινότητας απελάμβανε, ως γνωστόν, όλων των προνομίων που επιφύλασσε ο οργανισμός στα μέλη, για να επωφεληθούν της μεγάλης και αδασολόγητης αγοράς του και αναβαθμίσουν, έτσι, το δικό τους παραγωγικό δυναμικό. Γιατί δεν επωφεληθήκαμε; Γιατί είμαστε η μόνη χώρα, μεταξύ των «15», που οπισθοδρόμησε ως ποσοστό ακαθάριστου εθνικού προϊόντος στον μέσο κοινοτικό όρο; Γιατί μειώθηκαν δραστικά οι εξαγωγές μας προς τους εταίρους και αυξήθηκαν, εξίσου δραστικά, οι εισαγωγές μας από αυτούς; Γιατί απέφυγαν το ελληνικό οικονομικό έδαφος οι κάθε προελεύσεως επενδύσεις;

παρ' όλα τα προβαδίσματα που τους εξασφάλιζε ως παραγωγούς ισότιμη παρουσία μας στην ΕΟΚ; Γιατί, από τότε, χρεωθήκαμε ως το λαιμό, χωρίς αυτό το χρέος να δημιουργήσει μιαν έστω αξιολογική πλουτοπαραγωγική πηγή; Γιατί σταθήκαμε, και στεκόμαστε, ανίκανοι να απορροφήσουμε στο σύνολό τους τα δωρεάν κοινοτικά κονδύλια για την κατασκευή έργων υποδομής; Έργων, που εκτιμήθηκαν –και δικαίως– ως τη μόνη διαθέσιμη «ατμομηχανή» για τη ριμούλκηση μιας εθνικής παραγωγικής ανάπτυξης; Διότι, είμαστε υπανάπτυκτοι. Και όχι μόνο αυτό. Διότι τα τελευταία δεκαεπτά χρόνια καμιά κυβέρνηση δεν ενδιαφέρθηκε, με αίσθημα εθνικής ευθύνης, να εργαστεί για την εθνικο-οικονομική πρόοδο και τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

Πώς θα συμβεί, λοιπόν, τώρα; Τώρα όταν με την περίφημη «σύγκλιση», θα ακυρωθούν κρίσιμες εθνικές πρωτοβουλίες, τις οποίες θα αναλάβουν οι Βρυξέλλες, και με βέβαιη τη συρρίκνωση των δωρεάν παροχών, περιμένουμε να σημάνουν οι κώδωνες των ορθόδοξων εκκλησιών την έναρξη μιας νέας εποχής υλικής και πολιτισμικής ευημερίας;...

Αν οι συνομιλητές της κυβέρνησης στο νεογέννητο κοινωνικό διάλογο θέλουν να προσφέρουν πραγματική υπηρεσία, σε όσους αντιπροσωπεύουν και στην ελληνική κοινωνία ολόκληρη, ας αξιώσουν από τους κυβερνητικούς συνομιλητές να καταθέσουν, πριν από τη συζήτηση οποιουδήποτε άλλου θέματος, το «πλήρες μακροοικονομικό κυβερνητικό σχέδιο». Στα πλαίσια του οποίου πρέπει να εκτιμηθεί η σκοπιμότητα κάθε «θυσιάς», όσο σημαντική και αν είναι. Αν δεν υπάρχει παρόμοιο σχέδιο, το καλύτερο που θα έχει να κάνει ο κ. πρωθυπουργός είναι να πάρει τους συνεργάτες του και να πάνε σπíti τους. Ή, έστω, στο σπíti του κ. Γ. Ράλλη!

Ευέλικτη Πρόσβαση και Επιλογή

του Μαρίας Μασαλά

Τα Προγράμματα Σπουδών Ευέλικτης Πρόσβασης και Επιλογής - ονομασία που προτιμήθηκε εκείνης που τα οριζέ ως Ελεύθερους Κύκλους Σπουδών στοχεύουν κύρια στην διαμόρφωση ενός κύκλου Γενικών Σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ο οποίος θα οδηγεί σε πτυχίο, καθ' όλα ισότιμο προς αυτά που χορηγούνται από τα ήδη υπάρχοντα εξειδικευμένα πανεπιστημιακά τμήματα με τα οποία και θα συνυπάρξουν. Η εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών αναμένεται τον ερχόμενο Σεπτέμβριο στα ΑΕΙ που ήδη έχουν ανταποκριθεί και σχεδιάζουν τα πιλοτικά τους προγράμματα.

Το αίτημα για εκσυγχρονισμό και εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης δεν αποτελεί καινοτομία ούτε στο πεδίο των κοινωνικών διεκδικήσεων ούτε και σε κείνο των πολιτικών διαδικασιών. Το εκπαιδευτικό πρόβλημα ετίθετο πάντα απ' τα πολιτικά κόμματα ως ζήτημα «εθνικό» το οποίο βρίσκεται πάνω από κομματικές σκοπιμότητες και κομματικούς προσδιορισμούς. Ιαρόλα αυτά, και επειδή ακόμα και για θέματα «εθνικά» μπορεί να διαφωνεί κανείς, τα σημεία στα οποία υπήρχε συμφωνία καθίσταντο τελικώς ανενεργά και το αίτημα για μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος και σχεδιασμό εθνικής πολιτικής για την παιδεία πάντα επίκαιρο. Οι μορφωσιολατρικές καταβολές της ελληνικής κοινωνίας που θα μπορούσαν να την οδηγήσουν ταχύτερα π' ότι αλλού στον μετασχηματισμό, τελικά προσέκρουσαν στην ξάρτηση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας από τους δεδομένους πλέον όρους ένταξης στην παγκόσμια αγορά. Όροι που ωθούν προς ένα νέο καταμερισμό της εργασίας, τον οποίο αδυνατεί να υπηρετήσει η παραδοσιακή εκπαιδευτική δομή. Στη βάση αυτής της αδυναμίας βρίσκονται οι αλλαγές στις παραγωγικές δυνάμεις και η ιδιαιτερότητα της σύγχρονης τεχνολογίας που άλλαξαν ριζικά τη σχέση εκπαίδευσης και εργασίας, συμμετέχοντας στη διαμόρφωση του σύγχρονου πολιτισμού, στο πλαίσιο του οποίου η εφαρμογή, η ανάπτυξη και η «ωφέλιμη γνώση», έχουν πάρει μεγάλες διαστάσεις. Κάτω από τις νέες αυτές επιταγές έρχονται τα προγράμματα σπουδών ευέλικτης πρόσβασης και επιλογής με την φιλοδοξία να συμβάλλουν στη διαρθρωτική ανάπτυξη της χώρας, διορθώνοντας τα κακώς κείμενα όπως η απώλεια του εκπαιδευτικού χαρακτήρα του Λυκείου και η μετατροπή του σε φροντιστηριακό κέντρο, η δημιουργία ενός παράλληλου συστήματος παροχής συμπληρωματικής συναλλάγματος προς το εξωτερικό απ' τους αποτυχόντες των εισαγωγικών εξετάσεων και την απαγορευτική προς τους εργαζόμενους δομή των συμβατικών προγραμμάτων σπουδών.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σύμφωνα με το «Τεχνικό Δελτίο» της Ενέργειας τα προγράμματα αυτά θα διέπονται από ευελιξία ώστε να επιτευχθεί αποτελεσματικά η διαφοροποίησή τους ως προς τα γνωστικά αντικείμενα καθώς και η συμπληρωματικότητά τους προς τα συμβατικά προγράμματα σπουδών. Η ευελιξία αυτή σχετίζεται τόσο με την διατηρητική και

διδρυματική (συμπεριλαμβανομένων και ιδρυμάτων του εξωτερικού) δομή τους, όσο και με την δυνατότητα απόκτησης πτυχίου με διαφορετικούς ρυθμούς από αυτούς που επιβάλλουν τα προγράμματα σπουδών. Δίνεται έτσι στους ενδιαφερόμενους η δυνατότητα της διά βίου εκπαίδευσης με παράλληλη άλλη απασχόληση. Η ελεύθερη είσοδος στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (άνευ εξετάσεων), προβλέπεται να επιτευχθεί σταδιακά. Συνεπώς, στο αρχικό στάδιο υλοποίησης του θεσμού η είσοδος στα προγράμματα αυτά θα υπόκειται σε κάποιο έλεγχο. Ο έλεγχος εισόδου θα διαφοροποιείται ανάλογα με την προσφορά θέσεων και τη ζήτηση για καθένα απ' τα προγράμματα σπουδών. Το κόστος λειτουργίας των Προγραμμάτων Σπουδών Ευέλικτης Πρόσβασης και Επιλογής προβλέπεται να διαμορφωθεί σε χαμηλότερο επίπεδο από εκείνο των συμβατικών προγραμμάτων λόγω της ευέλικτης δομής και στελέχωσής τους, της αποτελεσματικότερης και εντατικότερης χρήσης της υπάρχουσας υλικοτεχνικής υποδομής, της χρήσης νέων τεχνολογιών, της συνδιδασκαλίας μαθημάτων με τα προγράμματα και της χρησιμοποίησης μεθόδων διδασκαλίας από απόσταση. Αυτά τα στοιχεία είναι που στηρίζουν την πεποίθηση ότι η Ενέργεια αυτή θα οδηγήσει σε δομές υψηλής ποιότητας.

Οποιαδήποτε κίνηση και αλλαγή σχετίζεται με την εκπαίδευση δεν μπορεί παρά να στοχεύει σε μια σύνδεση αυτής με την αγορά εργασίας. Τα νέα αυτά προγράμματα φιλοδοξούν να εξυπηρετήσουν ικανοποιητικότερα και επαρκέστερα τομείς της αγοράς εργασίας που σήμερα δεν ικανοποιούνται απ' τα προγράμματα που χαρακτηρίζονται ως επί το πλείστον από γενικότητα και μονοσημαντικότητα, όπως αναφέρεται στο «Τεχνικό Δελτίο» (από το οποίο μπορείτε να δείτε και περισσότερες τεχνικές και άλλες λεπτομέρειες). Η Ενέργεια θα εφαρμοστεί σε όλους τους τομείς της Γ/βάθμιας εκπαίδευσης κυρίως σε νέα γνωστικά αντικείμενα. Όπως φυσικά ήταν αναμενόμενο, στην πρώτη φάση θα δοθεί προτεραιότητα σε τομείς συμβατούς με τις κατευθύνσεις του Β ΚΠΣ. Δικαίωμα συμμετοχής έχουν όλα τα ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας

Το ερώτημα όμως παραμένει. Ποιο μέρος του κόστους για την εκπαίδευση και της φιλοσοφίας σχεδιασμού της ανταποκρίνεται στις ανάγκες ολοκλήρωσης του ανθρώπου και εξυπηρετεί το όραμα μιας κοινωνίας βασισμένης σε ποιοτικούς δείκτες. Πάντα αξίζει να αναρωτιέται κανείς: «Εκσυγχρονισμός και ανάπτυξη. Προς ποια κατεύθυνση και για ποιους τελικούς αποδέκτες;».

Ο Σάκης και οι Γκρίζοι... Riders!

του Ηλία Κανέλλη

Να τα πούμε από την αρχή: Οι ποπ τραγουδιστές **Σάκης Ρουβάς** και **Μπουράτ Κουτ**, Έλληνας και Τούρκος αντιστοίχως, που έδωσαν, την προηγούμενη Δευτέρα, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, από κοινού συναυλία στο στάδιο *Ταξίμ*, στη νεκρή ζώνη της Πράσινης Γραμμής της Λευκωσίας, κοντά στο Λήδρα Πάλλας, δεν αποσκοπούσαν ούτε στην ειρήνη ούτε να ευαισθητοποιήσουν ήθελαν το νεανικό τους κοινό για το πρόβλημα των ναρκωτικών και του AIDS ούτε τίποτα. Ο γελοιογράφος **Γιάννης Καλαϊτζής** ήταν άτεγκτος όταν, στην τακτική του γελοιογραφία στην *Ελευθεροτυπία* (21.5) συμπέρανε ότι ήθελαν να μας συμφιλιώσουν με την μπουρδα. Βασικό τους κίνητρο, αντιθέτως, θα μπορούσε να ήταν η αύξηση της εμβέλειάς τους στο πιτσιρικάδικο κοινό και των δύο χωρών, η αύξηση των πωλήσεων των δίσκων τους και, ενδεχομένως, η διαφήμιση κοινών συναυλιών τους είτε στη μία χώρα είτε στην άλλη, στο μέλλον.

Και τα κίνητρα, τα ευγενή κίνητρα της ειρήνης και της συνεννόησης των λαών; Μου θυμίζουν ακριβώς τα αντίστοιχα κίνητρα πολλών επιχειρήσεων που κάνουν απορρυπαντικά, χημικά, πλαστικές γούνες ή οτιδήποτε άλλο και, διαφημιζοντάς τα, σημειώνουν πως ένα μικρό ποσοστό από τις πωλήσεις θα πάει στην παγκόσμια οικολογική οργάνωση WWF. Ούτε η οικολογική οργάνωση μπαίνει στον κόπο να αναζητήσει το βαθύτερο κίνητρο αυτής της ανέξοδης γαλαντομίας ούτε –πολύ περισσότερο– θα έμπαινε στον κόπο ο ΟΗΕ να ψάξει το βαθύτερο κίνητρο της συναυλίας Ρουβά-Κουτ. Όπως, αντίστοιχα, ουδείς φορέας κρατικής εξουσίας πλέον μπήκε στον κόπο να αναζητήσει τα κίνητρα αντίστοιχων συναυλιών, του **Νταλάρα**, π.χ., ή του **Σαββόπουλου**, που δίνουν το χαρακτήρα της «εθνικής γραμμής» σε αντίστοιχες δικές τους εκδηλώσεις.

Ούτως εχόντων των πραγμάτων, εκείνο

που θα έπρεπε να κυριαρχήσει στη δημόσια συζήτηση για τη συναυλία είναι τα βαθύτερα κίνητρα των καλλιτεχνών και των ατζέντηδών τους και, κυρίως, το περιεχόμενο της καλλιτεχνικής τους πρότασης, που είναι εκτός και μακράν κάθε πολιτικής προσέγγισης Ελλάδας και Τουρκίας, εκτός και μακράν κάθε πολιτικής προσέγγισης του κυπριακού προβλήματος και της διχοτομημένης χώρας. Αντ' αυτής, γηπεδοποιήθηκε το πρόβλημα, βγήκαν πάλι ένθεν και ένθεν και ακόνισαν τις δυνάμεις τους, σε ένα παιχνίδι συσχετισμού, από τη μια οι εθνικιστές (που, προκειμένου για την Κύπρο, δίνουν λυρικούς τόνους στις ομιωγές τους) κι από την άλλη οι διεθνιστές (που οι δικές τους εξαπλουστεύσεις βρήκαν τη συνισταμένη τους στο κείμενο της διεθνίστριας **Σίσσυς Βωβού** [*Εποχή*, 18.5] με τον επικό τίτλο «*Σάκη προχώρα*»).

Την ίδια στιγμή, πραγματικά ψυχραιμος, ο (δεισδυτικότατος πολιτικός αναλυτής) **Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος**, επίσης στην *Εποχή* της 18.5, σημείωνε ότι, μολονότι εκ πρώτης όψεως επιθυμούσε να αγκαλιάσει την πρωτοβουλία των τραγουδιστών, το περιεχόμενό της, η αισθητική της, η καλλιτεχνική της βαρύτητα δεν μπορούσε να τον καλύπτει. Και έδινε τον πραγματικό τόνο

στη σημερινή προσέγγιση του Κυπριακού στην τωρινή του καμπή, με τον τίτλο «*Ας το "δεν ξεχνώ" στο "δεν με μέλλει"*».

Ο ΤΖΕΡΤΖΕΛΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΥ

Οι λεπτές αποχρώσεις, ωστόσο, και οι βαθιές αιτίες, που προϋποθέτουν ψυχραιμία, βαθύτερη ανάλυση των προβλημάτων και τελικά, κάτι παραπάνω από κραυγές, πολιτική υστεροβουλία ή και επίκληση του θύμικου και των συναισθημάτων, δεν απασχολούν όσους κάνουν τις αναλύσεις. Ήδη είτε ο ηλεκτρονικός αλλά και ο έντυπος Τύπος (με μετρημένες στα δάχτυλα τα ενός χεριού τις εξαιρέσεις) δεν είχαν καμία διάθεση να μπουν στον κόπο της αναλυτικής προσέγγισης. Λειτουργήσαν με γηπεδικά αισθήματα και βάθυναν τη διαίρεση για μία ακόμη φορά, τουλάχιστον όσο το Μέσα διαμορφώνουν την κοινή γνώμη. Πριν, ωστόσο, πάρουν τη σκυτάλη οι ανιχνευτές, οι δημοσιογράφοι και οι ρεπόρτερ είχαν ήδη φτιαχθεί τα μέτωπα σε πολιτικό πεδίο:

* Από την ελληνοκυπριακή και την ελληνική πλευρά, ο Όμιλος των Μοτοσυκλετιστών, η ΕΔΕΚ του **Λυσσαρίδη**, ο **Στόχος**, η κίνηση πέριξ του **Καραμπελιά**, οι **Νταλάρας-Σαββόπουλος**, ο **Παπαθεμελής**...

* Από την τουρκοκυπριακή και την τουρκική πλευρά, κυρίως, οι Γκρίζοι Λύκοι.

Αποτέλεσμα της έντασης που προκάλεσαν οι δηλώσεις και οι απειλές των προαναφερομένων ήταν και η εγρήγορση και η κινητοποίηση των δημοσιογραφικών μηχανισμών. Έτσι ενδεχομένως διογκώθηκε και η σημασία της συναυλίας. Τα κανάλια, μάλιστα, προβλέποντας ότι ενδεχομένως η υπόθεση μπορεί να έχει σοβαρότερες επιπτώσεις από κάποια επεισόδια, προετοιμάστηκαν καταλλήλως και τα συνεργεία τους τέθηκαν επί ποδός πολέμου.

Όσο, λοιπόν, η μπουρδα των τραγουδιστών διογκωνόταν, τόσο οι εθνικές δυνάμεις, ένθεν και ένθεν, προχωρούσαν στην

πτυξη της δικής τους στρατηγικής. Ταρχάς, με δηλώσεις. Που είχαν αποτέ-
μα τη μειωμένη ζήτηση των εισιτηρίων,
άτερα από την πλευρά της ελεύθερης
πικασίας (ενώ πληροφορίες λένε πως
λοίοι παρεμποδίσθηκαν να προμηθευ-
ν εισιτήρια). Πολλοί έσπευσαν να την
δώσουν σε αποδοκιμασία της εκδήλω-
σης. Εν μέρει, ίσως να ήταν και αποδοκιμα-
σία. Κατά βάθος, όμως, ήταν αποδοκιμα-
στην πράξη των διαστάσεων που δόθη-
σαν στην εκδήλωση, ήταν ο φόβος πιθανών
επιδράσεων και των επιπτώσεών τους.
Πορεί τα επεισόδια του περασμένου κα-
τακαιριού, με τραγικά θύματα τους Ισαάκ
Σολωμού, να έδωσε δυο σύμβολα της
επικαιρότητας του Κυπριακού,
το σύμβολα του αγώνα εναντίον της συνε-
χόμενης τουρκικής κατοχής και της διαί-
τησης της νήσου, δεν σημαίνει όμως ότι
προσανατόλισε και τις πολιτικές ενέργειες
που μέλλουν να γίνουν προς την κατεύθυν-
ση δίκαιης λύσης και για τις δύο κοινότη-
τες. Ίσα-ίσα, έδωσε το πάνω χέρι στους κα-
τακαιριόχρηστους πατριδοκάπηλους, οι οποίοι με
αβαθμισμένη την πολιτική δύναμη μπο-
ρούν να επηρεάζουν καθοριστικότερα τους
επίσημους χειρισμούς του επίσημου κρά-
τους, τους επίσημους προσανατολισμούς
της κυπριακής πολιτικής.

Είναι πάντα επίκαιρη και είναι πάντα
είγουσα η κατάργηση της διαίρεσης του
κυπριακού κράτους. Είναι πάντα επείγου-
σα η αποχώρηση των τουρκικών στρατευ-
των κατοχής από το νησί. Είναι πάντα
είγουσα η οριστική διερεύνηση του θέ-
ματος των αγνοουμένων, Ελλαδιτών αλλά
και (των λιγότερων) Τουρκοκυπρίων. Κι
είναι πάντα επίκαιρη η εξασφάλιση των
εγγύων για τη λειτουργία μιας ενιαίας
και ανεξάρτητης Κύπρου, με τους πολίτες
της ελληνοκυπριακής είτε της τουρκο-
κυπριακής κοινότητας να απολαμβάνουν
την ισονομία και την ισοπολιτεία. Η ελεύ-
θερη διακίνηση των πολιτών, η απόδοση
των περιουσιών και η κατάργηση της Πρά-
ξης Γραμμής είναι τα αενάως ζητούμενα
αυτού το ζέον πρόβλημα. Όσο όμως οι
μάδες πίεσης επιχειρούν να δώσουν ό,τι
θυμίζουν δικό τους εθνικό δίκαιο στη διευ-
θέτηση που πρέπει να γίνει, τόσο το πρό-
βλημα θα διαιωνίζεται.

ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΙΣΤΕΣ

Δεν θα σταθούμε ιδιαίτερα στον τρόπο με
τον οποίο κάλυψαν το θέμα της συναυλίας
του Σάκη Ρουβά-Κουτ τα ελληνικά ΜΜΕ. Ούτε στις
ελλοπόλεμες κραυγές των ρεπόρτερ και
των παρουσιαστών. Είναι πλέον κανόνας

τα ΜΜΕ να πολιτεύονται προς την κατεύ-
θυνση του τζέρτζελου, ζητούν κρίσεις και
θύματα, ζητούν –αν είναι δυνατόν– ήρωες.
Ο λόγος του εθνικισμού είναι φασαριόζι-
κος και, στα συν του, προσγράφονται προ-
καταλήψεις και στερεότυπα χρόνια κατα-
γραμμένα στο συλλογικό ασυνείδητο του
ελληνικού λαού. Δεν περιμένουμε από τα
ΜΜΕ να πάψουν να δοξάζουν, με τον ένα
ή τον άλλο τρόπο, αυτόν τον μέσο όρο.

Εκείνο που έχει ενδιαφέρον να προσεγγί-
σουμε είναι ο ρόλος της Ένωσης Μοτοσι-
κλετιστών, αυτών των Easy Riders, που
βαθμιαία κατακτούν τη δυνατότητα να
αποτελούν πολιτικό ρεύμα που, με την
απειλή δυναμικών ενεργειών ή και την
πραγματοποίηση δυναμικών ενεργειών, να
στρέφουν το Κυπριακό προς κατευθύνσεις
που δεν θα ήθελε να στραφεί τουλάχιστον η
επίσημη Κυπριακή Δημοκρατία. Στα γεγο-
νότα του περασμένου Αυγούστου, εκμεταλ-
λεύθηκαν την ολιγωρία των αστυνομικών
δυνάμεων για να εισέλθουν στα κατεχόμε-
να, με δεδομένες τις προειδοποιήσεις του
ΟΗΕ για την κινητοποίηση των ακροδε-
ξιών Γκρίζων Λύκων και για την πιθανότη-
τα δημιουργίας ανεξέλεγκτων καταστάσε-
ων. Οι νεκροί έπεσαν άδικα! Ούτε καν τη
διεθνή κοινή γνώμη μετέστρεψαν. Ενδεχο-
μένως, μόνο συσπείρωσαν όσους πιστεύ-
ουν ότι το Κυπριακό ξεπουλιέται. Μόνο.

Αναφερόμασταν, πέρυσι, στις δηλώσεις

του ηγέτη της οργάνωσης των μοτοσικλετι-
στών, του Γιώργου Χατζηκώστα, προκειμέ-
νου να δώσουμε το πολιτικό στίγμα του.
«Το να δημιουργήσουμε μια μεραρχία ενό-
πλων μοτοσικλετιστών για την Εθνική
Φρουρά, το έχουμε σκεφτεί και έχουμε κά-
νει σχετικές προτάσεις, αλλά δεν θα ήθελα
τόρα να επεκταθώ», «Το θεωρώ ατιμία να
είσαι πολιτικός», «Με ρωτούν αν κάποιοι
μοτοσικλετιστές σκοτωθούν από πυρά των
Τούρκων. Κι εγώ θα έλεγα: πεθαίνουν κά-
ποιοι από τροχαία, δεν θα άξιζε να πεθάνει
κάποιος και για ένα σκοπό εθνικό;», δήλω-
νε πέρυσι στον Τύπο, πριν από τα γνωστά
επεισόδια του περασμένου Αυγούστου με
τους δύο νεκρούς (βλ. *Αντί*, τχ. 612,
15.8.1996). Διαβάζουμε, τώρα (*Ελευθερο-
τυπία*, 21.5), ότι ο εν λόγω ιδιότυπος παρά-
γων της πολιτικής ζωής του νησιού αποκα-
λείται από τον φασιστικό Στόχο «Ελληνό-
ψυχος Πρόεδρος», ενώ μαθαίνουμε, από το
ίδιο δημοσίευμα, ότι «ήταν και στη συνά-
ντηση του Στόχου στη Λάρνακα». Αν είναι
έτσι, τότε εξηγούνται πολλά, όσον αφορά
τουλάχιστον το πολιτικό περιεχόμενο που
δίνουν στις εκδηλώσεις τους οι συγκεκρι-
μένες ομάδες πίεσης. Κυρίως, εξηγείται το
πώς οι Easy Riders της Κύπρου μάλλον συ-
μπεριφέρονται ως... Γκρίζοι Riders! Απο-
ρούμε πώς αυτό το περιεχόμενο επιμελώς
αγνοούν, στο σύνολό τους σχεδόν, τα ελλη-
νικά Μέσα Ενημέρωσης...

ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ-ΝΤΑΛΑΡΑΣ: ΕΡΓΟΛΑΒΙΕΣ ΕΘΝΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

«Σάκη παιδί μου, μην πας. Εσύ δεν ξέρεις», έλεγε, με πατρικό πνεύμα, ο Διονύσης Σαββόπουλος
στην επιστολή του προς τον τραγουδιστή Σάκη Ρουβά, λίγες μέρες πριν από την κοινή συναυλία του
με τον τούρκο ποπ τραγουδιστή Μπουράτ Κουτ. Πιστός στις απόψεις του, των τελευταίων χρόνων,
περί της εθνικής γραμμής στα αντίστοιχα ζητήματα, και επειδή αυτός, όσο και να το κάνουμε, είναι ψη-
μένος στα κοινωνικά και τα πολιτικά, νομίζει ότι του επιτρέπεται να νουθετεί πατρικά το... παραστρα-
τημένο συναδελφάκι του. Δεν θα του αρνηθεί κανείς αυτό το δικαίωμα. Εκείνο που ήταν άτοπο, ωστό-
σο, ήταν η παράλληλη δημοσιοποίηση της επιστολής του Σαββόπουλου σε όλον τον Τύπο. Αν δεν κά-
νουμε λάθος, μια ιδιωτική επιστολή αφορά πάντα την επικοινωνία του αποστολέα με τον παραλήπτη.
Από τη στιγμή που η επικοινωνία αυτή δημοσιοποιείται (φανταζόμαστε, όχι από τον παραλήπτη), τότε
δεν δικαιούμαστε να μιλάμε για αντιδεοντολογική συμπεριφορά;

Πέρα από τη συγκεκριμένη συμπεριφορά, ωστόσο, πιο σοβαρή είναι η διαρκής παρουσία του κ. Σαβ-
βόπουλου, και του ομολόγου του, κ. Γιώργου Νταλάρα, στο χώρο των εθνικών προσπαθειών. Άραγε,
γιατί να αποδεχόμαστε άκριτα τη δυνατότητα των δύο καλλιτεχνών να παίζουν παιχνίδι, περιούσιοι
υποστηρικτές των εθνικών υποθέσεων, από το στρατό μέχρι τα Ίμια, από τα Βαλκάνια μέχρι την Κύ-
προ. Και γιατί, άραγε, αντιστοίχως, πρέπει να αποβάλλουμε από το μυαλό μας τη σκέψη ότι, πριν απ'
όλα (και πάνω απ' όλα;) οι τραγουδιστές, στο όνομα των εθνικών υποθέσεων, πουλάνε; Γιατί, δηλαδή,
να μην πιστεύουμε ότι πριν απ' όλα (και πάνω απ' όλα;) συμπεριφέρονται ως εργολάβοι εθνικών υπο-
θέσεων;

Πάντως, όπως πληροφορηθήκαμε από την Κύπρο, οι δίσκοι του Σάκη Ρουβά αποσύρθηκαν από τα δι-
σκοπωλεία και επιστράφηκαν στην εταιρεία τους, στην Ελλάδα. Αντίθετα, οι δίσκοι των Σαββόπουλου-
Νταλάρα πάνε καλά. Καλά πάει και ο νέος δίσκος της Αλεξίου, στον οποίο συμπεριλαμβάνεται τρα-
γούδι για τον δολοφονημένο Τάσο Ισαάκ.

Είναι δυνατόν να λείπει από την εθνική έξαρση (και το εμπόριό της) η λαϊκή μας αοιδός;

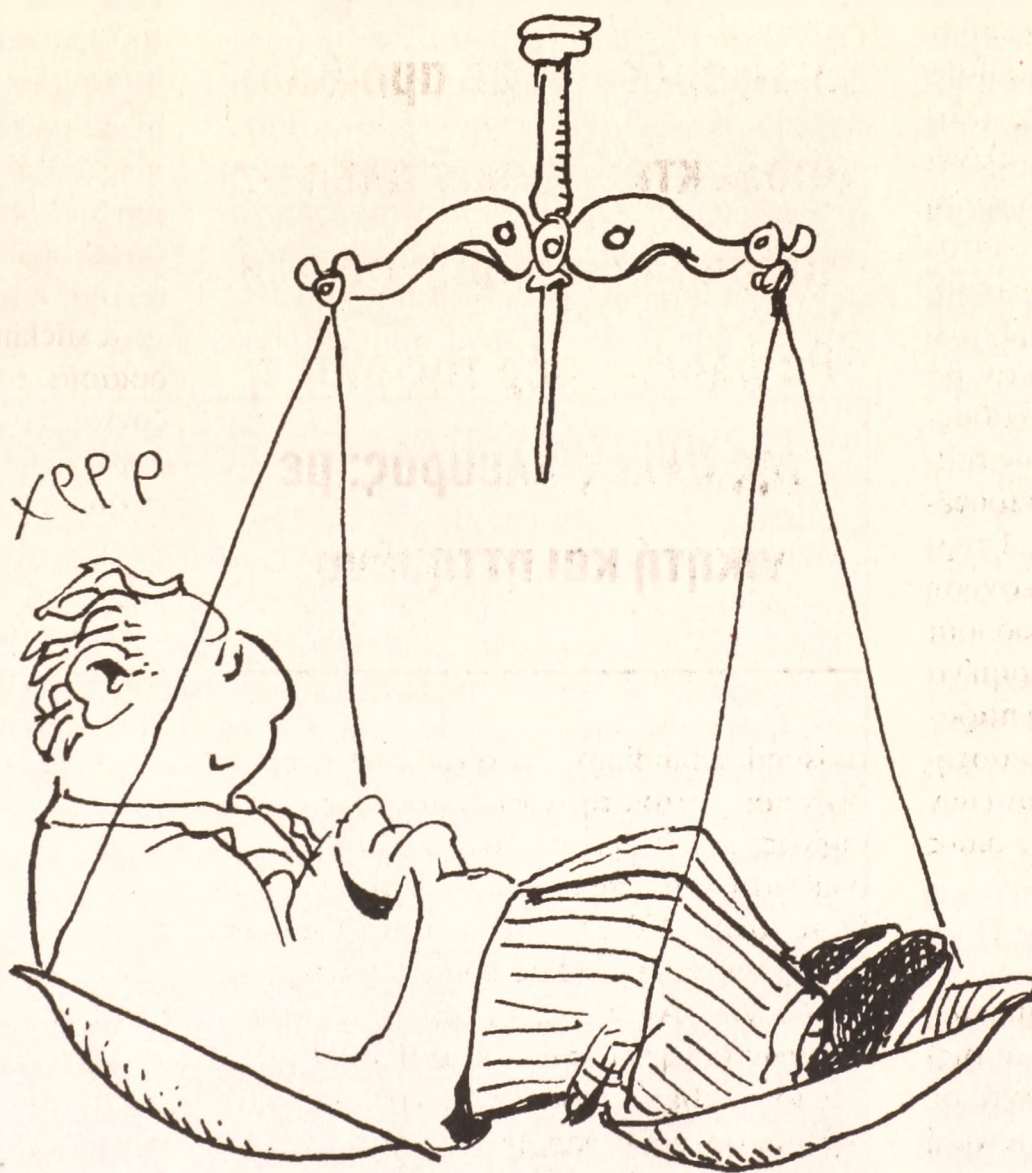
Δικανικές ή πολιτικές μέθοδοι επίλυσης;

του Αλέξη Ηρακλείδη

Στην Ελλάδα εξακολουθεί να επικρατεί η εντύπωση ότι οι διαπραγματεύσεις και η μεσολάβηση, αλλά και γενικότερα ο διάλογος με τον αντίπαλο, την Τουρκία, είναι πολύ επικίνδυνος, ότι με αυτόν θα συρθούμε σε διαπραγματεύσεις για κυριαρχικά δικαιώματα. Μόνη λύση, λοιπόν, η στρατηγική της αποτροπής και το Διεθνές Δικαστήριο για ορισμένα μόνο θέματα;

ΟΙ ΔΙΚΑΝΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ

Η προτίμηση και η πίστη στις δικανικές μεθόδους επίλυσης των διαφορών οφείλεται, νομίζω, στη στενή νομική και συχνά νομικίστικη αντίληψη των πραγμάτων που ακόμη επικρατεί στη χώρα μας και σε πολλά άλλα θέματα. Η πάγια, σχεδόν ενστικτώδης αυτή τοποθέτηση οφείλεται, κατά τη γνώμη μου, και σε δύο συνειδητούς και δύο ανομολόγητους λόγους. Πρώτον, ότι με τις δικαστικές μεθόδους περιορίζουμε τα προς επίλυση θέματα στο ελάχιστο (π.χ. υφαλοκρηπίδα, βραχονησίδες). Δεύτερον, η πεποίθηση ότι έχουμε το «δίκιο με το μέρος μας», ως εκ τούτου θα δικαιωθούμε. Η εντύπωση αυτή ενισχύεται και από το γεγονός της τουρκικής προτίμησης για τις πολιτικές-διπλωματικές μεθόδους επίλυσης των διαφορών. Στους ανομολόγητους λόγους είναι το σύνδρομο του από μη-

χανής θεού, ότι το διεθνές δικαστήριο θα έρθει να μας διασώσει όσο κανένας άλλος. Ένας άλλος ανομολόγητος λόγος είναι ότι η επιβολή άνωθεν λύσης και μάλιστα η τελεσίδικη με το κύρος του Διεθνούς Δικαστηρίου, θα διευκόλυνε τον διαμοιρασμό

της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, θα μας έλυνε τα χέρια, γιατί καμία ελληνική κυβέρνηση δεν θα μπορούσε να σηκώσει το πολιτικό κόστος της αποδοχής του διαμοιρασμού με τη θέλησή της.

Ας παίξουμε όμως το ρόλο του συνήγορου του διαβόλου και ας προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τα μειονεκτήματα της δικανικής οδού. Οι δικαστικές μέθοδοι έχουν εξ ορισμού περιορισμένη εμβέλεια. Ισχύουν για ορισμένες μόνο πτυχές μιας ευρύτερης διένεξης και μόνο στο μέτρο που αποτελούν νομικές διαφορές. Ισχύει δε εδώ το γνωστό ότι χρειάζονται «δύο για να χορέψεις ταγκό». Αν σε κάποιο θέμα (π.χ. υφαλοκρηπίδα, Ίμια) συμφέρει την Ελλάδα η προσφυγή σ' ένα διεθνές δικαστικό όργανο δεν

θα το δεχόταν η Τουρκία και το αντίστροφο (π.χ. ίσως τη στρατιωτικοποίηση των νήσων). Άλλωστε, ποιο υπεύθυνο κράτος θα δεχόταν να μπει στον κίνδυνο οικειοθελώς αν δεν ήταν βέβαιο, ή αν δεν είχε βάσιμες πιθανότητες –εσφαλμένες έστω–, ότι μπο-

•Ο Αλέξης Ηρακλείδης διδάσκει Διεθνείς Σχέσεις στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

να κερδίσει ή πάντως να εξασφαλίσει ρισσότερα απ' ό,τι έχει χωρίς τη δικαστική απόφαση; Είναι επίσης χαρακτηριστικό ακόμη και εκεί που υπάρχει δυνατότητα υποχρεωτική διαδικασία νομικής επίλυσης των διαφορών (όπως στον ΟΑΣΕ), άρχει ρήτρα που εξαιρεί τις περιπτώσεις που τα κράτη θεωρούν ότι άπτονται της νικής τους κυριαρχίας.

πίσης, σε ό,τι αφορά την υφαλοκρηπίδα λά και σε ορισμένα άλλα θέματα, τα άγματα δεν είναι ακριβώς «άσπρα-μαύ-», όπως συνηθίζουμε να πιστεύουμε, ότι λαδή η Τουρκία δεν διαθέτει κανένα σορό νομικό επιχείρημα και ότι, ως εκ τού-υ, εμείς θα νικήσουμε κατά κράτος. Τα ρί ημίκλειστων θαλασσών, ειδικών συν-κών, προστασίας της ελευθέρας ναυσι-οίας ή ευθυδικίας, δεν είναι ζητήματα υ ένα διεθνές δικαστικό όργανο θα έρριπτε με ευκολία, όπως άλλωστε έχει μβεί και σε άλλες περιπτώσεις διαμοιρα-ού υφαλοκρηπίδας.

λι δικαστικές μέθοδοι και η λογική της οσφυγής σε δικαστήριο προσβλέπουν ην επίλυση της διαφοράς όχι με αμοιβαία οδεκτές και συμφέρουσες λύσεις, αλλά απόδοση δικαιοσύνης που θα κλίνει έρ της μίας ή της άλλης πλευράς, δηλαδή νικητή και ηττημένο. Αν βγούμε δικαστι-κερδισμένοι σε σχέση με την Τουρκία, τό θα ήταν χρήσιμο για εσωτερική κατα-λωση αλλά είναι πολύ αμφίβολο αν θα ευκόλυνε την προσέγγιση Ελλάδας-τουρκίας και την επίλυση των άλλων δια-ρρών. Τουναντίον, μάλλον θα χειροτέ-υε το κλίμα και θα πείσμωνε τους Τούρ-υς που θα κατηγορούσαν την κυβέρνηση υς για πρωτοφανή γκάφα και μειοδοσία ι τη διεθνή κοινωνία (και συγκεκριμένα υς Δυτικούς διεθνείς δικαστές που παρα-σιακά επικρατούν στο Διεθνές Δικαστή-υ) για μεροληψία υπέρ των Ελλήνων (των γαπημένων παιδιών της Δύσης», όπως γεται στη γείτονα χώρα).

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ

Αεν είναι τυχαίο ότι σε καμία μεγάλη ιστορική σύγκρουση (ή πτυχές αυτής) δεν τίθεται το ζήτημα συνολικά σε εθνές δικαστικό όργανο. Η συντριπτική μειοψηφία επιλύεται ειρηνικά κυρίως με τευθείας διαπραγματεύσεις και δευτε-υόντως με μεσολάβηση, επίσημη είτε ανεπίσημη (διευκόλυνση, facilitation). Ο ημολικός λόγος γι' αυτή την τάση των κρα-ών αλλά και άλλων διεθνών δρώντων (π.χ. ιταναστατικών ή απελευθερωτικών κινή-των) είναι ότι στις διαπραγματεύσεις ή

τη μεσολάβηση τα αντιμαχόμενα μέρη μπο-ρούν να ελέγχουν το αποτέλεσμα ως το τέ-λος. Επιπλέον, δεν υπάρχουν άνωθεν υπο-χρεωτικές αποφάσεις.

Οι διαπραγματεύσεις και η μεσολάβηση ενέχουν κινδύνους, αλλά πολύ λιγότερους απ' ό,τι νομίζουμε στην Ελλάδα. Ο διάλο-γος δίνει το περιθώριο να διαπιστωθεί αν υφίσταται έδαφος κατάλληλο για ειλικρινή συνεννόηση, ενδεχομένως και για δια-πραγματεύσεις σε ορισμένα θέματα. Επί-σης, σ' έναν διερευνητικό διάλογο μεταξύ σοβαρών και υπεύθυνων ηγεσιών δεν κιν-δυνεύουμε να καταλήξουμε στο αφελές συ-μπέρασμα ότι πρόκειται περί παρεξήγησης

Η προσφυγή σε δικαστήριο προσβλέπει στην επίλυση της διαφοράς όχι με αμοιβαία αποδεκτές λύσεις αλλά με απόδοση δικαιοσύνης που θα κλίνει υπέρ της μίας ή της άλλης πλευράς: με νικητή και ηττημένο.

(misunderstanding), ότι ο αντίπαλος είναι στην πραγματικότητα φίλος, αγγελικά πλα-σμένος, και θέλει το καλό μας, οπότε θα συμφωνήσουμε πολύ εύκολα και σύντομα. Ούτε στην Ελλάδα ούτε στην Τουρκία υπάρχουν κυβερνήσεις τόσο αφελείς και ανεύθυνες. Αντίθετα, σε μία σύγκρουση εθνικών συμφερόντων, οι αντίπαλοι μόνο για το αντίθετο μπορεί να κατηγορηθούν, δηλαδή ότι είναι υπερβολικά προσεκτικοί και έτσι μπορεί να χάσουν πολλές ιστορι-κές ευκαιρίες ειρηνικής επίλυσης μέχρις ότου είναι πολύ αργά, π.χ. Παλαιστινιακό. Στην προσέγγιση πάντως θα πρέπει να πρωταγωνισθήσουν σκληροί διαπραγμα-τευτές, θα τους λέγαμε «ιέρακες πραγματι-στές», όπως ήταν ο Γιτζάν Ραμπίν και όχι βέβαια «ιέρακες υπερεθνικιστές» αλλά σύ-

τε οι δικοί μας Σιμόν Πέρεζ που εδώ και πολύ καιρό είναι πεπεισμένοι (ορθώς κα-τάτη γνώμη μου) για τη δυνατότητα ειλικρι-νούς και βιώσιμης ελληνοτουρκικής προ-σέγγισης.

Σε ό,τι αφορά την Τουρκία τον «πάγο θα τον έσπαγε» νομίζω μία συμφωνία για την αιγιαλίτιδα ζώνη, δηλαδή μία δέσμευση από μέρους μας για την μη επέκταση των χωρικών μας υδάτων, ενώ σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, μία μετριοπαθής τουρκική στάση στο Κυπριακό (π.χ. πίεση στον Ντεν-κτάς να πάψει να είναι αδιάλλακτος) ή μια χειρονομία καλής θέλησης όπως η απόσυρ-ση τμήματος του στρατού κατοχής από την Κύπρο ή η κατάργηση της Στρατιάς του Αι-γαίου.

Από πλευράς διαδικασίας του διαλόγου και των διαπραγματεύσεων υπάρχουν δύο συνήθεις πορείες που μπορεί να οδηγή-σουν σε αίσιο τέλος: η σταδιακή διαδικα-σία και η περιεκτική. Στη σταδιακή, η συνο-λική διαφορά κατακερματίζεται σε διάφο-ρα επιμέρους ζητήματα και η διαπραγμά-τευση αρχίζει με τα ευκολότερα θέματα, αυτά στα οποία μία συμφωνία είναι πιο εύ-κολο να επιτευχθεί. Οι συμφωνίες αυτές ενισχύουν την αμοιβαία εμπιστοσύνη και βελτιώνουν το κλίμα, δημιουργώντας μία δυναμική. Τότε, σταδιακά, μπορεί να περά-σει η διαδικασία στα πιο δύσκολα θέματα (στα sticking points). Στην περιεκτική δια-δικασία, τα δύσκολα και τα εύκολα εξετά-ζονται παράλληλα και η κατάληξη είναι μια συμφωνία «πακέτο» σε μια συνολική προ-σπάθεια εξισορρόπησης ζημιών-οφελών, όπου και για τα δύο μέρη να υπερτερούν τα οφέλη.

Αν πάντως ο ελληνοτουρκικός διάλογος προσκρούσει σε ανυπέρβλητα εμπόδια, το συμπέρασμα μπορεί να μην είναι αρνητικό. Η αποτίμηση της απόπειρας θα μπορούσε να είναι ότι η θέληση για ειρηνική επίλυση υπάρχει αλλά ότι ακόμη δεν έχει ωριμάσει η στιγμή για διάλογο. Οι θέσεις των δύο πλευρών μπορεί να είναι ακόμη διαμετρικά αντίθετες. Να θεωρούν ότι θα πρέπει να επιμείνουν στις αρχικές τους θέσεις για λό-γους διαπραγματευτικούς, για να καμφθεί ο αντίπαλος και πιστεύουν ότι ο χρόνος εί-ναι με το μέρος τους. Αλλά ο κυριότερος λόγος που ένας διάλογος ή μια διαπραγμά-τευση ή μεσολάβηση αποτυγχάνει είναι επειδή εκτιμάται ότι το αποτέλεσμα μιας συμφωνίας θα είναι χειρότερο από τη συ-νέχιση της διένεξης, τα όποια κέρδη από την επίλυση θα είναι λιγότερα από τα οφέ-λη από τη συνέχιση της διένεξης και της εκ-κρεμότητας.

Ο ασθενής ηγέτης και το πολιτικό σύστημα

Η ηθική συμπεριφορά του εκλιπόντος ηγέτη, απασχόλησε ουκ ολίγο την κοινή γνώμη.

Του Κλ. Σ. Κουτσούκη*

Η διαφάνεια, που είναι κατάκτηση της σύγχρονης δημοκρατίας και της κοινωνίας των πολιτών, κατέστησε την υγεία των εθνικών πολιτικών ηγετών επίκεντρο ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης. Η υγεία ενός πολιτικού ηγέτη, όπως και η ηθική του συμπεριφορά, όσο κι αν εκ πρώτης όψεως εμφανίζονται ως μέρος της ιδιωτικής τους ζωής, ωστόσο όλο και περισσότερο παίρνουν τη θέση μιας σημαντικής παραμέτρου στην αντίληψη του δημοσίου συμφέροντος. Τούτο γίνεται έκδηλο ιδιαίτερα από τις παρενέργειες που προκαλούνται στο πολιτικό σύστημα, όταν αυτά τα δύο πάσχουν.

Και τα δύο μπορούν να ενταχθούν στην παθογένεια του ηγέτη, που αν αφεθεί ανεξέλεγκτη μαζί με άλλα στοιχεία της προσωπικότητάς του, μπορεί να επηρεάσει τη λειτουργία και το κύρος των θεσμών.

Η υγεία γενικά συναρτάται με την ηλικία, η οποία όταν είναι ώριμη, θεωρείται εχέγγυο εμπειρίας αναγκαίας σε ηγετικές θέσεις. Συχνά, όμως, δοκιμάζεται από τη δυσμενή εξέλιξη της υγείας μεγάλων ηγετών, όπως του **Ρούζβελτ**, κυρίως από τη Γιάλτα και ύστερα, του **Μπρέζνιεφ** και των διαδόχων του, του **Τσώρτσιλ** και πιο πρόσφατα των **Μιττερράν**, **Παπανδρέου** και **Γιέλτσιν**. Στη χώρα μας, οι πολιτικοί ηγέτες έχουν την τάση να γηράσκουν στην εξουσία, ενώ ο θάνατος παλαιότερων περιβάλλεται από την αχλύ της τότε αδιαφάνειας (**Παπάγος**, **Παύλος**). Εξάλλου, η πρόσφατη ιστορία μάς δείχνει ότι η σκυτάλη από την παλαιότερη στη νεότερη πολιτική ηγεσία γίνεται συνήθως λόγω θανάτου ή εξαιτίας συστημικών κρίσεων (1946, 1955, 1965, 1974). Παρατηρείται ωστόσο σήμερα μια βαθμιαία αλλαγή στην ευρύτερη πολιτική κουλτού-

ρα, που συσχετίζει τη νεότερη ηλικία με περισσότερη αποτελεσματικότητα και σταθερότητα στο χώρο της πολιτικής.

ΙΑΤΡΙΚΗ ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΗΓΕΤΗ

Όταν ο λαός επιλέγει τον ηγέτη στην εξουσία, βασίζεται στη φαινομενικά τουλάχιστον φυσιολογική κατάσταση της υγείας και συμπεριφοράς του, που τον καθιστά ικανό να κυβερνά. Όταν αυτά αμφισβητηθούν, η πολιτική εξίσωση τείνει να μεταβληθεί. Άλλωστε, η εικόνα ενός ηγέτη, χαρισματικού ή όχι, είναι ασυμβίβαστη με αυτήν ενός άρρωστου ηγέτη. Μόνο σε αυταρχικά καθεστώτα ή ατελείς δημοκρατίες, η υγεία του πολιτικού ηγέτη μπορεί να θεωρείται για ευνόητους λόγους προσωπική του υπόθεση και να αποκρύπτεται από το λαό. Ο βαθμός απόκρυψης είναι τόσο μεγαλύτερος, όσο περισσότεροι οι «κίνδυνοι» που συνοδεύουν την «πτώση» του ηγέτη, ιδίως σε ένα αδύναμο πολιτικό σύστημα.

Στη σύγχρονη δημοκρατία οι «κίνδυνοι»

αυτοί είναι ήπιες μορφής και περιορίζονται κυρίως στις «στερήσεις» του ηγέτη από τις υλικές και συμβολικές απολαβές, που του επιδαψιλεύει η ηγετική του θέση.

Περισσότερο, όμως, τις στερήσεις αυτές θα τις νιώσουν τα μέλη της κυβερνητικής ελίτ και ιδιαίτερα τα μέλη του στενού του κύκλου, που η σχέση τους με τον ηγέτη νομιμοποιεί και εξασφαλίζει τη διατήρηση της προνομιακής θέσης τους.

Συχνά πολιτικές σκοπιμότητες και ιδιοτέλειες του περιβάλλοντος του ηγέτη δημιουργούν γύρω του έναν κλοιό που μπορεί να χειραγωγεί τόσο την πορεία της υγείας του όσο και τη σχετική πληροφόρηση προς τα έξω. «Η τρέλα του βασιλιά Γεωργίου» (Άγγλου) στο ομώνυμο φιλμ, είναι χαρακτηριστική περίπτωση. Έτσι, βοηθούσης της πάθησής του, ο ηγέτης γίνεται δεσμώτης του περιβάλλοντός του (σύνδρομο του δεσμώτη βασιλιά) και καταντά η σκιά του παλαιού του εαυτού (rex inutilis).

Από τα παραπάνω γίνεται εμφανές πόσο σημαντικό ρόλο παίζει όχι μόνο η ιατρική διάγνωση, αλλά και η θεραπευτική αγωγή

*Ο Κλ. Σ. Κουτσούκης είναι αν. καθηγητής του Παντείου Παν/μίου, και διευθυντής του Ελληνικού Κέντρου Πολιτικών Ερευνών.

ν ηγέτη. Με βάση την ιατρική διάγνωση μπορεί να συσχετιστεί η αρχική ασθένειά του με την ικανότητα λήψης αποφάσεων εκ μέρους του ηγέτη. Εξάλλου, η ιατρική παρακολούθηση και θεραπευτική αγωγή είναι ιδιαίτερα σοβαρή λόγω των περιπλοκών που η τελευταία ενδέχεται να έχει, αν γλαδής αυτή υπακούει απόλυτα στην ιατρική δεοντολογία ή στην ανάγκη ή την επιθυμία διατήρησης του ηγέτη στην εξουσία ή ιδίως και της εικόνας εκείνης του ηγέτη, που είναι προσφιλής στον λαό. Γι' αυτό και θεωρείται ότι είναι πιο σοβαρή η συνταγογραφία και φαρμακευτική αγωγή του, παρά η ίδια η ασθένεια του ηγέτη, διότι τα φάρμακα μπορεί να επηρεάσουν τη λειτουργία του ηγέτη. Τα διλήμματα στα οποία θεράποντες ιατροί είναι υποχρεωμένοι να απαντήσουν είναι πράγματι σκληρά και γίνονται σκληρότερα από το γεγονός ότι ο αρχηγός του Ιπποκράτη ίσως δεν τους βοηθάει τόσο, όταν ο ασθενής τους είναι ένας πολιτικός ηγέτης. Διότι η επιστημονική διάγνωση και θεραπευτική αγωγή ενέχουν αυτόχρονα και πολιτικές επιπτώσεις που αφορούν το δημόσιο συμφέρον. Είναι γι' αυτό σημαντικό κατά πόσο ο υπεύθυνος γιατρός αυτό το συνειδητοποιεί λόγω της ιδιόμορφης σχέσης που συνήθως αποκτά τον ηγέτη. Προέχει γι' αυτόν ο ασθενής ηγέτης, που τον τιμά με την επιλογή του ως προσωπικού ιατρού και η εικόνα του προς έξω, ή η κοινωνία που του ενεπιστεύθηκε λειτουργήματα αυτό;

Από τα παραπάνω που εκθέσαμε συνοπτικά, προκύπτει ότι στην κλίνη του άρρωστου πολιτικού ηγέτη η ιατρική επιστήμη βρίσκει αντιμετώπιση όχι μόνο με την ασθένεια του ηγέτη, αλλά και με την πολιτική.

Οι γιατροί ωστόσο, κάποιες φορές, δεν κινείται να εξουσιάζουν απόλυτα τη θεραπευτική αγωγή, γιατί σε αυτή εμπλέκονται, με μη όφειλε, και τα άλλα πρόσωπα του ενόχου περιβάλλοντος, όπως είναι αυτά του άμεσου συγγενικού περιβάλλοντος, που συνήθως επικοινωνούν ανεμπόδιστα με τον ασθενούντα ηγέτη, καθώς και οι στενοί πολιτικοί συνεργάτες. Εδώ μπορεί να ακρίνει κανείς διαπλεκόμενα συμφέροντα (προσωπικά, πολιτικά, ιατροδεοντολογικά κ.ά.) στην περίπτωση μιας παρατεταμένης ασθένειας, τα οποία όταν συμπέσουν μπορεί να οδηγήσουν στην απόκρυψη της πραγματικής κατάστασης της υγείας του ηγέτη και προπαντός όταν αυτή ενδέχεται να επιβάλει την παραίτηση ή αντικατάσταση του ηγέτη (ανάλογη περίπτωση Γιέλι-Ερβίν). Γι' αυτό πολλές φορές η θεραπεία ενός ηγέτη καταντά χειρότερη από αυτή

την ίδια την ασθένειά του. Όλα αυτά, βέβαια, ως έναν βαθμό συναρτώνται και με την όλη προσωπικότητα και στάση του ηγέτη απέναντι στην εξέλιξη της υγείας του και προπάντων το βαθμό κάποιας ενδόμυχης αποδοχής ενός μοιραίου δυσμενούς επακόλουθου της υγείας του ή του πολιτικού του τέλους.

Ο ΚΛΙΝΗΡΗΣ ΗΓΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Λογικά, ο ασθενής ηγέτης θα πρέπει ή να κατανοήσει τη σοβαρότητα της καταστάσεώς του και να παραιτηθεί ή, μέσω διαδικασιών, να αντικατασταθεί. Όμως, ο κλινή-

Για το πολιτικό σύστημα ο θάνατος ενός ηγέτη είναι προτιμότερος από μια παρατεταμένη σοβαρή αρρώστια του, υποστηρίζουν πολλοί μελετητές πολιτικών ηγετών.

ρης ηγέτης, αντίθετα από άλλους ασθενείς, βρίσκεται σε μια ιδιόμορφη κατάσταση που είναι ανάλογη με την κρισιμότητα της υγείας του, την προσωπικότητά του (χαρακτήρας, κοσμοθεωρία, βιοθεωρία), τη συνείδηση και στάση απέναντι στην ιστορία, την ικανοποίησή του από την ολοκλήρωση ή μη της αποστολής του και την εκπλήρωση των οραμάτων του.

Με δεδομένη κάποια διαφοροποίηση που μπορεί να συνιστά μια τυπολογία ηγετικών μορφών, ένας ηγέτης αν νιώθει ότι έχει εκπληρώσει την αποστολή του τείνει εύκολα να αποδεχθεί και το κάποιο, πολιτικό κατ' αρχάς, «τέλος» του. Καθώς πλησιάζει η εξοικείωση με αυτό, είναι πιθανή και η δημιουργία μιας ψυχολογικής κατάστασης που θα τον προετοιμάσει να δεχτεί κάποια μοιραία έκβαση της υγείας του. Αυτό θα δι-

ευκόλυνε την ομαλή διαδοχή του με την υπόδειξη ή μη διαδόχου και την ανάλογη σταθερότητα που αυτή συνεπάγεται για το πολιτικό σύστημα. Αν, όμως, υπάρχει μια εναγώνια ή πεισματική άρνηση αποδοχής της επικινδυνότητας της υγείας του, όπως συνήθως συμβαίνει, συνοδευόμενη από κάποια φαινομενική πνευματική ή φυσική εγρήγορση, είναι προφανές ότι το πολιτικό σύστημα θα δοκιμαστεί από αστάθεια ή αβεβαιότητα, η οποία θα είναι τόσο εντονότερη, όσο περισσότερη η χαρισματικότητα ή ο βαθμός απόλυτης εξουσίας που απήλαυε ο ηγέτης. Εδώ βρίσκει έδαφος το σκεπτικό πολλών μελετητών πολιτικών ηγετών που υποστηρίζουν ότι για το πολιτικό σύστημα ο θάνατος ενός ηγέτη είναι προτιμότερος από μια παρατεταμένη σοβαρή αρρώστια του.

Εξίσου σημαντική για τη στάση αυτή και συμπεριφορά του ηγέτη είναι και η μεταφυσική αγωνία που τον διακατέχει και που θα τον προδιαθέσει για μια φιλοσοφημένη και ψύχραιμη αποδοχή μιας δυσμενούς έκβασης. Αυτή η εξοικείωση με τη σοβαρότητα της ασθένειάς του μπορεί να διευκολύνει την αποδοχή του πολιτικού του τέλους, γεγονός που θα βοηθήσει τις εξελίξεις στη διαδοχή του και κατ' επέκταση θα συμβάλει στη σταθερότητα του πολιτικού συστήματος. Η τελευταία είναι ιδιαίτερα επιτακτική όταν η χώρα αντιμετωπίζει πιεστικά εξωτερικά ή εσωτερικά προβλήματα.

Από τα αμέσως παραπάνω διαφαίνεται ότι προς το τέλος έρχεται και η θρησκεία να συναντήσει την επιστήμη και την πολιτική στην κλίνη του άρρωστου ηγέτη και να συμβάλει και αυτή στις εξελίξεις που κρατούν συνήθως σε αγωνία ολόκληρη την κοινωνία στην οποία ανήκει ο ηγέτης. Οι αναπτυγμένες δημοκρατίες έχουν τους κατάλληλους θεσμούς που προδιαγράφουν διαδικασίες και πρακτικές που μπορούν να τίθενται σε λειτουργία όταν ασθενεί σοβαρά ο ηγέτης. Ωστόσο, αν αυτές δεν υπάρχουν ή είναι ασαφείς, η υπευθυνότητα του κυβερνώντος κόμματος και της αντιπολίτευσης σε συγκερασμό με την ευαισθησία της κοινής γνώμης απέναντι στο έργο, την ασθένεια και την προσωπικότητα του ηγέτη, είναι οι αψευδείς οδηγοί για να τεθούν σε λειτουργία τέτοιες διαδικασίες, που θα αποτρέψουν δυσμενείς εξελίξεις για το πολιτικό σύστημα. Στην Ελλάδα, που δεν έχει ικανοποιητικό επίπεδο θεσμοποίησης, με την ασθένεια του ηγέτη Α. Παπανδρέου ξεκίνησε η διαμόρφωση σχετικών διαδικασιών, που καλό είναι να ενισχυθούν περισσότερο.

Κωστάκης, Κώστας, Κωνσταντίνος...

Τού Αλέξη Οικονομίδη

Την παραμονή της παρθενικής ομιλίας του στη Βουλή, με την ιδιότητα πλέον του προέδρου της Νέας Δημοκρατίας, ο κ. Κώστας Καραμανλής επισκέφθηκε την έκθεση ηλεκτρονικών παιχνιδιών στην Κηφισιάς. Έπαιξε με δύο τρομερούς πιτσιρικάδες και έχασε και από τους δύο. «Κακός οiwνός», είπαν ορισμένοι. «Γούρι, γούρι», είπαν άλλοι. Τίποτε απ' όλα αυτά: με την πραγματικότητα που αντιμετωπίζει στον νέο ρόλο του, ο κ. Καραμανλής έχει κάθε λόγο να αναζητά καταφύγιο στη «virtual reality».

Τι το 'θελε ο ευλογημένος να θυμηθεί την 3η του Σεπτέμβρη στη συνεδρίαση της Βουλής. Δεν έχει κατανοήσει ότι ο Έμπερτ κατέρρευσε από τις γκάφες του;

Την επομένη, βέβαια, όλα πήγαν κατ' ευχήν. Ο νέος αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης μίλησε από στήθους, ανανεώνοντας τον καραμανλικό τρόπο εκφοράς του λόγου, αντιμετώπισε ευέλικτα τον πρωθυπουργό στη δευτερολογία του και εισέπραξε, εντέλει, τα θερμά χειροκροτήματα των βουλευτών του και τα καλά λόγια φίλων και αντιπάλων του. Μέχρι και ο **Κ. Σημίτης**, όπως το περιβάλλον του ενημέρωνε τους δημοσιογράφους, τον βρήκε «συμπαθητικό» και «με καλή σκηηνική παρουσία». Τι άλ-

λο του χρειάζεται, λοιπόν;

Λίγες ώρες νωρίτερα, τα τελευταία δημοσκοπήματα της PRC, για λογαριασμό των Νέων, του είχε χαρίσει ένα δώρο για άλλον αναμενόμενο, για άλλον απροσδόκητο: η δημοτικότητα του δημοτικού ηγέτη βρίσκεται στο 54,2%, ξεπερνώντας κατά 3,3 εκατοστιαίες μονάδες εκείνη του πρωθυπουργού. Είναι η πρώτη φορά από την εκλογή του Κ. Σημίτη τον Ιανουάριο του '94 που ο αρχηγός της ΝΔ εμφανίζεται περισσότερο δημοφιλής: ο Μ. Έμπερτ, ιδιαίτερα την τε-

λευταία περίοδο της προεδρίας του, συναγωνιζόταν σε δημοτικότητα μόνο τον κ. **Σαμαρά** της, εκτός Βουλής πλέον, Πολιτικής Άνοιξης. Και είναι η πρώτη φορά, τουλάχιστον τα τελευταία 15 χρόνια, όπως υπενθύμιζε σχολιάζοντας τη δημοσκοπήση ο **Η. Νικολακόπουλος**, που ένας ηγέτης της ΝΔ ξεπερνά σε δημοτικότητα το φράγμα του 50%. Όλα καλά, λοιπόν...

Όλα; Όχι ακριβώς. Η ίδια δημοσκοπήση εμφανίζει τον κ. Σημίτη να συγκεντρώνει πολύ περισσότερες προτιμήσεις ως «καταλληλότερος για πρωθυπουργός της χώρας» και, κυρίως, το ΠΑΣΟΚ να θεωρείται «ικανότερο να αντιμετωπίσει τα μεγάλα προβλήματα της χώρας». Ακόμη και εκείνα τα προβλήματα, που παραδοσιακά εθεωρούντο ως εγγύτερα στη φυσιογνωμία και τους προσανατολισμούς της ΝΔ, όπως, ας πούμε, «η πορεία της χώρας στην Ευρώπη». Προφανώς, ο κ. **Τζόνθαν Ράνταλ** της Ουάσιγγτον Ποστ δεν είναι ο μόνος που πιστεύει, ότι «ο νέος ρεαλισμός της Αθήνας προσφέρει διπλωματικά και πολιτικά οφέλη, που θα ήταν αδιανόητα πριν από 16 μόλις μήνες, όταν οι πρωτοβουλίες της Ελλάδας, συνήθως από εσωτερικούς πολιτικούς υπολογισμούς, βάθαιναν την περιφερειακή της απομόνωση». Ο αμερικανός δημοσιογράφος, που η εγκωμιαστική του ανταπόκριση τόσο χαροποίησε το μέγαρο Μαξίμου, μάλλον απηχούσε μια γενικότερα διαμορφωμένη άποψη.

Αν διαβάσει, λοιπόν, κανείς προσεκτικότερα τη δημοσκοπήση, ο κ. Καραμανλής έχει περισσότερους λόγους να μελαγχολεί παρά να πανηγυρίζει: εμφανίζεται ως ένας στρατηγός χωρίς στρατό. Που χειροκροτείται μεν από τους συγκεντρωμένους στα πεζοδρόμια, αλλά που παρελαύνει μόνος του. Ένας αρχηγός κόμματος χωρίς κόμμα.

Βεβαίως, τηρουμένων των αναλογιών, το ίδιο θα μπορούσε να πει κανείς και για τον αντίπαλό του, τον κ. Σημίτη. Το κόμμα του, συχνότερα του βάζει τρικλοποδιές, παρά τον διευκολύνει να περπατήσει. Υπάρχει, ωστόσο, μια διαφορά πολύ απλή και, γι' αυτό, καθόλου αμελητέα: εκείνος είναι πρωθυπουργός και το κόμμα του (έστω και αυτό το κόμμα...) είναι κυβερνών. Ενώ ο κ. Καραμανλής δεν είναι πρωθυπουργός και το κόμμα του (ακόμη και αν το θεωρήσουμε κόμμα...) δύσκολα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κόμμα εξουσίας. Είναι τόσο απλό...

Όταν στις 21 Μαρτίου ο κ. Καραμανλής εξελέγετο θριαμβικά;;, πρόεδρος της ΝΔ, η εντολή των συντρόφων του ήταν σαφής: καλούσαν τον μέχρι τότε «Κωστάκη» να γίνει «Κωνσταντίνος», πράγμα όχι τόσο εύκολο όσο το εμφάνιζε το ρυθμικό σύνθημα: «ήρθε η ώρα του Καραμανλή». Άλλωστε, τα όσα ακολούθησαν, μάλλον απογοήτευσαν πολλούς: Ο νέος πρόεδρος έμοιαζε ακινητοποιημένος ανάμεσα σε μεσήλικες βαρόνους που διεκδικούσαν να διοικούν νεαρούς φιλόδοξους βουλευτές, που ήθελαν να διοικήσουν εκείνοι, και σ' ένα κόμμα (τα κατάλοιπα ενός κομματικού μηχανισμού, για την ακρίβεια), που φαινόταν να εκτιμά περισσότερο τον προκάτοχό του παρά τον ίδιο.

Η δημοσίευση των αρχείων Καραμανλή μάλλον περιέπλεξε την κατάσταση, δίνοντας το λόγο σε έναν γραφικό θίασο ακροδεξιών και βασιλοφρόνων και καταδικάζοντας εκείνον σε μια παρατεταμένη, αμήχανη σιωπή. Και η δήλωση του **Γ. Ράλλη** στο Μέγαρο Μουσικής, την έκανε ακόμη δυσκολότερη, εμφανίζοντας έναν ακόμη πρώην πρωθυπουργό της ΝΔ, μετά τον **Κ. Μητσοτάκη**, να αντιμετωπίζει με ανυπόκριτη συμπάθεια την πολιτική Σημίτη. Τι χειρότερο, δηλαδή, θα μπορούσε να συμβεί σε έναν πρωτόκλητο πολιτικό αρχηγό;

Και πάλι καλά που τα κατάφερε να γίνει «Κώστας», με την παρθενική ομιλία του στη Βουλή... Διεκδίκησε με αρκετή σταθερότητα τη

φιλελεύθερη πολιτική και τον κεντρικό χώρο, ωθώντας κάποια στιγμή τον πρωθυπουργό σ' εκείνη την πολυσυζητημένη συνηγορία του υπέρ της παπανδρείκης πολιτικής του '80. Ένας έξυπνος χειρισμός, ασφαλώς, που δεν μεταβάλλει όμως τα βασικά δεδομένα της εποχής: κι αν ακόμη ο κ. Σημίτης λέει κάπου-κάπου έναν καλό λόγο για τον Μεγάλο Λαϊκιστή, σε καμιά περίπτωση δεν πρόκειται να ακολουθήσει τον ίσκιο του πίσω, στη δεκαετία του '80. Έτσι κι αλλιώς, η μάχη θα δοθεί στο χώρο του Κέντρου, όπου συνωστίζονται ήδη ψηφοφόροι, κόμματα και πολιτικοί αρχηγοί. Κι αν ο κ. Καραμανλής φιλοδοξεί να έχει μια επιτυχέστερη σταδιοδρομία από τον προκάτοχό του ως «πρωθυπουργός εν αναμονή», οφείλει να πείσει και άλλους πολλούς, πέραν του κ. **Τσιτουρίδη**, ότι είναι ένας αξιόπιστος κεντροδεξιός διαχειριστής. Κάτι, μάλλον δύσκολο ακόμη...

Από μια άποψη, οι κύριοι Καραμανλής και Σημίτης δεν μοιράζονται μόνο μια εντυπωσιακή προσωπική δημοτικότητα γύρω στο 50%. Μοιράζονται και το ίδιο πρόβλημα: πρέπει να υπερβούν τα κόμματά τους. Άλλωστε, για να ανατρέξουμε και πάλι στην ίδια δημοσκοπήση, το 40% των ερωτηθέντων είναι πεπεισμένο ότι κανένα από τα μεγάλα κόμματα δεν είναι ικανό να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της χώρας. Τα αντιμετωπίζει ως μια περίπου τελειωμένη υπόθεση. Μόνο που, και στην περίπτωση αυτή, το πρόβλημα είναι μεγαλύτερο για τον πρόεδρο της ΝΔ, που έχει μεγαλύτερη ανάγκη το κόμμα του απ' ό,τι ο αντίπαλός του έχει ανάγκη το δικό του.

Τελικά, δεν μου έκανε καθόλου εντύπωση που ο κ. Καραμανλής έδειχνε τόσο ευτυχισμένος στην έκθεση παιχνιδιών «εικονικής πραγματικότητας»...

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β ■ ΧΡΟΝΟΣ 19ος ■ ΤΕΥΧΟΣ 62 ■ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΜΑΡΤΙΟΣ 1997 ■ ΤΙΜΗ 2.500 ΔΡΧ.

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η φιλοσοφία ως δημόσιος λόγος
• Ο θάνατος και η ανάσταση
της θεωρίας της ιδεολογίας • Λόγος
υπέρ του αντι-θεμελιωτισμού
• Η αθέση πλευρά της διαφοράς
• Η έννοια του πολιτισμού
στην Ανθρωπολογία • Χώρος και
κοινωνικός αποκλεισμός • Γλώσσα
και παιδεία • Η γλώσσα
του καθωρισμού • Ιστοριογραφία
της γενεαλογίας των Εβραίων • Λόγος
αντιστήριξης • Τοξιογραφία
και εθνική αυτογνωσία • Masakhane
• Βολάντο • Υπόθεση Σοκολ
• Liber: Οι λέξεις και τα πράγματα
της ιστορίας

• ΝΕΧΑΜΑΣ • LAOLAU
• FOVET • ARDITI
• ΜΠΑΚΑΛΑΚΗ • ΛΑΦΑΖΑΝΗ
• ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ
• ΔΕΛΒΕΡΟΥΔΗ ΜΟΣΧΟΝΑΣ
• ΒΑΡΩΝ-ΒΑΣΑΡ
• AUERHHEIMER
• ΚΕΦΑΛΕΑ • MANDELA
• ΚΟΠΠΑ • ΒΑΛΝΤΕΝ
• ΜΠΑΛΤΑΣ • ΓΑΒΡΟΓΛΟΥ
• ΚΑΡΑΒΑΣ • ΑΡΑΜΠΑΤΖΗΣ
• THOMPSON • DUBY
• CHARTIER • ARTIFONI
• PESANTE

LIBER
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΟΥ LIBERTY

Διάλογος κουφών

του Τάσου Παππά

Ένα ετερόκλητο μέτωπο αρνητών απέναντι στη διαδικασία του κοινωνικού διαλόγου διαμορφώνεται στην πολιτική και συνδικαλιστική σκηνή. Κόμματα, ιδεολογικά και πολιτικά ρεύματα εντός των κομμάτων, καθώς και συνδικάτα εκφράζουν είτε καθαρή εχθρότητα είτε, στην καλύτερη περίπτωση, έντονη καχυποψία για τις προθέσεις της κυβέρνησης. Βεβαίως υπάρχουν και αντιρρήσεις που πάσχουν στον πυρήνα τους.

Λέγεται, για παράδειγμα, από κάποιους ότι η κυβέρνηση επιχειρεί να προκαταλάβει την πορεία του διαλόγου ανακοινώνοντας επιθυμίες, ενώ την ίδια στιγμή, από άλλες πλευρές εγκαλείται η κυβέρνηση για τον ακριβώς αντίθετο λόγο, ότι δηλαδή εισέρχεται στη διαδικασία του διαλόγου χωρίς στρατηγική, απροετοίμαστη ή εσκεμμένως ασαφής ως προς τους στόχους. Τέτοιου τύπου αλληλοεξουδετερωνόμενες κριτικές είναι ευάλωτες στην υποψία ότι εκκινούν από σκοπιμότητες.

Είναι βέβαιο ότι η κυβέρνηση, ή εν πάση περιπτώσει η ηγετική ομάδα της, έχει άποψη για το πού θέλει να πάει ο κοινωνικός διάλογος και ποια ζητήματα να αντιμετωπίσει. Είναι όμως επίσης βέβαιο ότι θα υπονομευόταν εξ υπαρχής η διαδικασία αν οι αρμόδιοι υπουργοί κατέθεταν, δίκην αδιαπραγμάτευτης συνθήκης, την πολιτική γραμμή. Νομίζουμε ότι στο πεδίο αυτό η κυβέρνηση πολιτεύθηκε με ορθό τρόπο. Διέγραψε τις γενικές κατευθύνσεις, άφησε να διαφανούν οι στοχεύσεις της, αλλά δεν προχώρησε παραπέρα, προσδοκώντας να ενταχθούν στο διάλογο πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις και να εξασφαλίσει έτσι μια στοιχειώδη συναίνεση περί του πρακτέου.

Ας έρθουμε τώρα σ' αυτούς που διαφωνούν προκαταβολικώς με τη λογική του κοινωνικού διαλόγου.

Η αντίδραση του ΚΚΕ ήταν αναμενόμενη. Το κόμμα της «εργατικής τάξης» παραδομένο πια στην αντίληψη της ταξικής αδιαλλαξίας δεν διστάζει να χλευάζει ακόμη κι αυτά που μέχρι πριν από λίγο καιρό αποθέωνε. Είναι χαρακτηριστική η απάντηση του κορυφαίου στελέχους του ΚΚΕ **Γιώργου Μαυρίκου** στην αυτονόητη απορία του προέδρου της ΓΣΕΕ **Πολυζωγόπουλου** «γιατί το κόμμα σας αρνείται τον κοινωνικό διάλογο, αφού πριν από μερικά χρόνια αγωνιζόταν για να προωθηθεί;». Ο κ. Μαυρίκος, με αφοπλιστικό ύφος, του είπε: «α-

πλώς σήμερα έχουμε άλλη γραμμή».

Στο ΚΚΕ πιστεύουν ότι οποιαδήποτε πολιτική τείνει να συμβάλει στην «επιδίωξη» του καπιταλισμού πρέπει να καταγγέλλεται, γιατί ο στόχος του κόμματος είναι να αποκαλύψει το ανάλγητο πρόσωπο του συστήματος, το οποίο δεν είναι δυνατόν να μεταρρυθμιστεί. Κατά συνέπεια δεν μπορεί ο ανειρρήνευτος εχθρός του καπιταλισμού, δηλαδή το ΚΚΕ, να συμμετέχει σε διαδικασίες εξωραϊσμού του μηχανισμού του, γιατί αν θα το έκανε θα πρόδιδε την

αποστολή του. Καθήκον του κόμματος είναι να αποδείξει την οριακότητα των πολιτικών της σοσιαλδημοκρατικής διαχείρισης και να ξεμπερδεύει με τις κατευναστικές λογικές, οι οποίες ναρκώνουν τις κοινωνικές δυνάμεις και τις εμποδίζουν να προσχωρήσουν στην επαναστατική στρατηγική που μόνο το ΚΚΕ μπορεί να υπηρετήσει! Το μεθοδολογικό σφάλμα αυτής της συλλογιστικής εντοπίζεται στον τρόπο με τον οποίο διαβάζει την κοινωνική πραγματικότητα. Είναι ηλίου φαινότατο ότι δεν ζούμε σε επαναστατικές συνθήκες. Είναι επίσης οφθαλμοφανέστατο ότι τα φαινόμενα περιθωριοποίησης μεγάλων στρωμάτων του πληθυσμού -που παρατηρούνται σε με-

ικές χώρες της Ευρώπης— δεν έχουν εμφανιστεί στη χώρα μας για λόγους που έχουν να κάνουν με τη δομή της οικονομίας (εκτεταμένη παραοικονομία) και το χαρακτήρα της ελληνικής οικογένειας (δικλείδα οικονομικής ασφάλειας, κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης). Είναι ακόμη ορατό ιά γυμνού οφθαλμού ότι η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης πόρρω απέχει από να χαρακτηριστεί σκληρή και αντιλαϊκή. Ισχύει το γεγονός ότι είναι υποχρεωμένη να αίρνει σοβαρά υπόψη της τις διαρθρωτικές ανισορροπίες, και κατά συνέπεια να χει ένα χαρακτήρα περιοριστικό, δεν είναι εύκολο να καταγγελθεί ως πολιτική λιτότητας. Και αυξήσεις στους μισθούς, πάνω από τον πληθωρισμό, έδωσε η κυβέρνηση και τις κοινωνικές δαπάνες κράτησε σ' ένα αξιοπρεπές επίπεδο. Την ίδια στιγμή, πολλές κυβερνήσεις στην Ευρώπη (σοσιαλδημοκρατικής και συντηρητικής κατεύθυνσης) υιοθέτησαν πολιτικές μονόπλευρης λιτότητας με πάγωμα μισθών και δραματική είωση κοινωνικών δαπανών. Οι αντικειμενικές συνθήκες στην Ελλάδα (οικονομική κατάσταση) δεν ευνοούν την ανάπτυξη ενός ανατρεπτικού κινήματος, πολύ περισσότερο μάλιστα που οι «εξ αποκαλύψεως» πρωτοπορείες διακρίνονται για την προγραμματική αμηχανία τους. Έτσι ο ακραία τιθετικός βολονταρισμός του ΚΚΕ δεν κρίνεται μεγάλη απήχηση. Αλλά αυτό δεν απασχολεί τον Περισσό. Αν η πραγματικότητα δεν ταιριάζει στις «θεωρίες» μας τόσο χειρότερο για αυτήν!

Το κόμμα του **Δ. Τσοβόλα**, ειδικευμένο στις δίκες προθέσεων, αρνήθηκε να συμμετάσχει στον κοινωνικό διάλογο γιατί τον θεωρεί «διάλογο σφραγίδας για κάποιους κυβερνητικούς συνδικαλιστές». Υπερασπίζεται την κοινωνική πολιτική των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ (1981-89), ισχυριζόμενο ότι η κυβέρνηση Σημίτη έχει αποφασίσει να καταδαφίσει το κράτος πρόνοιας. Ο υπουργός Οικονομικών των κυβερνήσεων απανδρέου τη δεκαετία του '80 (χαμένη δεκαετία κατά την έκφραση κορυφαίων υπαλλήλων του σημερινού ΠΑΣΟΚ), έχει μόνο ένα στόχο: να αποδείξει ότι το κόμμα που είναι «το σύνδρομο του ΠΑΣΟΚ» (βλέπε συνέντευξη στην *Ελευθεροτυπία*, 19 Ιαίου) και ότι ο ίδιος είναι ο Ανδρέας Παπανδρέου του 21ου αιώνα. Αντιγράφει τον ρυθμό του ΠΑΣΟΚ σε όλα τα επίπεδα: από τη μίζερη στάση του στα εθνικά θέματα μέχρι τις καταγγελίες περί προδοσίας του σοσιαλισμού που εκστομίζει σε κάθε ευκαιρία. Προφανώς ο κ. Τσοβόλας δεν έχει διαχωριστεί από το παρελθόν. Ικανότεροι αυτού

πολιτικοί που έφυγαν από το ΠΑΣΟΚ (**Αρσένης, Τρίτσης**) επιχείρησαν να συγκροτήσουν το «καλό ΠΑΣΟΚ» και απέτυχαν παταγωδώς. Η άρνησή του να συμμετάσχει στις διαδικασίες νομιμοποίησης μιας πολιτικής δυναμικής δεν οφείλεται στην ύπαρξη σοβαρής εναλλακτικής κοινωνικής και πολιτικής στρατηγικής, όπως υποστηρίζει ο αρχηγός του ΔΗΚΚΙ, αλλά στην απουσία συγκεκριμένου πολιτικού προγράμματος ικανού να συσπειρώσει και να καθοδηγήσει ευρύτερες μάζες. Ο σχεταρισμός είναι το «καταφύγιο» όλων των «αντιστικών» αντιλήψεων...

Είναι βέβαιο ότι η κυβέρνηση έχει άποψη για το πού θέλει να πάει ο κοινωνικός διάλογος και ποια ζητήματα να αντιμετωπίσει

Η εσωκομματική αντιπολίτευση του ΠΑΣΟΚ δεν αποδοκιμάζει ανοιχτά τον κοινωνικό διάλογο, θέτει όμως ζητήματα ως προς το περιεχόμενό του. Πολλοί από τους διαφωνούντες έχουν μείνει κολλημένοι στο παρελθόν. Για αυτούς η οικονομική πολιτική της δεκαετίας του '80 ήταν ο ορισμός της αριστερής πολιτικής και οφείλει η κυβέρνηση Σημίτη όχι μόνο να την υπερασπίζεται, αλλά και να κινείται στις συντεταγμένες της. Τι κι αν έχει πλέον καταδειχθεί με τον πιο καθαρό τρόπο ότι η διαχείριση εκείνης της περιόδου δεν ήταν και από τις ευτυχέστερες στην ιστορία του τόπου. Τι κι αν φορτώθηκε το κράτος και η κοινωνία με δυσβάσταχτα ελλείμματα. Τι κι αν στο όνομα μιας πολιτικής απασχόλησης συντηρήθηκαν με το «στανιό» επί μακρόν επιχειρήσεις που είχαν προ πολλού αγγίξει τα παραγωγικά όριά τους. Τι κι αν ο ίδιος ο εμπνευστής της, ο **Α. Παπανδρέου**, υποχρεώθηκε λόγω των αδιεξόδων να πραγματοποιήσει *στροφή* 360 μοιρών το 1985 και να

«θάψει» εκείνη την πολιτική, πηγαίνοντας ακριβώς στον αντίποδά της (βλέπε την πολιτική λιτότητας το 1985 την επαύριον των εκλογών). Ιδεολογικά η κυβέρνηση δεν θα έχει πρόβλημα να αντιμετωπίσει αυτές τις απόψεις. Το πρόβλημα θα το έχει από τη στιγμή που οι θιασώτες αυτής της αντίληψης αποφασίσουν να δείξουν τα δόντια τους με το να «στριμώξουν» τον πρωθυπουργό επισείοντας τις ψήφους που διαθέτουν και οι οποίες —αν αποσυρθούν— θέτουν σε δοκιμασία τη συνοχή της κοινοβουλευτικής ομάδας. Το πιθανότερο πάντως είναι η εσωκομματική αντιπολίτευση να κινηθεί σε μία γραμμή «χαλαρού εκβιασμού» χωρίς ποτέ να φτάσει στο σημείο να απειλήσει εμπράκτως την κυβέρνηση. Άλλωστε ο στόχος της (μερίδιο στην εξουσία) δεν μπορεί να επιτευχθεί εάν η κυβέρνηση Σημίτη καταρρεύσει.

Απροσδόκητη για πολλούς παρατηρητές ήταν η αρνητική στάση του «Αριστερού Ρεύματος» του ΣΥΝ (**Λαφαζάνης, Δραγασάκης, Αλαβάνος** κ.ά.). Κακώς όμως ξεπλάγησαν. Όποιος έχει παρακολουθήσει την αρθρογραφία ορισμένων επωνύμων στελεχών του Ρεύματος δεν πρέπει να αιφνιδιάστηκε. Εδώ και καιρό κινούνται στη γραμμή της εφ' όλης της ύλης αντιπαράθεσης με τους εκσυγχρονιστές του ΠΑΣΟΚ. Οποιοδήποτε «άνοιγμα» —είτε από πολιτικό (κεντροαριστερά) είτε από κοινωνικό (διάλογος)— της κυβέρνησης εισπράττεται από το «Αριστερό Ρεύμα» ως δύναμη απειλή. Θεωρείται καλοστημένη παγίδα που πρέπει να αποφύγει ο ΣΥΝ αν θέλει να διατηρήσει την αυτονομία του. Στο εσωτερικό του κόμματος κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος οι τάσεις που θέλουν την Αριστερά μακριά από διαχειριστικές ευθύνες (για να μην μολυνθεί από τον ιό του κυβερνητισμού), ενώ πυκνώνουν οι φωνές, τουλάχιστον στο στελεχικό επίπεδο, που ζητούν προνομιακές σχέσεις με ΚΚΕ και ΔΗΚΚΙ σε μια προσπάθεια να διαμορφωθεί το μέτωπο της «συνεπούς Αριστεράς». Βεβαίως το κλίμα αυτό δεν παρατηρείται και στις τάξεις των οπαδών του ΣΥΝ, οι οποίοι εθισμένοι σε μια παράδοση διαλόγου αισθάνονται μάλλον στενάχωρα με τις απόψεις των εκπροσώπων του Αριστερού Ρεύματος. Την κατάσταση αυτή καλείται να αντιμετωπίσει με τις λιγότερες δυνατές τριβές ο πρόεδρος του ΣΥΝ **Ν. Κωνσταντόπουλος**. Στο παρελθόν πάντως, και σε ανάλογες κρίσεις, έδειξε ότι μπορεί και παίζει αποτελεσματικά τον ρυθμιστικό και ισορροπιστικό ρόλο του.

Προς μια κοινή πολιτική ασφάλειας

του απεσταλμένου μας στο Στρασβούργο,
Σωτήρη Ντάλη

Όταν σχεδιάστηκε η Συνθήκη του Μάαστριχτ διαρκούσε ακόμη ο Ψυχρός Πόλεμος και η Ευρώπη ζούσε εκείνες τις κοσμοϊστορικές αλλαγές που έθεσαν τέρμα στην ψυχροπολεμική περίοδο.

Ίσως γι' αυτόν το λόγο η Συνθήκη να ανήκει σε εκείνη την εποχή. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε, ότι το Μάαστριχτ υπογράμμισε την οικονομική και νομισματική ένωση σε βάρος της πολιτικής ένωσης.

Όμως ο κόσμος που εξέφραζε η Συνθήκη του Μάαστριχτ έχει απέλθει και ο Ψυχρός Πόλεμος έχει τελειώσει.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη, που εκτός απροόπτου θα ολοκληρώσει το έργο της στις 16 και 17 Ιουνίου στο Άμστερνταμ, έχει χαρακτηριστεί σε πολλές αναλύσεις ως η πρώτη μεταψυχροπολεμική ευκαιρία που έδωσε τη δυνατότητα στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να επιχειρήσουν τον καθορισμό της νέας ευρωπαϊκής ταυτότητας¹.

Το ζητούμενο είναι σήμερα, αν η Διακυβερνητική θα προτείνει εκείνη τη μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα απαντά στις εσωτερικές και εξωτερικές προκλήσεις, δίδοντάς της μεγαλύτερη λαϊκή νομιμότητα, η οποία θα την κάνει ευρύτερα αποδεκτή στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη και πιο ανοικτή «για τις χώρες που βρίσκονται στις ανατολικές και νότιες παρυφές της Ένωσης»².

Όπως το επεσήμανε και η έκθεση της Ομάδας Προβληματισμού (Reflection Group), «η συνύπαρξη στους κόλπους της ίδιας Συνθήκης δύο διαφορετικών τρόπων λειτουργίας, του κοινοτικού και του διακυβερνητικού, δημιουργεί εκ των προτέρων ένα πρόβλημα συνοχής. Η εμπειρία επιβεβαίωσε τους φόβους που υπήρχαν σχετικά

το θέμα αυτό. Η λειτουργία του ενιαίου οικονομικού πλαισίου, που προοριζόταν να ασφαλίσει την αρμονία μεταξύ των διαφόρων "πυλώνων" της Συνθήκης, δεν υπήρξε ικανοποιητική»³.

Όσον αφορά δε, την περίφημη ΚΕΠΠΑ (κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική ασφάλειας), η εμπειρία σ' αυτό το στάδιο γίνεται απογοητευτική, καθώς η Ε.Ε. δεν ιτάφερε να αναπτύξει μια πραγματικά κοινή εξωτερική πολιτική, σε αντιστοιχία με την οικονομική βαρύτητά της.

Στη συνεδρίαση της ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (12-16 Μαΐου) ο Στρασβούργο, ένα ακριβώς μήνα πριν από τη λήξη της Διακυβερνητικής Διάσκεψης για την αναθεώρηση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, λήθηκε να τοποθετηθεί στο κρίσιμο ζήτημα της ανάπτυξης μιας κοινής πολιτικής ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁴, με τη λήψη της έκθεσης της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων που συνέταξε ο πρώην υφυπουργός του Βελγίου **Leo Tindemans** (Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα).

Όπως υπογράμμισε εύστοχα και ο ίδιος, παρουσιάζοντας στις 14 Μαΐου στην ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου την έκθεσή του, «στο Μάαστριχτ, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε την εφαρμογή μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης και της κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία θα πρέπει να μας οδηγήσει σε δεδομένη στιγμή, στην κοινή άμυνα της Ε.Ε.». Πράγματι, αν η Συνθήκη του Μάαστριχτ όριζε ότι η Ε.Ε. πρέπει να έχει ως στόχο να «επιβάλει την ταυτότητά της στη διεθνή σκηνή αποδίδοντας ειδικότερα μια κοινή εξωτερική πολιτική και μια πολιτική ασφάλειας», έθεσε δοκιμασία την πολιτική βούληση των κρατών-μελών, τα οποία δεν θα μπορούσαν πλέον να αγνοήσουν ένα συγκεκριμένο πλαίσιο αναφοράς μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, όπως αυτή προσδιορίζεται από τους πέντε στόχους της ΚΕΠΠΑ (άρθρο 1.1 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης).

Οι πέντε αυτοί στόχοι είναι:

• Η διαφύλαξη των κοινών αξιών, θεμελιωδών συμφερόντων και της ανεξαρτησίας της Ε.Ε.

• Η ενίσχυση της ασφάλειας της Ε.Ε. και των κρατών-μελών της.

• Η διατήρηση της ειρήνης και ενίσχυση διεθνούς ασφάλειας.

• Η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας.

• Και τέλος, η ανάπτυξη και η εδραίωση

της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών⁵. Αυτοί οι πέντε στόχοι της ΚΕΠΠΑ είναι δυνατόν να επιτευχθούν με τη χρήση μέσων που προσφέρουν ο πρώτος πυλώνας της Συνθήκης της Ε.Ε. (συμφωνίες με τρίτες χώρες, αναπτυξιακή βοήθεια κ.λπ.) και ο δεύτερος πυλώνας, μέσω των κοινών δράσεων που προβλέπονται στο άρθρο 1.3 της Συνθ. Ε.Ε. και των μέσων που διαθέτει η διπλωματία.

Ωστόσο, διευκρινίζει ο **L. Tindemans** στην έκθεσή του, που εγκρίθηκε με 286 ψή-

Το ζητούμενο είναι σήμερα, αν η Διακυβερνητική θα προτείνει εκείνη τη μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα απαντά στις εσωτερικές και εξωτερικές προκλήσεις, δίδοντάς της μεγαλύτερη λαϊκή νομιμότητα

φους υπέρ, 104 κατά και 26 αποχές, ότι, «υπάρχουν περιπτώσεις όπου η στρατιωτική λύση δεν θα είναι δυνατόν να αποφευχθεί, ιδιαίτερα όταν η διπλωματία θα έχει εξαντλήσει τα όριά της και τα ευρωπαϊκά κράτη δεν θα έχουν άλλη επιλογή», για να διαφυλάξουν τις κοινές αξίες και τα θεμελιώδη συμφέροντα της Ε.Ε.

Για να είναι μια εξωτερική πολιτική αξιόπιστη, δεν θα πρέπει να αποκλείει, a priori, καμία λύση για την άσκησή της, όσο δε για την κοινή πολιτική ασφάλειας αυτή προϋποθέτει δικαιώματα και υποχρεώσεις των κρατών μελών της Ε.Ε., υπογραμμίζει στην αιτιολογική έκθεσή του ο **L. Tindemans**.

Το δικαίωμα της αλληλεγγύης συνεπάγεται ότι όλα τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιδεικνύουν την αλληλεγγύη τους όταν εξοπλίζεται κρίση, τονίζει η έκθεση και ζητά από τη Διακυβερνητική Διάσκεψη να προβλέψει κατά την τελική σύνταξη του κειμένου της νέας Συνθήκης:

1 την εγγραφή στις Συνθήκες μιας ρήτρας πολιτικής αλληλεγγύης καθώς και την προσθήκη της αρχής του απαραβίαστου των συνόρων της Ε.Ε. και των κρατών με-

λών της ως στοιχείου φυσικής αλληλεγγύης που συνδέει τα κράτη της Ένωσης·

2 τη συμπερίληψη στη νέα Συνθήκη αποστολών **Petersberg**⁶ που πρέπει να λαμβάνουν τη μορφή κοινών δράσεων βάσει του άρθρου 1.3 της Συνθήκης της Ε.Ε., ως έκφραση της φυσικής αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών της Ένωσης. Οι αποστολές αυτές θα εγκρίνονται με ειδική πλειοψηφία υπό την επιφύλαξη ωστόσο του δικαιώματος εποίκοδομητικής αποχής ενός ή περισσότερων κρατών-μελών⁷.

Ο εισηγητής σημειώνει στην αιτιολογική έκθεσή του, ότι, «οι αποστολές τύπου **Petersberg** θα πρέπει να συμπεριληφθούν στο άρθρο 1.4 της Συνθήκης του Μάαστριχτ κατά τρόπο ώστε να λάβουν συγκεκριμένη υπόσταση οι ευθύνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί διεθνούς επιπέδου». Και συμπληρώνει πως «είναι σκόπιμο να προβλεφθεί ότι όλα τα κράτη-μέλη θα συμμετέχουν ενεργώς και/ή οικονομικώς στις αποστολές τύπου **Petersberg**, οι οποίες θα πρέπει να λάβουν τη μορφή κοινών δράσεων στα πλαίσια της παραπάνω φυσικής αλληλεγγύης»⁸.

Είναι προφανής η ιδιαίτερη σημασία που παρουσιάζει για την Ελλάδα, η συγκεκριμένη αναφορά της έκθεσης στη «φυσική αλληλεγγύη που συνδέει τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. Εξίσου ενδιαφέρουσα είναι η αναφορά της έκθεσης **Leo Tindemans** στη σημασία που παρουσιάζει η Λεκάνη της Μεσογείου για την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η έκθεση προτείνει τη δημιουργία στη Μεσόγειο δομών συνεργατικής ασφάλειας που να συμπληρώνουν την πολιτική των ευρωμεσογειακών συμφωνιών εταιρικής σχέσης την οποία εφαρμόζει ήδη η Ευρωπαϊκή Ένωση⁹. Τονίζει, επίσης, ότι οι διαφορές που υφίστανται μεταξύ των παρακτίων χωρών της Μεσογείου θα πρέπει να επιλυθούν με γνώμονα τον σεβασμό του διεθνούς δικαίου και των σχετικών ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών, και ενδεχομένως με την προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Η ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ Ε.Ε. ΚΑΙ ΔΕΕ

Οι σχέσεις Ε.Ε. και Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) και η πιθανότητα ενσωμάτωσης της δεύτερης στην Ε.Ε. καταγράφονται στην έκθεση που παρουσίασε ο **Leo Tindemans** και απασχόλησαν σοβαρά την ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καθώς τρεις άλλες εκθέσεις: του ισπανού σοσιαλιστή **Enrique Baron Crespo**, σχετικά με την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των κοινών δράσεων, του βρετανού ερ-

ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ

ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ «ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΙ»

ΕΛΛΑΔΑ - ΡΟΥΜΑΝΙΑ -
ΙΣΠΑΝΟΦΩΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ
ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ «ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΙ»
ΕΛΛΑΔΑ - ΡΟΥΜΑΝΙΑ -
ΙΣΠΑΝΟΦΩΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΑΘΗΝΑ 1996

Στην Ελλάδα, στην Ρουμανία και στις ισπανόφωνες χώρες ο υπερρεαλισμός εμφανίστηκε και εξελίχθηκε σε απόσταση και απόκλιση από το (παρισινό) «Κέντρο» και από τα «κεντρικά» πρότυπα. Γι' αυτό και παρουσιάζει ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, που στοιχειοθετούν την ιδέα των *παραλλήλων βίων* του στους παραπάνω τρεις χώρους. Το βιβλίο του Βίκτωρα Ιβάνοβιτς ερευνά τις σχετικές αναλογίες, αλλά και λειτουργικές ομοιότητες, με στόχο την επεξεργασία ενός «περιφερειακού» υπερρεαλιστικού μοντέλου. Συμπερασματικά:

- Από τυπολογικής σκοπιάς, ο μεν ελληνικός και ισπανόφωνος υπερρεαλισμός αναπτύσσουν την «εξημερωμένη» εκδοχή του ρεύματος, ενώ ο ρουμανικός οδηγεί τα δεδομένα του σε έναν ακραίο παροξυσμό.
- Και στις δύο περιπτώσεις, το αποτέλεσμα είναι, από ιστορικής πλευράς, η υπέρβαση του νεωτερικού «παραδείγματος» (στο οποίο ανήκει ο υπερρεαλισμός), στην κατεύθυνση του μεταμοντέρνου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

γατικού Gary Titley, σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ευρωπαϊκή αμυντική βιομηχανία και του γερμανού οικολόγου Daniel Cohn-Bendit με θέμα τις προοπτικές ανάπτυξης της περιφερειακής συνεργασίας για τις χώρες που προήλθαν από την πρώτη Γιουγκοσλαβία και τις μελλοντικές σχέσεις της Ε.Ε. με ορισμένες χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, έδωσαν την ευκαιρία να συζητηθεί η μελλοντική σχέση Ευρωπαϊκής Ένωσης και ΔΕΕ, ένα μείζον ζήτημα που αναμένεται να απασχολήσει σοβαρά τη Σύνοδο Κορυφής του Άμστερνταμ στις 16 και 17 Ιουνίου.

Οι περισσότερες παρεμβάσεις των ευρωβουλευτών υπενθύμιζαν στο Συμβούλιο των Υπουργών της Ε.Ε., ότι, σύμφωνα με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η ΚΕΠΠΑ προβλέπει την εν καιρώ διαμόρφωση κοινής αμυντικής πολιτικής η οποία μπορεί, σε δεδομένη στιγμή, να οδηγήσει σε κοινή άμυνα.

Για παράδειγμα, ο σοσιαλιστής E. Baron Crespo υποστήριξε ότι, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, είναι καιρός να αναλάβουμε τις ευθύνες μας, να σταθεροποιήσουμε τη Μεσόγειο, να εγγυηθούμε την ασφάλεια στα Βαλκάνια και να στηρίξουμε τις χώρες της Βαλτικής. Αυτό μπορούμε να το πετύχουμε μόνο αν δράσουμε από κοινού και ενσωματώνοντας τη ΔΕΕ στην Ε.Ε., τόνισε ο πρώην Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου E. Baron-Crespo.

Σε ό,τι αφορά τις μελλοντικές σχέσεις ΔΕΕ και Ε.Ε. και με γνώμονα πάντα τα ευρωπαϊκά συμφέροντα, τις πιο προωθημένες θέσεις κατέθεσε η έκθεση του Leo Tindemans η οποία προτείνει:

«Τα κράτη-μέλη να θέσουν ως ορόσημο το 1988, όπως προκύπτει από το άρθρο XII της Συνθήκης της ΔΕΕ, για να συγκαλέσουν μια διάσκεψη τύπου «Μεσσήνης» η οποία θα έχει ως αποκλειστικό θέμα την ανταλλαγή απόψεων για: α) το περιεχόμενο μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, β) τις συνέπειες της ενσωμάτωσης της ΔΕΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ειδικότερα της βοήθειας που θα πρέπει να παράσχουν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε περίπτωση εισβολής ή απειλής εισβολής που θα υποστεί μία εξ αυτών και τις συνέπειες που θα προκύψουν για το ΝΑΤΟ, και γ) τις θεσμικές προσαρμογές που θα καταστούν αναγκαίες προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί¹⁰.

Συνοψίζοντας τα συμπεράσματά μας από αυτή την πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση στην ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, θα υπογραμμίζαμε, από τη μία

πλευρά, τη μεγάλη πλειοψηφία του Ευρ. Κοινοβουλίου η οποία φαίνεται να αγκαλιάζει θέσεις όπως αυτές που διατυπώνει η έκθεση Tindemans και, από την άλλη, την αρνητική στάση χωρών όπως η Σουηδία στα θέματα της κοινής πολιτικής ασφάλειας, αλλά και την κριτική της Αριστεράς και των Πρασίνων, ότι η ασφάλεια πρέπει να είναι μία και αδιαίρετη και όχι χωρισμένη σε εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια όπως τη «θέλει» η έκθεση Tindemans¹¹.

Στις κριτικές αυτές απάντησε εμμέσως ο Επίτροπος H. Vander Broek, τονίζοντας ότι μια κοινή πολιτική ασφάλειας δεν σημαίνει μόνο τη λήψη στρατιωτικών μέτρων, αλλά συμπεριλαμβάνει και μια κοινωνική και οικονομική πολιτική που αποβλέπει στην παγίωση της σταθερότητας¹².

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν θα πρέπει να γίνει, κατά τον Επίτροπο, μια υπεραστυμική και υπερστρατιωτική δύναμη που να ανταγωνίζεται τις ΗΠΑ. Πρέπει όμως να δημιουργήσει τις δυνατότητες για ανάληψη ευθυνών όταν πρόκειται για αποσταθεροποίηση του γειτονικού της περιβάλλοντος. Προς αυτή την κατεύθυνση είναι απαραίτητη μια κοινή πολιτική ασφάλειας, η οποία για να είναι αξιόπιστη θα πρέπει να έπεται μιας αξιόπιστης κοινής εξωτερικής πολιτικής.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Βλ. Donald Sassoon: «Η κοινωνική δημοκρατία στην καρδιά της Ευρώπης» στο περιοδικό *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 60-61, Ιούλιος-Δεκέμβριος 1996, σ. 134.
- 2 Ibid.
- 3 Βλ. Έκθεση Ομάδας Προβληματισμού - Προοίμιο, σ. 7.
- 4 Έκθεση σχετικά με την ανάπτυξη των προοπτικών της κοινής πολιτικής ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων, Ασφάλειας και Αμυντικής Πολιτικής, εισηγητής Leo Tindemans, έγγραφο A4-162/97.
- 5 Βλ. έκθεση Leo Tindemans, έγγραφο A4-162/97, σελ. 13 (Αιτιολογική έκθεση).
- 6 Η Δήλωση της Πετρούπολης κατέγραψε τις αποστολές που τα κράτη-μέλη της ΔΕΕ και η ΔΕΕ θα μπορούσαν να αναλάβουν. Αυτές είναι: αποστολές ανθρωπιστικής φύσεως, ειρηνευτικές αποστολές, αποστολές στρατιωτικών δυνάμεων για τη διαχείριση κρίσεων, συμπεριλαμβανομένων και των ενεργειών για αποκατάσταση της ειρήνης.
- 7 Βλ. σελ. 8 της έκθεσης.
- 8 Βλ. Αιτιολογική έκθεση, σελ. 19.
- 9 Βλ. Έκθεση, σελ. 10.
- 10 Έκθεση L. Tindemans, σελ. 11.
- 11 Έκθεση Tindemans, σσ. 6-7.
- 12 Βλ. πλήρη πρακτικά συνεδριάσεων της 13ης και 14ης Μαΐου 1997, σσ. 39-40.

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Η διεύρυνση του NATO

Το ζήτημα της διεύρυνσης του NATO ανέκυψε όταν η Πολωνία, η Τσεχία, η Ουγγαρία και η Σλοβακία (χώρες της Visegrad) ζήτησαν να γίνουν μέλη της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας.

Έτσι, τέθηκε και επισήμως προς συζήτηση το ζήτημα της ανάγκης να καλυφθεί το κενό που δημιουργήθηκε ανάμεσα στη Γερμανία και τη Ρωσία και το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει πηγή πιθανών συγκρούσεων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Τον προβληματισμό για το ζήτημα αυτό ανέπτυξε τον Δεκέμβριο του 1994 ο Χένρυ Κίσσινγκερ με ένα άρθρο του στην εφημερίδα *Ουάσιγκτον Ποστ*, που προέβαλε πολλές συζητήσεις. Στο άρθρο εκείνο ο Χ. Κίσσινγκερ υποστήριζε ότι η διεύρυνση του NATO «αντιρροσώπει την ανάγκη εξισορρόπησης δύο διαφορετικών θεωρήσεων: Αυτής του φόβου ότι η Ρωσία μπορεί να αποξενωθεί από την υπόλοιπη Ευρώπη, και αυτής του κινδύνου δημιουργίας ενός κενού στην Κεντρική Ευρώπη ανάμεσα στη Γερμανία και τη Ρωσία».

Η υπόθεση της διεύρυνσης του NATO έχει ενταχθεί τους τελευταίους μήνες σε ένα πλαίσιο σκληρών διαπραγματεύσεων με στόχο από την πλευρά του NATO να ανοίξει ο δρόμος για την ένταξη των τριών πρώτων νέων μελών από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (Τσεχία, Ουγγαρία, Πολωνία). Οι Ηνωμένες Πολιτείες τήρησαν από την αρχή σκληρή στάση, επιλέγοντας να υποστηρίξουν την άποψη ότι η επέκταση του NATO θα προχωρούσε με ή χωρίς τη Ρωσία, αλλά θα ήταν καλύτερα να υπήρχε η σύμφωνη γνώμη της Ρωσίας.

Η ιστορικής σημασίας συμφωνία στην οποία κατέληξαν στις 15 Μαΐου στη Μόσχα, το NATO και η Ρωσία, δικαιώνει σε μεγάλο βαθμό την αμερικανική στάση, ανταμείβει όμως και τη Ρωσία, καθώς προβλέπει και

γι' αυτήν έναν νέο ρόλο στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ασφάλειας.

Αναμφισβήτητα, η «Ιδρυτική πράξη NATO-Ρωσίας», την οποία ανήγγειλαν από τη Μόσχα ο υπουργός Εξωτερικών Γεβγένι Πριμακόφ και ο γενικός γραμματέας του NATO Χαβιέ Σολάνα, σηματοδοτεί μια νέα εποχή για τη Βορειοατλαντική Συμμαχία.

Βάσει αυτής της συμφωνίας, η οποία αποτελεί προοίμιο ευρύτερης συμφωνίας που καθορίζει οριστικά την ειδική σχέση Ρωσίας και NATO, ο εκάστοτε ρώσος ηγέτης θα έχει τη δυνατότητα να παρεμβαίνει στις αποφάσεις για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, χωρίς ωστόσο το δικαίωμα του βέτο.

Επίσης, η «Ιδρυτική πράξη NATO-Ρωσίας» προβλέπει τη συγκρότηση μόνιμου συμβουλίου, στο οποίο θα συζητούνται θέματα της Συμμαχίας που άπτονται της ρωσικής εθνικής ασφάλειας, καθώς και ζητήματα όπως ο έλεγχος των εξοπλισμών και η τρομοκρατία. Σύμφωνα με την αμερικανική *Ουάσιγκτον Ποστ*, η συγκρότηση μόνιμου συμβουλίου NATO-Ρωσίας ίσως να αποτελέσει σύντομα το πιο αμφιλεγόμενο σημείο της ρωσο-νατοϊκής συμφωνίας.

Δεν αμφιβάλλει κανείς ότι η απόφαση για την προς Ανατολάς διεύρυνση του NATO, την οποία αποδέχθηκε η Μόσχα, έστω και διστακτικά, αποτελεί κορυφαία πρωτοβουλία της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

Το ζητούμενο είναι αν θα συμβάλει αυτή η σημαντική συμφωνία (θα υπογραφεί επισήμως στις 27 Μαΐου στο Παρίσι) στη δημιουργία ενός πλαισίου ασφάλειας και σταθερότητας σε ολόκληρη την Ευρώπη, ή μήπως θα χαράξει καινούργια γραμμή αντιπαράθεσης στη γηραιά ήπειρο.

**Η συγκρότηση
μόνιμου
συμβουλίου
NATO - Ρωσίας
ίσως να
αποτελέσει
σύντομα το πιο
αμφιλεγόμενο
σημείο της ρωσο-
νατοϊκής
συμφωνίας.**

Οι Αμερικανοί ξανάρχονται

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Με την πρώτη επίσημη περιοδεία του στο Μεξικό και σε άλλες χώρες της Κεντρικής Αμερικής, από τότε που εξελέγη πρόεδρος των ΗΠΑ, ο Μπιλ Κλίντον προσπάθησε να μετριάσει τα έντονα αντιαμερικανικά αισθήματα της κοινής γνώμης, στις χώρες αυτές, και να πείσει τις κυβερνήσεις τους ότι οι σχέσεις τους με τις Ηνωμένες Πολιτείες μπαίνουν σε μια «νέα εποχή».

Κύριο μέλημα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής αποτελεί η επέκταση της «Ζώνης Ελευθέρου Εμπορίου» στην Κεντρική Αμερική και εν συνεχεία σε όλη την αμερικανική ήπειρο, ενώ σε ό,τι αφορά το Μεξικό στοχεύει στην αποτελεσματικότερη συνεργασία στα σύνορα για τη μείωση του αριθμού των λαθρομεταναστών και τον αποδοτικότερο έλεγχο στη διέλευση ναρκωτικών.

Η μεξικανική κυβέρνηση του **Ερνέστο Ζεντίγιο**, που εδώ και τέσσερα χρόνια αντιμετωπίζει στις νότιες επαρχίες της χώρας το «αγκάθι» της ζαπατιστικής εξέγερσης, έκανε σαφείς τις προθέσεις της να χρησιμοποιήσει τη στενότερη συνεργασία με τις ΗΠΑ στην καταπολέμηση του εμπορίου ναρκωτικών, με αντάλλαγμα τη σύσφιξη των εμπορικών σχέσεων των δύο χωρών, οι οποίες έχουν αυξηθεί σημαντικά μετά την υπογραφή της εμπορικο-οικονομικής συμφωνίας μεταξύ ΗΠΑ-Καναδά και Μεξικού, γνωστής ως ΝΑΦΤΑ.

Η Ουάσιγκτον, ωστόσο, διατηρεί επιφυλάξεις. Αιτία οι αποκαλύψεις για διασυνδέσεις με λαθρέμπορους ναρκωτικών του πρώην επικεφαλής της Δίωξης Ναρκωτικών **Χέσους Γκουτιέρρε Ρεμπόλο** και οι φήμες για σχέσεις των καρτέλ ναρκωτικών με κυβερνητικούς, δικαστικούς και αστυνομικούς παράγοντες. Κύριο αίτημα του Κλίντον προς τη μεξικανική κυβέρνηση ήταν η χορήγηση άδειας στους μυστικούς πράκτορες της Αμερικανικής Δίωξης Ναρκωτικών

που δρουν στο Μεξικό να οπλοφορούν και να κάνουν χρήση του όπλου τους.

ΔΑΠΑΝΗΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΧΑΜΗΛΗΣ ΕΝΤΑΣΗΣ

Ο «πόλεμος χαμηλής έντασης», που διεξάγει η κυβέρνηση Ζεντίγιο στην επαρχία της Τσιάπας, μέσω ενός σώματος 25.000 μελών παρακρατικών οργανώσεων –η γνωστότερη «Ειρήνη και Δημοκρατία» (!) είναι υπεύθυνη για 1.600 δολοφονίες Ινδιάνων–, κοστίζει ακριβά και η αμερικανική «συμβολή» κρίνεται αναγκαία για τη συνέχισή του. Από το 1993 μέχρι το 1996 ο στρατιωτικός προϋπολογισμός τριπλασιάστηκε, ενώ ο αριθμός των στρατιωτών από 175.000 έχει φτάσει αισίως τους 229.000.

Όλα αυτά τη στιγμή που ο βασικός μισθός έχει μειωθεί από το 1980 κατά 20%, ενώ σύμφωνα με αναφορά της μεγαλύτερης ιδιωτικής τράπεζας της χώρας, της Banamex, οι μισοί Μεξικανοί σιτίζονται καθημερινά με λιγότερες από 1.300 θερμίδες, που είναι το ελάχιστο όριο.

Ο Ζεντίγιο αντιλαμβάνεται ότι η επανεκλογή του στις επερχόμενες εκλογές του Ιουλίου, κάτω από αυτές τις συνθήκες, δεν θα είναι εύκολη υπόθεση. Επιδιώκοντας την αμερικανική υποστήριξη, έσπευσε μετά τη συνάντησή του με τον **Μ. Κλίντον** να ταχθεί ανοικτά υπέρ της επέκτασης της ζώνης ελεύθερου εμπορίου. Οι 56 ινδιάνικες εθνότητες, μέσω του Εθνικού Συμβουλίου τους, έχουν καταδικάσει την παρούσα εκλογική νομοθεσία, που επικυρώθηκε

από τη Γερουσία της Δημοκρατίας χωρίς συναίνεση, αφού «δεν εγγυάται μια ισότιμη συμμετοχή των ινδιάνικων λαών στα όργανα λαϊκής εκπροσώπησης», ενώ ο ζαπατιστικός στρατός (EZLN) επαναλαμβάνει συχνά πυκνά ότι δεν πρόκειται να παραδώσει τα όπλα.

Την επέτειο της Πρωτομαγιάς, τέσσερις ημέρες πριν από την άφιξη του πλανητάρχη στο Μεξικό, 60.000 διαδηλωτές συγκεντρώθηκαν έξω από την αμερικανική πρεσβεία, διαδηλώνοντας εναντίον της κυριαρχίας των Ηνωμένων Πολιτειών στη μεξικανική οικονομία, μέσω της ΝΑΦΤΑ. Καθ' όλη τη διάρκεια της επίσκεψης του Μ. Κλίντον, η πόλη του Μεξικού στρατοκρατούνταν, ενώ είκοσι οπλισμένοι άνδρες, μέλη παρακρατικών οργανώσεων, εγκαταστάθηκαν στην είσοδο των γραφείων του Κέντρου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Μιγκέλ Αγκουστίν Προ Χονάρες (PRODH). Ακολούθησαν επίσης και απελάσεις ευρωπαίων παρατηρητών. Τρεις από τους απελαθέντες ζήτησαν να δικαστούν για να διεκδικήσουν την παραμονή τους, ώστε ενδεχόμενη θετική δικαστική απόφαση να αποτελέσει στο μέλλον «νομικό προηγούμενο».

Την ίδια στιγμή, η διεθνής αλληλεγγύη προς το κίνημα των Ζαπατίστας κλιμακώνεται. Οι Επιτροπές Αλληλεγγύης στον Αγώνα των Ζαπατίστας απ' όλο τον κόσμο προετοιμάζουν πυρετωδώς τη 2η Διεπιστημονική Συνάντηση για την ανθρωπότητα και ενάντια στον νεοφιλελευθερισμό, που

ΜΕΞΙΚΟ

ια πρώτη φορά, μετά την εκλογή του στη προεδρία των ΗΠΑ, ο Μπιλ Κλίντον περιόδευσε στην Κεντρική Αμερική, υποσχόμενος «νέα εποχή».

α πραγματοποιηθεί στην Ισπανία από τις 7/3 έως τις 3/8 με τη συμμετοχή 4.000 και πλέον ατόμων.*

ΡΟΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΝΑΦΤΑ

Επόμενος σταθμός του Μ. Κλίντον ήταν η Λόστα Ρίκα, όπου και συναντήθηκε με τους προέδρους των υπολοίπων χωρών της Κεντρικής Αμερικής (Ελ Σαλβαδόρ, Νικαράγουα, Χιλή, Ονδούρα, Γουατεμάλα, Παναμάς). Σκοπός του ήταν να εξετάσει τις δυνατότητες, υπό τις παρούσες συνθήκες, για επέκταση της ΝΑΦΤΑ. Ευχάριστη έκπληξη αποτέλεσε για τον αμερικανό πρόεδρο το αίτημα όλων των χωρών, που συμμετείχαν στη συνάντηση, για μελλοντική ένταξή τους στη συμφωνία της ΝΑΦΤΑ, στοχεύοντας σε οικονομική και εμπορική ανάκαμψη.

Ωστόσο, τα συμπεράσματα από τη συμμετοχή του Μεξικού, στη ΝΑΦΤΑ, δεν είναι ιδιαίτερα αισιόδοξα. Το «οικονομικό θαύμα» του θα αποτελούσε το παράδειγμα για ολοκλήρωση τη Λατινική Αμερική, σύμφωνα με τους αμερικανούς οικονομολόγους, άρ-τισε να καταρρέει. Η χώρα βρίσκεται στην

περίοδο της μεγαλύτερης οικονομικής ύφεσης από το 1932 και τα αποτελέσματα από τις έντονες κοινωνικές εκρήξεις είναι δύσκολο να προεξοφληθούν.

Η Ουάσιγκτον, τρία χρόνια πριν από την είσοδο στη νέα χιλιετία, δείχνει διατεθειμένη να αλλάξει σελίδα στις σχέσεις της με τη Νότια Αμερική, και από την επιβολή στυγνών δικτατοριών περνάει στην περίοδο «σύσφιξης των εμπορικών σχέσεων», που θα της αποφέρει μεγαλύτερα και εγγυημένα οικονομικά οφέλη.

Οι λαοί της περιοχής δεν έχουν να ελπίζουν σε τίποτα από την επιβολή αυτής της νέας τάξης. Η σφαγή των 14 περουβιανών ανταρτών στην ιαπωνική πρεσβεία από την κυβέρνηση Φουτζιμόρι, με την αμέριστη συμπαράσταση της CIA, είναι ακόμα πρόσφατη για να ξεχαστεί. Τίποτα δεν έχει αλλάξει...

* Περισσότερες πληροφορίες για τη Διηπειρωτική Συνάντηση στην Ελληνική Επιτροπή Αλληλεγγύης: τηλ./fax: 031-25.73.64.

E-mail: nautilus @ otenet.gr

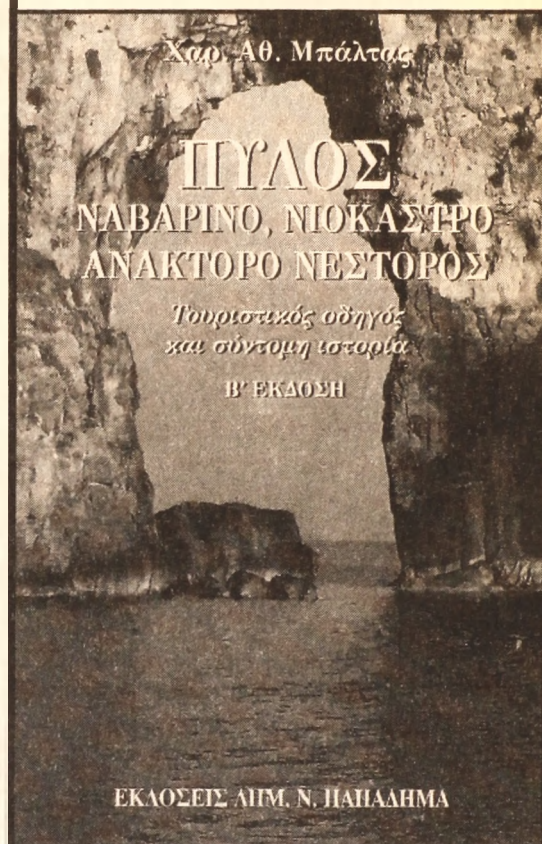
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: Ιστορία (Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη)

Χαρ. Αθ. Μπάλτα

ΠΥΛΟΣ

ΝΑΒΑΡΙΝΟ, ΝΙΟΚΑΣΤΡΟ
ΑΝΑΚΤΟΡΟ ΝΕΣΤΟΡΟΣ

Χαρ. Αθ. Μπάλτα
ΠΥΛΟΣ
ΝΑΒΑΡΙΝΟ, ΝΙΟΚΑΣΤΡΟ
ΑΝΑΚΤΟΡΟ ΝΕΣΤΟΡΟΣ

Τουριστικός οδηγός
και σύντομη ιστορία
Β' ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Τουριστικός οδηγός
και σύντομη Ιστορία.

Νέα δεύτερη έκδοση
αναθεωρημένη και
συμπληρωμένη.

Με 207 σελίδες, 96 εικόνες
και 7 χάρτες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Το ρουμανικό παράδοξο

του Calin Mitici*

Οι Ρουμάνοι είναι οι πιο αισιόδοξοι από όλους τους πολίτες των πρώην κομμουνιστικών χωρών. Πάνω από το 85% λένε «ναι» στο ΝΑΤΟ και στην ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ακόμα κι αν το επίπεδο ζωής τους ευρίσκεται στις τελευταίες θέσεις της σχετικής κλίμακας. Χωρίς κάποιες σοβαρές ξένες επενδύσεις, το επίπεδο ζωής τους υποβιβάστηκε, και τώρα είναι σε σημείο κατώτερο από εκείνο όπου βρισκόταν πριν το 1989, το έτος που, με τίμημα μια ανθρώπινη ζωή και καταβάλλοντας φόρο αίματος, αυτοί κατήργησαν ένα αφόρητο ολοκληρωτικό καθεστώς.

Το κυβερνητικό κόμμα, που ανήλθε στην εξουσία μετά τη λαϊκή εξέγερση του Δεκεμβρίου του 1989, υπό την ηγεσία ενός πρώην κομμουνιστικού στελέχους, διατήρησε τη θέση του επί 7 χρόνια, κυρίως επειδή η νοοτροπία του κοινού Ρουμάνου είναι έτοιμη να εμπιστευτεί εκείνους που «συνήθως κυβερνούσαν». Ακολουθώντας την παράδοση, εμείς θα έπρεπε να βρούμε στη ρουμανική πρωτεύουσα τους ίδιους «συντελεστές» στη θέση της ορχήστρας, παρά τα πολυάριθμα λάθη τους. Αλλά οι Ρουμάνοι φάνηκε να ξυπνούν από τον «μακρόχρονο ύπνο» τους και εξέλεξαν τους «συντηρητικούς» ηγέτες. Η «αλλαγή», που ήταν το προεκλογικό σύνθημα της χθεσινής αντιπολίτευσης, έγινε πραγματικότητα, αλλά... μονάχα στο πολιτικό επίπεδο. Η σχεδόν πεντάμηνη νέα εκτελεστική και νομοθετική κατάσταση φαίνεται σαν μια επιφανειακή αλλαγή.

Τουλάχιστον μέχρι σήμερα, η μόνη αισθητή αλλαγή αποκαλύπτεται στα νέα «πρόσωπα» που καταλαμβάνουν τις άνετες θέσεις των πολυτελών ανακτόρων της Εξουσίας. Καμιά νοοτροπία δεν άλλαξε! Η νέα κυβέρνηση δεν έχει διδαχθεί τίποτε από την εμπειρία της σημερινής αντιπολίτευσης. Ότι δηλαδή, σε ένα δημοκρατικό σύστημα, ΚΑΝΕΝΑΣ δεν είναι αιώνια στα πράγματα.

Η σημερινή εξουσία μπορεί να καταργη-

θεί, ιδιαίτερα αν αγνοήσει τις επιθυμίες των απλών Ρουμάνων.

Και ο απλός, ο κοινός Ρουμάνος επιθυμεί μια καλύτερη ζωή, πιο άνετη από αυτή που του προσφέρει το σημερινό 50 δολαρίων μηνιαίο του εισόδημα. Επιθυμεί να μην βλέπει μεγαλύτερη διαφθορά και αδιαφορία στους εκλεγμένους αντιπροσώπους του. Επιπλέον, εκδηλώνει την εμπιστοσύνη του στην πολιτική της κυβέρνησης, επειδή ακριβώς οι πολιτικοί που την αποτελούν του μίλησαν για αυτό τούτο το ξεκίνημα, λέγοντάς του αυτό που έπρεπε να είχε διδαχθεί στο μεταξύ, ότι δηλαδή αυτός ήταν ο μόνος δρόμος για να ανακτηθούν τα χαμένα και να επιτευχθεί η ευημερία, ακόμα και αν αυτός φαίνεται τόσο πολύ μακρύς.

Μέχρι σήμερα, όλες οι πράξεις του κεντρώου συνασπισμού χαρακτηρίζονται από ασυνέπεια. Υποσχέθηκαν ότι η νέα κυβέρνηση θα σχηματιστεί σε 7 το πολύ ημέρες, ενώ απαιτήθηκε για αυτό πάνω από ένας μήνας. Δήλωσαν ότι ήθελαν να πατάξουν τη διαφθορά, ξεκίνησαν με κάποιες συλλήψεις, αλλά τελικά αποδείχθηκε ότι η επιθυμία τους ήταν να αντικαταστήσουν όλους τους επικεφαλής των σημαντικών κρατικών οργανισμών μόνο για πολιτικούς λόγους. Ανακοίνωσαν ότι το όριο για τη διαμόρφωση του προγράμματος των μεταρρυθμίσεων ήταν ένας μήνας, αλλά τα πρώτα συγκεκριμένα σημάδια για αυτό εμφανίστηκαν μόλις ύστερα από 4 μήνες. Και ο κατάλογος των πολιτικών λαθών είναι δυνατόν να επεκταθεί...

Εν πάση περιπτώσει, οι στόχοι της σημερινής κυβέρνησης είναι πολυάριθμοι και πολύ δύσκολο να εκπληρωθούν: η αλλαγή ολόκληρου του οικονομικού και νομοθετικού συστήματος, συνταγματικές εγγυήσεις για την προστασία του ιερού δικαιώματος της ιδιοκτησίας, η ιδιωτικοποίηση όλων των μεγάλων μη παραγωγικών επιχειρήσεων, η αύξηση της παραγωγής και η βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών, η ρύθμιση των θεμάτων της εκκλησιαστικής περιουσίας, η νομισματική μεταρρύθμιση, η πάταξη της διαφθοράς, η ενθάρρυνση των ξένων επενδύσεων με την ψήφιση ενός κατάλληλου συνόλου νόμων, η θέσπιση ενός συστήματος αρμοδιοτήτων για τους ανώτερους κρατικούς λειτουργούς, η κατοχύρωση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών, η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, η υπεροχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις περιπτώσεις που αυτά περιορίζονται από το «βασιλείο» του νόμου. Απομένει να διαπιστωθεί πόσο ενωμένος και ισχυρός θα παραμείνει ο κυβερνητικός συνασπισμός, αν λάβει κανείς υπόψη το γεγονός ότι συντίθεται από τόσο διαφορετικού ιδεολογικού προσανατολισμού κόμματα: χριστιανοδημοκράτες, φιλελεύθερους, σοσιαλδημοκράτες και εκπροσώπους της συγγκρικής μειονότητας.

Όλα αυτά είναι προς το παρόν μόνον αιτήματα, στην ικανοποίηση των οποίων οι Ρουμάνοι με δύναμη ελπίζουν, θεωρώντας πως αυτή είναι η εσχάτη δυνατότητα για να ξεφύγουν από τη μεγάλη φτώχεια που αντιμετωπίζουν.

*Επιμελητή ειδήσεων Εθνικής τηλεόρασης της Ρουμανίας

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ έχει συνδέσει την λαμπρή πορεία της με το διήγημα. Με μέσα λιτά, χωρίς αφηγηματικά τερτίπια, οι Έλληνες διηγηματογράφοι κατόρθωσαν να προσδώσουν σε καθημερινές, οικείες καταστάσεις, την αναγκαία ποιητική διάσταση –ώστε οι ήρωες να υπερβούν την τρέχουσα πραγματικότητα και να περάσουν (μαζί τους και ο αναγνώστης) σε περιοχές του μύθου.

Ο Αλέξανδρος Μωραϊτίδης, ο Γεώργιος Βιζυηνός, ο Μιχαήλ Μητσάκης, ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ο Ανδρέας Καρκαβίτσας, ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης, ο Αντώνης Τραυλαντώνης, ο Δημήτριος Βικέλας, ο Γιάννης Σκαρίμπας (και άλλοι, πολλοί), αποτελούν στην γραμματεία μας την ιδιαίτερη δόξα του διηγήματος.

Η Νεφέλη φιλοδοξεί να προσφέρει στον αναγνώστη πλήρη και ολοκληρωμένη εικόνα αυτού του θαυμαστού πεζογραφικού σύμπαντος. Αρχίζοντας από τους διηγηματογράφους που δημιούργησαν και προήγαγαν το είδος, τα έργα των οποίων εκδίδει στη σειρά **η πεζογραφική μας παράδοση**, και φθάνοντας ως τους νεώτερους η Νεφέλη τείνει να καταστεί μια μικρή κιβωτός του ελληνικού διηγήματος.

ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

(Κυκλοφορούν)

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΞΙΩΤΗΣ: **Ξόβεργα με μέλι**

ΝΑΝΟΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ: **Παραμυθολογία**

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ: **Τολμηρές ιστορίες**

ΤΟΛΗΣ ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ: **Το τελευταίο καταφύγιο
Ματαιότης ματαιοτήτων
Καταστροφή
Η παρέλαση - Ενηλικίωση**

ΝΑΤΑΣΑ ΚΕΣΜΕΤΗ: **Το αιώνιο ρολόι
Η Βίργκω της Ερημιάς
και τα Κρυφά Κελαϊδόνια**

Η. Χ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ:
**Οδοντόκρεμα με χλωροφύλλη
Ο γενικός αρχειοθέτης
Θερμά θαλάσσια λουτρά
Ροζαμούνδη**

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΕΤΣΕΤΙΔΗΣ: **Το παιχνίδι
Επίλογος στα χιόνια**

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ: **Καϋμοί στο Γριπονήσι
Το Θείο Τραγί
Τυφλοβδομάδα στη Χαλκίδα**

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΣΙΑΜΠΟΥΣΗΣ: **Η βέσπα και άλλα
επαρχιακά διηγήματα**

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑΣ: **Η κουνιστή πολυθρόνα**

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΙΓΚΡΑΣ: **Η δίψα του Ελπήνορα**

ΚΟΣΜΑΣ ΧΑΡΠΑΝΤΙΔΗΣ: **Οι εξοχές των νεκρών**

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΡΤΟΜΑΤΣΙΔΗΣ: **Το παλιό κτίριο**

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ: **Το άλλο μισό
Μπακακόκ
Η μέσα βροχή**

☆☆☆

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ ...Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 • ΤΗΛ.: 36 07 744 - 36 39 962, FAX: 36 23 093

ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ 105 64, ΤΗΛ.: 32 22 846

Στα όρια της αναρχίας

του Αστέρη Χουλιάρα

Η Σιέρα Λεόνε μπορούσε να είναι μια πλούσια χώρα. Όχι μόνο έχει ένα υπέδαφος πλούσιο σε διαμάντια, χρυσό, τιτάνιο και βωξίτη, αλλά και οι θαυμάσιες παραλίες της θα μπορούσαν να προσελκύσουν πολλούς ευρωπαίους τουρίστες. Εντούτοις, η πρώην βρετανική αποικία (ανεξάρτητη από το 1961) παραμένει ένα από τα φτωχότερα κράτη στον κόσμο.

Τα 4/5 του πληθυσμού της δεν γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή. Χιλιάδες έχασαν τη ζωή τους τα τελευταία χρόνια από χολέρα. Και στον πίνακα ανθρώπινης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (1994), η χώρα κατατάσσεται στην τέταρτη από το τέλος θέση.

Το 1979, η Σιέρα Λεόνε, αντιμέτωπη με σοβαρά οικονομικά προβλήματα, αναγκάστηκε να καταφύγει στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Από τότε οι κυβερνήσεις της χώρας εφαρμόζουν με σχετική συνέπεια τις οδηγίες του διεθνούς οργανισμού που στοχεύουν στη μείωση του πληθωρισμού και τη σταθερότητα του νομίσματος. Πάντως, η διαφθορά βρήκε σύντομα νέους τρόπους έκφρασης: στις αρχές της δεκαετίας του '80, ακολουθώντας τα σχέδια ιδιωτικοποίησης του προγράμματος διαρθρωτικής προσαρμογής, ο τότε πρόεδρος της χώρας, **Siaka Stevens**, δημιούργησε σε συνεργασία με έναν λιβανέζο επιχειρηματία τη δική του εταιρεία και πούλησε τις περισσότερες κερδοφόρες κρατικές επιχειρήσεις στον εαυτό του¹. Το 1985, ο γηραιός Stevens παραχώρησε την εξουσία σε έναν διάδοχο που ο ίδιος είχε επιλέξει: τον υποστράτηγο **Joseph Momoh**. Όμως, η διαφθορά και η κακή διαχείριση συνεχίστηκαν επιτείνοντας την οικονομική παρακμή: την περίοδο 1985-1993 το κατά κεφαλήν εισόδημα της Σιέρα Λεόνε μειωνόταν με ρυθμό 0,6% ετησίως.

• Ο Αστέρης Χουλιάρας είναι επιστημονικός συνεργάτης του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων.

Το 1991 ο εμφύλιος πόλεμος στη γειτονική Λιβερία επεκτάθηκε στη Σιέρα Λεόνε. Ένας από τους λιβεριανούς πολέμαρχους, ο **Charles Taylor**, αναζητώντας πόρους για να χρηματοδοτήσει την οργάνωσή του, εισέβαλε στην ανατολική Σιέρα Λεόνε, όπου λεηλάτησε ορυχεία διαμαντιών. Όταν η κυβέρνηση της τελευταίας προσπάθησε να αντιδράσει, ο Taylor όπλισε τους κατοίκους της περιοχής. Έτσι, η Σιέρα Λεόνε αντιμετώπισε όπως και η Λιβερία έναν εμφύλιο πόλεμο, ο οποίος μέχρι τα τέλη του 1995 ήταν υπεύθυνος για 15.000 νεκρούς και 1.500.000 εσωτερικούς και εξωτερικούς πρόσφυγες.

Το 1992 ο Momoh ανατράπηκε από ένα στρατιωτικό πραξικόπημα². Ο 27χρονος λοχαγός **Valentine Strasser**, που ανέλαβε την εξουσία, διέθετε την υποστήριξη του στρατού, καθώς και ενός μεγάλου τμήματος του πληθυσμού που είχε κουραστεί τόσο από την αποτυχία των πολιτικών να ελέγξουν την εξέγερση στις βορειοανατο-

λικές επαρχίες όσο και από την ανικανότητά τους να αναστρέψουν την οικονομική παρακμή της χώρας.

Ο Strasser ζήτησε τη βοήθεια μιας νοτιοαφρικανικής ιδιωτικής εταιρείας, της **Executive Outcomes**, που προμηθεύει στρατιώτες-μισθοφόρους στην Αφρική, και παρήγγειλε νέα όπλα στη Ρωσία. Εντούτοις, η νέα κυβέρνηση στάθηκε ανίκανη να αντιμετωπίσει την κατάσταση. Ουσιαστικά, ο όρος «κυβέρνηση» κατέληξε να σημαίνει ολοένα και κάτι λιγότερο, καθώς το καθεστώς άρχισε βαθμιαία να χάνει τον έλεγχο των αγροτικών περιοχών³. Η διάκριση ανάμεσα σε στρατιώτες του κυβερνητικού στρατού και εγκληματικών συμμοριών σταδιακά χάθηκε, καθώς μεγάλο μέρος των κακοπληρωμένων (ή συχνά απλήρωτων) κυβερνητικών στρατιωτών μετατράπηκε σε ομάδες ληστών. Το φαινόμενο ανδρών που ήταν στρατιώτες την ημέρα και αντάρτες τη νύχτα επεκτάθηκε σε ολόκληρη τη χώρα, ενώ κανείς δεν ήταν πια σίγουρος μεταξύ ποιων γινόταν ο εμφύλιος πόλεμος. Κανένας δεν μπορούσε με βεβαιότητα να πει για το αν οι διάφορες επιθέσεις στη χώρα γίνονταν από αντάρτες, από λιποτάκτες στρατιώτες ή απλώς από ληστές. Πάντως, το Επαναστατικό Ενωμένο Μέτωπο (**Revolutionary United Front-RUF**), η οργάνωση των ανταρτών που είχε στην αρχή ενισχυθεί από τον Taylor, αυτονομήθηκε σταδια-

ΣΙΕΡΑ ΛΕΟΝΕ: ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Έκταση: 71.740 τ.χ.
Πληθυσμός (1995): 4.770.000
ΑΕΠ (1993): 647 εκατομμύρια δολάρια
ΑΕΠ κατά κεφαλήν (1993): 140 δολάρια
Προσδοκία ζωής (1992): 43 χρόνια

ΣΙΕΡΑ ΛΕΟΝΕ

να αντιμετωπίσει πολύ μεγάλες προκλήσεις⁶. Η πρώτη είναι η εφαρμογή της διαδικασίας ειρήνευσης που περιλαμβάνει την αποστράτευση των δυνάμεων του RUF και τη μετατροπή του σε πολιτικό κόμμα. Με δεδομένο ότι ο ηγέτης των ανταρτών Foday Sankoh δεν δείχνει πολύ συνεργάσιμος, τα πάντα μπορεί να ανατραπούν. Η δεύτερη είναι η επανεγκατάσταση των 1.600.000 εκτοπισμένων και ο επαναπατρισμός των 380.000 προσφύγων που κατέφυγαν σε γειτονικές χώρες. Και η τρίτη είναι η εξασφάλιση των α-ναγκαίων οικονομικών πόρων από τα κράτη-δωρη-

τά, καθώς απέκτησε τους δικούς της οικονομικούς πόρους και καθώς οι δυνάμεις του Taylor περιορίστηκαν στη γειτονική Λιβερία. Παράλληλα διεύρυνε την επιρροή της, καθώς η αναρχία άρχισε να χαρακτηρίζει μεγάλα τμήματα της χώρας. Σημαντικό ρόλο, τόσο στην ενίσχυση του RUF όσο και στην κατάρρευση της πειθαρχίας στον αποτελούμενο από 14.000 άνδρες στρατό της Σιέρα Λεόνε, φαίνεται ότι έπαιξαν οι πιτώσεις του προγράμματος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου που ακολούθησε με αυστηρότητα το στρατιωτικό καθεστώς του Strasser, επιδιώκοντας τη διεθνή νομιμοποίηση: οι ληστείες τόσο των κυβερνητικών στρατιωτών όσο και των ανταρτών έγιναν μέσο επιβίωσης⁴.

Το Φεβρουάριο του 1996, μετά από εκλογές⁵, η κυβέρνηση Strasser παραχώρησε την εξουσία σε πολιτικούς. Και τον Νοέμβριο του 1996 η κυβέρνηση της Σιέρα Λεόνε και η ηγεσία του RUF υπέγραψαν μια συμφωνία ειρήνευσης. Ο ΟΗΕ υποσχέθηκε να στείλει μια πολυεθνική δύναμη διατήρησης της ειρήνης. Και οι μισθοφόροι της Executive Outcomes αποχώρησαν. Ο νέος πρόεδρος της Σιέρα Λεόνε Ahmad Tejan Kabbah έχει

τές, κάτι ιδιαίτερα δύσκολο σε μια εποχή μείωσης της επίσημης αναπτυξιακής βοήθειας προς μια Αφρική η οποία έχει χάσει τη στρατηγική σημασία που είχε την εποχή του ψυχρού πολέμου για τη Δύση. Εν τω μεταξύ, οι λεηλασίες συνεχίζονται στη Βόρεια και την Ανατολική Σιέρα Λεόνε και η βία πλήττει την παραγωγή καφέ και κακάο, όπως και τα ορυχεία βωξίτη και τιτανίου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. William Reno, *Corruption and State Politics in Sierra Leone*, Cambridge: Cambridge University Press.
2. «Bandit Territory», *The Economist*, January 14, 1995, σ. 40.
3. «Freetown fights an unknown enemy», *Guardian Weekly*, January 1, 1995; Robert D. Kaplan, *The Ends of the Earth: A Journey at the Dawn of the 21st Century*, London: Papermac, 1996, σσ. 32-69.
4. Steve Riley and Max Sesay, «Sierra Leone: The Coming Anarchy?», *Review of African Political Economy*, No 63, 1995, σσ. 121-126.
5. «Vote to nowhere», *The Economist*, March 2, 1996, σ. 44.
6. «Sliding back to war?», *The Economist*, March 15, 1997, σσ. 47-48.

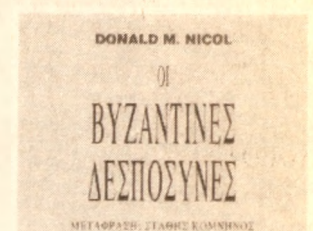
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Ιστορία (Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη)

DONALD M. NICOL

Καθηγητής Πανεπιστημίου και τέως διευθυντής της Γενναδίου Βιβλιοθήκης Αθηνών

ΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΔΕΣΠΟΣΥΝΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

Στάθης Κομνηνός

Φιλολόγος - μεταφραστής

Με 248 σελίδες και 8 εικόνες εκτός κειμένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό

Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 36.27.318

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

ΚΑΝΟΥΝ ΤΑ ΣΤΡΑΒΑ ΜΑΤΙΑ

Ο αμερικανός πρόεδρος, **Μπιλ Κλίντον**, ανακοίνωσε τη Δευτέρα την ανανέωση για έναν ακόμη χρόνο της ρήτηρας του πλέον ευνοημένου εμπορικά κρατους: της Κίνας. Το επιχείρημα του Κλίντον, αλλά και των προκατόχων του, που έκλεισαν τα μάτια στην κατάφωρη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις κινεζικές αρχές, είναι ότι η απομόνωση της Κίνας δεν θα έχει αποτελέσματα.

Κυβερνητικοί αξιωματούχοι, βέβαια, επισημαίνουν πολύ σωστά ότι η χορήγηση εμπορικών προνομίων προς την Κίνα ευνοεί τα εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ, εννοώντας, μάλλον, τα οικονομικά τους συμφέροντα. Το Κογκρέσο, πάντως, έχει αντιδράσει έντονα, αλλά για να ακυρώσει την απόφαση του προέδρου θα πρέπει να έχει καταλήξει μέχρι τις 31 Αυγούστου σε κοινή απόφαση με τη Βουλή των αντιπροσώπων. Έτσι, αν ο πρόεδρος ασκήσει βέτο, η πρόταση Κλίντον θα καταψηφιστεί από τα δύο τρίτα των μελών και των δύο σωμάτων.

ΛΕΠΕΝ ΥΠΕΡ ΖΟΣΠΕΝ

Ο ακροδεξιός ηγέτης του Εθνικού Μετώπου, **Ζαν Μαρί Λεπέν**, τάσσεται ανοιχτά υπέρ μιας κυβέρνησης της Αριστεράς, υποστηρίζοντας ότι είναι προτιμότερη από μια κεντροδεξιά κυβέρνηση, που θα επιτρέψει στον **Ζακ Σιράκ** να οδηγήσει τη Γαλλία στην οικονομική και νομισματική ενοποίηση. Ο Λεπέν καλεί εμμέσως πλην σαφώς

τους ψηφοφόρους του να υποστηρίξουν τον **Λιονέλ Ζοσπέν** στο δεύτερο γύρο, δεν είναι όμως βέβαιο ότι τους πείθει. Οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι η πλειοψηφία των ακροδεξιών ψηφοφόρων προτιμά τον κεντροδεξιό συνασπισμό. Σύμφωνα με τις τελευταίες έρευνες γνώμης, η κεντροδεξιά θα επικρατήσει άνετα στον δεύτερο γύρο και το Εθνικό Μέτωπο θα κερδίσει πιθανόν 2 με 3 έδρες.

ΣΕ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟ ΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Σε μπελάδες έχει βάλει τις ιταλικές αρχές αυτονομιστική οργάνωση που διεκδικεί την ανεξαρτησία της Βενετίας. Οκτώ μέλη της οργάνωσης κατέλαβαν πριν από λίγες μέρες το καμπαναριό του Αγίου Μάρκου στη Βενετία για να διακηρύξουν το αίτημά τους. Η κατάληψη έληξε αναίμακτα, οι αρχές όμως

της Βενετίας έχουν τεθεί σε επιφυλακή και τα μέτρα ασφαλείας στην πόλη των καναλιών είναι δρακόντεια. Από την αστυνομία έγινε γνωστό ότι έχει συλληφθεί ο φερόμενος ως αρχηγός της οργάνωσης και εντοπίστηκε το κρησφύγετό της, όπου βρέθηκαν όπλα και προκηρύξεις. Το αισιόδοξο, αν μπορεί να το πει κανείς, είναι ότι η εν λόγω οργάνωση δεν έχει την κάλυψη των αυτονομιστών της Λίγκας του Βορρά.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΤΑΡΑΧΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Τετραήμερη απεργία άρχισαν από την Τρίτη οι πιλότοι του εθνικού αερομεταφορέα της Γαλλίας και της θυγατρικής της εταιρείας, διαμαρτυρόμενοι για τις σχεδιαζόμενες περικοπές των μισθών των νέων πιλότων. Σε απεργία κατεβαίνουν και οι εργαζόμενοι στον γαλ-

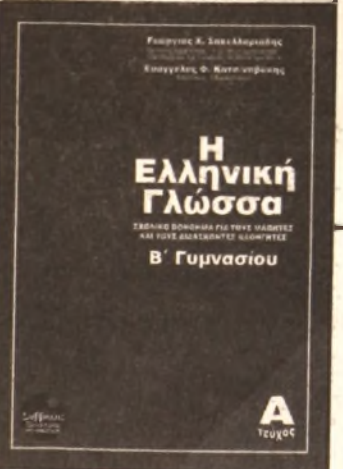
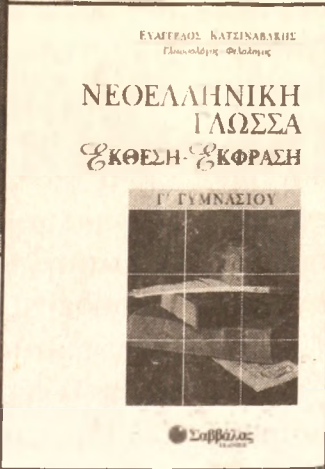
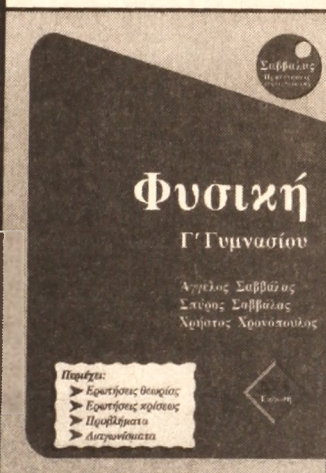
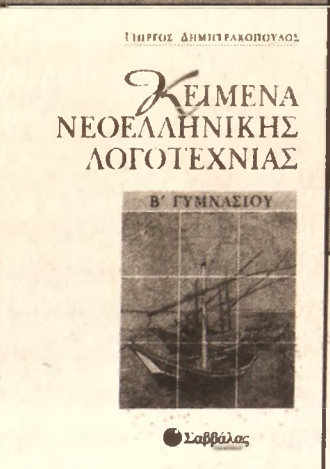
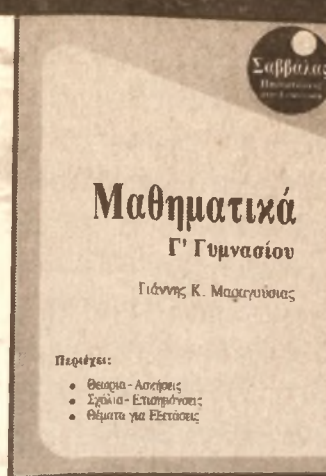
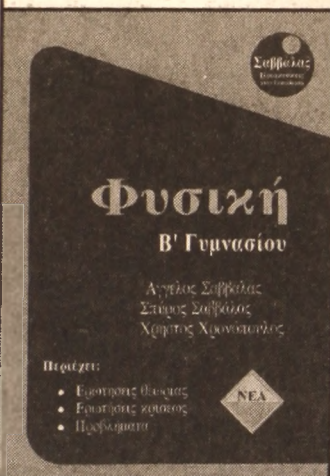
λικό σιδηρόδρομο, αντιδρώντας στις περικοπές των θέσεων εργασίας και των επιδομάτων. Στους δρόμους κατέβηκαν αυτές τις μέρες και οι αγρότες, εμποδίζοντας την τροφοδοσία των πολυκαταστημάτων σε διάφορα σημεία της Γαλλίας και καταγγέλλοντας ότι μεγάλες εταιρείες διανομής μειώνουν σταδιακά τις τιμές του γάλακτος. Ο πρωθυπουργός της χώρας **Αλέν Ζιπέ**, όταν ρωτήθηκε για τις κινητοποιήσεις των αγροτών, περιορίστηκε να δηλώσει ότι οι αντιπαραθέσεις επιλύονται μέσω διαλόγου. Παρά την κοινωνική αναταραχή, όμως, ο κεντροδεξιός συνασπισμός προηγείται, σύμφωνα με τις τελευταίες δημοσκοπήσεις, της κεντροαριστεράς και αναμένεται να κερδίσει 305-345 από τις 555 έδρες του Κοινοβουλίου, στις επικείμενες εκλογές.

Οι χοροί καλά κρατούν, φαίνεται να πιστεύει ο Πρόεδρος Γιέλτσιν. Το ζητούμενο είναι αν θα χορέψει αυτός τη Δούμα ή οι σκληροί παλαιοκομμουνιστές της Ρωσικής Βουλής θα αντιδράσουν για τη συμφωνία ΝΑΤΟ-Ρωσίας, οπότε τα πράγματα μπερδεύονται για τον Μπορίς Γιέλτσιν.

Τα βιβλία του μαθητή

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΒΒΑΛΑ

ΠΛΗΡΗΣ ΣΕΙΡΑ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ
ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ, ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ, ΛΥΚΕΙΟΥ
ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Σαββάλας
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σημείο αναφοράς στο εκπαιδευτικό βιβλίο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΒΒΑΛΑ Ζ. ΠΗΓΗΣ 18 106 81 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 33.01.251 - 38.29.410 FAX. 38.10.907

LEXIMA design

ΔΙΔΑΛΟΥΟΣ

ΟΧΙ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Με τις θέσεις του Αντίγια την Ολυμπιάδα του 2004 συντάσσεται ο αναγνώστης μας – εκφράζοντας ένα διαρκώς ογκούμενο ρεύμα εναντίον της διοργάνωσης.

Την εμφανή ανεπάρκεια όσων διεκδικούν πανηγυρικά τους Ολυμπιακούς αγώνες του 2004 στην Αθήνα, πολύ σωστά, συνεργάτες του περιοδικού σας επεσήμαναν στο τελευταίο τεύχος του. Συντάσσομαι κι εγώ ανεπιφύλακτα με τις απόψεις του Μάνου Στεφανίδη. Αναρωτιέμαι, ποιοι είναι αυτοί που τόσο αυθαίρετα διεκδικούν τον τίτλο του θεματοφύλακα του ελληνικού πολιτισμού.

Τη στιγμή που τα πανεπιστήμιά μας μαραζώνουν από την ανεπάρκεια ουσιαστικής έρευνας, τα κρατικά θεατρα βυθίζονται στη μιζέρια, η αρχιτεκτονική κληρονομιά μας βρίσκεται σε εγκατάλειψη, η πολύπαθη παιδεία μας βάνανσα καταστρέφεται, η οποιαδήποτε προσπάθεια για δήθεν αναβάθμιση της χώρας από την Ολυμπιάδα του 2004, το λιγότερο βαρβαρισμός θα μπορούσε να χαρακτηριστεί.

Πρέπει εδώ και τώρα, δυναμικά, να υπάρξει αντίσταση στους κουτοπόνηρους αυτούς «καπάτσους» του πολιτισμού μας. Οι σημερινοί Ολυμπιακοί αγώνες καμιά σχέση δεν έχουν με το πάλαι ποτέ λαμπρό ολυμπιακό πνεύμα. Ας συσταθεί μια επιτροπή πολιτών που θα περιθωριοποιήσει και δεν θα καταξιώσει την ενοχλητική συνομοταξία των ολίγων. Έχουμε ανάγκη από σοβαρές προτάσεις πολιτισμού και όχι από την κακογουσιά του κάθε περιστασιακού πολιτικάντη.

Ευχαριστώ
Α.Ι. Καλαμάτας
Καθηγητής

Η ΕΡΤ ΚΑΙ ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ

Στην εκπομπή *Νυχτερινός* Επισκέπτης της ΕΤ1 (6.5.1997), που είχε θέμα τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης, αναφέρεται με την επιστολή της η αναγνώστριά μας.

Στη γνωστή εκπομπή της ΕΤ1, *Νυχτερινός*

Επισκέπτης, ο κύριος Άρης Σκιαδόπουλος επισκέφθηκε (στις 6.5.97) τον πρόεδρο της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης, κύριο Ανδρέα Σεφίχά. Με άπειρη υπομονή διαπίστωσα ότι αφού είχαν περάσει τα τρία τέταρτα της ωριαίας εκπομπής, ο κ. Σκιαδόπουλος θυμήθηκε τη γενοκτονία και έκανε τη σχετική ερώτηση για την εξόντωση των 50.000 Εβραίων της Θεσσαλονίκης στα ναζιστικά στρατόπεδα. Ός εκείνη τη στιγμή, ο κ. Σκιαδόπουλος με τις αλλεπάλληλες ερωτήσεις του έδειχνε να μην καταλαβαίνει ότι ο συνομιλητής του είναι κάτοικος Θεσσαλονίκης, έλληνας υπήκοος και φυσικά Εβραίος το θρήσκευμα.

Έχω παρακολουθήσει πολλές εκπομπές του κ. Σκιαδόπουλου και ειλικρινά, ως χθες, είχα την εικόνα του δημοσιογράφου που σέβεται τον συνομιλητή του και αποφεύγει τις επιδερμικές, ανούσιες και στερεοτυπικές ερωτήσεις του «παντογνώστη» συνομιλητή. Χθες, όμως, διαπίστωσα ότι ο κ. Σκιαδόπουλος είχε εμπεδώσει εξαιρετικά όλα τα στοιχεία που συγκροτούν την αντισημιτική «άποψη» και με ιδιαίτερη επιμονή ανέκρινε τον κ. Σεφίχά για να ξεκαθαρίσει επιτέλους το ανύπαρκτο, αλλά επιμελώς κατασκευασμένο δίλημμα, αν είναι Έλληνας Εβραίος ή Εβραίος Έλληνας, δυνάμει πολίτης του κράτους του Ισραήλ.

Ομολογώ ότι ενοχλήθηκα πάρα πολύ από το ανακριτικό περιεχόμενο των ερωτήσεων της εκπομπής, ως κάτοικος αυτής της πόλης που πήγε δυο μέρες πριν στην Ιερή Συναγωγή Μοναστηριωτών, την Κυριακή 4 Μαΐου, Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος των 50.000 Εβραίων της Θεσσαλονίκης.

Θα ήταν μεγάλη παράλειψη αν δεν ευχαριστούσα τον κ. Σκιαδόπουλο για το όνειρο της πολυπολιτισμικής Θεσσαλονίκης που εξήσα έστω και για λίγο, αφού με έκανε να φανταστώ στην εκπομπή του ότι ο μισός πληθυσμός της πόλης γνωρίζει άριστα την εβραϊκή γλώσσα, σύμφωνα με το καλοσχεδιασμένο πρόγραμμα της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης που επιμένει να διδάσκει με δύο εβραίους δασκάλους από το Ισραήλ την ιστορική αυτή γλώσσα. Μάλιστα κ. Σκιαδόπουλε,

εξακολουθούμε να αντέχουμε, ειδικά φέτος υπό την αιγίδα της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης, το βάρος των δύο Ισραηλινών δασκάλων για τα 50 παιδιά των 1.950 επιζώντων της γενοκτονίας των Εβραίων, εδώ που ανθούσε η μεγαλύτερη Εβραϊκή Κοινότητα της Ευρώπης (56.000 κάτοικοι) πριν από την εξόντωση του 96% των Εβραίων συμπολιτών μας στα ναζιστικά στρατόπεδα.

Ελένη Ελεγκίτου
Θεσσαλονίκη

ΕΛΛΗΝΙΚΑΔΙΚΑ

Διαφωνεί με τις εκτιμήσεις για τα «ελληνικάδικα» που δημοσιεύθηκαν στο προηγούμενο τεύχος του Αντί, ο αναγνώστης μας.

Αγαπητό Αντί,

Βρήκα το άρθρο του συνεργάτη σου κ. Γ. Ανανδρανιστάκη για τα «Ελληνικάδικα» (τχ. 634) απλουστευτικό και μονόπλευρο. Δεν προσπαθεί να μας εξηγήσει γιατί, μετά από μια άνω της δεκαετίας δικτατορία του ροκ και της λοιπής αγγλοσαξωνικής μουσικής στους χώρους χαμηλού σχετικά κόστους διασκέδασης (μπαρ, κ.λπ.), ο κόσμος, ή τουλάχιστον σημαντική μερίδα του, στράφηκε στα ελληνικά. Έστω κι αν αυτά είναι χορευτικά. Ο κ. Ανανδρανιστάκης το θεωρεί αρνητικό αυτό, γιατί αυτός ο χορός είναι κακό πράγμα, αν κατάλαβα καλά τη σκέψη του, επειδή οι χορεύοντες δεν ακούνε τα τραγούδια, μια και τα μεγάφωνα είναι στη διαπασών ή μια και δεν τα προσέχουν χορεύοντας.

Ε, συνήθως με το χορό έτσι γίνεται. Γιατί, οι χορεύοντες τα ροκ μήπως προσέχουν τα λόγια; Αλλά ακόμα και οι μη χορεύοντες μήπως τα καταλαβαίνουν;

Φοβάμαι, πως αφού έχουμε καταντήσει να μην τραγουδάμε, σε λίγο θα μας αναγκάσουν, με την αφ' υψηλού κριτική περί του ορθού, και να μην χορεύουμε! Τότε τι μένει;

Εγώ, επειδή είμαι φανατικός οπαδός της βιοποικιλότητας –άλλως, πλουραλισμού– και στη μουσική και στη διασκέδαση, επειδή είμαι επίσης οπαδός της ειρηνικής συνύπαρξης Ανατολής-Δύσης και στον πολιτισμό, επειδή

ωρώ το χαρακτηρισμό «προϊόντα μαζικής οκουλτούρας» πολύ βαριά έκφραση για να ησιμοποιείται με τέτοιαν ευκολία, θεωρώ λυθτικό γεγονός τη στροφή προς το ελληνικό τραγούδι. Και είναι στροφή χωρίς εισαγωγικά, όπως δείχνει και το γεγονός πως για ώτη φορά μετά από πολλά χρόνια, οι πωλσεις ελληνικών δίσκων και κασετών, χο-υτικών ή μη, ξεπέρασαν τις πωλήσεις των ξένων. Ποιων ξένων δηλαδή, των αγγλοσα-νικών. Και σημειώνω ότι οι πωλήσεις δί-ων και κασετών αποτελεί την πρώτη εξα-γική βιομηχανία των ΗΠΑ.

Όσο για τους «σκυλάδες» και τα «σκυλάδι-» (αλήθεια, τι εμπιαθείς και κοινωνικά προ-τειλημμένοι χαρακτηρισμοί!) είναι επίσης ικό ότι μεταφέρονται για το ευρύ κοινό και ευγενίζονται σε «ελληνικάδικα», φιλοξε-ντας και πιο «έντεχνα» τραγούδια, και δη-ικά, και «οριεντάλ». Τουλάχιστον στα μα-ιά που έχω επισκεφθεί εγώ.

Αφήστε λοιπόν όλα τα λουλούδια να αν-τουν», ακόμη και τα αγκάθια βγάζουν λούδια. Και καμιά φορά πιο όμορφα ό τα άλλα, όπως έδειξαν τα περιθωριακά αμαρτωλά είδη τραγουδιών ανά τον κό-πο: κλέφτικο (οι κλέφτες και οι ληστές για πο-εποχή εκείνη φαντάζομαι ότι θα ήταν απορριπτέοι από τους σημερινούς υλάδες»), ρεμπέτικο (το ίδιο σχόλιο), ουζ, φλαμένγκο, τανγκό... Ιστορικές αλογίες βέβαια δεν υπάρχουν, αλλά κα-Εως δεν ξέρει...

Φιλικά

Γεράσιμος Σκλαβούνος

Αθήνα

άντηση του συντάκτη μας: Ευχαριστώ για ωπραγματικά πολύ ενδιαφέρουσες ατηρήσεις σας. Εγώ πάντως εμμένω ν άποψη ότι η μόδα των «ελληνικάδικων» αι αρνητική για το τραγούδι, μια και άγει πρότυπα, κατά τη γνώμη μου, κρουστικά. Όσο για τα περί ελληνικού ξένου τραγουδιού, νομίζω ότι η ληνικότητα» δεν αποτελεί αισθητικό

κριτήριο και ότι, επιτέλους, πρέπει να πάψει να μας καταδυναστεύει δίνοντας άλλοθι σε προϊόντα που έχουν ως φυσικό τους χώρο τη κωματερή.

ΑΞΕΧΑΣΤΑ, ΟΧΙ ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑ

Την ανασκευή ενός σχολίου του Αντί, δημοσιευμένου το... 1983 επιχειρεί ο επιστολογράφος μας.

Κύριε διευθυντή,

Στο έγκριτο περιοδικό σας τχ. 231 της 13.5.1983, σ. 9, φιλοξενείτε επιστολή «Δημοκρατικού Πολίτη» του Πολυγύρου Χαλ-κιδικής.

Τότε, στο βωμό των συμφερόντων, των συσχετισμών, των σκοπιμοτήτων και των μικροπολιτικών, για μερικούς, το ψέμα, η τερατολογία και η στρέβλωση της αλήθει-ας, ήταν τρόπος ζωής.

Αρνήθηκα να παρασυρθώ στο παιχνίδι των διαψεύσεων, επικαλούμενος μαρτυ-ρίες για την αλήθεια την οποία εγνώριζε ο «Δημοκρατικός Πολίτης».

Σήμερα, 30 χρόνια μετά τα γεγονότα, στο βιβλίο *Τα Αξέχαστα και τα Λησμονημένα* του Β. Φίλια, όπως και σεις στο τχ. 633 γρά-φετε, καταγράφονται όλες οι αντιστασια-κές δραστηριότητες της περιόδου.

Η σελίδα 184 του βιβλίου του Β. Φίλια εί-ναι αποκαλυπτική.

Πιστεύοντας ότι υπηρετείτε την αλήθεια, έστω και μετά 14 χρόνια, έχω την πεποίθη-ση ότι θα βρεθεί χώρος στο περιοδικό σας για την αποκατάστασή της.

Με εκτίμηση

Βασίλειος Ν. Τσίγγας

Πολύγυρος

Απορία του περιοδικού: Τα όσα αναφέρει ο Βασίλης Φίλιας στο βιβλίο του για την αποστολή επιστολών και προκηρύξεων της Δημοκρατικής Άμυνας σε αξιωματικούς του Β' και Γ' Σώματος Στρατού, από τον επιστολογράφο μας Β.Ν.Τ., δεν μπορούμε παρά να τα θεωρήσουμε αληθή. Για ποιο λόγο, όμως, θα έπρεπε ν' αμφισβητήσουμε

όσα ισχυρίστηκε, πριν 14 χρόνια μ' επιστολή του στο περιοδικό «Δημοκρατικός Πολίτης» του Πολύγυρου Χαλκαδικής, και εμπεριστατωμένα ανέφερε περί διορισμού του κ. Τσίγγα, εν μέσω της κούντας, στο Δημοτικό Συμβούλιο του Πολυγύρου καθώς και για συγκαρπητήριο ψήφισμα προς «τας Ενόπλους Δυνάμεις του Έθνους και της Επανάστασεως», με ημερομηνία 9.4.74 που συνυπέγραψε ο, αιτών για «αποκατάσταση», επιστολογράφος μας; Δε θα μπορούσε, στην επιστολή του, να μας γράψει και γι' αυτά τα γεγονότα, δυο λόγια;

«ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ»

Από τον εκλεκτό δημοσιογράφο και φίλο Ν. Ι. Κυριαζίδη λάβαμε την ακόλουθη επιστολή σχετικά με τα επιτεύγματα του Κ. Καραμανλή.

Για τη Σύνταξη του Αντί,

Μήπως στα επιτεύγματα του Κ. Καραμαν-λή για τα οποία μιλάτε στο κύριο άρθρο σας, θα έπρεπε να αναφέρετε και μερικές «λεπτομέρειες» όπως ότι χωρίς τον Καρα-μανλή να ηγείται της Δεξιάς:

— Είναι πολύ απίθανο ότι θα είχαμε γλιτώ-σει από το «καρκίνωμα» της Βασιλείας.

— Δεν θα ήταν εύκολη η αναγνώριση του ΚΚΕ ως νόμιμου ελληνικού πολιτικού κόμ-ματος.

— Δεν θα προχωρούσε ποτέ η γλωσσική με-ταρρύθμιση Γ. Παπανδρέου-Παπανούτσου με την αναγνώριση της δημοτικής ως επίση-μης γλώσσας του κράτους.

— Δεν θα απαλλάσσονταν η χώρα από τους φασίστες στρατοκράτες που ήσαν πάντα προσκολλημένοι στη Δεξιά.

— Δεν θα γινόταν η Δεξιά αυστηρά κοινο-βουλευτική και δεν θα καθιερώνονταν στη χώρα ένα αυστηρά δημοκρατικό πολιτικό σύστημα.

«Λεπτομέρειες» θα μου πείτε είναι όλα αυτά. Αλλά ίσως θα έπρεπε να τις αναφέ-ρετε.

Ν. Ι. Κυριαζίδης

ΠΟΛΥΤΙΜΟΣ ΒΟΗΘΟΣ

Έτοιμοι οι νέοι τόμοι του Αντί. Στα γραφεία του περιοδικού μπορείτε να προμηθευτείτε μέχρι και τον τόμο ΜΑ' (Β' εξάμηνο 1994, δηλαδή μέχρι και το τεύχος 567).

Θα βρείτε, επίσης, τους τόμους των προηγούμενων ετών.

Στους τόμους του Αντί έχετε καταγεγραμμένη τη σύγχρονη ιστορία μας.

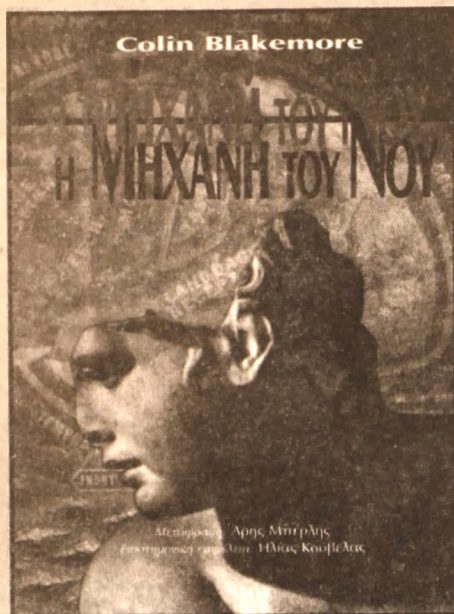
Α' εξάμηνο 1994

Β' εξάμηνο 1994

ΣΕΙΡΑ: Επιστήμη και ανθρώπινος πολιτισμός

COLIN BLAKEMORE:

Η ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΝΟΥ

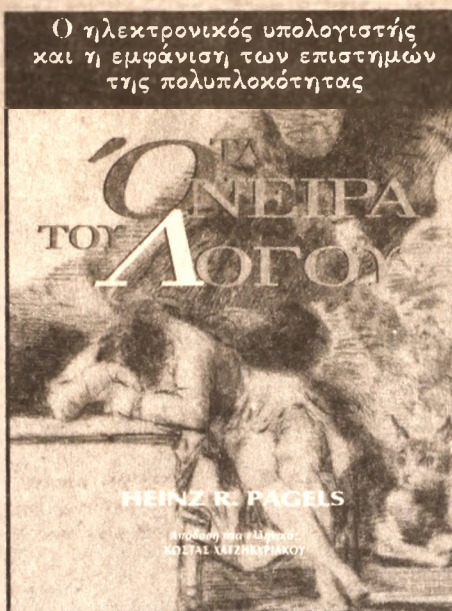
Με το βιβλίο αυτό ο Colin Blakemore, Καθηγητής της Νευροφυσιολογίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, πραγματοποιεί μια εξερεύνηση στον χώρο του ανθρώπινου εγκεφάλου και νου. Πρόκειται για μια ευφυή συνθετική και αναλυτική δουλειά που στηρίζεται στα δεδομένα των νευροεπιστημών, της νευρολογίας, της ψυχιατρικής και της ψυχολογίας. Μέσα από τις σελίδες του, ο αναγνώστης οδηγείται στην κατανόηση περίπλοκων λειτουργιών όπως η αντίληψη, η μάθηση και μνήμη, η σκέψη, η τρέλα και η κατάθλιψη, η εξάρτηση, η γλώσσα, οι βιολογικοί ρυθμοί, ο πόνος, η γήρανση κ.λπ. Στο τέλος, ο Blakemore εξετάζει τη βίαιη συμπεριφορά και αναρωτιέται κατά πόσον η ελευθερία της βούλησης είναι απλώς μια ψευδαίσθηση. Η «Μηχανή του Νου», αυτό το συναρπαστικό βιβλίο, παρέχει στον μη ειδικό αναγνώστη έναν οδηγό για την κατανόηση των νοητικών λειτουργιών που αποτελούν τη βάση της ανθρώπινης ύπαρξης.

[σελ. 360 – 5000 δρχ.]

HEINZ R. PAGELS:

ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Χάρη στην ικανότητα του ηλεκτρονικού υπολογιστή να επεξεργάζεται δεδομένα με ταχύ ρυθμό,

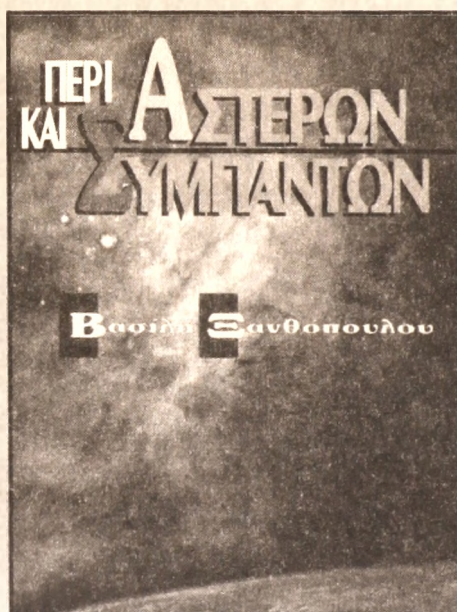
είμαστε για πρώτη φορά σε θέση να «προσομοιάσουμε την πραγματικότητα» και να μελετήσουμε σε βάθος πολύπλοκα συστήματα, όπως είναι τα μεγάλα μόρια, το νευρικό σύστημα, ο ανθρώπινος εγκέφαλος, οι ανθρώπινες κοινωνίες και η οικονομία τους, η ίδια η εξέλιξη της ζωής. Ο συγγραφέας μάς ξεναγεί σε ορισμένες από τις σημαντικότερες εξελίξεις στη μελέτη της πολυπλοκότητας και μας δείχνει πώς αυτές επηρεάζουν όχι μόνο τον τρόπο που ζούμε, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε ολόκληρη την «ανθρώπινη περιπέτεια». Σε τούτη την πολιτισμική σύνθεση που έχει αρχίσει να δημιουργείται, ο συγγραφέας αποδεικνύεται σαγηνευτικός οδηγός.

[σελ. 500 – 5500 δρχ.]

Β. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ:

ΠΕΡΙ ΑΣΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΣΥΜΠΑΝΤΩΝ

ΠΩΣ ΕΓΙΝΑΝ ΤΑ ΑΣΤΕΡΙΑ; Πόσο ζουν τα μικρά και πόσο τα μεγάλα; Γιατί πεθαίνουν; Πώς μοιάζουν μετά τον θάνατό τους; Γιατί χρωστάμε τη ζωή μας σε κάποιον supernova; Και τι είναι οι μαύρες τρύπες; Πώς δημιουργήθηκε το σύμπαν και πώς έμοιαζε στα πρώτα δευτερόλεπτα της ζωής του; Γιατί οι γαλαξίες απομακρύνονται, πού πάνε και πόσο θα κρατήσει αυτό; Γιατί το φως κρυώνει; Γιατί το Σύμπαν είναι παντού το

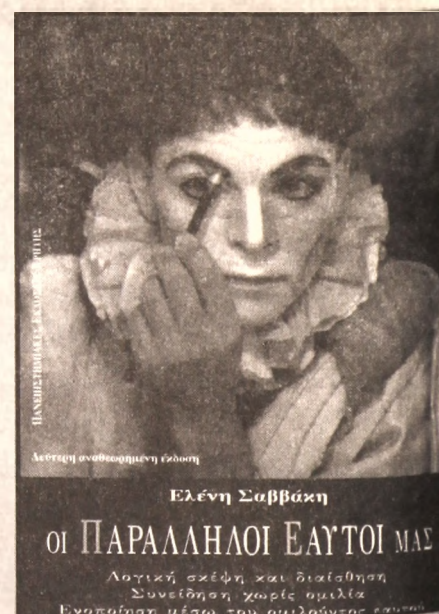
ίδιο; Το σύμπαν έγινε για μας ή υπάρχουν και άλλα σύμπαντα; Ένα λαμπρό βιβλίο πάνω σ' αυτά τα συναρπαστικά ερωτήματα, γραμμένο με τον ενθουσιασμό ενός αυθεντικού δημιουργού που ο τραγικός του θάνατος στέρησε τη διεθνή αστροφυσική κοινότητα από ένα από τα καλύτερα μυαλά της κι από μία σπάνια ανθρώπινη προσωπικότητα.

[σελ. 130 – 2500 δρχ.]

ΕΛΕΝΗ ΣΑΒΒΑΚΗ:

ΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ ΕΑΥΤΟΙ ΜΑΣ

Ένα πρωτότυπο και άκρως ενδιαφέρον βιβλίο για τις θεωρίες που κυριαρχούν σήμερα στον χώρο των νευροεπιστημών. Πώς παράγεται η γνώση μέσα από την πειραματική έρευνα που, συμπερασματικά μόνο, διατυπώνεται στα σχολικά εγχειρίδια; Πώς μπορούν να συνδεθούν οι νευροεπιστήμες και οι κοινωνικές επιστήμες ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα τις εγκεφαλικές λειτουργίες; Πώς και σε ποιο βαθμό οι επιστημονικές καινοτομίες άλλαξαν τις απόψεις μας περί σώματος, πνεύματος, εγκεφάλου, συνείδησης, ασυνείδητου; Τί είναι το βουβό δεξί ημισφαίριο και ποιες οι δημιουργικές του δυνατότητες; Γιατί περιφρονείται από το τρέχον εκπαιδευτικό σύστημα; Αφού μελέτησε τον γύρω του κόσμο, ο ανθρώπινος εγκέφαλος αρχίζει πλέον να διερωτάται για την ίδια του τη φύση.

[σελ. 200 – 3000 δρχ.]

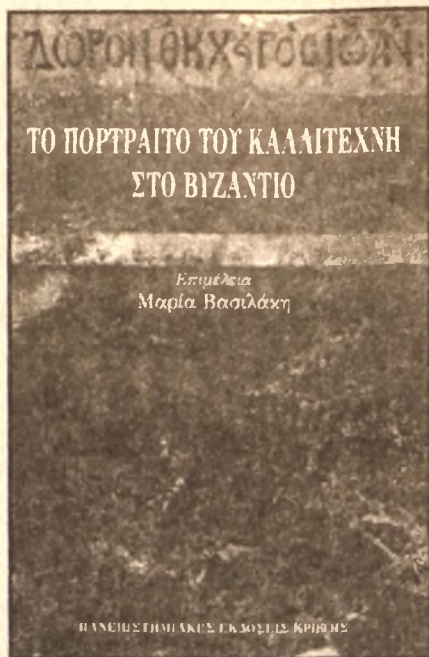
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ - Ι.Τ.Ε.

ΑΘΗΝΑ: Μάνης 5 – 106 81 ΤΗΛ. (01) 3818372, FAX: 3301583
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: «Στοά του βιβλίου», Νέα Στοά Αρσακείου, Πανεπιστημίου 49,
ΗΡΑΚΛΕΙΟ: Νέα Κτίρια Φυσικού Τ.Θ. 1527 – 711 10. ΤΗΛ. (081) 394235, FAX: 394236
e-mail: pek@physics.uch.gr. URL: <http://www.pek.uch.gr>

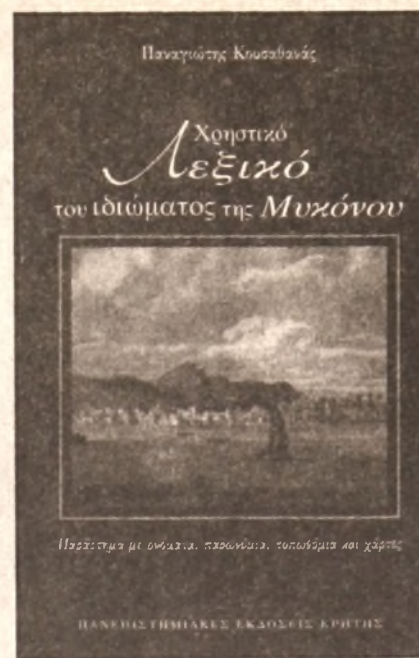
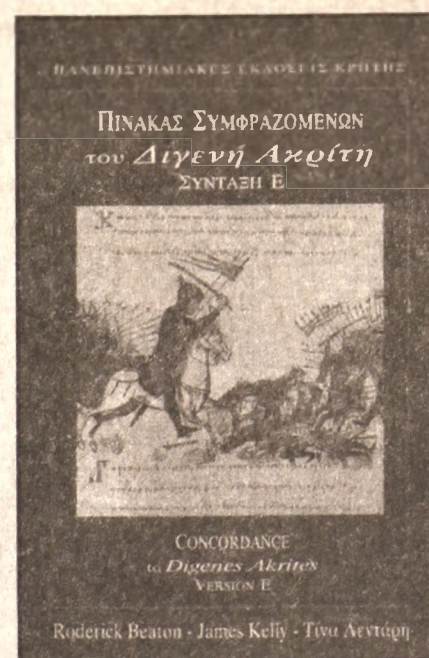
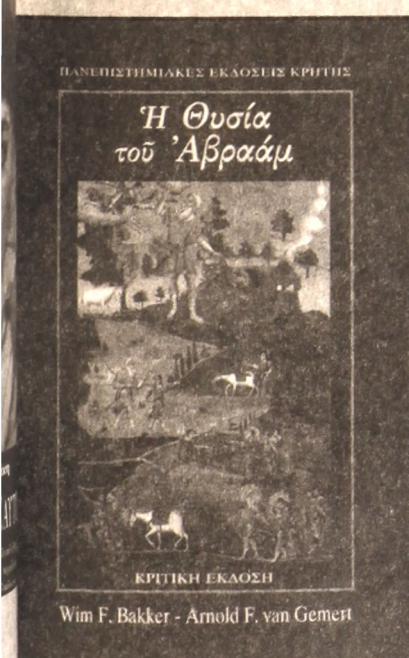
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης

νέες κυκλοφορίες

ΣΕΙΡΑ: Συμβολές στις Επιστήμες του Ανθρώπου

φιλολογία ♦ αρχαιολογία ♦ ιστορία
♦ ιστορία τέχνης ♦ γλώσσα ♦ διάλεκτοι
♦ λαογραφία ♦ ψυχολογία ♦ κοινωνιολογία

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ - Ι.Τ.Ε.

ΑΘΗΝΑ: Μάνης 5 - 106 81 ΤΗΛ. (01) 3818372, FAX: 3301583
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: «Στοά του βιβλίου», Νέα Στοά Αρσακείου, Πανεπιστημίου 49
ΗΡΑΚΛΕΙΟ: Νέα Κτίρια Φυσικού Τ.Θ. 1527 - 711 10. ΤΗΛ. (081) 394235, FAX: 394236
e-mail: pek@physics.uch.gr. URL: <http://www.pek.uch.gr>

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΜΑΓΙΑΤΙΚΗ ΚΥΡΙΑΚΗ ΣΤΟΥΣ ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΥΣ

Πριν από ένα αιώνα ένας τέτοιος τίτλος προετοίμαζε τον αναγνώστη για μια ευχάριστη εκδρομή ανάμεσα σε αμπέλια και χωράφια για να ευφρανθεί η ψυχή του με το ανοιξιάτικο όργιο. Σήμερα, η ίδια βόλτα γίνεται πρωινές ώρες μέσα στην ηλιόλουστη και άδεια πόλη, περπατώντας ανάμεσα σε πολυκατοικίες.

Αν το καλοσκεφτείς όμως, οι διαφορές δεν είναι σπουδαίες. Η ανοιξιάτικη φύση, έστω αποσπασματική, βρίσκεται παντού: σε μπαλκόνια, σε άδεια οικόπεδα, στις ρωγμές ανάμεσα στις πλάκες του πεζοδρομίου. Παρόλη την αποφορά από τα βουνά τα σκουπίδια (η πρόσφατη απεργία), η ατμόσφαιρα έχει πάνω της κάτι το χαρούμενο. Σου μεταδίδει την αίσθηση μακάριας ηρεμίας. Όπως άλλοτε έنيωθαν οι «εκδρομείς», βαδίζοντας απερίσκεπτοι ανάμεσα στα χωράφια.

Εκδρομείς όμως είμαστε πια κι εμείς σε αυτή την εγκαταλειμμένη πόλη, τη στοιχειωμένη, που σήμερα Κυριακή ζει μέσα στο όνειρο της σκόλης. Η κίνηση είναι ελάχιστη στους δρόμους, υπάρχουν άφθονες θέσεις για παρκάρισμα, μικρές παρέες συζητούν μπρος στα συνοικιακά μαγαζάκια για γάλα κι εφημερίδες, από τα καφενεία ξεχειλώνουν οι παρέες στα πεζοδρόμια. Αφρικανοί τηλεφωνούν με τηλεκάρτα ή βγάζουν τα παιδιά τους περίπατο. Ασιάτες συναντιούνται στα ραντεβού τους κελαηδώντας, δικοί μας ηλικιωμένοι διασχίζουν αργά το δρόμο.

Ο μαγιάτικος ήλιος χαϊδεύει τη γειτονιά και το διαδοχικό πέρασμα από φως σε σκιά στους δρόμους είναι σκέτη απόλαυση. Οι Αμπελόκηποι έτσι κυριακάτικοι, ειρηνικοί σε μεταφέρουν στην ατμόσφαιρα της τυπικής μεσογειακής πόλης, που τόσο ζήλεψαν οι Βορειοευρωπαίοι. Περπατάς την πόλη και το χαίρεσαι. Η αίσθηση αυτή δεν έχει καμιά σχέση με διατηρητέα μνημεία και τουρισμό, με αναπλάσεις και αναβαθμίσεις, έστω με κάποια αξιολογή αρχιτεκτονική ή με «γλυμμένες» διαμορφώσεις. Εδώ δεν έχει ακόμα αγγίξει χέρι (ευτυχώς) πολεοδόμος. Ο αστικός ιστός είναι σε φυσική κατάσταση: τα παλιά άχρηστα κτίσματα περιμένουν την αντιπαροχή, τα σύγχρονα δείχνουν που και που ευρηματικές λύσεις, ενώ η μεγάλη μάζα της δόμησης είναι η αδιάφορα μαζική που συνηθιζόταν μετά τον πόλεμο. Μια «ανώνυμη» χωρίς απαιτήσεις αρχιτεκτονική (άραγε τα μνημεία του 2100 μ.Χ.;).

Όστε έτσι λοιπόν, πρέπει να αδειάσει η πόλη, να ανοιχτεί νωχελικά ένα τέτοιο πρωινό, αφήνοντάς σε να την πλησιάσεις, να την αγγίξεις. Όχι πια αλαφιασμένος, όπως μέσα στη βδομάδα, αλλά αγκαλιά με την ψευδαίσθηση ότι χωρίς κατοίκους η πόλη επανακτεί την παιδικότητά της. Ακόμα και οι σωροί των σκουπιδιών λάμπουν, όπως θα έλεγε ο Χρηστομάνος.

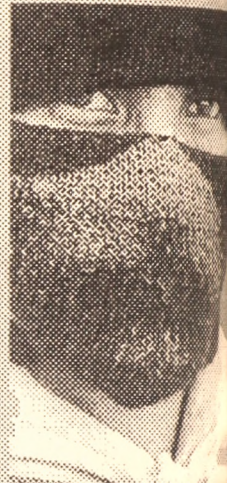
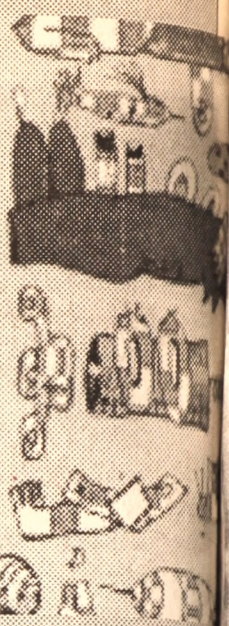
Αλλά και πάλι, πόσο ταιριάζει στην εποχή μας μια τέτοια εκδρομή στην αστική φύση; Γιατί η πόλη να είναι υποχρεωτικά ειρηνικός τόπος; Χωρίς τη συνοδεία της βίας, την πυρετική ένταση της κίνησης σεργιανίζουμε ανάμεσα στα αμπέλια ενός άλλου χρόνου. Πρέπει να φυλάγεται κανείς από τέτοιες Κυριακές, ειδικά το Μάη.

Δημήτρης Φιλιππίδης

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

• **ΔΕΙΤΕ:** Από χθες 22/5 και μέχρι τις 29/6, ο ζωγράφος και μέλος των Αέρα Πατέρα Τζίμης Ευθυμίου εκθέτει τις δημιουργίες του στο Χώρο Τέχνης Χ (Ζωσιμάδων 10) σε μια έκθεση υπό τον τίτλο «Homo ludens νέες μορφές ζωής». Ανέμελη γραμμή, έντονα χρώματα και ελεύθερο πνεύμα. Περάστε μια βόλτα για να σας φτιάξει το κέφι...

• **ΑΚΟΥΣΤΕ:** Αύριο Σάββατο 24/5 στη Σχολή Καλών Τεχνών (Πειραιώς 256) τους Make Believe, Deus X Machina, Terminal Curve και άλλα εγχώρια ροκ συγκροτήματα στη συναυλία αλληλεγγύης στον αγώνα των Ζαπατίστας. Τα έσοδα θα διατεθούν για την οικονομική ενίσχυση της δεύτερης Διηπειρωτικής Συνάντησης ενάντια στον Νεοφιλελευθερισμό που θα πραγματοποιηθεί το καλοκαίρι στην Ισπανία.

ΤΟ ΥΠ.ΠΟ ΣΤΗΡΙΖΕΙ ΤΟΥΣ CHRISTIE'S...

Την παρέμβαση των επιμελητών της Εθνικής Πινακοθήκης προκάλεσε η διοργάνωση εσπερίδας του ελληνικού τμήματος του οίκου Christie's με θέμα Τέχνη-Εκπαίδευση-Πολιτισμός και τη συμμετοχή του υπουργού Πολιτισμού κ. **Ευάγγελου Βενιζέλου**.

Οι επιμελητές καταγγέλλουν ότι η προσχηματική αυτή εκδήλωση έχει ως αποκλειστικό στόχο τη διαφήμιση των Christie's στην Ελλάδα μέσω της Εθνικής Πινακοθήκης και τονίζουν ότι δημιουργούνται δύο τουλάχιστον ζητήματα: «Πρώτον: Ένας κρατικός πολιτιστικός φορέας διαθέτει τους χώρους του σε μια εμπορική επιχείρηση, που με άλλοθι τον πολιτισμό επιδιώκει να προαγάγει τα οικονομικά της συμφέροντα. Δεύτερον: Η συγκεκριμένη εκδήλωση είναι το λιγότερο ατυχής, διότι αντί το ΥΠ.ΠΟ και η Εθν. Π. να διοργανώσουν με τρόπο ουσιαστικό και επιστημονικά επαρκή συνέδριο που να ενεργοποιήσει ολόκληρη την εικαστική κοινότητα πάνω στα κρίσιμα όσο και χρονίζοντα ζητήματα της τέχνης, της παιδείας και του πολιτισμού, ανοιχτό στο κοινό και, φυσικά, χωρίς εισιτήριο, με την εσπερίδα στην Εθν. Π. αντιμετωπίζονται τα θέματα αυτά με τρόπο ώστε να μην πείθουν κανέναν για την ειλικρίνεια των επιδιωκόμενων στόχων (45 λεπτά για 5 ομιλητές, 30 λεπτά συζήτηση)».

ΚΟΡΙΤΣΑΣ ΚΑΙ ΧΟΥΡΣΟΓΛΟΥ, ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ

Ο κύριος με τα γκρι

Βαλκανιζατέρ

ΠΤΗΡΗΣ ΓΚΟΡΙΤΣΑΣ, ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΧΟΥΡΣΟ-ΟΥ. Δύο Έλληνες σκηνοθέτες με σχεδόν παράλληλες πορείες. Πρωτοεμφανιζόμενοι στο κοινό το '93 στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, ο πρώτος με την ταινία *Απ' το Χιόνι*, ο δεύτερος με τον *Λευτέρη Δημακόπουλο* τέσπασαν τις καλύτερες κριτικές, δημιουργώντας μια τελείως νέα δυναμική στα ως τότε «βαλτωμένα» κινηματογραφικά πράγματα.

Ρέτος επανεμφανίζονται και πάλι μαζί με ο νέες ταινίες μεγάλου μήκους –τα σενάκια των οποίων τα υπογράφουν οι ίδιοι–, υ–συμπτωματικώς άραγε;– πρόκειται να ωτοπροβληθούν στην Ελβετία, γεγονός που ίσως να οφείλεται στην ελβετική συγ-ηματοδότησή τους.

Ο *Βαλκανιζατέρ* λοιπόν, η δεύτερη ται-α του Σ. Γκορίτσα είναι ήδη έτοιμη. Με νθημα «εμείς θα πιάσουμε την καλή, όχι ύμαρα. Έργα!» δύο τριανταπεντάρηδες

κολλητοί, άφραγκοι και εκ διαμέτρου αντί-θετοι χαρακτήρες αποφασίζουν να την «κά-νουν» για τη Βουλγαρία με το όνειρο του πλουτισμού μέσω της μαύρης αγοράς. Η κο-μπίνα εντέλει έγινε... το θέμα είναι πώς θα τελειώσει...

Αυτό είναι εν συνόψει το νέο road-movie του Γκορίτσα που έλαβε διθυραμβικές κρι-τικές από το περιοδικό *Variety* και που μετά τις πρώτες προβολές της στην Ελβετία και Γαλλία θα προβληθεί και στην Ελλάδα το επόμενο φθινόπωρο(!). Η παραγωγή της ταινίας έγινε από τον **Διονύση Σαμιώτη**, ενώ τη μουσική έγραψε ο **Νίκος Πορτοκά-λογλου**. Οι ηθοποιοί που παίζουν είναι οι: **Γεράσιμος Σκιαδαρέσης, Στέλιος Μάινας, Γιώτα Φέστα, Sabine Berg, Snegina Petrova, Θανάσης Γραμμένος** κ.ά.

Από την άλλη, ο κινηματογραφικός συνο-δοιπόρος του Γκορίτσα, Περικλής Χούρσο-γλου συνεχίζει ακόμη τα γυρίσματα του *Κυ-*

ρίου με τα Γκρι, ενός άρτι συνταξιούχου της Εταιρείας Υδάτων που, πηγαίνοντας στα Ιαματικά Λουτρά, γνωρίζει τον έρωτα της ζωής του τον οποίον όμως αναγκάζεται να χάσει σύντομα...

Για τον *Κύριο με τα Γκρι* έχει –σημειωτέ-ον– επιστρατευτεί ο γνωστός ιταλός μουσι-κοσυνθέτης **Nicola Piovani**, γνωστός από τις συνεργασίες του με τους **Φελίνι, Μπερ-τολούτσι, Ταβιάνι, Τορνατόρε, Νάνι Μορέ-τι** κ.ά.

Παραγωγός της ταινίας είναι ο Διονύσης Σαμιώτης, ενώ οι υπόλοιποι συνεργάτες της παραγωγής είναι οι **Δημήτρης Κεχαΐδης** (δραματουργική ανάλυση), **Jan Fleischer** (ανάλυση σεναρίου), **Σταμάτης Γιαννού-λης** (διεύθυνση φωτογραφίας) κ.ά. Πρωτα-γωνιστούν: **Γιώργος Μιχαλακόπουλος, Ει-ρήνη Ιγγλέση, Ράνια Οικονομίδου, Μαρία Κεχαγιόγλου και Θέμης Χειμάρας.**

Ιωάννα Κλεφτόγιαννη

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΤΣΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από τις 16/5 έως μεθαύριο 25/5, η κόρη του **Ερνέστο Τσε Γκεβάρα, Αλέιδα**, θα βρίσκεται στη χώρα μας καλεσμένη της εταιρείας Telefilm Hellas για να παρουσιάσει τη συλλο-γή που θα κυκλοφορήσει σύντομα με αφορμή τη συμπλήρωση 30 χρόνων από τη δολοφονία του μεγάλου επα-ναστάτη στη Βολιβία από άνδρες της ΣΙΑ και βολιβιανούς στρατιώτες στις 9 Οκτωβρίου του 1967. Λίγους μήνες αργότερα η μορφή του θα γίνει πλα-κάτ στις διαδηλώσεις του γαλλικού

Λάη και από εκεί θα κάνει το γύρο όλων των ηπείρων, θα γίνει σύμ-ολο των απανταχού επαναστατημένων και θα εμφανιστεί σε πορεί-ς, συγκεντρώσεις, εκδηλώσεις, φοιτητικά δωμάτια και εν συνεχεία τε γραφεία πολιτικών κομμάτων...

Η συλλογή περιλαμβάνει οκτώ βιντεοταινίες με ντοκιμαντέρ για τη

ζωή και τη δράση του Τσε συνολικής διάρκειας εφτάμισι περίπου ωρών καθώς και ένα cd με δεκαεννιά τραγούδια απ' όλο τον κόσμο αφιερωμένα στον ένδοξο κομαντάτε.

Η 37χρονη Αλέιδα, μέλος του Κ.Κ. Κούβας και παιδίατρος στο νο-σοκομείο της Αβάνα «Ουίλιαμ Σόλερ», στην ολιγοήμερη παραμονή της στη χώρα μας, εκτός από τη συνέντευξη Τύπου που παραχώρησε, συναντήθηκε με αρχηγούς πολιτικών κομμάτων, παράγοντες της νο-μαρχιακής και τοπικής αυτοδιοίκησης, μαζικούς φορείς, γυναικείες οργανώσεις, φοιτητές και προσωπικότητες από την Ιατρική επιστήμη και την καλλιτεχνική ζωή, ενώ πραγματοποίησε επισκέψεις σε νοσο-κομεία και σχολεία.

Τριάντα χρόνια μετά το θάνατό του, ο Τσε συνεχίζει να εμπνέει τους ανθρώπους στη Λατινική Αμερική που οραματίζονται ένα κα-λύτερο αύριο και παίρνουν θάρρος από το δικό του σύνθημα «Hasta la victoria siempre» «Μέχρι τη νίκη πάντα». Τριάντα χρόνια μετά και στην υπόλοιπη υφήλιο ο Τσε συνεχίζει να πουλάει όσο ελάχιστα άλ-λα «επαναστατικά προϊόντα»...

Λεωνίδας Βαλασόπουλος

ΧΑΖΙ ΣΤΟ ΓΚΑΖΙ!

Ένα μουσικό και φωτογραφικό φεστιβάλ, το πρώτο του φετινού καλοκαιριού, διοργανώνει η Media Art σε συνεργασία με τη σχολή ΑΚΤΟ και τη χορηγία του ΚΛΙΚ FM αυτό το Σαββατοκύριακο (24 και 25/5) στο Γκάζι.

Αύριο Σάββατο 24/5 θα εμφανιστούν οι Ίασις, Τάκης Μπαρμπέρης και Mode

Plagal, ενώ μεθαύριο 25/5 οι Άβατον, Κώστας Μαγγίνας και Human Touch. Και τα έξι εγχώρια σχήματα κινούνται στο χώρο του έθνικ-τζαζ ήχου.

Παράλληλα με τις συναυλίες, θα λειτουργήσει έκθεση φωτογραφίας των τελειόφοιτων σπουδαστών φωτογραφίας της ΑΚΤΟ με θέμα τους μουσικούς, φωτογραφημένους

σε live εμφανίσεις τους στα κλαμπ της πρωτεύουσας. Οι σπουδαστές της σχολής έχουν δημιουργήσει τα «Ηχοράματα», που αποτελούνται από συνδυασμούς μουσικής και εικόνων και θα προβάλλονται σε video wall.

Περάστε μια βόλτα από το Γκάζι, θα έχει χάζι...

Α.Β.

BOMBIDIA ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΦΑΣΙΑΣ

- Έχει δίκαιο στην οργή του ο φίλος και συνάδελφος **Δημοσθένης Δαββέτας**, όταν βρίσκει υποτιμητική για τον **Joseph Beuys** την έκθεση στην ΑΣΚΤ. Τα παράπονά του, βέβαια, γι' αυτή την πρόχειρη και ελλιπή παρουσίαση στη διεύθυνση του Ινστιτούτου Εξωτερικών Σχέσεων της Στουτγκάρδης και στον επιμελητή της έκθεσης **Γκετς Αντριάνι**. Πάντως, ο Beuys στη Θεσσαλονίκη ήταν απείρως καλύτερος, ίσως επειδή συνταιριαζόταν αρμονικά με το Fluxus του René Block. Είναι, πάντως, κρίμα το αθηναϊκό κοινό να παίρνει μια τόσο αποσπασματική εικόνα από τον μεγάλο δημιουργό που πίστευε ότι: *η μοναδική επαναστατική δύναμη είναι η δύναμη της ανθρώπινης δημιουργικότητας.*

- Είπαμε, «όχι» στην εκ του πονηρού αγιοποίηση του Beuys, επειδή ακριβώς *καραδοκούν τεράστια οικονομικά συμφέροντα, αλλά είναι απαράδεκτη και η τόση υποβάθμισή του.*

- Όπως θέλει το έθιμο, οι απόφοιτοι της ΑΣΚΤ φιλοξενούνται για μία ακόμη χρονιά στην Πινακοθήκη, της οποίας το κτιριακό και εκθεσιακό αλαλούμ συνεχίζεται και γειτονεύουν

με τον, πράγματι, εξαιρετικό **Τρωικό Πόλεμο** του **Sir Antony Caro**. Από την πόλη έρχομαι (της Τροίας, βεβαίως).

- Εμείς, πάντως, για μια ακόμη φορά διερωτώμεθα: *– Γιατί να μην εκθέτουν οι απόφοιτοι στον εντυπωσιακό εκθεσιακό χώρο της σχολής τους;*
– Γιατί να φορτώνεται το πρόγραμμα της Εθνικής Πινακοθήκης με μιαν τόσο άνιση, εμβόλιμη έκθεση;
– Τι είδους επαρχιωτισμός είναι αυτός που θέλει σώνει και καλά τους νεοσσούς της εικαστικής τέχνης στο πρώτο ίδρυμα τέχνης της χώρας και, μάλιστα, κατά τα πρώτα βήματά τους;
– Τόσο πολύ (δεν) εκτιμούν την Εθνική Πινακοθήκη;

- Η **Ευφροσύνη Δοξιάδη** μιλάει στην Ελληνοαμερικανική Ένωση για τα φαγιούμ, όταν εισέρχεται στην αίθουσα ο **Γιάννης Μόραλης**. Η Δοξιάδη από το βήμα τον καλωσορίζει και ο Μόραλης ψιθυρίζει: *Μάλλον με πέρασε για φαγιούμ!*

- Συλλέκτης πλησιάζει τον Μόραλη κατά τη διάρκεια της τελευταίας του έκθεσης στην γκαλερί Ζουμπουλάκη.
– Δάσκαλε, βρίσκω πως τα πρόσφατα έργα σας είναι

ακόμη πιο αφηρημένα.

– Τι τα θέλετε αγαπητέ... Η ηλικία.

- Και ένα ανέκδοτο που διηγήθηκε ο Μόραλης: Δύο κυρίες θαυμάζουν τα λουλούδια μιας ανθοκομικής έκθεσης. «*Τι ωραίος πανσές!*», λέει η μία. «*Κάνεις λάθος, είναι γάκινθος*», λέει η άλλη. «*Γάκινθος; και το "ι" πώς γράφεται?*»
«Ε, καλά, άντε πανσές είναι!»

- Ο επίμαχος «**Παρθένης**» που απασχόλησε τους φιλότεχνους και τους συλλέκτες την περασμένη εβδομάδα, πουλήθηκε τελικά από τους **Christie's** κατά τη δημοπρασία της Θεσσαλονίκης. Έφτασε το ποσό των **21 εκατομμυρίων** και «χτυπήθηκε» από 3 τηλεφωνήματα **ανωνύμων**. Σημειολογικά, το μήνυμα σαφές: «ανώνυμοι» αγοράζουν «πλαστά» έργα προς δόξαν ανωνύμου του Έλληνα. Πάντως, η υπεύθυνη των Christie's στην Ελλάδα κ. **Λύρα**, αποδείχθηκε ότι δεν ξέρει μόνο άριστα την τέχνη, αλλά και τα ελληνικά. Μίλησε από τηλοπίας για υποβολιμαίες καταγγελίες, συγχέοντας προφανώς τη **βουλημία** με την **υποβολή**. Masterpiece!

- Οι επιμελητές της Εθνικής Πινακοθήκης διαμαρτύρονται για τη στημένη εσπερίδα (sic) που οργανώνουν οι Christie's στο ίδρυμα και στην οποία θα μιλήσει ο υπουργός

Πολιτισμού. Κάποιοι μπερδεύουν κάποια πράγματα που δεν επιτρέπουν σύγχυση. Εκτός κι αν η βουλημία για κέρδη συσκοτίζει νουν και φρένας.

- Το έχουμε ξαναπεί. Το μηνιαίο περιοδικό **Γυναίκα** είναι το καλύτερο του είδους του. Στο νυν τεύχος του, μάλιστα, διαβάσαμε μια εξαιρετική για τη βίλα, τις διαθήκες και τη σπαρασσόμενη οικογένεια. Συντάκτης του, η **Μαλβίνα Χαριτοπούλου** και τίτλος: *το Μινέικο και το Τσαντέικο*. Έπεται εξαιρετική ψυχογραφία της **Μάργκαρετ Τσαντ-Παπανδρέου** και όλες οι μηχανορραφίες ενός άσβεστου μίσους. Συμπέρασμα που σκοτώνει: ο Ανδρέας έσφαλε όταν άφησε κληρονομιά το όνομά του στους βλαστούς του, γιατί αντί του Παπανδρέου το «**Τσαντ**» τους εκφράζει ψυχοσωματικά περισσότερο.

- Παρουσίασε ο εξάδελφος **Λιάνης** το πόνημά του και εν Θεσσαλονίκη και θυμήθηκα το τσιπάτο που ξεφώνησε στην **Παλαιά Βουλή**: «*Αλίμονο στους μεγάλους, γιατί μεγάλες δυστυχίες τους σωριάζουν οι θεοί*». *Μεγάλε Τραγικολόγε!*

- Το βιβλίο, **φυσικά**, παρουσίασε ο **Πάνος Θεοδωρίδης**, καλλιτεχνικός διευθυντής της Πολιτιστικής **Φυσικά**, επειδή το βιβλίο είναι πολιτισμός!

Μανωλάκης ο βομβιστής

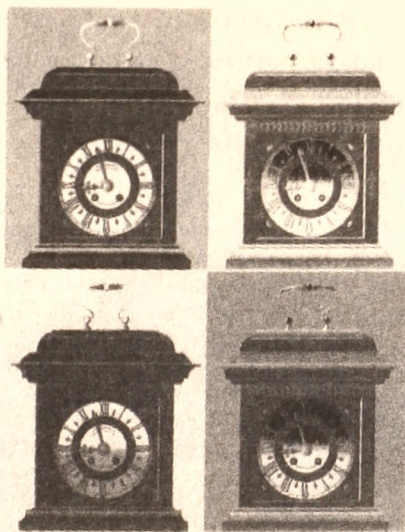

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ

Από την οδό Ρήνου
στην Ες Στράσε

Νίκος Δήμου

Από την
οδό Ρήνου
στην
Ες Στράσε

Νεφέλη

Ο Νίκος Δήμου συνεχίζει την περιπλάνηση στους δρόμους του παρελθόντος του. Ύστερα από τις αθηναϊκές οδούς της παιδικής και εφηβικής ηλικίας (Από την Μιχαήλ Βόδα στην Σύρου) τώρα γυρίζει πίσω στη Γερμανία σε τέσσερεις δρόμους του Μονάχου που τον κράτησαν κοντά τους έξι χρόνια. Έξι χρόνια φοίτησης όχι μόνο στο Πανεπιστήμιο αλλά στη ζωή. Τόσο γεμάτα εμπειρίες που ισοδυναμούν με πολλαπλάσια κανονικού βίου.

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

☆☆☆

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 • ΤΗΛ.: 36 07 744 - 36 39 962, FAX: 36 23 093
ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ 105 64, ΤΗΛ.: 32 22 846

Μύθοι, ψέματα & αλήθειες

του Κώστα Ακρίβου

Όσο και αν δυσκολεύομαι να το πιστέψω και να μη θέλω να το ομολογήσω πρώτιστα σε εμένα τον ίδιο, οφείλω να παραδεχτώ πως οι δυσκολίες υπήρξαν απρόβλεπτα μεγάλες στην προσπάθεια να δώσω απάντηση και να πειστώ με την αλήθεια της μιας ή της άλλης εκδοχής σχετικά με την ιδιαιτερότητα του ερωτήματος: «Τι σημαίνει "γράφω και δημιουργώ" στην επαρχία;»*

Φυσικά, εκείνο που θα έπρεπε καταρχήν να διευκρινιστεί είναι η έννοια του όρου «επαρχία» ή σύμφωνα με τη γλώσσα της λογοτεχνικής διπλωματίας, «περιφέρεια». Κάτι τέτοιο, όμως, θα ήταν αναγκαίο σε άλλη περίπτωση: κάνοντας λόγο γι' αυτόν τον όρο ενώπιον ανθρώπων που αρκετοί από τους παρόντες τον βιώνουμε σε καθημερινή βάση και ο οποίος όρος –αν μη τι άλλο– μας περιέχει και επί του προκειμένου τον εκ-

προσωπούμε, ενώ παράλληλα για τους υπόλοιπους παρευρισκόμενους το σχετικό ζήτημα οφείλει να ανήκει εκ των πραγμάτων στον τομέα του διαρκούς προβληματισμού τους, μια τέτοια διαδικασία μοιάζει μάλλον περιττή. Εκείνο, ωστόσο, που πρέπει ευθύς εξαρχής να αποσαφηνιστεί είναι το γεγονός ότι δοκιμάζοντας να αρθρώσω τη θέση μου πάνω σε αυτό το ερώτημα, περισσότερο από καθετί άλλο προσωπικοί προβληματισμοί αναπτύσσονται, έτσι ώστε να επιμεριστούν οι σχετικές απορίες και να αναζητηθούν κοινοί στην εν λόγω αγωνία.

Θα επιχειρήσω το πρώτο βήμα για τη ζητούμενη απάντηση, λειτουργώντας με τον τρόπο που λίγο πολύ κατέχουμε όλοι μας, καταφεύγοντας δηλαδή στη μυθοπλασία. Με αυτόν τον τρόπο, λοιπόν, και χάρη στην ελευθερία που παρέχει η φαντασία, είναι δυνατόν να εικονοποιηθεί η επαρχία, και κατ' επέκταση η θρυλούμενη απομόνωσή της, σαν ένα ζώο. Το πρόβλημα, όμως, έχει να κάνει με τι είδους ζώο συγγενεύει αυτή η φαντασίωση: με κάποιο οικόσιτο που μας συντροφεύει προστατεύοντάς μας, ή μήπως με αγρίμι, σαν αυτά που κάποιος ομότεχνος της πρωτεύουσας ίσως να φαντάζεται ότι κατοικούν στα δάση που περιβάλλουν τα σπίτια μας;

Πέρα από την όποια διάθεση για σκληρή αντιμετώπιση, το πρόβλημα συνεχίζει να υφίσταται και ακόμη σοβαρότερο να είναι, τελικά, το ζήτημα, το κατά πόσο δηλαδή ένα τέτοιο θέμα συνιστά πρόβλημα. Σε πρώτη φάση, χρήσιμο θα ήταν να ομαδοποιήσουμε τις φωνές όλων εκείνων των δημιουργών που πιστεύουν πως έχουν σοβαρούς λόγους να διαμαρτύρονται για την άνιση μεταχειρί-

ση ανάμεσα στο κέντρο και στην περιφέρεια και να ακούσουμε τις όποιες ενστάσεις τους. Σε γενικές γραμμές, αυτές θα μπορούσαν να είναι οι ακόλουθες:

«Με χίλια βάσανα κατόρθωσα να εκδώσω το βιβλίο μου. Έστειλα ταχυδρομικώς αντιγραφα σε όλους σχεδόν τους εκδοτικούς οίκους και, αν δεν μεσολαβούσε ο τάδε γνωστός μου, ίσως ακόμη να το είχα σε χειρόγραφο. Αλλά και όταν, τελικά, κυκλοφόρησε, ο εκδότης δεν το πρόσεξε όσο έπρεπε, δεν πίεσε κάποιον κριτικό να ασχοληθεί μαζί του, δεν το διαφήμιζε όσο του άξιζε και ούτε πάλι φρόντισε να εμφανιστώ στην "Άξιον εστί"».

Ένας άλλος, πιο έμπειρος, αλλά νιώθοντας το ίδιο αδικημένος, παραπονεύεται με τη σειρά του: «Εγώ για να μιλήσω με τον εκδότη μου, πρέπει να τηλεφωνήσω πάνω από δέκα φορές. Δεν κάνω λόγο, βέβαια, για χρήματα ή εκκαθάριση. Εκείνο, όμως, που με ενοχλεί περισσότερο, είναι ότι ζώντας στην επαρχία, ξεκόβεσαι από την πιάτσα και έτσι σε ξεχνούν τα περιοδικά, ενώ δεν μου μέλλεται ποτέ να παρουσιαστώ στον "Ελευθερουδάκη" ή στο "Καφέ Παράσταση". Τελικά, καλύτερα να είσαι τελευταίος στην Αθήνα, παρά πρώτος στο χωριό».

Ένας τρίτος, κάπως απόμακρος και περισσότερο ψυχραιμος, θα αντέλεγε: «Από όλα αυτά, τίποτα δεν με απασχολεί. Για μένα είναι αρκετό ότι βρίσκεται κάποιος που εκδίδει και διακινεί τα βιβλία μου. Όσο για την τηλεόραση ή τις εκδηλώσεις, καρφάκι δεν μου καίγεται. Άλλωστε, αν όντως πιστεύουν στην αξία μου, ας έρθουν εκείνοι να με βρουν για συνέντευξη ή για οποιαδήποτε άλλη συνεργασία».

Το κείμενο του Κ. Ακρίβου διαβάστηκε σε ημερίδα στο Εθνικό Κέντρο Βιβλίου με θέμα: «Λογοτεχνική Ελλάδα» (15, 16.3.1997).

Αυτοί οι φανταστικοί μονόλογοι θα μπορούσαν να συμπληρωθούν με τον καταξιωμένο της περίπτωσης, ο οποίος με ευπροσηγορία αλλά και με σοβαρή έγνοια συμπληώνει: «Το καλύτερο είναι η μέση οδός: ούτε το ξεπούλημα και η οσφυοκαμψία στους θρώπους της Αθήνας, αλλά ούτε και η κατάλειψη στη φρικτή απομόνωση της αρχίας. Αυτό είναι που πρέπει να πετύχει νείς».

Άρα, τι γίνεται; Ποιος απ' όλους τους προλήσαντες έχει δίκιο και πού βρίσκεται πτέλους ο δρόμος που οδηγεί στην αναώριση και στην ισότιμη μεταχείριση με υς συγγραφείς του κέντρου, οι οποίοι ουν το de facto πλεονέκτημα να μην τους ορίζουν εκατοντάδες χιλιόμετρα από τα σα πανελλήνιας εμβέλειας και από τα ντρα λήψης αποφάσεων;

Το παραπάνω ερώτημα γεννά αυτόματα ν επόμενη απορία: ποιος είναι, τέλος πάντων, ο εχθρός του συγγραφέα της περιφέρειας (αν, βέβαια, συνηγορήσει κανείς με αυτή την εκδοχή); Ο εκδότης που τον βάζει δευτέρα μοίρα σχετικά με κάποιους άλλους συγγραφείς ή σε σχέση με την πραγματική αξία του έργου του; Τα δήθεν κύματα της λογοτεχνίας, που μέσα από τις ειστές συντροφίες προωθούν τους «ημέρους» και με ανεπίτρεπτη ευκολία «αναγκνύουν σε αξίες τους μέτριους»; Το ίδιο κράτος με το σύστημα που έχει θεσπίσει την προώθηση του βιβλίου γενικά; Ή, όπως, τελικά, η κακοδαιμονία της ζωής ν τον έφερε να ζει στην επαρχία;

Η αλήθεια, όπως και για όλα τα ζητήματα ν έχουν σχέση με τη λογοτεχνία, διεκδικείται ταυτόχρονα από το όλα κι από το τίποτα, καθώς –ανάλογα με την περίπτωση– ιαντάται, αποκλείεται ή επιμερίζεται σε ιθε προηγούμενη ερώτηση.

Στη σημερινή ελληνική κοινωνία, όπως ντή έχει διαμορφωθεί τις μεταπολιτευτικές δεκαετίες, γεγονός είναι πως δεν υπάρχουν κανείς που να πιστεύει ότι οι δυσκολίες ζωής στην επαρχία διαφέρουν ουσιακά από αυτές του κέντρου. Τα ίδια προήματα βιοπάλης, ο σχεδόν κοινός ρυθμός ής, οι δυσκολίες της πραγμάτωσης κάθε γής έμπνευσης, αλλά και το μεγάλο ζήτημα της εξεύρεσης χρόνου κάνουν το έργο ν συγγραφέα όμοιο και από τις δύο όχθες ν λογοτεχνικής παραγωγής. Αυτή, ωστόσο, η αλήθεια δεν αναιρεί την αδήριτη πραγματικότητα που υποστηρίζει πως στην θήνα έζησε και συνεχίζει να ζει η συντριπική πλειοψηφία όλων των μεγάλων και αταξιωμένων δημιουργών και, επίσης, η τοψη που ακούγεται από πολλούς ότι

«για να πετύχει κανείς, πρέπει οπωσδήποτε να γίνει κάτοικος του άστεως».

Παρ' όλες τις παραπάνω αντικειμενικές αλήθειες, προσωπική πίστη είναι πως η διαμονή μακριά από την πρωτεύουσα –πέρα από τα όποια και όσα μειονεκτήματα– διατηρεί κάποιες κρυφές ή φανερές αρετές και εξασφαλίζει για τον δημιουργό της επαρχίας ένα πλήθος από μικρές απολαύσεις, που ίσως ακόμη δεν έχουμε συνειδητοποιήσει αρκετά. Καθώς έχει περάσει ανεπιστρεπτή η εποχή της «Πρέβεζας» και ζώντας επομένως κανείς σήμερα οικειοθελώς εκτός Αθηνών, αποκτά το πλεονέκτημα μιας συναρπαστικής διπλής γοητείας: από τη μια να απομυθοποιεί τον τόπο που αγαπάει και στον οποίο ζει –πράγμα που του επιφέρει κάποια σχετική συμμετρία ανάμεσα στα συναισθήματα και στην κριτική μα-

τιά– ενώ παράλληλα του παρέχει την ευκαιρία να βάζει σε μια ανώτερη σφαίρα επιθυμίας την περιοχή της πρωτεύουσας. Αυτή η δίδυμη διαδικασία, όσο και να μην μπορεί να το αντιληφθεί, τον προφυλάσσει από το σύνδρομο της Σόλωνος, από το άγχος της «επιτυχίας» και του μπεστ σέλερ, από την πρεμούρα των λογής λογής εκδηλώσεων και, γενικά, από έναν τρόπο υφέρπουσας αλλοτρίωσης, που τις περισσότερες φορές δεν συνάδει με την ψυχρσύνθεσή του. Αντίθετα, η διαμονή και δημιουργία σε έναν τόπο της δικής του επιλογής, έστω και αν αυτός βρίσκεται πολλά μίλια ή βουνά μακριά από το κέντρο, του προσφέρει τη δυνατότητα να αντιμετωπίζει με περισσότερη νηφαλιότητα όλα όσα τον απασχολούν ή θα έπρεπε να τον απασχολούν και σαν τέτοια θα αριθμούσε κανείς το εύρος και την ποικιλία των εμπνεύσεών του, το συγκεκριμένο ή προς αναζήτηση υλικό για συγ-

γραφή, τους τρόπους και το ρυθμό κατανομής αυτού του υλικού, αλλά κυρίως την ελαστικότητα του χρονικού πλαισίου για την επεξεργασία του.

Ωστόσο, το ερώτημα συνεχίζει να αιωρείται και αμείλικτο στην αλήθεια του να επιζητεί την απάντηση: γιατί το κέντρο –παρά την επίγνωση όλων αυτών των πλεονεκτημάτων– θέλγει τους περισσότερους από εμάς, ώστε να ενδίδουμε τελικά στη σαγήνη της Αθήνας;

Πιο αρμόδιος φορέας από την αρχή που μας φιλοξενεί, δεν μπορεί να είναι άλλος κανείς. Αναλαμβάνοντας μια τέτοια πρωτοβουλία το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου, πέρα από τις όποιες ευχαριστίες, είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσει δύο σημαντικές παραμέτρους: η πρώτη έχει να κάνει με την ουσιαστική αξιοποίηση των πορισμάτων που θα προκύψουν από τις θέσεις μας για τα ζητήματα στα οποία κληθήκαμε να απαντήσουμε γραπτώς και όχι μόνο με την απλή καταγραφή τους και την αρχειακή κατάταξη.

Όσον αφορά το δεύτερο ζήτημα, αυτό αποτελεί μια πρόταση που λίγο-πολύ είναι κοινή επιθυμία πολλών συγγραφέων της περιφέρειας και η οποία θα μπορούσε να συγκεκριμενοποιηθεί στην ακόλουθη ευχετική προτροπή:

Αξιοποιήστε μας! Δώστε την ευκαιρία και το θεσμικό πλαίσιο έτσι ώστε να λειτουργήσουμε ως αντιπρόσωποι του ΕΚΕΒΙ στα μέρη όπου ζούμε, όχι μόνον «πρακτορεύοντας» τις δικές σας προτάσεις, αλλά προπάντων υλοποιώντας την προσωπική μας δυναμική. Λειτουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο και διατηρώντας μια μόνιμη συνεργασία και επικοινωνία, θα είμαστε σε θέση να οργανώσουμε καλύτερα τις όποιες ιδέες, να συσπειρώσουμε όλους όσοι για διάφορους λόγους δεν βρίσκονται σήμερα εδώ ανάμεσά μας, να είμαστε σε μια πιο γόνιμη επαφή με τους φίλους και ομότεχνους της πρωτεύουσας, να φέρουμε ακόμη πιο κοντά το ΕΚΕΒΙ με το σχολείο και, εντέλει, να τροφοδοτήσουμε το κέντρο τροφοδοτούμενοι ταυτόχρονα από αυτό και εμείς οι ίδιοι.

Μόνον έτσι θα ωφεληθεί πρωταρχικά η έννοια του βιβλίου, μόνον έτσι θα γίνει κατορθωτή η επιδιωκόμενη ισοζυγία ανάμεσα στην ουσιαστική προβολή της περιφέρειας με αυτή της Αθήνας και μόνον έτσι θα σωθούμε όλοι από το τελευταίο ρήμα του στίχου που παραμονεύει στη γωνία και, ο οποίος εσκεμμένα παραποιώντας τον, θα μπορούσε να λέει: «...Η επαρχία που μας γεννά μας τρέφει, τρέφεται από εμάς και μας σκοτώνει».

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΑ

του ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΠΕΚΑΤΩΡΟΥ

Έχοντας συμπληρώσει 16 χρόνια ζωής, η Εταιρεία Συγγραφέων εξακολουθεί να είναι κοινωνικά ανύπαρκτη.

Σε χαιρετώ, ω εταιρεία

Στις πρόσφατες αρχαιρεσίες επικράτησε, όμως, και πάλι, ο συνήθως πειστικός λόγος της εξουσίας και της δύναμης.

Μιλώ μόνο για να επαναλάβω και να υπογραμμίσω κάποια από εκείνα που είχα γράψει στο Αντί πριν από 4 χρόνια. Διότι η σημερινή κρίση είναι φυσιολογικό σύμπτωμα μιας 16χρονης νοσηρής πορείας, είναι η έκκριση από το δέντρο που φυτεύθηκε καλά, αλλά που όλοι μας το αφήσαμε να αναπτυχθεί άσχημα, να κακοφορμώσει, να σαπίσει. Ωστόσο υπάρχει ακόμη ελπίδα· λέει ο Έλιοτ: «για τη γιατρεία, πρέπει να πάει η αρρώστια μας χειρότερα». Θα σας διαβάσω το μικρό απόσπασμα ενός κειμένου: «οι συγγραφείς που υπογράφουν [...] πιστεύουν ότι η ελευθερία και η πολλαπλότητα στην έκφραση, η αντιπαράθεση των ιδεών, η ανεξαρτησία της πνευματικής δημιουργίας από κρατικές, κομματικές ή άλλες οικονομικής τάξεως χειραγωγήσεις, αποτελούν αναγκαίους όρους για την πραγμάτωση του συγγραφικού έργου [...], πιστεύ-

ουν στην ενεργητική και την κατά πεποίθηση συμμετοχή των πνευματικών ανθρώπων στα κοινά, για την αποτίμηση του παρόντος και τον καθορισμό του μέλλοντος της χώρας, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στην παιδεία και τη γλώσσα. [...] Πιστεύουν ότι η προάσπιση της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη είναι χρέος κοινό [...], αισθάνονται αλληλέγγυοι με κάθε συγγραφέα και με κάθε άνθρωπο, οπουδήποτε της γης, που διώκεται για το έργο ή τις ιδέες του».

Το απόσπασμα αυτό είναι η «Δήλωση Συγγραφέων» της 2ας Ιουλίου 1981 και περιέχεται αυτούσιο στο άρθρο 3 του Καταστατικού. Σε αυτό καταγράφονται ορισμένες πνευματικές αρχές που συνιστούν το πνεύμα από το οποίο εμφορείται προγραμματικά, η Εταιρεία Συγγραφέων, και από το οποίο σύμφωνα πάλι με το άρθρο 3 «απορρέουν και διέπονται οι σκοποί της». Οι αρχές αυτές μαζί με την υποχρέωσή της να προασπίζει τα συμφέροντα των μελών –όλα τούτα αναλύονται στο προηγούμενο άρθρο 2– συνιστούν την ταυτότητά της.

Δεκαέξι χρόνια τώρα η ταυτότητα αυτή ακυρώθηκε ή, πάντως, έμεινε σιωπηλή από εμάς τους ίδιους και τα 8 Δ.Σ. που εμεσολάβησαν. Νομίζω ότι εμείς οι ίδιοι δεν την έχουμε καταλάβει ή δεν την έχουμε πιστέψει – πάντως τη λησμονήσαμε. Πώς θα μπορούσαμε να την γνωστοποιήσουμε στην κοινωνία; Η Εταιρεία Συγγραφέων είναι συνεπώς ανύπαρκτη κοινωνικά, είναι άκυρη, δηλαδή χωρίς κύρος. Αυτές τις ημέρες έγινε και ευτράπελο ανάγνωσμα από δημοσιογράφους – που συχνότατα εκχυδαίζουν την πραγματικότητα και δεν εμβαθύνουν στα ζητήματα της πνευματικής ζωής. Μα και από την πνευματική ζωή απουσίασε τελείως η Εταιρεία, ενώ θα έπρεπε να είχε συμβάλει αποφασιστικά στον πλουτισμό της. Ήταν φυσικό, λοιπόν, να φανούν τα σαπρόφυτα και οι δήθεν αμέτοχοι εκείνοι Ελπίνορες της συναλλαγής που τα ανέχονται. Το σάπισμα έφθασε στο απροχώρητο, διότι τα 16 χρόνια ανυπαρξίας διαδέχθηκε τώρα μια νέα κατάσταση που διαμορφώνει το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου των Εκδοτών μαζί με άλλες εξελίξεις

οικονομικού κυρίως χαρακτήρα, που δημιουργούν την ανάγκη μάνατζερ-εταίρων, δηλαδή, με επαγγελματική αποστολή. Οι συγγραφείς της Εταιρείας, όμως, δεν χρειάζονται μάνατζερ.

Σήμερα, για πρώτη και ίσως για τελευταία φορά, μπορούμε να επαναφέρουμε τον πνευματικό μας χώρο εκεί όπου ανήκει: στις πνευματικές του αρχές. Να γίνουμε Σύναξη Συγγραφέων με την ιδιότητα του πνευματικού ανθρώπου, ο οποίος παρεμβαίνει στην κοινωνική, εθνική και πνευματική πραγματικότητα, με πνεύμα συλλογικότητας και προσφοράς αλλά και με αυτόνομη και αχειραγώγητη την πνευματική και πολιτική του συνείδηση. Η πνευματική παράδοση του Ελληνισμού είναι κατάμεστη από τέτοια παραδείγματα. Η χώρα στη σημερινή κρίσιμη συγκυρία μάς έχει ανάγκη και με αυτή την ιδιότητα, όχι μόνο ως δημιουργούς πνευματικού έργου. Από πού αλλού θα λάβουν οι Έλληνες, και ιδίως οι νέοι, πνευματικά παραδείγματα και πνευματική συμπαράσταση, όταν μάλιστα η Εταιρεία θεωρείται το εγκυρότερο πνευματικό σωματείο του τόπου; Από τα άθλια τηλεοπτικά ή έντυπα μαγαζιά; Δεν είναι φανερό η τριγύρω μας κοινωνική και πολιτική εξαχρείωση; Ασφαλώς και πρέπει να διεκδικήσουμε τα δικαιώματά της εργασίας μας. Θα το κάνουμε όμως καλύτερα αν διατηρούμε την ανεξαρτησία από εκείνους που επηρεάζουν, κάποτε αρνητικά, την αμοιβή του μόχθου μας, αλλά και την πνευματική μας οντότητα. Και αυτοί είναι οι εκδότες και το κράτος. Πρέπει όμως μεταξύ μας, με πρώτους εκείνους που θα εκλεγούν στο νέο Δ.Σ., να επικρατήσει πνεύμα συλλογικότητας, ανιδιοτέλειας, διαλόγου και κριτικής, δικαιοσύνης, γόνιμης συνεργασίας, ενδιαφέροντος και καλής γνώσεως των πραγμάτων. Η πολύχρονη παθητικοποίησή μας –ερχόμαστε στις συνελεύσεις μόνο για να ψηφίζουμε– ευθύνεται για τα φαινόμενα αρριβισμού και αδιαφάνειας. Το νέο Δ.Σ. πρέπει γι' αυτό να προχωρήσει αμέσως στο άνοιγμα της Εταιρείας τόσο προς την κοινωνία όσο και προς άλλους γνήσια πνευματικούς φορείς αλλά και άξιους συγγραφείς, δημιουργώντας για τους τελευταίους διαδικασία εκλογής των που θα είναι μεν αξιοκρατική, αλλά και ευέλικτη με τη δημιουργία κριτικής επιτροπής που θα μας ενημερώνει υπευθύνως. Αναγκαία επίσης είναι η ενεργοποίηση των επιτροπών που υπάρχουν, έτσι όμως που να καταπολεμηθεί η ομφαλοσκοπήση, αλλά και η

Ο Σπύρος Πλασκοβίτης. Δεν εξελέγη στο νέο Δ.Σ. της Εταιρείας Συγγραφέων.

ημιουργία νέων (για τα οικονομικά, για τον πνευματικό πολιτισμό και τις βιβλιοθήκες που είναι τα κύρια μέσα για την οργάνωση διείσδυση του βιβλίου και της γνώσης στον τόπο μας, για την εκπαίδευση, για τη γνώση και τη μετάφραση, για τα κρίσιμα κοινωνικά ζητήματα κ.λπ.).

Η Εταιρεία μπορεί να γίνει φορέας πνευματικής ανησυχίας και προσφοράς. Αρκεί να υπερβούμε τις σημερινές αντιδικίες, αρκεί να υπερβούμε ο καθένας τον κακό εαυτό, που δεν είναι άλλος από το εγώ. Αυτό τελευταίο μας το αφήσουμε να δρα μέσα σε εκείνα που γράφουμε, όπου άλλωστε και εκεί δεν είναι μόνον του, διαφορετικά τα γραπτά μας θα ενδιέφεραν μονάχα εμάς και κανέναν άλλον. Είμαι συγγραφέας σημαίνει συν-γράφω, γράφω δηλαδή μαζί με τους άλλους και για τους άλλους. Συνεπώς: αγωνιώ, ενδιαφέρομαι για τους άλλους.

***

Με το κείμενο αυτό απευθύνθηκα στην τακτική Γενική Συνέλευση της Εταιρείας Συγγραφέων (11 Μαΐου 1997) κατά την οποία έγιναν και αρχαιρεσίες. Ως επιλαγχών τελικά υποψήφιος, το αφιερώνω με ευγνωμοσύνη και σε εκείνους που, από αγάπη και εκτίμηση, με εψήφισαν. Επεκράτησαν, με μία μόνο εξαίρεση, την ποιήτρια και κριτικό **Λύντια Στεφάνου**, οι εξουσιαστές, όπως θα τους έλεγε ο **Νίκος Αρούζος**, και εκείνοι που παίζοντας παιχνίδια και ρόλους, ακολούθησαν τελικά τον συνήθως πειστικό λόγο της εξουσίας και της δύναμης. Τρόπος του λέγειν βεβαίως αυτό, διότι ο χρόνος επιτίπτει ως γνωστόν αμείλικτος πάντα επί δυνατών και δυνάτων, όσα τερτίπια κι αν του κάνουν. Στο τέλος μένει η Αξιοπρέπεια του

Ανθρώπου και του Πνεύματος που αντιστέκεται στη χαμερπή παροδικότητα. Στο τέλος μένει η αγάπη και η ανιδιοτέλεια και η εκτίμηση των άλλων, που καίνε βαθιά μέσα μας κάποτε φανερές κάποτε αφανέστες, με πείσμα ωστόσο τινάζοντας τα τρυφερά σώματά τους· και αυτό είναι που μας κρατάει όρθιους για την επόμενη αποτυχημένη πάλι αναμέτρηση. Αχαμνά βεβαίως πράγματα αυτά για την εποχή της «λάμψης» και της «επιτυχίας». Ο μηχανισμός, όπως παντού στην κοινωνία μας, επεβλήθη και πάλι στην Εταιρεία, αποβάλλοντας, συμβολικά μόνο, τον ατυχήσαντα κ. **Πλασκοβίτη** (πρόεδρο του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου των Εκδοτών αλλά και κάποιων επιτροπών του υπουργείου Πολιτισμού) –που δεν εξελέγη μήτε καν μέλος του Δ.Σ.–, παρασυρθέντα στην πτώση από τους επαγγελματίες εταιριστές κ.κ. **Βιστωνίτη** και **Δρακονταειδή** (που ήδη τακτοποιήθηκαν στο αρπακτικό τους κατάστημα από όπου μάλλον δεν θα υποβάλλουν μηνύσεις προς τους συκοφάντες των). Τους κ.κ. **Ζήρα** και **Μενδράκο** (που κι αυτός μάλλον δεν θα υποβάλλει μήνυση στην κυρία **Λεία Χατζοπούλου**, η οποία τον κατήγγειλε στη Γ.Σ. για πράγματα που μου απαγορεύεται εδώ η μνεία τους), ο μηχανισμός τους επανέφερε στα υψηλά τους επαγγελματικά καθήκοντα άσπιλους και αμόλυντους να κρίνουν, να δίδουν βραβεία, συντάξεις και να χειραγωγούν άμοιρους συγγραφείς που φθονούν τη δόξα και αγωνιούν για το αύριο.

Η «νέα φρουρά» (όπως είχα προβλέψει στο *Αντί*, τχ. 633, 25.4.97) είναι πλέον γεγονός. Θα της ευχηθώ καλή επιτυχία στο έργο της, με υγεία και μακροημέρευση. Θα της θέσω επίσης υπ' όψιν όσα εκτός θέματος έχω γράψει για την Εταιρεία (έτσι περίπου εχαράκτηρισε την πιο πάνω ομιλία μου ο πρώην μέγας αντιεξουσιαστής κριτικός κ. **Δ. Ραυτόπουλος**, πρόεδρος της Συνελεύσεως). Θα ήθελα τα σχόλια και την κριτική τους, με την παράκληση να εκφραστούν αυτά *ευθέως* και *δημοσίως*· όχι πλαγίως και με σκοπό να μου αφαιρεθεί το δικαίωμα του λόγου και της κριτικής, αγαθών διαρκών του πνεύματος, όχι μόνο υπό συνθήκες ολοκληρωτισμού ή δικτατορίας, αλλά και υπό συνθήκες δημοκρατίας. Πάντως καλό είναι να το πάρουν απόφαση ότι στον τόπο μας υπάρχουν ακόμη επάλξεις ελευθερίας και διαλόγου, όπως το *Αντί* λ.χ., όπου κάποιοι περιθωριοποιημένοι θεληματικά, απόβλητοι των μηχανισμών ακονίζουν πικρά τη μοναξιά τους.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

από τις εκδόσεις
ΠΙΤΣΙΛΟΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ
ΜΗΧΑΗΛΙΔΗ**

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ
ΠΟΙΝΙΚΟΛΟΓΟΣ

Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ

Εκδόσεις
ΠΙΤΣΙΛΟΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 4 - ΑΘΗΝΑ
Τηλ. 3211237

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ο Νίκος Χαραλαμπίδης θα εμφανίσει την πιο ολοκληρωμένη ίσως εικόνα της δουλειάς του στη φετινή Biennale της Βενετίας

Ο Περιηγητής καλωδιώθηκε

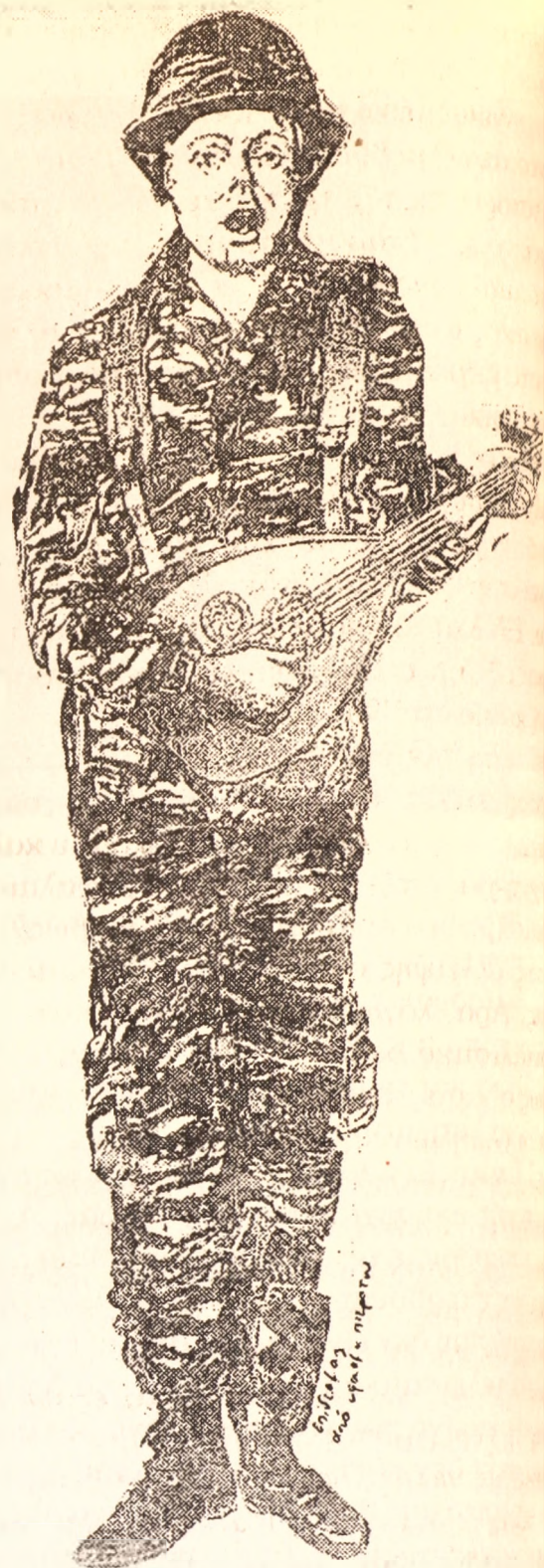
που ξεκινάει αυτές τις μέρες,
μέσα από το Περίπτερο
της Κύπρου.

Η γενιά του Νίκου Χαραλαμπίδη (γενν. 1964) είναι η κατ' εξοχήν γενιά των πολιτικών αλλά και πολιτιστικών αντιφάσεων. Εξήσε το διχασμένο Βερολίνο, τη μοιρασμένη Ευρώπη. Πρόλαβε το ελληνοκεντρικό pulp fiction, τον Μικρό Ήρωα, όμως στις πίσω σελίδες ενός κόμικς ιταλικής προέλευσης. Αλλά τον πρόλαβε. Και αυτό την συνδέει με την προηγούμενη γενιά. Θυμάται (λίγο) το κάποτε δημοφιλές περιοδεύον θέατρο σκιών. Θεωρεί τη σχέση με τα αρχαία κείμενα κάπως πιο δεδομένη απ' ό,τι η διάδοχη γενιά. Λόγω διαφορετικής σχέσης των media στην ελληνική κοινωνία αλλά και λόγω μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, η οποία άλλαξε πολύ τα δεδομένα στη σχέση των μαθητών με τα αρχαία ελληνικά. Όμως έχει (και αυτή) ζήσει στο πετσί της την ποπ κουλτούρα ως το κύριο οπτικό λεξιλόγιο της εποχής. Τις εκπομπές της (ασπρόμαυρης ακόμη) τηλεόρασης και τα πλαστικά κουκλάκια του Ντίσνεϋ. Ενα άλογο για τον Χαραλαμπίδη είναι ταυτόχρονα το άλογο του Νικηταρά (ήρωα της Επανάστασης του 1821) αλλά και μια καταγραφή σε ακαδημαϊκό περιβάλλον ενός παιχνιδιού για παιδιά. Ποιος άλλω-

στε έλληνας τριαντάρης αστός έχει δει ποτέ άλογο live; Οι ταινίες γουέστερν του Τζων Φορντ είναι μια πηγή. Τι γίνεται όμως με τις κότες;

Η (μεταβατική;) γενιά του Χαραλαμπίδη κρατάει ίσες (;) αποστάσεις από την υλικότητα της δουλειάς των πρώην συνοδοιπόρων του στην γκαλερί Άρτιο της Αθήνας (Χαραλάμπους, Τρανός, Σπηλιόπουλος, ο Γιώργος Χαρβαλιάς ακολουθεί ούτως ή άλλως μια διαφορετική πορεία) αλλά και τη διεθνιστική αποστασιοποίηση από το ίδιο το υλικό και τη διαδικασία της χειρωνακτικής δημιουργίας που ακολούθησε η ομάδα Σώμα Πολιτικό (Βλάχος, Βρετζάκη, Γρηγοριάδης, Καρυοφύλλης, Κοσμάογλου, Λυβέρης) με μερικούς από τους οποίους έχει εκθέσει από κοινού. Υπέρβαση; Κάτι παραπάνω από μισή δεκαετία τον χωρίζει και από τις δύο (ηλικιακές) ομάδες. Μεταβατική γενιά είπαμε. Όμως, η πεισματική εργατικότητα του Χαραλαμπίδη μάς δυσκολεύει να τον κατατάξουμε σε κάποιου είδους ελληνική generation X. Μετά (;) το μοντέρνο, η αξία της καθαρολογίας έχει πάψει να αποτελεί τα Άγια των Αγίων της εικαστικής (και όχι μόνο) πρωτοπορίας. Το νοθευμένο ή ακόμη και μπάσταρδο υβρίδιο προβάλλει σήμερα ως η καταλληλότερη γλώσσα επικοινωνίας για την κοινωνία της (πολιτιστικής πρωταρχικά) κρίσης. Ταυτόχρονα, το αλφαβητάριο της μεταβιομηχανικής κουλτούρας δεν έχει (πλέον) ταμπού. Ούτε και διακατέχεται από τον οπτικό πουριτανισμό του μινιμαλισμού. Οι Αρχιεπισκοπικές Μίτρες, τα στρατιωτικά κράνη, οι φιγούρες των Gilbert & George ή τα πλαστικά κουκλάκια από το Χονγκ-Κονγκ είναι εξίσου μέρος αυτού του λεξιλογίου. Κανένα πρόβλημα.

Ο Καραγκιόζης, η πρωταγωνιστική φιγούρα του ελληνικού (και όχι μόνο) θεάτρου σκιών λειτουργεί ως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αλλαγής/υιοθέτησης ρόλων. Ο Καραγκιόζης του Χαραλαμπίδη φορτίζεται με όλα τα σύμβολα της προβληματικής του καλλιτέχνη. Αλλά και τα χαρακτηριστικά της μεταπολεμικής ελληνικής κοινωνίας. Η στρατιωτική θητεία, ο κλήρος, η τουρκική παρουσία, ο χωρισμός της πα-

Νίκος Χαραλαμπίδης

τρίδας, το φολκλόρ...

Η οικειοποίηση μορφών, συμβόλων αλλά και ολόκληρων αντικειμένων, την οποία επιχειρεί ο Χαραλαμπίδης, πείθει λόγω της καταβύθισης στη χειρωνακτική διαδικασία που απαιτεί το κάθε έργο/αντικείμενο. Οι Αρχιεπισκοπικές Μίτρες, κατασκευάζονται με βάση ένα προσεκτικά φτιαγμένο καλούπι, τα υφαντά και τα βελούδινα διακοσμητικά, ράβονται κατόπιν σχεδίου του καλλιτέχνη. Οι μεγάλες φωτοτυπίες με το μπλόου απ γκραβούρας έχουν στην πραγματικότητα μεγαλώσει (εξαιρετικά) σε κλίμακα ένα πρωτότυπο χαρακτηριστικό του σε πέτρα. Σε μια άλλη περίπτωση δεν διστάζει να κατασκευάσει ο ίδιος ένα βυζαντινού τύπου εικονοστάσιο, ενώ φθάνει στα όρια μιας μαζοχιστικής διαδικασίας όταν φτιάχνει μόνος του ένα ένα τα δεκάδες κράνη που χρησιμοποιεί (ενώ

φανώς θα μπορούσε να τα προμηθευτεί
μα). Εδώ η οικειοποίηση (appropriation)
) γίνεται μέσω των παραδοσιακών (χει-
ακτικών) μεθόδων που γνωρίζουμε από
στορία της τέχνης: κεραμική, γλυπτική,
ακτική, (παραστατική) ζωγραφική.
αυτά συνδυάζονται με φωτοχημικές ή
ιακές αναπαραγωγές αλλά και αλλα-
πα μεγέθη που δημιουργούν μια αίσθη-
φύσιου.

(υπερ)χρήση του μετα-duchamp-ικού
ly made από μια (ή μάλλον από πολλές)
ά καλλιτεχνών μετά το '60 έχει επανα-
ει στην επικαιρότητα το ζήτημα του σχε-
ι. Εδώ αυτό ανατρέπεται μέσα από την
αδοξότητα που προκαλεί η χειροποίητη
ικασία στα '90s.

αυτή την έννοια, ο καλλιτέχνης εδώ
ουργεί ως ένα είδος εννοιολογικού
gner (ως αντίθεση με το ρόλο του καλ-
χνη-χειριστή). Η Τέχνη (με κεφαλαίο)
ια (μας) είναι απαραίτητη ακριβώς λό-
της έλλειψης συγκεκριμένης χρηστικό-
ις. Αρα, λόγω του παραλόγου (για τα
ιταλιστικά δεδομένα) της ύπαρξής της.
ως σ' αυτές τις τελευταίες μέρες του αι-
οι (λεγόμενες) Καλές Τέχνες μοιάζουν
χουν χάσει κάθε σχέση με την καθημε-
τητα. Τουλάχιστων των «καθημερι-
» ανθρώπων. Έτσι η λογική του σχεδια-
ί (design) μοιάζει να καλύπτει τα κενά
αφήνουν οι εικαστικοί. Η Φύση πάντα
ντίζει να καλύπτει τα κενά, εξάλλου.
ή η νέα (τρόπος του λέγειν) αντίληψη
κείται φυσικά σε ευθεία αντίθεση με
κληρονομιά του Duchamp και των
ly makes. Φαινομενικά. Γιατί ο Χαρα-
λίδης καταφέρνει να ξεπεράσει το δί-
ια, κόβοντάς το σαν γόρδιο δεσμό.
λουθώντας τη μεθοδολογία ενός αρχι-
ονα π.χ., ο καλλιτέχνης εφαρμόζει
εξακολούθηση την ακολουθία Σύλληψη
τασκειναστικό Σχέδιο-Κατασκευή και
προσαρμόζει σε μια παρα-εννοιολογι-
διαστροφή: Επιλογή Αντικειμένου(με
η τη συμβολική αλλά και τη μορφή του)-
σαρμογή στην Επιλεγμένη Μορφολο-
Σχεδιασμός Εκ Νέου-Κατασκευή-Οι-
ποίηση του Αρχικού στο Έργο.

Πτώση του Υψηλού στο «βόθρο» της
alité είναι ένα από τα πιο συχνά θέματα
περνούν και ξαναπερνούν από το έργο
Χαραλαμπίδη. Στην Πτώση της Περασ-
ης, για παράδειγμα, μια χρυσοκέντητη
επισκοπική μίτρα με πολύτιμους λί-
ς και εικόνες πέφτει σε ένα στρατιωτικό
ίδιο που «περιμένει ανοικτό να την
δεχτεί στο σκοτάδι του».

λος.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΦΛΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ούτε λέξη στην ανακοίνωση του
«πολυνομοσχεδίου» του υπουργείου
Πολιτισμού αναφορικά με όσα
προβλέπονταν στην «Εθνική Πολιτική
για τη φωτογραφία». Η μόνη διάταξη
γι' αυτή την τέχνη αφορά το Μουσείο
Φωτογραφίας, που θα φτιαχτεί στη
Θεσσαλονίκη, βεβαίως!

Ηταν στα μέσα της Μεγάλης Εβδομάδας,
όταν ο υπουργός Πολιτισμού **Ευάγγε-
λος Βενιζέλος** ανακοίνωσε τις βασικές
διατάξεις του «πολυνομοσχεδίου» που
ολοκλήρωσε το υπουργείο του και προ-
τίθεται να φέρει στη Βουλή στο άμεσο μέλλον.
Ένα «πολυνομοσχέδιο» που αφορά τα πάντα,
από την πολιτιστική κληρονομιά æνς τα βραβεία
κινηματογράφου, και που δεν πρόλαβαν να κα-
ταθέσουν οι δύο προκάτοχοι υπουργοί, **Θάνος
Μικρούτσικος** και **Σταύρος Μπένος**. Ένα «πο-
λυνομοσχέδιο» που υποτίθεται ότι θα περιελάμ-
βανε ό,τι ήταν αναγκαίο για την εφαρμογή των
πολυδιαφημισμένων «εθνικών πολιτικών», όσων
τουλάχιστον έχουν ολοκληρωθεί. Όπως, ας πού-
με, η «Εθνική Πολιτική για την Καλλιτεχνική Φω-
τογραφία» που έχει συζητηθεί, δημοσιοποιηθεί
και εκδοθεί σε τόμο από τα μέσα του 1995 και
από την οποία έχουν εφαρμοστεί ελάχιστα.

Ούτε λέξη στην ανακοίνωση του «πολυνομο-
σχεδίου» του υπουργείου Πολιτισμού αναφορι-
κά με όσα προβλέπονταν στην «Εθνική Πολιτική
για τη Φωτογραφία». Η μόνη διάταξη του «πολυ-
νομοσχεδίου» γι' αυτή την τέχνη αφορά το Μου-
σείο Φωτογραφίας, που θα φτιαχτεί στη Θεσσα-
λονίκη, βεβαίως.

Κι όμως, υπάρχουν τρεις τουλάχιστον λόγοι
που απαιτούν να δοθεί περισσότερη προσοχή σε
όσα έχουν εξαγγελθεί τα προηγούμενα χρόνια:

1) Γιατί η τέχνη της φωτογραφίας αφορά λίγο
ως πολύ δεκάδες χιλιάδες άτομα και δισεκατομ-
μύρια αγοραστικού τζίρου. Οι άνθρωποι που κοι-
τάνε πίσω από ένα φακό και αγοράζουν εκατομ-
μύρια φιλμ τον χρόνο, είναι σαφώς πολλαπλάσι-
οι από όσους ασχολούνται με το θέατρο, τον κι-
νηματογράφο, το χορό και τη ζωγραφική μαζί.
Φυσικά, δεν είναι καλλιτέχνες όλοι όσοι κρατάνε
μια κάμερα. Όμως, είναι κρίμα να μην τους βοη-
θάει καθόλου το αρμόδιο υπουργείο για να προ-
σπαθήσουν να γίνουν.

2) Γιατί η Εθνική Πολιτική για τη Φωτογραφία
προβλέπει ριζοσπαστικές, για τα ελληνικά δεδο-
μένα, καταστάσεις, όπως οικονομική υποστήρι-
ξη καλλιτεχνών για την παραγωγή συγκεκριμέ-
νου έργου, υποτροφίες, ενίσχυση εκδόσεων,
διεθνείς δραστηριότητες, δηλαδή καταστάσεις
που, αν διαμορφώνονταν, θα αποτελούσαν οδη-

γό και για τις υπόλοιπες χώρες.

3) Γιατί πρόκειται για ένα κόστος πάρα πολύ μι-
κρό σε σχέση με τα δισεκατομμύρια που ξοδεύο-
νται για άλλους τομείς, όπως η Πολιτιστική Πρω-
τεύουσα ή οι κρατικές σκηνές.

Για την εφαρμογή της «Εθνικής πολιτικής για
τη Φωτογραφία», στο σύνολό της (εκθέσεις, εκ-
δόσεις, επιχορηγήσεις, αίθουσες, φωτογραφικά
κέντρα κ.λπ.) έχει υπολογιστεί ανεπίσημα ότι θα
αρκούσαν λίγες εκατοντάδες εκατομμύρια,
όταν, για παράδειγμα, μόνο το Εθνικό Θέατρο
ξεπερνάει τα δυο δισ. τον χρόνο.

Και όμως, από τους τέσσερις «θεσμούς»-όργα-
να που προβλέπονταν το 1995 ότι θα ιδρυθούν,
μόνο ο ένας, το Φωτογραφικό Κέντρο Σκοπέλου,
λειτουργεί κανονικά. (Και αυτό όχι χωρίς προ-
βλήματα, καθώς η προγραμματική σύμβαση του
δήμου με το υπουργείο του δίνει τη δυνατότητα
προϋπολογισμού 30 εκατομμυρίων τον χρόνο,
ενώ μόνο για τις φετινές εκθέσεις λέγεται ότι θα
χρειαστούν 100 εκατομμύρια). Κατά τα άλλα, αν
και έχουν περάσει δυο χρόνια, δεν ιδρύθηκε πο-
τέ Τμήμα Φωτογραφίας στο υπουργείο, αφού
δεν δημιουργήθηκε ακόμη ο νέος κανονισμός
του, αλλά ούτε και μια γνωμοδοτική επιτροπή
που θα μπορούσε να το υποκαταστήσει.

Ούτε το Εθνικό Κέντρο Φωτογραφίας δημιουρ-
γήθηκε, άγνωστο για ποιους λόγους, με αποτέ-
λεσμα αυτή τη στιγμή να μην υπάρχει επίσημο
συντονιστικό όργανο εφαρμογής πολιτικής και η
Αθήνα να μην έχει ούτε ένα επίσημο χώρο φωτο-
γραφικών εκθέσεων, εκτός από ιδιωτικές γκαλε-
ρί. Σαν να μην έφταναν αυτά, ο τέταρτος προ-
βλεπόμενος θεσμός, η Φωτογραφική Συγκυρία,
όχι μόνο δεν έχει αναδιοργανωθεί αλλά έχει ανα-
στείλει εντελώς τις εργασίες της. Μόνο το φωτο-
γραφικό Μουσείο Θεσσαλονίκης προχωράει και
καλά κάνει.

Είναι, όμως, κρίμα για άλλη μια φορά στην
Ελλάδα μια κυβέρνηση να μη συνεχίζει ή να ξε-
χαρβαλώνει το έργο της προηγούμενης, πολύ
περισσότερο όταν πρόκειται για κυβερνήσεις
του ίδιου κόμματος. Λαμβάνοντας υπόψη και
τους βραδύτατους ρυθμούς με τους οποίους
προχωράνε και οι υπόλοιπες «Εθνικές Πολιτι-
κές» για τις άλλες τέχνες, δεν είναι καθόλου βέ-
βαιο ότι για τον φετινό παραγκωνισμό βασικών
προτεραιοτήτων του υπουργείου δεν φταίει η
νέα πολιτιστική πολιτική των τελευταίων 8 μηνών
που δίνει αποκλειστικά έμφαση στην Πολιτιστική
Πρωτεύουσα της Ευρώπης με το άμεσο και έμ-
μεσο κόστος της. Ή, όπως θα λέγαμε και στα νο-
μικά, γλώσσα που φαίνεται να προτιμά ο νυν
υπουργός Πολιτισμού, ίσως επέλθει «και θετική
και αποθετική ζημία» από την Πολιτιστική Πρω-
τεύουσα. Αυτή τη φορά, σε βάρος και της Φωτο-
γραφίας.

Γιάννης Σκοπετέας

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

του ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΤΡΑΜΠΟΥΛΗ

Ένα δημόσιο κτίριο είναι καταρχήν ένα πολιτικό κτίριο. Όχι τόσο επειδή καλείται να καλύψει στεγαστικές υποχρεώσεις αρχαιοτήτων, μαθητών, ορφανών, υπαλλήλων,

Freak show αρχιτεκτονικής

τις οποίες δημιουργούν με το πρόσχημα της πρόβλεψης των αναγκών συντεταγμένες πολιτικές υπηρεσίες, διαδικασία που ονομάζουμε συνήδως προκήρυξη διαγωνισμού.

Ούτε επειδή η τελική του ανάθεση ενέχει και αναπαράγει τις ιδιοτελείς και απροκάλυπτες πολεοδομικές φιλοδοξίες όσων έχουν την ευθύνη να δώσουν την εντολή για την οικοδόμησή του. Αλλά επειδή ένα δημόσιο κτίριο συνιστά ρήξη στην αστική προοπτική, με άλλα λόγια κατατεμαχι-

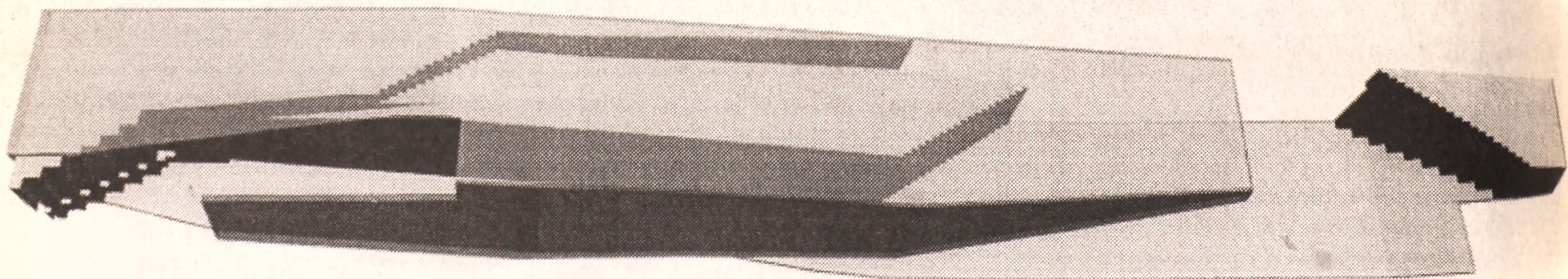
σμού και ερμηνεία της πολιτικής ενότητας. Αρκεί να ανασυνθέσει κανείς την ομοιογένεια όσων εισέρχονται και εξέρχονται από τις πύλες του: ομοιογένεια ηλικιακή για τα σχολεία, ταξική ομοιογένεια για τις φυλακές και τις τράπεζες, συνδικαλιστική για τα υπουργεία κ.ο.κ. Οι κατηγοριοποιήσεις προσδίδουν ταυτότητα και η ταυτότητα επιβάλλει τη διαφοροποίηση. Η οποία προσλαμβάνει με τη σειρά της σαφή μορφικά χαρακτηριστικά: ένα δημόσιο κτίριο οφείλει να αποκόπτεται από το οικιστικό συνεχές και οφείλει να επαναλαμβάνει την τυπολογία που συνιστά το ιδεολογικό του υπόβαθρο. Στη Γαλλία τα δημόσια κτίρια είναι οικειοποιημένα προεπαναστατικά ανάκτορα ή επαμφοτερίζουσες μοντερνιστικές παραλλαγές της μεγαλοπρέπειας: στην Ελλάδα δεν έχουν μπαλκόνια.

Η έκθεση Freak Show, που παρουσιάζεται στην γκαλερί Mirca Angel, περιστρέφεται γύρω από τη δεδομένη αυτή αρχιτεκτονική και πολιτική (τα δύο επίθετα πρέπει να εννοηθούν ως συμμετρικά και όχι ως συμπληρωματικά) ετερότητα των δημόσιων κτιρίων. Ο υπότιτλος της προσδιόριζε πως επρόκειτο για «εκδοχές», σχέδια τέτοια που ουδέποτε πρόκειται να πραγματοποιηθούν: εκδοχές όμως του δημόσιου κτιρίου σημαίνει κατεξοχήν εκδοχές του πολιτικού λόγου. Από αυτή την άποψη, τα έργα που εκτέθηκαν επαναδιατύπωσαν την ετερότητα ποικιλοτρόπως:

Πρώτα απ' όλα, ως αντιπαραβολή του

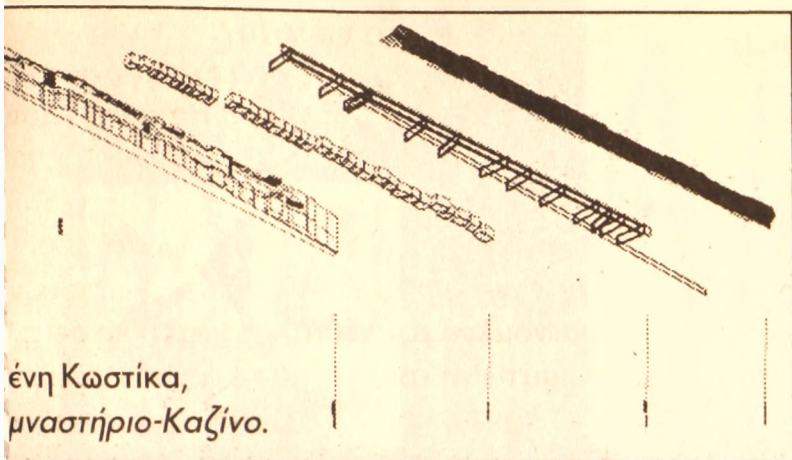
υποθετικού στο υπάρχον. Ένα αρχιτεκτονικό σχέδιο προκαταλαμβάνει ένα κτίριο. Εδώ τα έργα που παρουσιάστηκαν έπονται όσων έχουν ήδη οικοδομηθεί. Μετά από τη χαύνωση των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών, η Αθήνα τείνει να εκτιμήσει εκ νέου την αρχιτεκτονική εισφορά προς δύο φαινομενικά αντίπαλες κατευθύνσεις: ενσωμάτωση από τη μία σύγχρονων υλικών στον οικοδομικό ιστό: παραλλαγή μορφών τυπων από την άλλη που υπομνηματίζουν την ιστορία της πόλης. Οι δυσαρμονικές τάσεις είναι εμφανείς όχι μόνο στα κτίρια των τραπεζών αλλά και στις μεγαλομανείς επιδείξεις των πελατών τους, βίλες διαρκούς ρυθμού και περιστύλια αυθαίρετα τιμεντένιοι κίονες και μεταλλικά ακροκέραμα. Καμία από τις συμμετοχές δεν ενέδωσε στην οικοδομική αυτή πατριδογνωσία: είναι χαρακτηριστικό πως το μόνο έργο που υπονοεί αναδρομή στο αρχαιοελληνικό παρελθόν, η «πρόταση για τη νέα βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας» του Σπύρου Σπυρόπουλου, το πράττει με τον τρόπο της ιδεοληψίας της φανταστικής αρχιτεκτονικής. Μένει βέβαια να προσδιοριστεί ποιο από τα δύο, η τηλεοπτική αρχαιοπρέπεια των κτιρίων ή η παιγνιώδης συγχρονικότητα των προτάσεων της έκθεσης, είναι το υποθετικό και ποιο το υπάρχον.

Κατά δεύτερο λόγο, ως συνειδητή αλυσιτέλεια. Στο παραμορφωτικό εφαρμοσμένο της ελληνικής πραγματικότητας δεν αντιπαρατέθηκε το εκλεπτυσμένο εφαρμόσιμα αλλά το ανεφάρμοστο. Ένα βήμα πριν την ολοκλήρωση της αρχιτεκτονικής, οι συμμετέχοντες παραιτήθηκαν οικειοθελώς σε μια αναπόφευκτη, σχεδόν «ουτοπική» «εικαστική πρόταση». Οι διαβαθμίσεις του εικαστικού ήταν ποικίλες: από την πολυεπίπεδη και πολυσυλλεκτική «πρόταση για το νέο κτίριο του ΤΕΕ» των Γεωργόπουλου, Μουτσόπουλου, Πολυχρονόπουλου και των συνεργατών τους έως το σχεδόν «αρχιτεκτονικό έτοιμο αντικείμενο» του

Ανδρέας Αγγελιδάκης, Δημόσιο Κέλυφος, στον Πειραιά.

Ελένη Κωστίκα,
Γυμναστήριο-Καζίνο.

ήστου Παπούλια και των συνεργατών και από το πρόδηλα συνετό «Τέχνη και Επιστήμη» των **Ζαχαριάδη, Σπανομαρίδη** και των συνεργατών τους έως τα δίδυμα πολιτισμικά ευπρεπή γυμναστήρια, του **Μίλτου Παπαδημητρώπουλου** το ένα, της **Ελένης Κωστίκα** το άλλο. Πάντως πιο ολοκληρωμένα και πιο εύθυμα παράλλαξαν το αρχιτεκτονικό σε εικαστικό τρεις προτάσεις: η πρώτη του «το νέο κτίριο του ΤΕΕ/ΤΚΜ» του **Πασαλά**, σε εικαστική επιμέλεια του **Τάσου Βαλδομύρου**, με την απρόσμενη οικοδομική κινητικότητα της. Η δεύτερη ήταν το προσδιόριστο (+ 167) των **Δάλλα, Νικόδη-**

μου και των συνεργατών τους, οι οποίοι παρουσίασαν τη δουλειά τους ως μια ετερόκλητη αποδομιστική συλλογή εναλλασσόμενων διαφανειών. Τρίτη, «η πρόταση για τις νέες κτιριακές εγκαταστάσεις της ΑΣΚΤ» των **Τζιρτζιλάκη, Τσακαλάκη, Χάρη**, και των συνεργατών τους, η οποία ενσωμάτωσε στο επίμηκες και εκπαραθυρωμένο σχέδιό της την

αμεσότητα του (δύγλωσσου) κειμένου και αντιπαράθεσε στη γραφιστική εξωστρέφεια τη φωτογραφική ενδοσκοπήση.

Τέλος, με έναν ανομολόγητο υπαινιγμό: τα δημόσια κτίρια που παρουσιάστηκαν θα παραμείνουν εκδοχές και ενδεχόμενα «τέρατα» με την πρώτη σημασία της λέξης, θαυμαστά κι απρόσμενα σημεία· τα τέρατα όμως έτσι όπως τα εννοούμε σήμερα, άλλοτε σκαιώδεις παρεκκλίσεις από την αρμονία και άλλοτε απειλητικοί εισβολείς, άλλοτε μεταμορφώσεις του άλλου και του ξένου και άλλοτε μεγεθύνσεις και υπερβολή του κανονικού, έχουν έρθει ήδη, ήταν πά-

ντα εδώ, κλωνισμένες επαναλήψεις μιας κλωνισμένης πολιτικής βαρβαρότητας. Έξω από την αίθουσα, κατά μήκος της Πατησίων, στον ορίζοντα της λεωφόρου Αλεξάνδρας μέχρι το Μέγαρο της Μουσικής και πίσω από τους Αμπελόκηπους έχουν ήδη καταλάβει την πόλη και αναπαράγονται με παράταιρες συζεύξεις, το δημόσιο και το ιδιωτικό, το εσωτερικό με το κοινόχρηστο, το αυτιστικό με το συγχυσμένο, απίστευτες αρχιτεκτονικές ηχολαλίες του μηδαμινού. Τα τέρατα δεν είναι πάντα αυτά που νομίζει κανείς. Ας προσβλέπουμε στην ορεστική εκδίκηση.

Σε μια παλιά ταινία, ο **Λων Τσάνεϋ** κόβει τα χέρια του για να κερδίσει την καρδιά μιας σχοινοβάτιδας του τσίρκου που δεν αντέχει να τη χαϊδεύουν. Την ώρα που ακρωτηριάζεται, η χορεύτρια πέφτει από το ακροβατικό της, προσγειώνεται στην αγκαλιά του στιβαρού μασίστα του θιάσου και γιατρεύεται από τη φοβία της. Η σκηνοθεσία είναι του **Todd Browning**, γνωστού από το άλλο αριστούργημά του, την ταινία *Freaks*.

ΣΟΦΙΑΝΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ
ΤΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΑ
η καταγραφή μιας δεκαετίας

ΘΕΜΕΛΙΟ

ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ

το οικολογικό περιοδικό της νέας εποχής

Κυκλοφορεί κάθε δίμηνο

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: ΦΡΑΓΚΙΝΗ 9, ΤΗΛ. 241.791
ΑΘΗΝΑ: ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 31, ΤΗΛ. 3224.344
ΛΕΥΚΩΣΙΑ: Τ.Κ. 7510, ΤΗΛ. 355.560

ΜΟΥΣΙΚΗ

του ΓΙΩΡΓΟΥ ΑΝΑΝΔΡΑΝΙΣΤΑΚΗ

Ένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ελληνικού τραγουδιού της δεκαετίας του '90, ήταν ο διάλογος πολλών,

Ελληνικό εθνίκ

κυρίως νέων, καλλιτεχνών με την παράδοση, η αναζήτηση του υλικού της τέχνης τους στο παρελθόν του λόγου και της μουσικής.

Νεάρχου παράπλους

«Τραγούδια που έφερε ο νοτιάς»

Από τον διάλογο αυτό δεν έλειψαν και κάποιες υπερβολές: Τα κλαρίνα και τα ούτια πολλές φορές έπεσαν σε χέρια άσχετων, που τα χρησιμοποίησαν ως μαϊντανό στις «πολυπολιτισμικές» καλλιτε-

χνικές τους αναζητήσεις: ο παραδοσιακός ήχος πήρε διαστάσεις μόδας και έγινε συχνά άλλοθι ποιότητας για τραγούδια που είχαν ως φυσικό τους χώρο τη χωματερή.

Παρ' όλα αυτά, η «επιστροφή στις ρίζες» αποδείχτηκε εντέλει αρκετά δημιουργική.

Ανέσυρε στην επιφάνεια μερικά ξεχασμένα αριστουργήματα, μας πρόσφερε πολλά θαυμάσια καινούργια τραγούδια, μας γνώρισε ήχους, ρυθμούς και μουσικά όργανα, βοήθησε το τελματωμένο και αμήχανο τραγούδι των ημερών μας να βρει εκφραστική διέξοδο.

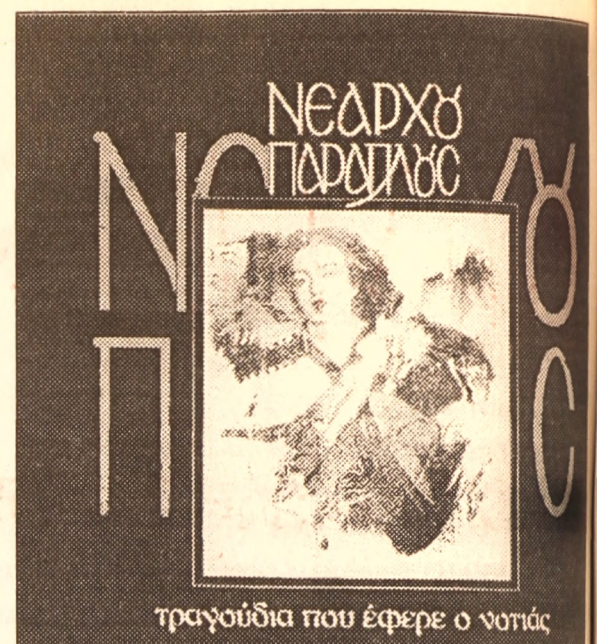
Μέσα σε αυτό το κλίμα του «ελληνικού εθνίκ» κινούνται εδώ και μερικά χρόνια και οι **Νεάρχου παράπλους**, η μουσική συντροφιά από την Κρήτη (**Μαν. Θεοχαράκης, Γ. Ψαραδέλη, Μαρία Βάβουλα, Μιχ. Τζορμπατζάκης, Φ. Σημαντηράκης, Δ. Γιαννίσης, Ειρ. Κριτσάκη**), με το περίεργο όνομα, που πριν από λίγους μήνες μας παρουσίασαν την καινούργια τους δουλειά με τίτλο *Τραγούδια που έφερε ο νοτιάς*, σε ενορχήστρωση του γνωστού μας από τις **Δυνάμεις του Αιγαίου**, αλλά και από τις προσωπικές του δουλειές **Ν. Γράφα**.

Ο νοτιάς έφερε πέντε διασκευασμένα παραδοσιακά τραγούδια, μαζί με πέντε καινούργια σε μουσική **Μ. Θεοχαράκη, Μιχ. Τζορμπατζάκη** και **Φ. Σημαντηράκη** και στίχους **Μαρίας Βάβουλα** και **Γ. Ζαλοκώστα**. Έφερε ακόμα κάποια θαυμάσια ήχοχρώματα, που μας χάιδεψαν σαν τον ζεστό αέρα του Κρητικού πελάγους.

Γ. Ανδρέου - Ε. Τσαλιγοπούλου
«Αρζεντίνα»

Εφτά χρόνια μετά το *Κορίτσι και γυναίκα*, η **Ελένη Τσαλιγοπούλου** συναντά και πάλι τον **Γιώργο Ανδρέου** στην *Αρζεντίνα*, «Ένα τραγουδάκι για τον εξωτισμό των Ελλήνων, που είναι πολύ χαριτωμένος όσο είναι αθώος, και κουραστικός όταν σοβαρολογεί» (**Γ. Ανδρέου - Ε. Τσαλιγοπούλου**).

Πάντως, ο έστω και «αθώος» εξωτισμός δεν είναι από τα ατούς αυτού του δίσκου, ο

τραγούδια που έφερε ο νοτιάς

οποίος, όπως είναι άλλωστε φυσικό, καθορίζει τα προτερήματα και τις αδυναμίες των συντελεστών του: Τη μουσική επάρχηση και αρτιότητα του **Γ. Ανδρέου**, η οποία όμως δεν μετουσιώνεται πάντοτε σε γνήσια καλλιτεχνική έκφραση, και τις ιδιαίτερες φωνητικές δυνατότητες της **Ε. Τσαλιγοπούλου**, που δυστυχώς συχνά εγκλωβίζονται στον ερμηνευτικό ναρκισσισμό της.

Τα τραγούδια που ακούγονται περισσότερο από το ραδιόφωνο είναι η «Αρζεντίνα» και το «Η ζωή μας αξίζει». Τα πιο ενδιαφέροντα, όμως, κατά τη γνώμη μου, είναι το «Γαλάζιο κάστανο», το εξαιρετικό «Πάρε το μήλο» σε στίχους **Αγγ. Σφακιανάκη** (εδώ ακούγεται σε δεύτερη εκτέλεση) και το «Για μιαν αγάπη χάνεσαι» του **Γιώργου Αθανασόπουλου**, ενός πραγματικά πολλά υποσχόμενου νέου στιχουργού.

Ελλάς Ελλήνων στιχουργών

Το μουσικό περιοδικό *Δίφωνο* δημοσίευσε στο τεύχος Απριλίου τα αποτελέσματα του πανελλήνιου διαγωνισμού στίχων που είχε προκηρύξει τον περασμένο Νοέμβριο. Αν κάποιος είχε τη δυνατότητα να μελετήσει όλους τους στίχους που συμμετείχαν στον διαγωνισμό, σίγουρα θα έβγαζε χρήσιμα συμπεράσματα τόσο για το πώς αντιλαμβάνονται την στιχουργική τέχνη οι επίδοξοι διάκονοί της όσο και για το μέλλον του ελληνικού τραγουδιού.

Το εκπληκτικό, πάντως, της όλης υπόθεσης είναι ότι σε αυτό τον διαγωνισμό έλαβαν μέρος, ούτε λίγο ούτε πολύ, 3.154 υποψήφιοι στιχουργοί, 3.154 νεοέλληνες που βλέπουν το τραγούδι ως τη μεγάλη τους ευκαιρία για να γίνουν πλούσιοι και διάσημοι, αλλά και ως τη μεγάλη τους ευκαιρία για να εκφραστούν, να δημιουργήσουν, να επικοινωνήσουν.

Στιχουργείτε, συμπατριώτες, στιχουργείτε. Στο τέλος όλο και κάτι θα μείνει.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

ηπιτέλους ταινία του Ραούλ Ρουίζ στην Αθήνα! Από μόνη της η προβολή ταινίας του μεγάλου χιλιανού σκηνοθέτη αποτελεί γεγονός για την κινηματογραφική μας περίοδο,

Με το «έτσι θέλω» της ποίησης...

που όπου να 'ναι τελειώνει. Με περισσότερες από τριάντα ταινίες και τηλεταινίες, δίκαια έχει κατακτήσει τη φήμη ενός λυρικού και αντισυμβατικού κινηματογραφιστή.

Δημιουργός που τον χαρακτηρίζει η αχαλίνωτη ευφορία της φαντασίας, η ανορθόδοξη σύλληψη της ανθρώπινης πραγματικότητας, ο αφηγηματικός οίστρος: τόσο μέ- από την πληθωρική κινηματογράφηση ο και από τον εξίσου πληθωρικό λόγο, χνά καθημερινό ο οποίος, όμως, κα- ισ συνδυάζεται με τις εικόνες, μετατρέ- ται σε συνεργό εργαλείο ανατροπής u καθημερινού, σε ποιητική διαδικα- α του απροσδόκητου.

ούτες οι *Τρεις ζωές και μόνο ένας θά- τος* είναι η πλέον πρόσφατη ταινία της κρόχρονης γαλλικής περιόδου του ρουίζ, αφού όπως είναι γνωστό ο σημα- ικός αντικονφορμίστας δημιουργός, τά την πτώση της *Αλιέντε*, κατέφυγε η Γαλλία, τη μητρόπολη (αλλά και κα-

ταφύγιο) της απόλυ- της (αλλά και ευπρόσ- δεκτης) πνευματικής και καλλιτεχνικής ε- λευθερίας. Παρά την παιγιδευτική καρτε- σιανή της αφηγηματι- κή λογική, η ταινία έχει αφομοιώσει και λειτουργεί με τον υπερρεαλιστικό σαρ- κασμό του

Μπουνιουέλ και του **Ολιβέιρα** αλ- λά και τους τρώ- πους του μαγικού ρεαλισμού της με- γάλης λατινοαμερικάνικης λογοτε- χνίας: τη μεταφυσική, δηλαδή, μπορ- χική υπέρβαση, τον κοσμολογικό λυ- ρισμό του **Οκτάβιο Παζ** και τους ονει- ρικούς μαιάνδρους του **Βάργκας Λιόσα** και του **Μαρκές**. Βέβαια, τέτοια λογοτεχνικά «δάνεια» είναι πολύ δύσκολο να τα αξιο- ποιήσεις μέσα από τις «κινούμενες εικό- νες». Οι λέξεις είναι άλλου είδους υλικό, απεριορίστης διεισδυτικότητας και φαντα- σιακής ελαστικότητας. Έχουν –μόνο αυ- τές– τα επίθετα για να προσδιορίζουν συ- ναισθήματα και τα αφηρημένα ουσιαστικά για να «εικονοποιούν» τις ιδέες. Γι' αυτό και ο Ρουίζ αναστατώνει τους κανόνες του παιχνιδιού, παραμερίζει κάθε αριστοτελι- κό κανόνα της δραματοουργίας, και με επί- μονη εφαρμογή της «ποιητικής άδειας», προσπαθεί να «εικονοποιήσει» τις δύσκο- λες λέξεις, κυρίως αυτές που δεν υπηρε- τούν τα «λογικά» αφηγήματα.

Πρακτικά, είναι αδύνατο, μέσα στον συμ- βατικό χώρο ενός κριτικού σημειώματος, να αποπειραθεί κανείς ακόμα και με την πλέον αυστηρή περιληπτική αφαίρεση, την εξιστόρηση αυτού του αφηγηματικού πο- ταμιού ο οποίος ανακνκλώνει το υλικό του ή το συσπρέφει έτσι ώστε η ανανέωσή του να είναι και πάλι αυτό το ίδιο, παραβιάζο- ντας την ιστορική ταυτότητα προσώπων και χρόνου. Ο τυχοδιώκτης που εξαφανί- ζεται για χρόνια ολόκληρα, αλλά πάντα επιστρέφει από το σπίτι του, κατοικώντας

Ο Μαρτσέλο Μαστρογιάνι και η Μαρίσα Παρέδες σε σκηνή της ταινίας του Ραούλ Ρουίζ.

μόλις απέναντι από το δικό του, ο καθηγη- τής της Σορβόνης που παρορμητικά μετα- τρέπεται κατά καιρούς σε ζητιάνο, και ο μεγαλοεπιχειρηματίας που γίνεται μπάτ- λερ στο ίδιο του το σπίτι, είναι το ίδιο πρό- σωπο. Γυναίκες σύζυγοι, ερωμένες και παιδιά υιοθετημένα ταυτίζονται ή αναι- ρούνται σ' έναν, εντούτοις, ποιητικό λαβύ- ρινθο, όπου το αδύνατο, το ανυπόστατο και το αφελές υφαίνονται σε ένα γοητευτι- κό, σύγχρονο παραμύθι που κάνει π.χ. τον *Ανδalousιανό σκύλο* να μοιάζει (κινημα- τογραφικά) αστείος. Ένας απρόσμενος, δωδεκάχρονος Κάρλος (αναφορά, άραγε, στον γνωστό «ήρωα» της τρομοκρατίας;) θα «εξωθήσει» τον πολλαπλά διχασμένο ήρωα της ταινίας στο θάνατο-σύνεση, λύση αντάξια, στην κινηματογραφική της πραγ- ματοποίηση, της πιο καλής γκονταρικής περιόδου.

Ο **Μαστρογιάνι** σηκώνει το βάρος της ερ- μηνείας όλων των ρόλων (και των πέντε) με την άνεση και τη σιγουριά του ώριμου καλλιτέχνη που –όπως είναι φυσικό– ελέγ- χει στο έπακρο και με τη (δυσδιάκριτη) πυ- κνότητα του λιτού. Άλλωστε, και οι πέντε αποδίδονται ταυτόσημα μιας και αφορούν το ίδιο –διχασμένο;– πρόσωπο. Εκείνο που αποτελεί κέρδος για τον θεατή είναι, τελικά, η έξοχη και πλούσια οπτικοποίηση της σεναριακής σύλληψης. Ανεξάντλητη χαρά των ματιών, πρόκληση πνευματικής άσκησης και πρόταση ψυχαγωγίας στην άριστη εκδοχή της λέξης.

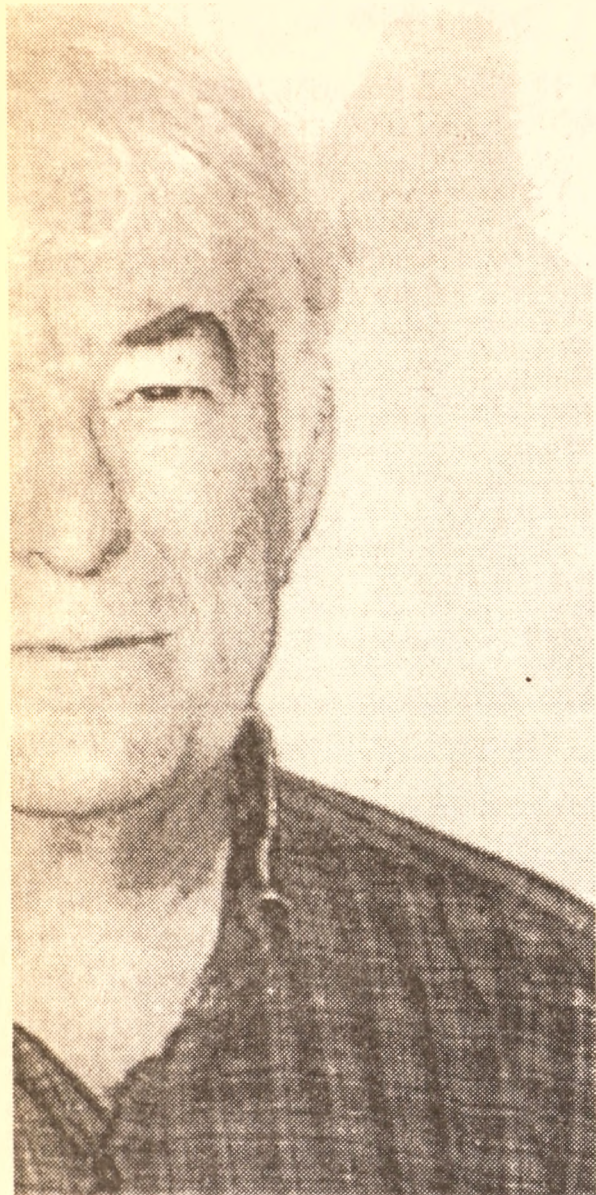

Τα Άγρια & τα Ήμερα

του Παναγιώτη Ιωαννίδη

«Λέγουν τα χρονικά: όταν οι μοναχοί τον Κλίνμακνοιζ / Όλοι προσεύχονταν μέσα στο παρεκκλήσι / Φάνηκε πλοίο πάνω του μέσ' στον αέρα. // Η άγκυρα σερνόταν πίσω του τόσο βαθιά / Που αγκιστρώθηκε στου ιερού το κιγκλίδωμα / Και τότε, σαν το τρανό σκαρί τραντάχτηκε φερμάροντας, // Ένας από το πλήρωμα κατέβηκε γλυστρώντας στο σκοινί / Και πάλευσε να το ελευθερώσει. Αλλά μάταια. / “Τούτος ο άνθρωπος δεν θα αντέξει την εδώ ζωή μας, θα πνιγεί”, // Είπε ο ηγούμενος, “εκτός αν τον βοηθήσουμε”. Έτσι / και έκαναν, ελεύθερο έπλευσε το πλοίο, κι ο άνθρωπος σκαρφάλωσε / Επιστρέφοντας από το θαυμάσιο όπως αυτός το γνώρισε».

Αυτή η διαρκής παλινδρόμηση ανάμεσα στο θαυμάσιο και το σύνηθες, τις ευκόλως αντιστρεφόμενες όψεις του παράξενου και του καθημερινού –όπως εύγλωττα εικονογραφεί το ποίημα που διάβασε ο Σέημος Χήνυ, χωρίς την μετάφραση της αξιέπαινης Κατερίνας Αγγελάκη-Ρουκ– θα μπορούσε να αποτελέσει ένα από τα εμβλήματα της ποίησής του. Με τα ζεστά καλαμπούρια, τις δυνατές εικόνες και τους πλούσιους φθόγγους της πατρίδας του, μίλησε για πολλά, εκείνο το μαγιάτικο βράδυ στη «Στοά του βιβλίου».

Για τους νεαρούς ποιητές: «Είναι στην αρχή επιδειξίες: τους αρέσει να σείουν το λάβαρο του μέσου τους. Ύστερα έρχεται ένα στάδιο όπου θέλουν να τιμωρήσουν το ίδιο αυτό μέσο – κι έτσι είναι σωστό και πρόπον!».

Για την ποίηση και την θέση της στον κόσμο: «Μία από τις λειτουργίες της ποίησης είναι να μας δίνει να καταλαβαίνουμε –ως αναγνώστες– ότι κατέχουμε περισσότερα απ' όσα νομίζουμε». Όμως «μία ποίηση που δεν αντιμετωπίζει την πίεση όσων συμβαίνουν, δεν αποκρίνεται στον κόσμο. Η απλή απόκριση είναι προπαγάνδα και οι περισσότεροι ποιητές φοβούνται να εγκαταλείψουν το α' ενικό για το α' πληθυντικό πρόσωπο. Αλλά το βασικό είναι να νιώθεις πως καλείσαι να αποκριθείς· κι αυτή η απόκριση τότε μπορεί να είναι μουσική όσο και ηθική». «Εικάζω πως θέλουμε η ποίηση να ζει τρεμοπαίζοντας ανάμεσα στα όνειρα και τα δεδομένα, ανάμεσα στην ζωή που υπομένουμε και σ' αυτήν που φανταζόμαστε». Τον ποιητή, σαν τον Φύλακα της Ορέστειας στις Μυκήνες, «τον βαραίνει η γνώση, και ποθεί την φυγή από αυτήν την παγίδευση». Από την άλλη βέβαια, «η ποίηση είναι και μια απολύτως αξιοπιστη μορφή συνεχείας. Δεν υπάρχει παρελθών χρόνος ή δύο μέτρα και δύο σταθμά· άμα γράψεις τέσσερις αράδες σήμερα, βρίσκεσαι αμέσως υπό το βλέμμα της Σαφούς, του Μπασό, και του Δάντη».

Μίλησε για την ερεθιστικά ειρωνική «σύγχυση» της θέσης του αγγλόφωνου Ιρλανδού ποιητή: «Δεν μπορούμε να ισχυριζόμαστε πως είμαστε πολιτιστικά θύματα, μιας και μιλάμε την γλώσσα της... Αυτοκρατορίας!», προσθέτοντας, σχεδόν εις εαυτόν, «Τέτοιες πολυπλοκότητες είναι πολύ χρήσιμες για κάποιους ανθρώπους!...» Όμως «το προνόμιο της τέχνης είναι πρόκληση για τους άκληρους».

Με σπουδαία ευστοχία, είδε την αποικιοκρατία στον μύθο του Ηρακλή και του Ανταίου: «ο Ηρακλής, απαλλάσσοντας τον Ανταίο από το φορτίο του, τον ανυψώνει, και συγχρόνως καταστρέφει τις δυνατότητές του». Κι από κει στην καταστροφή της φύσης από τον άνθρωπο, αυτόν τον «πολυεθνικό βιασμό», με παραβολή τα Στρείδια· «Το να τρως ένα στρείδι, έχει κάτι το σεξουαλικό και αρπακτικό μαζί· πάντα νιώθεις ελαφρώς ένοχος, αλλά το τρως παρ' όλα αυτά!»

Και –χωρίς ενοχές!– περάσαμε κατόπιν στους απλόχερους μεζέδες, την μαύρη μπύρα και το ουίσκυ που προσέφεραν οι χορηγοί ιρλανδικές εταιρείες, κάτω από τον γλυκό αθηναϊκό ουρανό.

ΕΝΑΣ
ΚΕΛΤΗΣ
ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Τα Άγια Εφήμερα

* Οι βουλευτές των μικρών κομμάτων, που αρνήθηκαν να παραλάβουν τις αναδρομικές αυξήσεις του μισθού τους. (Αλήθεια, γιατί οι κοινοί θνητοί λαμβάνουν «μισθό», και οι βουλευτές «αποζημίωση»; Σε τι ζημιές υπόκεινται, από τις οποίες προστατεύεται ολόκληρος ο υπόλοιπος πληθυσμός;!

© Στινγκ: «This was never meant to be» – ο αληθινός διάδοχος του Ασταίρ και του Σινάτρα στις λεπτές αποχρώσεις;

Πίσω από την κλειστή πόρτα...

Ένα Κοκκινάκη,
άνθρωπος
της κλειστής πόρτας
κδ. Δόμος, Αθήνα 1996

Ένα λογοτεχνικό δοκίμιο ίνω στον εγωκεντρισμό και τις αδιέξοδες προσωπικές κρίσεις είναι το τελευταίο έργο της **Νένας Κοκκινάκη**, με τίτλο *Ο άνθρωπος της κλειστής πόρτας*. Το αισιόδοξο *happy end* των νεανικών μυθοποιημάτων της την εγκαταλείπει εδώ. Η μυθοπλασία στο έργο αυτό δεν προσφέρει σε φαντασιακό επίπεδο ανανοποίηση, όπως οι ονειροπολήσεις των εφήβων, αλλά μια εκδραμάτιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο σημερινός άνθρωπος, τότε μπουρωμένος πίσω από κλειστές πόρτες, αποκλείοντας τις διόδους επικοινωνίας με τον «άλλο», τότε ματωμένος στα πιο αγνά του στήματα.

Τα κύρια πρόσωπα συνιστούν ένα «ιψενικό τρίγωνο», περιβαλλόμενα από κάποια άλλα πρόσωπα δορυφόρους-δείκτες.

Ο Αύγουστος αγαπάει την Ελίνα, η Ελίνα τον Νικηφό-

ρο, ενώ ο Νικηφόρος, αν και ενδίδει στη σχέση με την Ελίνα, φαίνεται ότι τρέφει αρκετή συμπάθεια προς το ανδρικό φύλο.

Ο Αύγουστος δεν θα αποκαλύψει ποτέ τον έρωτά του, από φόβο μην πάψει να βλέπει τη γυναίκα που λατρεύει. Η Ελίνα μάταια περιμένει μπροστά από την κλειστή πόρτα. Στην απελπισία της σκέφτεται το θάνατο, τον οποίο θα τρέξει να συναντήσει όταν θα ξεσπάσει το σκάνδαλο.

Το μυθιστόρημα δημιουργεί μια «σασπένς του πώς», ξεκινώντας *in fine res*. Έτσι, η συγγραφέας αξιοποιεί και το θεματικό μοτίβο του ότι αναγνωρίζουμε την αξία ενός αγαπημένου προσώπου μόνο όταν το χάσουμε. Τελικά, τίποτα δεν είναι πιο έντονα παρόν από ό,τι η απουσία. Είναι όπως η αφύπνιση που μας δημιουργείται, όταν, ακούγοντας μια ευχάριστη μουσική υπόκρουση, ξαφνικά παύουμε να την ακούμε.

Η συγγραφέας, ξεκινώντας το μυθιστόρημά της, παρουσιάζει «νεκροφιλικά» τον Νικηφόρο να ερεθίζεται σεξουαλικά όταν επισκέπτεται τον

τάφο της Ελίνας. Στη συνέχεια αναπτύσσεται η ιστορία, με το ερώτημα να αιωρείται στον αναγνώστη, πώς και γιατί πέθανε η Ελίνα.

Ηδη από τα προηγούμενα βιβλία της η Κοκκινάκη κατάφερε να ισορροπήσει σε έναν συγγραφικό λόγο όπου ο αφηγηματικός λόγος δεν σφετερίζεται το λόγο των προσώπων. Μιλάνε αρκετά, πολύ περισσότερο από ό,τι συνέβαινε στα πρώτα της έργα. Ο λόγος τους λειτουργεί ως ιντερμέδιο στον κατά καιρούς πυκνά σχολιαστικό λόγο του αφηγητή, χαλαρώνοντας την τεταμένη προσοχή που απαιτεί. Οι παραλογοτέχνες το ξέρουν αυτό, και αφήνουν τους ήρωές τους να φλυαρούν με τις ώρες σε ένα λόγο *quasi* στιχομυθιακό. Ο αμιγώς σε πρώτο επίπεδο αφηγηματικός λόγος είναι πάντα κουραστικός. Μάλιστα, η συγγραφέας δεν περιορίζεται μόνο στον ευθύ λόγο των προσώπων, αλλά παραθέτει και μακροσκελή αποσπάσματα από το ημερολόγιο της Ελίνας, σε μια εκτεταμένη αφήγηση δευτέρου επιπέδου.

Μια πρωτοτυπία επίσης της

Ζέφυρος ζωογόνος φυσά από την Κύπρο και γίνεται αισθητός κάθε φορά που έχουμε την ευκαιρία να εγκύψουμε στα πεπραγμένα της. Το «αφιέρωμα στην κυπριακή λογοτεχνία» του περιοδικού *Σημείο* 4 (1996) [Τ.Κ. 4317, Λευκωσία 1703, Κύπρος] δίνει μια θαυμάσια ευκαιρία. Η διαχρονική παρουσίαση ζητημάτων λιγότερο ή περισσότερο σημαντικών προσγράφεται, κατά την άποψή μου, στα θετικά της έκδοσης: γραμματολογική και όχι αξιολογική προσέγγιση. Μαθαίνουμε για την κυπριακή γραμματεία και, συγχρόνως, προβληματιζόμαστε για άλλη μια φορά: πόσο προσανατολισμένη προς τα ελληνικά λογοτεχνικά πράγματα είναι και πόσο ξεχωριστή και ιδιαίτερη. Ας είναι. Το ερώτημα αυτό είναι, ούτως ή άλλως, υποχρεωτικό να υπάρχει αλλά η απάντησή του θα μένει ιστορικά, τουλάχιστον, εκκρεμής.

Η Παρέμβαση Κοζάνης [Χ. Μούκα 1, Κοζάνη 501 00], διμηνιαία περιοδική έκδοση για την Κοινωνία και τον Πολιτισμό, βρίσκεται πλέον εγκατεστημένη στο Internet: <http://knet.compulink.gr> Αυτό, βέβαια, δεν εμποδίζει όσους επιμένουμε ακόμη στην ανάγνωση εντύπων να διαβάσουμε με την ησυχία μας τις «παρεμβάσεις» τους,

ενδιαφέρουσες και μη, και να ζήσουμε για λίγο τον παλμό μιας πόλης που δεν βρίσκεται και τόσο μακριά μας. Λ.χ., για τον **Τάσο Λειβαδίτη** γράφει ο **Μάκης Καραγιάννης**, ενώ για τον **Γιάννη Πατίλη** ο **Θανάσης Μαρκόπουλος**. Αλλά και να πληροφορηθούμε με συντομία την τριαντάχρονη ιστορία του σωματείου «Σύνδεσμος Γραμμάτων και Τεχνών ν. Κοζάνης». Γιατί, ως γνωστόν, Ελλάδα δεν είναι μόνον η Αθήνα ...

●**Θρύλος**: προφορική παράδοση από γενιά σε γενιά· παραμύθι: φανταστική διήγηση θαυμασίων συμβάντων.

Επομένως, οι **Μεσαιωνικοί θρύλοι της Ουαλλίας** (εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια: **Νίκος Κούρκουλος**, σειρά: Παραμύθια των λαών, εκδ. Γαβριηλίδης, 1997) δεν πρέπει να θεωρούνται παραμύθια, αλλά προφορικές παραδόσεις που συνδέονται με την εθνογένεση της Βρετανίας. Ξεκινώντας από τους αυτόχθονες Κέλτες και με ερωτηματικά για τη σχέση Κελτών και Ελλήνων, ο επιμελητής της σειράς **Γ. Έξαρχος** μεταφέρει στον πρόλογό του παρακινδυνευμένες απόψεις του **Άρη Πουλιανού** και άλλων μελετητών, που συσχετίζουν τους Αρμάνους/Βλάχους με τους Κέλτες· τις λέξεις Ουαλλός με Βλάχος, και άλλα, κατά την ταπεινή μου άποψη, προβληματικά

συγγραφέως, που αξίζει να αναφερθεί, είναι η πρόταξη ενός (δήθεν;) αποσπάσματος από το ημερολόγιο εργασίας του «ανθρώπου της κλειστής πόρτας», στο οποίο αναφέρεται όχι μόνο στο σημαινόμενο ενός σημείου που το σημαίνουν του λέγεται «Νικηφόρος», αλλά και σε κάποιο «αντικείμενο αναφοράς», που κατά κάποιον τρόπο τη βοήθησε στην αποκρυστάλλωση του σημαι-

νομένου της.

Και εδώ βέβαια τίθεται το ευρύτερο πρόβλημα των υπαρκτών προσώπων-μοντέλων, που, συνοδεύοντας ή μη αυτοβιογραφικά στοιχεία, μπαίνουν στις σελίδες μιας αφήγησης. Τα πρόσωπα αυτά δεν διεκδικούν την «αναγνώριση» από τον αναγνώστη, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει π.χ. σε μια σάτιρα. Το πολύ πολύ να αναγνωρισθούν κά-

ποια απ' αυτά από το περιβάλλον της συγγραφέως. Το ερώτημα, όμως, που τίθεται είναι το εξής: Ακόμη και αν η συγγραφέας δεν διεκδικεί ούτε απαιτεί την αναγνώρισή τους, κατά πόσον έχει το δικαίωμα, κυρίως όταν τα απαξιώνει, να διαστρεβλώνει κάποια από τα βιογραφικά τους στοιχεία;

Μπάμπης Δερμιτζάκης

Ιστορίες φαντασίας και ονείρου

Εύα Καραϊτίδη,
Ονειρεύομαι πως γλύτωσα
Εκδ. Αλεξάνδρεια,
Αθήνα 1996

Το πρώτο βιβλίο της **Εύας Καραϊτίδη**, συνδιευθύντριας των εκδόσεων της Εστίας, περιέχει δώδεκα ιστορίες από τις οποίες άλλες είναι ονειρικές, άλλες εφιαλτικές και όλες μοιάζουν με παραμύθια. Το «Ατόπημα», μια από τις καλύτερες ιστορίες του βιβλίου, πραγματεύεται το αιώνιο θέμα των σχέσεων υπηρέτη-αφεντικών, όχι όμως ως σχέση εξουσιαζόμενου-εξουσιαστή, αλλά ως σχέση αγάπης. Στο «Τέρας», μέσα στην ιστορία που αφηγείται η συγγραφέας, υπάρχει ο μύθος του Προμηθέα και του αδελφού του Επιμηθέα που αφηγείται το τέρας. Στην «Αληθινή ιστορία του βαρώνου Μυνχάουζεν» μια κυρία και ο βαρώνος συρρικνώνονται σε κουκούτσια και ύστερα ξαναγί-

νονται άνθρωποι, ενώ στην τελευταία και πιο μακροσκελή ιστορία, που τιτλοφορείται «Αέρηδες», πολλοί αφηγητές, οι οποίοι υποτίθεται ότι κρατούν σημειώσεις σε ημερολόγια, εξιστορούν περιπλανήσεις στην Αθήνα και ταξίδια στη Ρουμανία, ενώ υπάρχουν υπνωτιστές, ληξίαρχοι και ιδιωτικοί ντετέκτιβ.

Είναι φανερό πως η συγγραφέας, επηρεασμένη από τα παραμύθια, επιχειρεί να γράψει τα δικά της παραμύθια, τα οποία δεν είναι απαραίτητο να περιέχουν και κάποιο μήνυμα ή δίδαγμα. Οι ιστορίες μέσα στις ιστορίες, καθώς επίσης η χρήση φύλλων ημερολογίων, αποσπασμάτων από δήθεν παλιά βιβλία –πρόκειται για κατασκευές της συγγραφέως– καθώς και φωτογραφιών αποτελούν προσφιλή της μέθοδο. Μολονότι ο αναγνώστης μένει ενίοτε με τη γεύση του ανολοκλήρωτου –μερικές

ιστορίες δεν έχουν τέλος– γοητεύεται από το περίτεχνο ύφος και την ανάγνωση σπάνιων λέξεων (*νύκτωρ, τωόντι, ολβία, όμμα, ίμερος*) που στην κανονική αφήγηση διατηρούν τη φρεσκάδα του άφθαρτου, ενώ στην παλιά καθαρευουσιάνικη αφήγηση ηχούν εξάίσια. Η παράθεση ανάμεσα στα κείμενα κάποιων έμμετρων ποιημάτων, γραμμένων δήθεν από άλλους, επιτείνουν αυτή τη σαγήνη: «*Καλώς την ομορφούλα μου / Με τα μεγάλα στήθη / Για σε οι άντρες σφάζονται / Κι απέ μένουν στη λήθη*».

Οι έμμετροι στίχοι δεν αποτελούν τη μοναδική απόπειρά της Εύας Καραϊτίδη να μας γοητεύσει. Στο διήγημα «Περί ονείρου πρόκειται», ένα υπερρεαλιστικό κείμενο, όπου διαβάζουμε για το νόθο της αφηγήτριας –ο οποίος, όταν πέθανε, μεταφέρθηκε από ένα σύννεφο πυκνών σωματιδίων σε άγνωστο μέρος– επιχειρεί να μας σαγηνεύσει

ένα σύντομο παραλήρημα, αμμένο στην καθαρεύουσα, γλώσσα που χειρίζεται με οχο τρόπο: «Ὡστε ἵπταμαι τεροσων, αιωρούμαι απηλγμένος βαρύτητος, εναέ-ος κολυμβητής σπεύδων ος τον Κριτήν, και ιδού Αυ-ς ενδεδυμένος πορφύραν ἴσημον με παρασύρει προ-νας επεθύμησα πυλών».

Ιρόθεση της Εύας Καραϊτί-

δη δεν είναι η δημιουργία διη-γημάτων στο στυλ του παλιού καλού καιρού, δεν φαίνεται να φιλοδοξεί να συνεχίσει την πλούσια παράδοση του Παπα-διαμάντη και του Βιζυηνού. Χρησιμοποιώντας σύγχρονα μοτίβα και παροχημένη γλώσ-σα, όπου το θεωρεί αναγκαίο, αφηγείται τη δράση σημερι-νών ανθρώπων. Φτιάχνει προ-σωπικές φανταστικές ιστο-

ρίες, οι οποίες είναι τόσο κα-λά δομημένες που μοιάζουν με επινοήσεις. Αυτό ακριβώς τη διαφοροποιεί από άλλες και άλλους ομοτέχνους της που επιχειρούν ανεπιτυχώς να αποδώσουν λογοτεχνικότητα σε διάφορες αναμνήσεις –τις δικές τους ή άλλων– κακοποι-ώντας την έννοια της λογοτε-χνίας.

Φίλιππος Φιλίππου

ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Νίκος Μολυβιάτης, *Περιβάλλον και ελληνική περιφέρεια, ε-κδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1997*

Εδώ και μερικά χρόνια η οικολογία –φερμένη ως συνήθως από το εξωτερικό και, όπως πάντα, καθυστερημένα– έχει μπει για τα καλά στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων, ως λέξη, ως έννοια, ως συνείδηση, ως επιστημονικός όρος, κι ακόμα ως όνομα ή τίτλος ομάδων, οργανώσεων, κομμάτων που ενδιαφέρονται για το περιβάλλον. Μάλιστα, κάποιοι «οικολόγοι» κάθη-ταν και στα έδρανα του Κοινοβουλίου, εκπροσω-πώντας οικολογικούς σχηματισμούς, οι οποίοι αφού διήνυσαν μιαν αξιοθαύμαστη διαδρομή ως προς τις δραστηριότητες επέπεσαν σαν κομήτες στο πολιτικό στερέωμα της χώρας και εξαφανί-πηκαν. Παρά την πικρή, και για ορισμένους οδυ-ηρή, εμπειρία από την ύπαρξη και λειτουργία αυτών των σχηματισμών, σήμερα εξακολουθούν να υφίστανται αρκετές οικολογικές ομάδες με αξιόλογη δράση σε τοπικό και επαρχιακό επίπε-δο, ευαίσθητες σε κάθε απόπειρα –κρατικής ή άλλης– διατάραξης της οικολογικής ισορροπίας και κάθε κινδύνου για το περιβάλλον.

Στο ίδιο διάστημα ιδρύθηκαν, δημιουργήθηκαν ή διαμορφώθηκαν βραχύβια ή μακρόβια οικολο-γικά έντυπα, μέσω των οποίων άνθρωποι ευαί-θητοι, με επιστημονικές γνώσεις κι εφόδια, με προέξηση για δουλειά και διάθεση για προσφορά, παρουσιάζουν τα προβλήματα στο περιβάλλον, τα αναλύουν, τα δημοσιοποιούν και προτείνουν λύσεις. Ένας απ' αυτούς είναι ο Νίκος Μολυβιά-της, ο οποίος με μαχητικά άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά προσπαθεί να αναδείξει αυτά τα προβλήματα και να δώσει προτάσεις για την αντι-ιετώπισή τους. Στο βιβλίο του *Περιβάλλον και ελ-ληνική περιφέρεια* συγκεντρώνει μια σειρά από πιλεγμένα κείμενά του, όπου αναλύει ζωτικής σημασίας θέματα οικολογικού ενδιαφέροντος, τα οποία απασχολούν την περιφέρεια, δηλαδή εί-ναι σχεδόν άγνωστα στους κατοίκους του κέν-τρου. Η περιφέρεια αυτή, όπως επισημαίνει

στον πρόλογό του ο καθηγητής Γ.Μ. Σαρηγιάν-νης, δεν έχει ακόμα τα ασφυκτικά προβλήματα των μεγαλουπόλεων, αλλά ο σύγχρονος τρόπος ζωής, τον οποίο επιβάλλει «το κρατούν κοινωνικό πολιτικό σύστημα», έχει θέσει ήδη επικίνδυνα τη σφραγίδα του, καθώς οι οικονομικές δυνάμεις που κερδοσκοπούν ασύστολα έχουν αρχίσει την καταστροφή της.

Το βιβλίο που κοσμείται από 15 σχέδια του Κ.Ξ. Γιαννόπουλου –σχέδια που δένουν αρμονικά με τα κείμενα– περιέχει 50 άρθρα, τα οποία έχουν δημοσιευτεί την τελευταία εξαετία στο *Ριζοσπά-στη*, εκτός από εκείνα για τη Χίο και το Μόλυβο, που είναι δημοσιευμένα στο *Αντί* και την *Εποχή*, αντιστοίχως. Στα κείμενα, ο αναγνώστης μπορεί να διαβάσει –ανάμεσα στ' άλλα– θέματα για την ανάπτυξη του Δέλτα του Έβρου και του Δέλτα του Νέστου, της Ροδόπης, του Αγίου Όρους και του Άθω, τους κινδύνους καταστροφής του Μαλ-λιακού, της Τριχωνίδας, της Βεγορίτιδας, της Δωδώνης, της Θάσου, του Βόλου, της Σύρου, των Χανίων, της Χίου, της Πάτρας, της Νάξου, αλλά και της Κύπρου. Ακόμα επισημαίνονται οι κίνδυνοι που απειλούν εξάισια φυσικά τοπία από την αλόγιστη τουριστική εκμετάλλευση: τη Σαμο-θράκη, την Κω, τη Σαντορίνη, τον Αίνο, το φοινι-κόδασος του Βάι.

Όπως τονίζει ο συγγραφέας στον επίλογό του, το περιβαλλοντικό πρόβλημα δεν είναι αυτό που θέλουν να μας παρουσιάσουν «τα αστικά κόμμα-τα, μέσω των προγραμμάτων τους και των ΜΜΕ». Σύμφωνα με την άποψή του, αυτό το πρόβλημα συνδυάζεται άμεσα με τον τρόπο ανάπτυξης και τις κοινωνικές αντιθέσεις που δημιουργούνται. Επί της ουσίας, πρόκειται για πολιτικό πρόβλημα και λύνεται με τη διαφορετική οργάνωση της κοι-νωνίας και του καταμερισμού εργασίας.

Φ.Φ.

συμπεράσματα. Ας είναι το βιβλίο έχει ενδιαφέρον και οι θρύλοι, ακόμη και γραπτοί, διατηρούν τη χάρη και τη γοητεία τους.

Ιστορία της φωτογραφίας: τοπία και πορτραίτα· επιστημονική και πειραματική· καθημερινές ειδήσεις φωτογραφικά αποτυπωμένες αλλά και οριακές στιγμές πολέμου· εθνογραφική παράδοση και επικαιρική μόδα. Νά μερικοί από τους θεματικούς άξονες της έκθεσης «Διαδρομές στο βλέμμα», που οργανώνει το Ίδρυμα Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή, Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης. Έργα ελλήνων και ξένων φωτογράφων, συνολικά 130 φωτογραφίες 26 φωτογράφων από τις αρχές του αιώνα μας. Μπορεί να έχετε όλο το καλοκαίρι καιρό να τη δείτε, αλλά μην ξεχνάτε πως θα σας δώσει ένα ωραίο ταξίδι στην Ανδρο (τηλ. 0282/22444). Έναρξη, 29 Ιουνίου.

«**Κίρα γερμένα στη σκόνη / μανρίζει παγωμένος αέρας / Πίσω από κλειστά παράθυρα / κόκκινο χιόνι την πρωτομαγιά / Το κορίτσι μετράει / ή κλαίει όταν φωνές φωτιά φωτιά / παίρνουν το Καραβάν σεράι. / Όλα τώρα μαλακές σκιές / κι ο ψίθυρός τους μια ανυπόφορη μυρωδιά.**»:

Ανθή Μαρωνίτη, Λίγο πριν κόψει το χαμόγελο (εκδ. Άγρα, 1997).

ο χαρτοκόπτης

Στέψεις και ενθρονίσεις

ΕΤΥΧΕ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΩ μερικά για τον Ζακύνθιο ποιητή και άρχοντα «υψηλότατο» του Ιονίου Κράτους, Γεώργιο Κανδιάνο Ρώμα (1798-1867). Θα σχολιάσω μόνο ένα περιστατικό από τη ζωή του και οι νοούντες νοείτωσαν.

Ο Ρώμας είναι ο μοναδικός Νεοέλληνας που εστέφθη, με στέμμα δάφνης, επισημότατα, «ποιητής», την 26η Ιουλίου του 1853, στην αίθουσα «Όλυμπος» του Ιονίου Πανεπιστημίου στην Κέρκυρα. Ήταν όλοι τους εκεί, ο Ανδρέας Μουστοξύδης, ο Nicolo Tommaseo, ο Διονύσιος Σολωμός, ο Πέτρος Βράϊλας Αρμένης, όλοι οι αριστοκράτες του αίματος και του πνεύματος – εκτός από τον Ανδρέα Κάλβο.

Αλλά οι στέψεις, οι ενθρονίσεις, δεν έχουν καμία ουσιαστική σημασία αν ο στεφθείς (βασιλιάς είναι ή πατριάρχης, ή αρχιεπίσκοπος, ή ποιητής, ή πρόεδρος, ή πρωθυπουργός, ή υπουργός, ή διοικητής, ή καθηγητής) δεν έχει το ειδικό βάρος της ουσίας που αρμόζει σε κάθε αξίωμα. Δεν αναφέρομαι στα απαιτούμενα τυπικά προσόντα: αυτά ή τα αποκτά κανείς ευκόλως στην πατρίδα μου ή διαφορετικά οι εξουσιαστές αλλάζουν τους νόμους και έτσι τα αποκτά κανείς αμέσως, όπως έγινε, π.χ., με το Νόμο Πλαίσιο του 1982 για την Ανωτάτη Παιδεία κι έγιναν καθηγητές Πανεπιστημίου άσχετοι και ημιμαθείς με τις περίφημες κρίσεις ένταξης στις διάφορες βαθμίδες. Η στέψη ή η ενθρόνιση δεν σε κάνουν ποιητή, δεν δημιουργούν δηλαδή τις ιδιότητες του ποιητού, π.χ. την ικανότητα του ευρίσκειν μεταφορές, ούτε επιβεβαιώνουν και αυξάνουν την αξία αυτών των ιδιοτήτων αν αυτές δεν υπάρχουν στο βαθμό που ταιριάζει με τη θέση για την οποία γίνεται η τελετή της στέψης ή της ενθρόνισης. «Τα μεταξωτά βρακιά θέλουν επιδέξια σκέλια», έλεγε η Μικρασιάτισσα μάνα μου.

ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΟΝ ΡΩΜΑ ως ποιητή, ο Κ.Θ. Δημαράς γράφει, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα στην *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* (Αθήνα 1976, σ. 293):

«Μέσα στο λυρικό κλίμα που δημιουργούσε στα Έπτάνησα ο Σολωμός, φαίνεται περίεργη ή τιμή που συνόδευσε στον καιρό του τ' όνομα του Γεωργίου Κανδιάνου Ρώμα. [...] Σήμερα το διάβασμα της συλλογής [΄Ανθη, 1853] μάς δίνει την εντύπωση ότι το πρόσωπο, ο χρηστός και ευνόητος πολίτης μάλλον παρά ο ποιητής, προκαλούσε τους επαίνους αυτούς. [...] Ο Ρώμας χειρίζεται χωρίς τέχνη τους κοινούς τόπους της ρομαντικής θλίψης, σε στίχους ελάχιστα επηρεασμένους από τη σολωμική μελωδία, και σε γλώσσα μεικτή. Ποῦ καὶ ποῦ τὸ συναίσθημα, δοσμένο ἀτόφιο, προκαλεῖ κάποια συγκίνηση που δεν εἶναι ὅμως ἡ συγκίνηση τῆς τέχνης. Σ' ἀγαπῶ δι' αὐτὰς που τόσο σὲ στολίζουν ἀρετάς, σ' ἀγαπῶ διὰ τὴν μαγεῖαν που τριγύρω σου σκορπᾷς.»

Τι κι αν εστέφθη, λοιπόν, ο Ρώμας «ποιητής»; Το μόνο που κάνει η τελετή της στέψης ή της ενθρόνισης είναι να παρέχει την εξουσία στον στεφθέντα ή ενθρονισθέντα να χρησιμοποιεί κατά βούλησιν, ιδίαν ή μη, καλώς ή κακώς, τις όποιες ικανότητες έχει.

«Μα περί της εξουσίας πρόκειται», θα παρατηρήσει κάποιος. «Η εξουσία είναι η ουσία της όλης υπόθεσης». Βεβαίως, η εξουσία είναι κι αυτή ένα αγαθό και για πολλούς το μόνο αγαθό, όπως βλέπει κανείς, π.χ. στο χώρο των πανεπιστημιακών, όπου για μερικούς το ύψιστο αγαθό δεν είναι η γνώση ή η παραγωγή γνώσης, αλλά η απόκτηση και η άσκηση εξουσίας. Αλλά όταν ο εξουσιαστής δεν είναι ειδήμων και αρμόζων για το αξίωμα που κατέχει, τότε ταιριάζει στην περίπτωσή του η παροιμία που πάλι έλεγε η μάνα μου. «Η μαϊμού όσο πιο ψηλά ανεβαίνει στο κοντάρι του Γύφτου, τόσο πιο άσκημη φαίνεται».

ΜΕ ΑΛΛΑ ΛΟΓΙΑ, το χρίσμα δεν σε κάνει Χριστό. Πρέπει να είσαι Χριστός για να δεχτείς το χρίσμα.

Ο Δ.Ι. Χατζόπουλος είναι επίκουρος καθηγητής της Φιλοσοφίας, στο Πανεπιστήμιο Κρήτης)

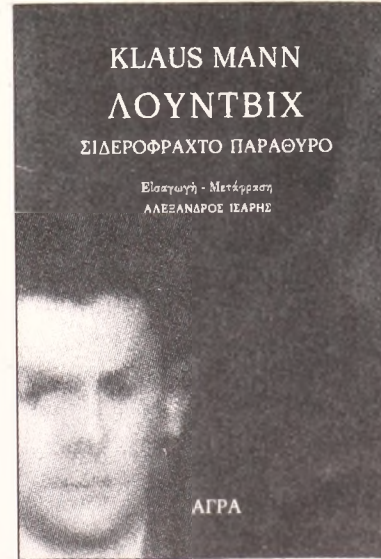
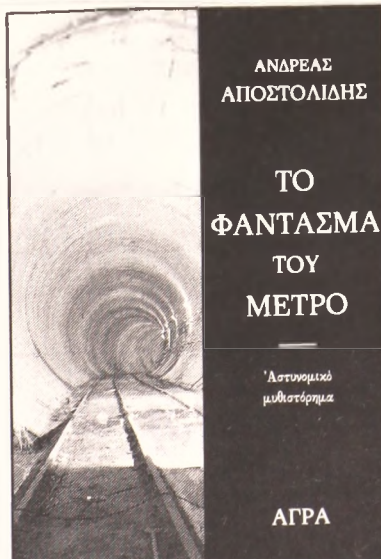
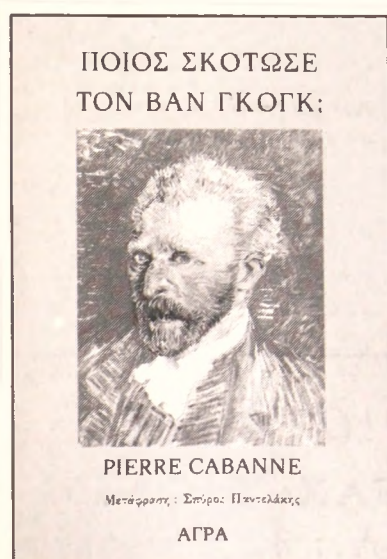
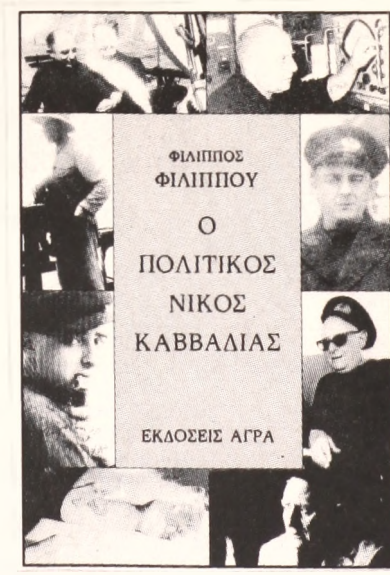
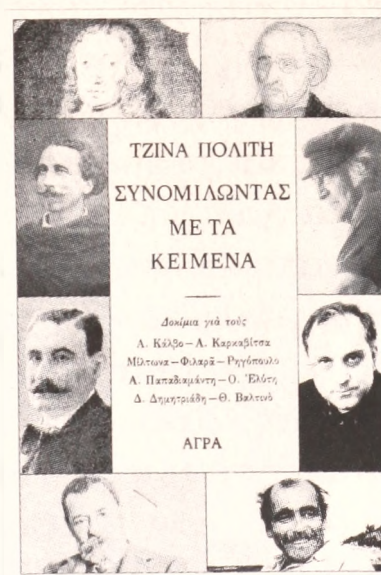
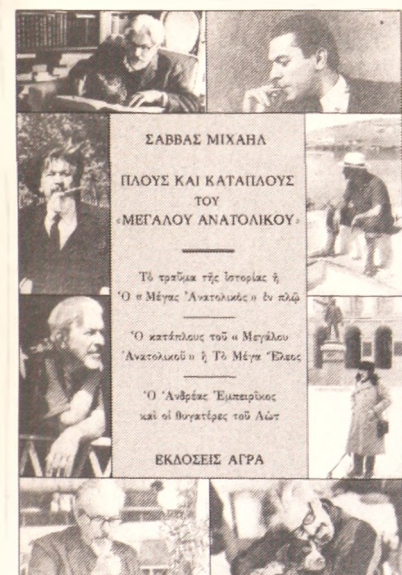
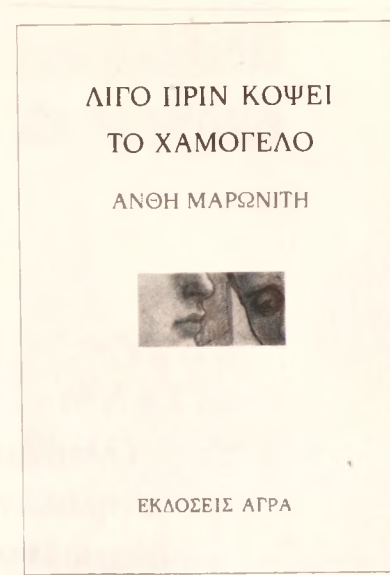
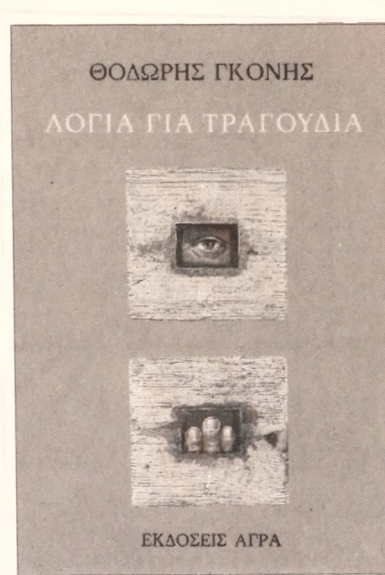
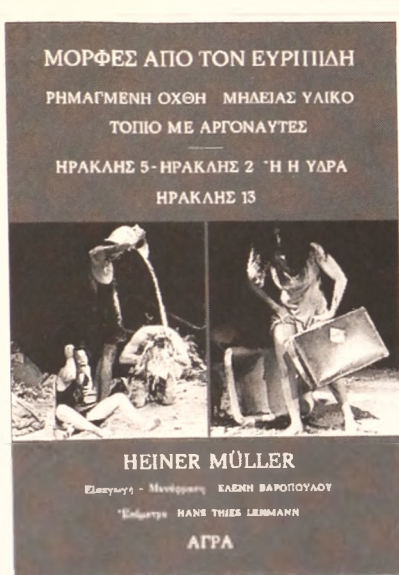
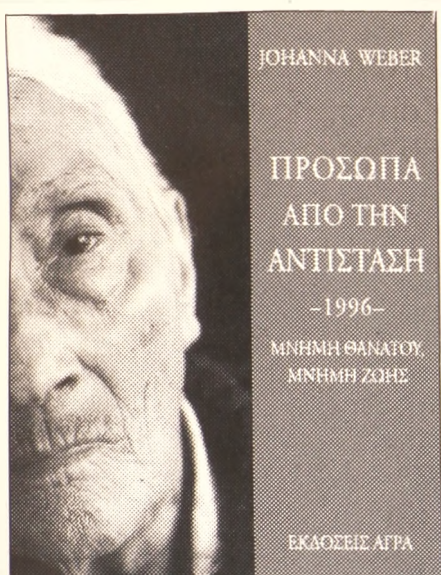
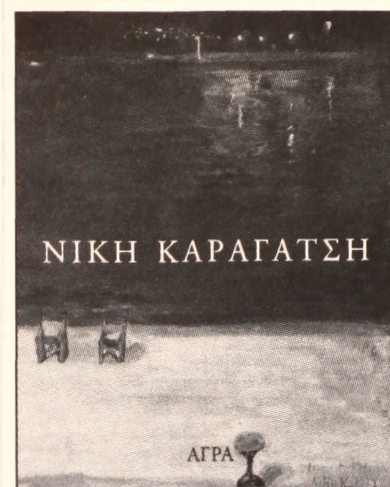
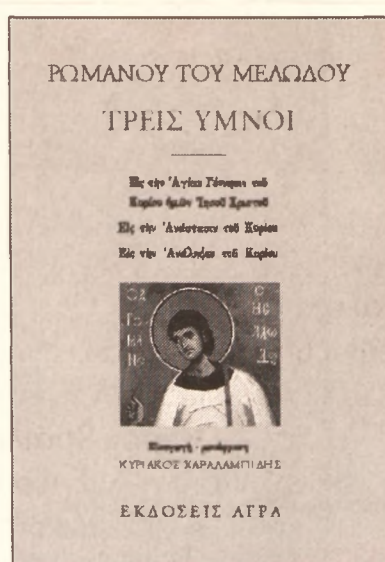
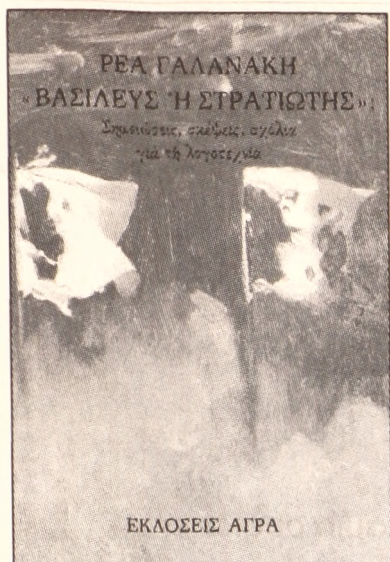
ΑΠΟ ΤΟΝ
**ΔΗΜΗΤΡΙΟ Ι.
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΑΓΡΑ

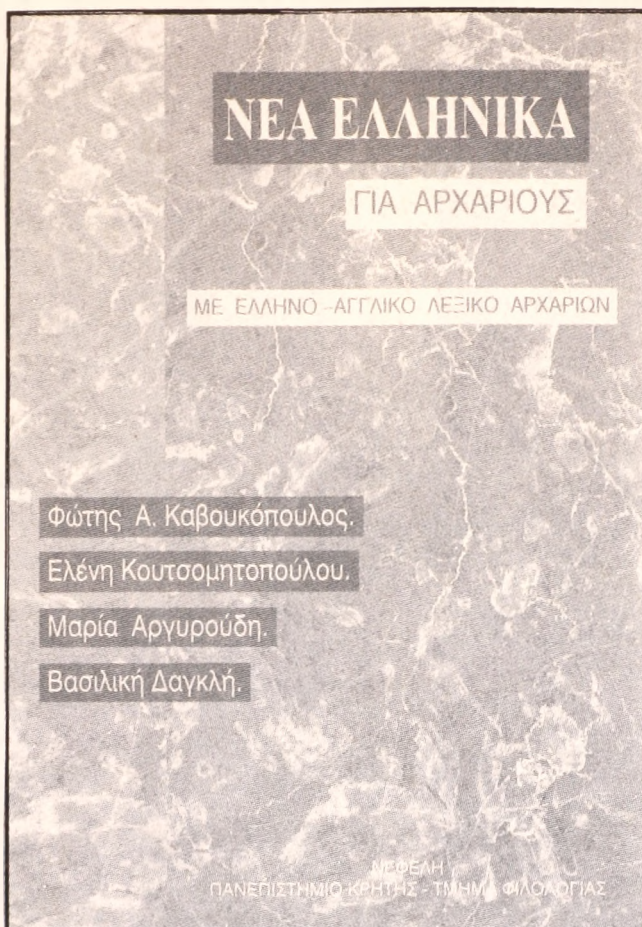
ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΦΩΤΗΣ ΚΑΒΟΥΚΟΠΟΥΛΟΣ - ΕΛΕΝΗ ΚΟΥΤΣΟΜΗΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΑΡΙΑ ΑΡΓΥΡΟΥΔΗ - ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΔΑΓΚΛΗ

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΙΑ ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ

(ΜΕ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΓΓΛΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΑΡΧΑΡΙΩΝ)

Τα *Νέα ελληνικά για αρχαρίους* είναι μια σύγχρονη μέθοδος εκμάθησης της ελληνικής που ανταποκρίνεται στις διδακτικές ανάγκες των αρχάριων ενηλίκων σπουδαστών της γλώσσας μας. Αποτελεί τον καρπό πολυετούς εφαρμοσμένης έρευνας στο Τμήμα Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Η μέθοδος *Νέα ελληνικά για αρχαρίους* συνδυάζει την επικοινωνιακή προσέγγιση της ελληνικής ως ξένης γλώσσας με τη συστηματική γραμματική διδασκαλία και με την πολιτιστική διάσταση. Ο σπουδαστής εξοικειώνεται με τους επικοινωνιακούς και γραμματικούς κώδικες της ελληνικής, μαθαίνοντας ταυτόχρονα πολλά για τον πολιτισμό και την κοινωνία της Ελλάδας και αποκτώντας έτσι πλούσιο λεξιλόγιο.

Τα *Νέα ελληνικά για αρχαρίους* περιλαμβάνουν:

- κατατοπιστική εισαγωγή
- λεπτομερές πλάνο με τα περιεχόμενα των μαθημάτων
- 12 μεγάλες θεματικές ενότητες (“φακέλους”) που εισάγουν τον σπουδαστή σε διάφορες πλευρές της ελληνικής ζωής και τον βοηθούν να οικοδομήσει τις γλωσσικές γνώσεις του μέσα από ένα ισορροπημένο γραμματικό και επικοινωνιακό πρόγραμμα σπουδών
- *Ελληνο-αγγλικό λεξικό αρχαρίων* με περισσότερα από 2.000 πλήρη λεξικογραφικά λήμματα, γραμμένο ειδικά για τους χρήστες της μεθόδου
- πλούσια έγχρωμη εικονογράφηση
- ευρετήρια γραμματικών όρων και επικοινωνιακών εννοιών.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 • ΤΗΛ.:
ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ

55/0/000006

ANTI

ο βιβλίο

36 23 093

2 22 846